سەرنووسەر
عثمان محمد فائق

هاوکاری

١٢ لاپەڕە — ٢٥ فلسە

کانونی دووەمی ١٩٧٠ دامەزراوە

● چوارشەممە ٢٢ی حزیرانی ١٩٧٧ ژمارە ٣٧٣ ●
● الاربعاء ٢٢ حزيران ١٩٧٧ العدد ٣٧٣ ●

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی یە لە دەزگای رۆشنبیری وبڵاوکردنەوەی کوردی دەردەچێ

هەر لەسەرەتاوە ، باوەڕمان دەربارەی مەسەلەکانی گەلی کوردمان ، باوەڕیکی مەبدەئی بووە ، وە هەلوێستمان لێیان هەلوێستێکی ڕەوشتی بووە ، وەهەرگیز زروف و ئیشەی ئالوزو تەقەلای پێلانگێڕانەی ئیمپریالزم و کۆنەپەرستی نەیان توانیوە ، لەم باوەڕو هەلوێستە لامان بدەن .

سەرۆکی فەرمانده
احمد حسن البكر

بەرێز جێگری سەرۆکی کۆمار گفتوگۆکانی لە صنعاء دەستپێکرد

دوێنێ بەیانی گفتوگۆی ڕەسمی لەنێوان عیراق بەسەرۆکایەتی بەرێز طه محی‌الدین معروف جێگری سەرکۆمارو لەنێوان یەمەندا بەسەرۆکایەتی مقدم احمد الغشمی ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و جێگری سەرکردەی گشتی ، سەرۆکی دەستەی ئەرکان دەستی پێکرد . لە گفتوگۆکەدا پەیوەندیی دوو قۆڵی و باسی هەندێ مەسەلەی عەرەبی و باری ئێستا خرانەڕوو .

لە گفتوگۆ کردنەکەدا بڕیاردرا لیژنەیەکی لە هەردوولا پێك بهێنرێت بۆ لێکۆڵینەوەو بەدوادا چوونی و بەسەرکردنەوەی کاروباری هاوکاری نێوان هەردوو وڵاتی دەستەبرا .

لە لایەنی عیراقەوە بەرێزان دکتۆر سعدون حمادی وەزیری دەرەوەو وەکیلەکانی وەزارەتی دەرەوەو بازرگانی و بەروەردەو باڵوێزی عیراق لەصنعاء لە گفتوگۆ کردنەکەدا ئامادەبوون . .

لەلایەنی یەمەنیشەوە بەرێزان عبدالله الاصنج وەزیری دەرەوەو محمد عبدالملك وەزیری تەموین و حسین المقدمی ئەمینداری گشتی لیژنەی باڵای چاکردنەوەی دارایی و بەرێوەبەری و وەکیلی وەزارەتی دەرەوەو باڵوێزی یەمەن لەبەغداو ژمارەیەکی تر لەکاربەدەستان لەگفتوگۆکردنەکەدا ئامادەبوون .

لە وتەیەکدا کە لە گفتوگۆ کردنەکەدا دای بەبەرێز جێگری سەرکۆمار پێخۆشحالی خۆی بەرامبەر ئەوەو ئەمیانە لەبارانە دەربڕی کە لە گفتوگۆ کردنیدا لەگەڵ مقدم ابراهیم الحمدی ئەیشتوویەتی و درێغی نەکردنی وڵاتی عیراقیشی دەرخست کە بەردەوام پشتی یەمەن نە ڕێ نەو پەیوەندیی نە دوو قۆڵیی لەو وانیشیاندا هەیە پتەوتری نەکات .

لەسەرەتای گفتوگۆ کردنەکەدا مقدم احمد الغشمی بەخێرهاتنی بەرێز معروف وەفدەکەی کردو شانازی حکومەتی یەمەنی بەسەرۆك و حکومەت و گەلەوە بەرامبەر عیراق پێشاندا ، سەبارەت بەوەی کە وڵاتی عیراق بەردەوام پشتگیری گەلی عەرەبی یەمەن نەکا .

هەروەها پێخۆشحالی خۆی بۆ هاوبەشی کردنی عیراق لەرایەڕاندنی هەندێ پرۆژەی پەرەسەندنی یەمەندا دەبڕی و سوپاس و شانازی خۆی بەرامبەر بایەخ پێدانی سەرکردایەتی سیاسی عیراق بۆ پێداویستەکانی یەمەن لەبواری خزمەتگوزاری و پەرەسەندندا پێشکەش کرد .

پێری ئیژاره لە صنعاء گۆبوونەوەیەك لەنێوان المقدم ابراهیم الحمدی سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و سەرکردەی گشت هێزی چەکداری کۆماری عەرەبی یەمەن و بەرێز طەمحی الدین معروف جێگری سەرکۆمار بەسترا . نێرراوی ئاژانسی دەنگوباسی عیراقی ووتی :

بەرێز معروف لە کۆشکی کۆماری گیرا سلاوو ئاواتی سەرۆکی بەرێز احمد حسن البکرو بەرێز صدام حسینی پێشکەش بە مقدم الحمدی و گەلی یەمەنی‌برا کرد .

سەرۆك حمدی ئەوپەڕی شانازی خۆی بەرامبەر سلاوو ئاواتی سەرۆکی بەرێزو صدام حسین بەرێز دەربڕی و قوولی ئەو پەیوەندیی بە برایانەی دەرخست کە هەردوو وڵاتی برایەیەکەوە ئەبەستێنەوە .

نێرراوی ئاژانسی دەنگوباسی عیراقی ووتی :

لەو شتانەدا کە لە گۆبوونەوەکە باس کران باری سەرنجی هەردوولا سەبارەت بەپێویستی ڕووبەڕوو بونەوەی مەسەلە چارەنوسیەکانی ئەتەوەکەمان بەو جەشنەی بەربڵاوی نەتەوەیی بێدەوێ یەك گەوتروو گونجاو بوون .

بەرێز جێگری سەرکۆمار دوای گۆبوونەوەکە پێخۆشحالی خۆی بەرامبەر ئەنجامی چاوپێکەوتنی بە مقدم الحمدی دەربڕی و بە ڕۆژنامە نووسەکانی ڕاگەیاندو ووتی :

زۆر شادمانبووم بەچاوپێکەوتنی سەرۆکی برا ابراهیم محمد الحمدی و دەرفەتێکی باشیش بوو کە سلاوی سەرکۆمار احمد حسن البکرو بەرێز صدام حسین و سەرکردایەتی سیاسی بە بەرێزی بگەیەنم بەبەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرکۆمار ، پێری لە صنعاء گۆبوونەوەیەکی لەگەڵ مقدم احمد الغشمی ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و جێگری سەرکردەی گشتی ، سەرۆکی دەستەی گشتی ئەرکانی سوپای یەمەنی بەستو لە گۆبوونەوەکەدا پەیوەندی دووقۆڵی نێوان هەردوو وڵاتی براو ڕێبازی پەرەسەندنی ئەو پەیوەندییە خرایەڕوو .

بەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرکۆمارو وەفدەکەی لە ئەنجامیانەی ، ڕۆژای یەکشەمەی بەسەردانێکی ڕابوردوو دوو ڕۆژی بۆ کۆماری عەرەبی یەمەنی ، گەیشتنە صنعاء .

لە فڕۆکەخانەی (صنعاء الدولی) بەپێشوازیەکی ڕەسمی کەورە ، پێشوازی بەرێز معروف کرا ، مقدم احمد حسین الغشمی ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و جێگری سەرکردەی گشتی ، سەرۆکی دەستەی ئەرکان سوپای یەمەن ، پێری لە صنعاء کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ مقدم احمد الغشمی ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و جێگری سەرکردەی گشتی ، سەرۆکی دەستەی گشتی ئەرکانی سوپای یەمەنی بەستو لە کۆبوونەوەکەدا پەیوەندی دووقۆڵی نێوان هەردوو وڵاتی براو ڕێبازی پەرەسەندنی ئەو پەیوەندییە خرایەڕوو .

بەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرکۆمارو وەفدەکەی لە ئەنجامیانەی ، ڕۆژای یەکشەمەی بەسەردانێکی ڕابوردوو دوو ڕۆژی بۆ کۆماری عەرەبی یەمەنی ، گەیشتنە صنعاء .

لە فڕۆکەخانەی (صنعاء الدولی) بەپێشوازیەکی ڕەسمی کەورە ، پێشوازی بەرێز معروف کرا ، مقدم احمد حسین الغشمی ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی و جێگری سەرکردەی گشتی ، سەرۆکی دەستەی ئەرکان سوپای یەمەن بەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرکۆمار بەرێز صدام حسین و سەرکردایەتی سیاسی بە بەرێزی بگەیەنم بەبەرێز طه محی الدین معروف جێگری سەرکۆمار

لەگەل پێکاهەلبژاردنی بێ وچان لەخوارووی لبنانداا

هوشیاوکردنەوەیەو رامیدرهێرشێکی فراوانی زایۆنیزم وگوشەگیرەکان

بیروت - ٢٠ - ئاژانسەکانی دەنگ‌وباس : بەهەموجۆرە چەکێکی گران بێوچان پێکاهەلبژاردن لەخوارووی لبنانداله‌چەقی ئەو کارانەدا هەیە کە بەشتی خواستی یەکگرتنی زایۆنیزم و گوشەگیرەکان بەرتەبرن سەبارەت بەفراوان‌کردنی دوشمنایەتی‌و بردنی هێرشێکی تازەی بازو بۆسەرشوینی هێزە هاوبەشیەکان لەمەش لەکاتێکدایە کە چەتەکانی « الصاعقە » ودەزگاکانی ڕژێمی کاربەدەستانی سوریا لە دیمەشق هیرش بەبۆن لەدژی لای‌ئری لوبنانەوەدژی بەرگری‌و بزوتنەوەی نیشتمانی بەبۆردومان‌کردنی شوینی دەست درێژکەران .

لە « القلعیەو مرجیون »دا هێزە هاوبەشیەکان یەچاکی وەلامیان دابونەوەو لە شوینی کاریکەریدا بون تەنانەت ئەم کارە وای لەفڕۆکەوانی دوشمن کرد کە بەسەر ناوچەکەدا بکەڕێن .

ئالوزیەکی توندیش هەمو شاری صیدای گرتبوو بازرگەکانو خوڕەدنگەکان ئەنجامی کوشتنی هاونیشتمانیەك کەناوی محمد غیور بوو لەلایەن چەتەکانی « الصاعقە »وە بەرگوللە درابو دەرگاکانیان داخست .

بسام ابو شریف قسەکەری ڕەسمی بەرەی گەلی نازادیخوازی فەلەستین وتی : یەکێتی زایۆنی‌و گوشەگیرەکان ئامادەی هێرش هێنانێکی تازەن بۆسەر شوێنی هێزە هاوبەشیەکانو هێزەکانی زایۆنیش نەخشەی دابەش‌کردنی خۆی لەزەوی داگیرکراودا ئۆری .

★★

دەست پێ کردنی گفتوگۆی نیوان برجنیفو دێستان

پاریس - ٢٠ - اوع -

شەوی ٢٠ی ئەم‌مانگە گفتوگۆی نێوان لیونید بریژنێفی سەرەك ئەنجومەنی بالای سۆڤیات .. ئەمینداری گشتی حیزبی شیوعی سوفیات‌و سەرەکی فەرەنسا فالیری جیسکار دێستان لە پاریس دەستی پێ‌کرد .

بریژنێف بەسەردانێکی ڕەسمی هەر ئەو ڕۆژە گەیشتبوە پاریس‌و چەند ڕۆژێك ئەخایەنی .

ژنی سەرۆکی موریتانیا سەر لەموژەخانەی عیراق ئەدات

پێرێ بەیانی خاتو مریم‌داداژنی سەرۆکی مۆریتانیا سەری لە موژەخانەی عیراق‌داوسەیری ئەو کەل‌وپەلانەی کرد کە لەموژەخانەکەدا دانراون‌وبە نوێنەری شارستانیتی پێشکەوتووی (عیراق)لەقەلەم ئەدرێن .

خاتودادا لەسەردانەکەیدا ووشەیەکی لەدەفتەری سەرلێدان تۆمارکردو شادمانی خۆی بەرامبەر ئەو پاشماوانەی کە ڕەگەدانەوەیەکی ڕووی‌کەشی شارستانیتی عیراقن دەردەبڕی .

هەروەها خاتودادا سەری لەوەزیریەداو ئاژادارى لە ئاموژگای پەککەوتەکان چونیەتی سروشتی ئەوخزمەتە وزاریانە کرا کە پێشکەشی بە پەکەوتەکان ئەکرێن بۆ ئەوەی بتوانن پێویستەکانی ژیان رابەرێنن. دیسان لەوسەردانەی کە بۆ کتێبخانەی (الطفل العربی) لە مەنسوور کردبووی خاتودادا شادمانی خۆی بەرانبەر ئەو کتێبانەی کە لەکتێبخانەکەدا هەن‌و بەشداری لەئاراستەکردنی منداڵو بایەخدان بەبەروەردەکردنی ئەکەن .

هەروەها خاتودادا پێرێ ئیوارە لە بارەکای پەکێتی گشتی ئافرەتانی عیراق‌داو لەکاتی گەیشتنیا لەلایەن خاتو منال یونس سەرۆکی پەکێتی‌و ژمارەیەك لە ئەندامانی مەکتەبی وایەراندن پێشوازی لێ‌کرا .

لەلایەکی ترەوە پێرێ وەزارەتی ڕائەیاندن لەسەر شانۆی هۆلی گەلو ئامادەبوونی خاتو مریم‌دادا ژنی سەرۆکی مۆریتانیا مختارولدادا چەند تابلۆیەکی فۆلکلۆری پێشکەشی کرد .

● ● ●

وەفدی عێراق لە کۆنگرەی کاری دەوڵەتاندا هەوڵێکی سەهێونی سەرکۆت‌دەکات

وەفدی عێراق لە کۆنگرەی کاری دەوڵەتاندا ڕاپۆرتێکی سەرکۆت‌کرد کە دەستەڵاتدارە سەهێونیەکان پێشکەشیان کردبوو دەربارەی جێبەجێ‌کردنی ڕێککەوتنی (١١١) کە تایبەتی‌یە بە فەلەستین‌و خاکی داگیرکراوەکانی عەرەبەوە .

سەرچاوەکانی وەفدی عێراق ئەوەیان ڕائەیاندا کە کۆنگرەکە قایل نەبوو پشتگیری ڕاپۆرتێکی لیژنەی جێبەجێ‌کردنی ڕێککەوتنەکان بکات کە پێشکەشی کردبوو ئەویش لە سەر پێشنیارێك کە وەفدی عێراق بە ناوی وەفدە عەرەبەکانی کۆنگرەکەوە پێشکەشی کردبوو . هەروەها سەرچاوەکە ووتوویە ئەو پێشنیارەی وەفدەکە پێشکەشی کردووە لە داواکاریەکەیدا پشتی بەوە بەستووە قبوڵ نەکردنی ئەو ڕاپۆرتە ناڕەوایەی دەستەڵاتدارە سەهێونیەکان پێشکەشیان کردووە دەربارەی جێبەجێ‌کردنی ڕێککەوتنامەی تایبەتی بە فەلەستین‌و خاکی عەرەبی داگیرکراوەوە لەبەر ئەوەی ئەو زەوی‌و زارانە نابێت لەژێر ڕکێفی ئەو دەستەڵاتدارانەدا بێت ، لە کەل ئەوەی ڕاپۆرتەکە ڕانیاری درۆکێنانەی تیدایەو هەروەها ئەوەی کە ڕاپۆرتی بیژنەکە هێزشی تیدایە بۆ سەر هەندێك وولاتی تازەپێکەیشتوو و دەوڵەتانی سەربازگەی سۆشیالیستی .

ئەوەی شایانی باسە کە بەڕێز بەکر مەحمود وەزیری تارو کاروباری کۆمەڵایەتی سەرۆکایەتی وەفدی عێراقی کردووە بۆ کۆبوونەوەکانی کۆنگرەکە کە لە سەرەتای ئەم مانگەدا دەستی پێ‌کردووە .

کاروباری جیهان

جەزائیر

دۆخی کیشوەری ئەفریقا سەرنجی بیروڕای گشتی جیهانی بۆلای خۆی ڕاکێشاوە ، چونکە لە ڕووداوەکانی ئەم قارەیەدا دیمەنێك لە دیمەنەکانی زۆرانبازی نێوان ئەلانو هێزە کۆنەپەرستو پاشکەوتووەکان بەدی دەکا . دوهەمین کونفرانسی جیهانی ئەقایەکانی کرێکاران دژی جیاوازی ڕەگەزایەتی بریاری‌دا کە تەوژم و سزای نابووری دژی ڕژێمەکانی حکوومەتی کەمایەتیە ڕەگەزبەرستەکان لە ڕودیسیاو خواروی ئەفریقاو نامیبیا توندتر بکرێ . هەروەها کۆنفرانس بریاری‌دا چەند مانگرتنێك دژی ئەو شەریکانە بەربا بکرێن کە سەرمایەی خۆیان لە خواروی ئەفریقاو ڕودیسیادا دەخەنەکار . لە لایەکی ترەوە ڕژێمی ڕەگەزبەرستی ڕودیسیا خەریکی جێبەجێ‌کردنی دەوری خۆیەتی لە چوارچێوەی نەخشەی ئیمپریالیەتدا کە دژی ئاوات‌و ئامانجەکانی گەلانی قارەی ئەفریقایە . بەیاننامەیەکی ڕەسمی کە لە سالیزبوری دەرچوە دانی بەوەدا ناوە کە هێزەکانی ڕژێمی ڕەگەزبەرستی ڕودیسیا هێرشێکی تریان کردۆتە سەر خاکی موزەمبیق . ئەو کردەوە ناژاوە چیانەیە دوای هێندێك زانیاری‌بوو کە لە کانی زنجیرە پەلامارەکەی هێزە ڕەگەزبەرستەکان بۆ سەر خاکی موزەمبیقدا کۆ کرابوونەوە . لە جەرگەی ئەم ئاڵ‌و گۆڕانەدا ڕاگەیەندرا کە کۆنفرانسی چواردەهەمی سەرۆکانی ئەفریقا لە ڕۆژی دووهەمی مانگی داهاتوودا دەبەسترێ .

لە پێش کۆنفرانسەکەشدا کۆبوونەوەیەکی ئەنجومەنی وەزیرانی ڕێکخراوی یەکیەتی ئەفریقا دەبەسترێ . ئەنجومەنەکە پاکۆدانی ئیستیعمار لە قارەی ئەفریقاو جێبەجێ‌کردنی سزادان (العقوبات) دژی ڕژێمە ڕەگەز پەرستەکانی فەلەستینی داگیرکراوو ڕودیسیاو خواروی ئەفریقاو گەلاڵەی ڕێککەوتنامەی فەدەخەکردنی بەکرێ گرتنی چڵکاوخۆر لە ئەفریقادا ، دەخاتە بەرباس‌و لێکۆڵینەوە .

لە ئەندەنیش جیمس کالاهان سەرۆك وەزیرانی بەریتانیا دانی بەوەدا نا کە کۆنفرانسی کۆمۆنوێلث کەوتۆتە دەریای ڕەشبینی‌یەوە دەربارەی ئیمکاناتی ئاشتی لە ڕودیسیا . لە جوهانسبورگیش کاربەدەستە ڕەگەزبەرستەکانی خواروی ئەفریقا پێنج کەسیان لە سەرکردەکانی قوتابیان لە شاری سویتو گرتوون . یەکیەتی قوتابیانی شاری سویتو پێشتر لە بەیاننامەیەکدا داوای لە هاونیشتمانیە ئەفریقاییەکان کردبوو کە ماوەی دوورۆژ مانگرتن لە کار ڕابگەیەنن بۆ زیندووکردنەوەی یادی ئەو ڕابەرینە گەلی‌یە کە ١٦ی مانگی حوزەیرانی ١٩٧٦ لە شارەکەدا بەرپاکرا .

کەسێك چاوەدێری ئاڵ‌و گۆڕی ڕووداوەکانی قارەی ئەفریقا بکا ڕاستەوخۆ پەنجە لەسەر ئەو ڕاستەقینە بنەڕەتیەدا دەنێ کە گەلانی ئەفریقا ڕنگای خۆیان بەرەوحکوومەتی سەربەخۆی نیشتمانی‌و بەرەوژیانی تازەی سەردەم لە ژێر پەلاماری هێزەکانی دژ بەو ناواتە ڕەوایەدا بەرەوپێش دەبرن . بەڵام (مقومات) بۆ گەیشتنی گەلانی ئەم قارەیە بە ئامانجەکانیان زۆرن کە لەپێش هەموویانەو دادگەرانە بوونی ئاواتەکانیان‌و بڕوابوون بە خۆیان‌و پشتیوانی مرۆڤایەتی پێشکەوتوو لە وان خۆدەنوێنن . لە لایەکی ترەوە هێزەکانی دژی گەشەکردنی سەربەخۆی گەلانی قارەکە دیفاع لە مەسەلەیەك دەکەن کە بێ‌گومان دەدۆری .

چونکە بیروباوەڕی جیاوازی ڕەگەزایەتی‌و حوکمی کەمایەتی‌و جەوساندنەوەی فیکری‌و سیاسی هیچ کەس بەرگری لێ ناکا بێجگە لە چینێکی زۆر تەسك کە بەتەواوی لەگزمەلی مرۆڤایەتی تەریك بۆتەوە .

لێرەوە دەردەکەوێ کە باسی سەرکەوتنی مسۆگەری خەباتی گەلانی ئەفریقا بنچینەیەکی مەوزووعی هەیە .

هەڵبژاردنی تازەی پاکستان

عبدالحفیظ پیرزادە وەزیری دارایی پاکستان ڕاگەیاند کە لەهەفتەی یەکەمی مانگی تشرینی یەکەمی داهاتوودا هەڵبژاردنێکی تارەلەپاکستاندا دەکرێ .

ئەوەی لەوتاری خۆی لەکۆبوونەوەیەکدا دەربڕی کەدوێنێ حزبی گەل حزبی نەرمانڕەوای پاکستان لەیەکێك لەئارەکانی بەنجابدارێکی‌خستبوو . ناوبراو گوتی پاش‌کەڕانەوەی زوالفقار علی‌بوتو سەرۆك وەزیرانی پاکستان لەهێندێك وڵاتی عەرەبی‌و ئیران ، ڕێککەوتنێك لەوبارەوە هەر لەم چەند ڕۆژی داهاتوودا لەنێوان ئەوو سەرۆکانی (معارضە)دا نیمزادەکرێ .

وەك لەبیرمانە حزبەکانی‌معارضە داوای هەڵبژاردنیکی تازەیان‌کردبووو گوتبوویان‌حکوومەتی پاکستان قێلی لەئەنجامی ئەو هەڵبژاردنەگشتی‌یەداکردوە کە مانگی ئازاری ڕابردووله‌وولاتەدا بەڕێوەبرا .

کارەبەدستانی پاکستان ئەمدوایانە هەموو سەرۆکەکانی معارضەیان بەرەڵاکردبوون کەلەئاژاوەکانی دوای هەڵبژاردنی گشتی پاکستاندا گیرابوون . ئەمەش وەك هەنگاوێك‌بوو بۆ چارەسەری ئەو تەنگ‌وچەلەمە سیاسیەی وڵاتەکە بەرەوڕووی بۆتەوە .

هەروەها حکوومەت بریاری‌داوە چاوەدێری لەسەر ڕۆژنامەکان لابچێ‌و زەرەرو زیانی ئەو خێزانانە ببڕێ‌درێتەوە کە بوونە قوربانی‌ڕووداوەکانی ئەم دوایانە .

ناکۆکی یەکی ساختەلە نێوان ئەمریکاو قەوارەی زایۆنیدا

لێدوانی « توندڕەوانە »ی « شلوموکاتیز » نێردراوی مەناحیم بیگن‌بۆ لای حکوومەتی ئەمریکادەربارەی ڕەتکردنەوەی پێشنیارەکانی کارتەر تەنیا بۆ چاوبەستەکێنەبوو هیچی‌تر .

چیرۆکی « ناکۆکی » داتاشراوی ئەمریکاو زایۆنی لەمێژە خەڵك لەبەری کردووەو بۆچاوەدێری گەران نابێتە جێگای پرسیارو سەرسوڕمان . ئەمەش زۆر هۆی هەیەو هۆی یەکەم ئەوەیە کە قەوارەی زایۆنی‌دەسکردی ئیمپریالیەتەو بەپێی ئامانجەکانی سیاسەتی ئەمریکا دەجوولێتەوە ، چونکە بێچووی شەرعی خۆیەتی‌و تەنانەت یەکێك لەلك‌و بۆیە دەستدرێژکەریەکانیەتی لە جیهاندا . بەڵام لەبەر هێندی عەڵ‌و مەرجی مەوزووعی کە کاردەکەنە سەرسروشتی ئەوسازاندنەی ئەمریکا دەیەوێ و لەرێگای جێگیرکردنی سوودوقازانجی ئەمریکا لەناوچەی عەرەبیدا بۆ ماوەیەکی بەردرێژ ، پێویستبوو بەندوباوی ناکۆکی نێوان ئەمریکاو زایۆنیە‌کان سازبکرێ .

بۆ ئەوەی زیاتر ڕوون بێن پێویستە بزانین حکوومەتی ئەمریکا چۆن خۆی پێشانی خەڵکی ساویلکە دەدا کاتێك کە کشانەوەیەکی نیوەچڵیان تەواو لەچنگی مەناحیم بیگن « دەردێنێ » کە ئەوکابرایە فێری « توندڕەوی‌و مەزنی خوازی‌و داگیرکردن ، بووە .

هەر ئەم ئەنجامە لەسەر ئەورێژیمانەش ڕەنگ دەداتەوە کە سازان بۆتە بیروباوەڕو سوودو قازانجیان ، ئەوانیش ئەمریکاو زایۆنیەکان سازبکرێ .

جابۆیە سەرچاوەی قسەکانی شلوموکاتیز کەلەڕاستیدا دووبات کردنەوەی قسەکانی بیگن بوون تەنیا دڵسۆزی بۆ قازانجی هاوبەشی ئەمریکاو زایۆنیەت بوون . بەڵام بەشێوەیەکی نوێ‌و تازە داهێنراو ، کە پێویستی بەداناشینی ناکۆکیەکی تاکتیکی هەیە بۆ وەدی هێنانی قازانجی ستراتیژی ، جا ئەودەم هەم ئەو پاشەکشەی حکوومەتی ئەمریکا لەلایەنگرانی سازانی دەوی پینەدەکرێتەو هەم دڵسۆزی بۆ سوودو قازانجی ئەمریکا لەناوچەداو پاراستنی ئەو سوودو قازانجەش پێنەیەکی بۆ دەدۆزرێتەوە !

پیلانیکی پیس‌وشێوە ڕەفتارێکی پیسترەو پێویستی بەهوشیاری‌و ئامادەییەکی زۆر هەیە .

ژنی سەرۆکی موریتانیا سەر لەموژەخانەی عیراق ئەدات

وەفدی عێراق لە کۆنگرەی کاری دەوڵەتاندا هەوڵێکی سەهێونی سەرکۆت‌دەکات

بەرەڵاکردنی گیراوێکی سیاسی لە شیلی لە جیاتی «١١» کەس

سانتیاگۆ ١٩- ئاژانسەکان:

ئەمڕۆ ڕژێمی‌بینوشیت لەشیلی جۆرج مونتزیەکێك لەبەیاوە سیاسیە ناسراوەکانی شیلی‌و ئەندامی پێشووی ئەنجومەنی پیرانی شیلی بەرەڵا کرد دوای گۆڕینەوەی بە ١١ کەس لەلایەنگرانی ڕژێمی شیلی کە لەئەڵمانیای دێموکراتی گیرابوون .

ئەوانە لەفرانکفۆرت لە ئەڵمانیای ڕۆژئاوا پێك گۆڕرانەوە .

باڵیۆزخانەی شیلی لەبۆن ئەو هەواڵەی سەلماندو گوتی جۆرج مۆنتز دوێنێ لەرێگای دەروازەی بەرلینەوە دراوەتەوە بەئەڵمانیای دێموکراتی .

Institut Kurde de Paris

دیموکراتیێ بەوجوڕە کە کۆنەپەرستی تێ دەگا

کۆنەپەرستی لە هەموو شوێنێك بۆ بەرەنگاربوونەوەی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەو پێشکەوتنخوازی دروشمی « دیموکراتیێ »و « ئازادی دەربڕین » دێنێتە کۆڕێو هەڵبەستیشی لەو دروشمانە« وەك خۆی بڵێی دەچێ » ئازادیە ئشتیەکانو هەڵبژاردنی پەرلەمانو ئازادی ڕۆژنامەئەریە •• ڕەنگە تەنیا هێنانەکۆڕی ئەو دروشمانە تارادەیەك هەستی جەماوەر بجووڵێنن •• بەڵام ئەو دروشمانە بە کۆڕەی نەوشتەی ڕاستەکی ـ یەکان مەبەستیانە ، تەنیا ڕووکەشێکن کە لە پشتەوەیانداهەموو بایەخەکانی دێموکراتیێ و ئازادی بە تونەدی ڕەت دەکرێنەوە •

ڕاستەکی یە کۆنەپەرستە کان بەو ڕەفتارە بە پێچو پەنایە ناڕەزگی دووروویی خۆیان ئاشکرا دەکەن ، نەویش نەك وەکوو نەخۆشیەك بەلکوو وەك بیرو باوەڕێك کە لەواندا ڕیشەی داکوتاوە •• کۆنەپەرستی کاتێك لەسەر حوکمە توندترین شێوەی زەبروزەنگو کوشتارو چەوساندنەوە بۆشێل کردنی ئازادەکانی ڕەچاو دەکاو بۆ خنکاندنو نەناو بردنی بیروباوەڕە ئازادەکانی دژبەخۆی لە هیچ کردەوەیەکی دڕندانە ناسڵمێنەوە •

(بەڵام کاتێك حوکمی بەدەستەوە نامێنی •• کەولی بەرئەری لەو شتە، بە خۆیدا دەدا کە ناوی ناوە « ئازادیە دەستوورییەکانو حکوومەتی یاساو ئازادی دەربڕین » •• و هەموو ئەو دروشمانەی لە جانتاکەی دانو دەیەوێ بە نیشانەی دلسۆزی قازانجەکانی ئەلیان بدانە وەبەم •• لە کاتێکدا ناوەڕۆکەکەیان تەنیا چەند ڕیکایەکە بۆ سەرلێشێواندن کە بۆ تەپشتن بە دەسەلات ئەنایان بۆ دەبا •

لەو سالانەی دواییدا لە زۆر شوێنی دنیا نموونەی ئەو دیاردەیەمان بەرچاوکەوتوە •• و نیشتمانی عەرەبیش بڕە لەو نموونانە هەرچەند ئەم نموونانە لە باری ئایدیۆلۆجیو لەباری ئەو ئامانجە مەرکەزیەوە کە هەولی بۆ دەدەنو بریتیە لەبەستنەوەی ئەل بەرەوڕەوەی ئیمپریالیەتو قازانجەکانیەوە •• بەویش لەسەر حیسابی هەموو بایەخەکانی ئازادیو نیشتمانپەروەری ، هەرچەند لەو بارەوە ڕیسوار تابڕوو نکاون بەڵام پێویستە هێندێك لە دیاردە ، مەوزووعیەکان ، موحاکەمە بکرێن کە نوانای مەردنەوەیان نیە :

١ ـ دیموکراتیێ :

کۆنەپەرستی بە پێی ئقلیەتی پاشکۆبوونی تەواو بۆ ئیمپریالیەتی جیهانی •• لە دیموکراتیەت هیچ تێ ناگا ، جگە لە ئازادی چەوساندنەوەو تیجکەر ، و مەبەستی لە دیموکراتیێ ئەوەیە کە ڕێگا بە هێزە چەوسێنەرەکان بدرێ کە « یاری »یەکەی خۆیان بەکاربێنن بۆ شێواندنی خواستی جەماوەرو تێکدانی ویژدانەکانو دووبەرەکی ـ نانەوە •• و بەکار هێنانی زەبروزەنگو هەرەشە •

ئەو دیموکراتیێیەی کۆنەپەرستی دەیەوێ و (لە باری سەرنجی ئەوەوە) بریتیە لە (بەڕلەمان) ، ڕاست مەبەستی ئەوەیە کە ئەو تاقمەی لەباری سامانو عەشیرەتەوە خاوەن دەسەلاتن و لەبەر بنەوەندی و بەکرێگیراویەکانەوە لەلایەن هێزە ئیستیعماریەکانەوە پشتیوانیان لێ دەکرێ ، بێنەوە سەرکار •

(دیارە کۆنەپەرستی (بەکردەوە) هەموو شێوەیەکی دیکە ڕەت دەکاتەوە • تەنانەت ئەگەر تەنیا دەنگێکیش بە پێچەوانەی ئەم ڕێو شوێنەیە •

دەربڕین دەدا •• بەڵام بۆکی ؟ هەموو ڕنگایەکی ناڕەوا بۆ بێبەهەکردنی کردەوەکانیو هەنوە شاندنەوەی ساکارترین ڕێو شوێنی دەستوری بەکار دێنێ • هێندێك کەرەستەی سەرشێواندنو فریودانو دروست کردنی (صیغە) ی پێویستی دانی شەرعیەت بە کردەوەکانیشی لە دەستدا هەیە •• و لەوەدا ئالتە بە کەراهەتی ئەلو وشیاری ئەل دەکات کە بەرەفتارەکانی ناتوانێ بازی بەسەردابدا •

لە لایەکی ترەوە ئەو هێزە کۆنەپەرستانەی دروشمی « حوکمی دامەزراوەکان ، لە بەردەم دیموکراتیەتی کەلەو ئازادی جەماوەرو ڕێکخراوە پێشڕەوەکانیدا بەرز دەکەنەوە، لە حوکمی دامەزراوەکان هەر ئەوەندە بێ دەکەن کە « شەرعیەتو قانوونیەت » بدرێ بە کەرەستەی زەبرو زەنگی ئەوانو دەستی بیروقراتیەتو چەوساندنەوەو قەماد ئاوەلا بکرێتەوە لە ژێر ناوی ڕێزگرتنی بەدەرۆ لە دامەزراوەکانی دەولەتو چالاکیە کانیاندا •

کۆنە پەرستی لەو ڕنگایەوە هەوڵ دەدا ئاتەبایی لە نێوان بوونی شەرعیەتو قانوونیەتی دامەزراوەکانی دەوەتو لە نێوان ڕێکخراوەو چالاکیە پێشکەوتنخوازیەکانی جەماوەردا بخولقێنێ •• بەمەش لە بەرەی حکوومەتێکی کۆنە پەرستدانەبێ نایەتە دی ، چونکە مەتنیقی شۆڕشگێڕی بە پێی بۆچوونی پێشکەوتنخوازانەی چارەسەری ئەو مەسەلەی کردەوو حکوومەتی کردۆتە ئامرازێك لە دەستی جەماوەری ئەلدا بۆ ودی هێنانی ئامانجە ڕەواکانی •• کەوابوو ناتەبایەك لە نێوان داەمەزراوەکانو جەماوەردا نیە ، چونکە پێویستە داەمەزراوەکان لە جەماوەرەوە هەل بقوڵنو لەخزمەتی ئەوانیشدابن •

کۆنەپەرستی لەو موعادەلەیە تێ ناگا ، یان باشتر بڵێین نایەوێ تێ بگا ، چونکە لە بنەڕەتەوە نە جەماوەری دەوێو نە هەر شتێکیش کە پێوەندی بە جەماوەرەوە هەبێ یان لەو هەل قولیبێ یان خواستی ئەو دەربڕێ •

کەوابوو ، مەبەستی کۆنە پەرستی لە بەرزکردنەوەی ئەم دروشمانە چیەو ؟ لە بەرچی لە سێبەری ڕژێمە شۆڕشگێڕەکاندا فرەیسمك بۆ ئازادیو دیموکراتیەت دەر ژێ ؟

ئاوائی کۆنەپەرستی بۆ وەدەست هێنانەوەی جێبەجێکانیو ئیزانەوەی دەسەلاتی چەوسێنەرانەیو وەرگرتنەوەی ڕژێو ئیعتیبار بۆ هێزە پاشکەوتوو بەکرێگیراوەکانو بۆ دەسەلاتی بۆرجوازی ، دەتوانێ وەلامی ئەو پرسیارەی سەرەوە بداتەوە •

دیموکراتیەتی ڕاستەقینە ئاواتی زوربەی زۆری جەماوەر ئەوەیە کە نوێنەری پیروزای بێو ئەو دیموکراتیە ئەلیە کە حزبی بەعسی عەرەبی بەشمێراکی باوەڕی بێ هێناوە صیغەیەکی مەبدەئیو عەمەلیە بۆ ئەوەی جەماوەر بتوانێ مافی ئەوای خۆیان لە دەربڕینو بەشداری کردنەدا لە بیناکردنی کۆمەڵگای نوێداو لە چوار چێوەی لیکۆڵینەوەی دوانی ئازادی کۆمەڵایەتیو ئازادی سیاسیدا، بەکار بەرن •

٣ ـ دەستوورو حوکمی دامەزراوەکان :

هێزە شۆڕشگێڕو پێشکەوتنخوازەکان دژی مەتنیقی دەستوور نین ، بەڵام ڕتیازو هەویەکی جێبەجێ کردنی ئەو مەتنیقە دیمەنە ڕاستەقینەکانی دەردەخەن • بۆ ئەو هێزە کۆنەپەرستەکان ڕتیازو « فەلسەفەی » دەستوورن کە جۆرێکە لە ئەل سەرنجی کۆمەڵایەتیو دەستوورن ئەو کاتەی قازانجی چەوسێنەرانەیان لە ناو دەچێو ڕنگای چەوساندنەوەی جەماوەریان لێ دەگرێ ، بەڵام کاتێك هاتنەسەر حوکم بەتەواوی مانای دەستوور دەشێوێنێو جدەی (اجتهادی) خۆیان بەرەلادەکەن بۆ ئاوریتی ودستوور بە ئوتوردی مەتنیقو نامانجانە کە ڕنگای پەوکردنی دەسەلاتو لیدانی هێزە کۆمەڵایەتیەکانی دژ بە خۆیانیان بۆخۆش دەکەن • دیارە کۆنەپەرستی کاتێك دەربڕین دەدا •• بەڵام بۆکی ؟ بێ گومان نموونە مێژوویەکان یان ئەوانەی ئێستا لێرەو لەوێ لە گۆڕێدان وەلامی ئەم پرسیارە دەدەنەوە • ئازادی ـ ئازادی تەواو ـ لەباری سەرنجی کۆنەپەرستیەوە ، بۆ چەوساندنەوەی بۆرجوازیو بۆ ئەو وردە دەمارانەیە کە تواناو سامانی کۆمەڵ بۆ وەدەست هێنانی ئارەزوا هەڵدە مژنو بۆ ئەو هێزە چەوسێنەرانەیە کە ئامانجی سوودو دەولەمەند بوون لە ژووروی هەموو قازانجێکی نیشتمانیو ئەتەوایەتیو مرۆڤایەتیەوە دادەنێن !•

ڕەڵەمانتی بە مانای بورجوازی کە کۆنەپەرستی کاتێك لەسەر حوکم نیە ڕوپاڵەندی بۆ دەکا ، کاتێك لەسەر حوکم بوو لەڕاستیدا هیچ مانایەکی نیە جگە لە ئازادی حوی بۆ شێواندنو زەوتکردنی حواسی جەماوەری ئەل ، کۆنەپەرستی ئەوەی کاتەی لەسەر حوکم نیە هەوڵ دەدا « ئەولەمەڕ » بە خۆیدا ، هەر ئەوەندە دەسەلاتی دا مرکرد کە بەکانی ئیردەکاو ناودرکی دی جەماوەر بوونی خری ئاشکرا دەکا •

٢ ـ ئازادی دەربڕین:

ئەم زاراوە بەلای کۆنەپەرستیەوە مانای چیە ؟ بێ توەن فاووسەکەی بڕە لەو سەوزاراوەو ئەسەر ئەسڵێن هەموویان زوربەیان ـ کاتێك دێنە ئاوڕێ ـ بۆ لەسەر مافی حەلك بۆ دەربڕینی بیرو باوەڕین دادەڕن •• بەهەر سیوەیەك کە بڕیان بڕی کە بەکیلین ڕۆژنامەنەریە !

بەڵام ئەمە لە کوێو ئەو مەبەستەی کۆنەپەرستی بۆ هێنانە ڕوی ئەو دروشمە هەڵدەدا لە کوێ ؟ ئایا بەڕاستی باوەڕی بەو قسەیە هەیە ؟ وەیا ئەگەر لە سەر حوکم بێ بەکردەوە ڕەفتاری بێ دەکا ؟

بۆ وەلامی ئەم پرسیارانە پێویستیمان بە خزماتدوو کردەیەکی زۆر نیە • نموونەی کۆنەپەرستی کە ئێرەو لەوێ خری سەپاندوە ، لە کانی حوکمداریدا ـ بە بەلگەی زانستی ـ دەری خستوە کە بەتەواوی دژی هەموو چەشنە بایەخێکی ئازادی دەربڕینو هەموو چەشنە بەکارهێنانێکی ئەومافەیە ••

کەوا بوو سەیر نیە کە کۆنە پەرستی چەکی ئازادی دەربڕین دری هێزە نیشتمانیو شۆڕشگێڕەکانی ناو کۆمەڵ بەکاربێنی وەك ڕێگایەك بۆ ئەیشتن بە دەسەلاتو لە پاشانیش هەر ئەوچەکە بێتە ئەوڕێك کە هەموو بایەخە نیجابیەکانی ناو کومەڵ ڕیشە کێش بکا کە یەك لەوانیش ئازادی دەربڕینە ئەنائەت لە تەسکترین ئەوەشیدا :

ئاقیکردنەوەی ڕەفتارەکانی کۆنە پەرستی دەری خستوە کە ئەك هەر دژی ئازادی دەربڕین دەوستێ • بەلکو هەوڵ دەدا بۆ خنکاندنی هەردەنگێك کە بەرهەلستی کردەوەکانی بکا ، یانخۆی بە دژی ڕەفتارەکانی لەقەلەمبدا ئەنائەت ئەگەر ئەو دەنگە چپە یەك بێ لە چوارچێوەی دیموکراتیەتە شێواوە کەشیدا!!

کۆنەپەرستی ڕێگای ئازادی ئەمەریکا (کارتەر) وا چاوەڕێ ئەکا کەهەندێ لەدەولەتە ئەندامەکانی ڕێکخراوی (ئۆپیك) بەپاڵ دەولەتە پیشەسازیەکانەوە بەشداریی ئەو بارەدانانی ناوسنووقە پێشنیازکراوەکە ئەکەن ، ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کە زیاتر دەست بەسەر بارەوبوولی دەولەتە خاوەن ئەوتەکاندا بگیرێت • وە بەتایبەتی دەوئەتە عەرەبەکان ، ئەو پارانەش لەژێر خواستی دەزگا سەرمایەداریەکانی دەولەتانو هی تردا دابنرێن ، بەیانووی (بارمەتیدانی) وولاتە تازەگەشە کردوەکان بۆ پێشخستنی توانای خۆی خۆیان لەبەرهەمهێنانی ووزەدا لەڕێی قەرزی سنووقە پێشنیازکراوەکەوە •

سەرەڕای ئەوەش سنووقە پێشنیازکراوەکە بەمەبەسی هاوبەشی کردنی کۆمپانیە مۆنۆپۆلەکەکانی ئەوتە لە بەرە پێدانی ئەو سەرچاوە ئەوتیانەی کەلەهەندێ لەوولاتە تازە گەشەکردوەکاندا لەبەر دەستدان •

ئەوەش زۆر بەئاسانی ئەوە ئەگەیەنێت کەبارەوی کۆمپانیە ئەوتیی یە زۆر ڕەگەزەکان بکرێت بۆفراوانکردنی کرداره‌کانی ئەوت دۆزینەوەو بەرهەمهێنانی لەوولاتە تازە گەشەکردوەکاندا تاوەکو لەدواییدا سامانی سروشتیی ئەو ولاتانە لەبن هەڵکێشرێت •

ئەو پێشنیازە گومانلێکراوە ئەو پرۆژەیە ئەخاتەوە یادکە وەزیری دەرەوەی پێشووی ئەمەریکا کیسنگەر ، دەربارەی دامەزراندنی (بانقی دەولەتان بۆ داهاتەکان) پێشکەشی کۆنگرەی پۆکتادی جوارەمی کرد کە ئەو بانقە چەکی (کەرەستەیی) بفرۆشێت بۆ هاندانی کۆمپانیە فرە ڕەگەزەکان تاوەکوو سەرمایە بارەی خۆیان لەوولاتە تازە گەشەکردوەکاندا ڕەتبوەهێنن ئەمەش بەیانووی پێشخستنی داهاتی کانزاییو سەرچاوەکانی تر لەو ولاتانەدا کە کەمتر گەشەیان سەندووە . لەگەڵ زامن بێدان بەو کۆمپانیانەدژی میللی کردن!

وە ئاشکرایە کە ئەو پێشنیازە لەکاتی خۆیدا بەرهەلستیەکی توندی لەلایەن وولاتە تازەگەشەکردووە بەشداربووەکانی، کۆنگرەکەدا هاتەڕێ ، کە ئەو وولاتانە دەرکەوتنێکی بەکردەوەیان لە دەست بەسەراگرتنی کۆمپانیەفرە ڕەگەزەکان بەسەر نابوری خۆیاندا بەدی کرد •

کە ئەمە لەپاشانا دەسەلاتی دەولەتە پیشەسازیە سەرمایەدارەکان بەهێز ئەکات.

وولاتە سەرمایەدارەکان لە دووبات کردنەوەی هەوڵدانیاندا بۆزیان پێگەیاندنی وولاتە تازەگەشەکردووەکان کەمتەرخەمیان نەکردووە ، ئەو وولاتە سەرمایەدارانە دوای ئەوەی نەیانتوانی ئامانجی خۆیان لەخستنەڕووی (بانقی داهاتەکان)دا بەدیبهێنن ، ئیستا کەوا سەر لەنوێ دێن ، بەشێوەیەکی تر بیخەنەڕوو ، وە ئەوچارە لەڕێی بانقی دەولەتانەوە بەو پێیەی کە ئەو بانقە بانقێکی جیهانییە ، ئەمە لەکاتێکدا کە لە بارەی دامەزراندنی ((سنووقی کارەسەی‌هاوبەشەوە)) لەبەری بەرهەلستی‌کەراندا ئەوەستن، چونکە ئەو سنووقەبەرژەوەندی وولاتە تازە گەشەکردووە جیاجیاکان ئەنوێنن •

کۆمپانیای گواستنەوەی نەوتی عیراق پێویستی یەکی مێژوییە ..

راپورتی سیاسی هەشتەم کونگرەی قطری حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالست ئەوەی دووپات کردۆتەوە کە (تێکوشانی تەواوەتی لەڕابەراندنی سەربەخۆیی نابوریدا لە عیراق ، کە ئەنجامەکەی پتەوکردنی سەربەخۆیی سیاسییەو بەربەلا کردنی دەسەلاتی سەربەستی نیشتمانیورزگارکردنی لە هەموو کوتوبەندێ ، تێکوشانیرزگارکردنی سامانی نەوتە لەژێر ڕکیفی کومپانیا مۆنۆپولیە ئیمپریالیستەکانداو جەسپاندنی دەسەلاتی تەواو بەسەریاو نەخشەکیشانیو بەرهەمهێنانیو ناردنە بازاری ،بەبێ ئەم تێکوشانەش عیراق هەرگیرەوەی ئابوری ئیمپریالیستەبێو هەموو پێشکەوتنەکانی تری لەمەیدانەکانی تردا بەبێ ئەمە ، کەموو کوڕو لەترسدانەبێ••)

لەبەر ئەمە ، حکومەتی شۆڕش بریاریدا بە دامەزراندنی کومپانیای گواستنەوەی نەوتی عیراق ، دوای ئەوەی لە ١١ی نیسانی سالی ١٩٧٢دا سیستەمی دامەزراندنی دەرچو، ئەرکی ئەم کومپانیایە گواستنەوەی نەوتی خاوو موادی هایدروکاربونی سروشتییە لە ڕێگای دەریاوە ، بێجگە لە بارکردنو داگرتنو دابەش کردنی هەموو کاروبارێ کە پەیوەندی ڕاستەوخۆیان بە کەرەستەی نەوتەوە هەیە • لەبەر ئەوە ، ئەبینین دامەزراندنی ئەم کومپانیایە پێویستیەکی مێژوویی بووە • کە لەسەر بنەڕەتی ئامانجی شۆڕش کە ئەیەوێ ئاسۆیەکی نیشتمانیو ئەتەوەیی و جیهانی بەڕێی حسابی وردی پاشەڕۆژ بکاتەوە بۆ بەربەستی ئەو کۆسپانەی کە دەسەلاتی مۆنۆپۆلی نەوت دوای بریاری نەمری میللی کردنی نەوت تەقەللای دروست کردنی داوە •

ـ پاپۆڕەکان ـ

سالانی ٩٧٢ ـ ١٩٧٣ حەوت پاپۆڕی نەوت گویزەرەوەی عیراقی وەرگیرا کە تێکڕای باریان «٢٤٧ر٥٩٠» هەزار تەنە ، دوای ئەوە پاپۆری گەورەی « طارق بن زیاد » وەرگیرا کە توانای باری « ١١٨ر٢٥٠ » هەزار تەنە ، بەدوایدا پاپورە گەورەکانی : « یرموك » کە « ١٤٤ر٦٩٣ » هەزار تەن هەڵگەڕێ ، « موتەنەبی » کە « ١٣٠ » هەزار تەن بارتەکات • « قادسیە » کە « ١٥٥ » هەزار تەن هەڵگەڕێ ، بەم تیکڕایی توانای بارکردنی هیزی کەشتی تەلی نەوت کواستنەوەمان ئەتانە « ٧٩٤ر٧٠٠ » هەزار تەنو ئەم ساڵیش فراوان کردنێکی ئەورە ئەبێتو ئەتانە « ١ر٢٨٠ر٥٩٠ » ملیون تەنو کومپانیاکە « ١٥ » پاپۆری نەوت گواستنەوەی ئەبێ کە بە دەریاکانی جیهاندا هاتوچۆ ئەکەن •

ـ نەخشەو ئاواتەکانی کومپانیاکە ـ

کومپانیای ناوبراو ئاواتی دانانیو جێبەجێ کردنی نەخشەی فراوانی هەیە ، لەبەر ڕووناکی سیاسەتی ساغی وولاتەکەماندا لە ڕووی پیشەسازی هیدروکاربونیەوەو بەرهەمهێنانیو تەرخان کردنی لە خزمەتی کەشەسەندنی ئەتەوەیدا ، هێزی کەشتی گواستنەوەی نەوت پاپۆری گواستنەوەی « گازی سروشتی » یشی دێتە پال بێجگە لە پاپۆری وا کە چەند ماددەیەکی نەوتی هەڵئەگرێو ئەم ئەرکەش لە بنەڕەتدا سەرەتای ئەقەللایە بۆ پیشەسازی کەورە •

ـ بەشداری عیراق لە پرۆژە عەرەبیەکاندا ـ

هەمیشە عیراق لە ڕێزی پێشەوەی بەشداری کردندا بوە لە پرۆژە ناوکۆیی یە عەرەبیەکاندا کە ئەبنە هۆی خولقاندنی بارێکی نابووری یەکگرتوی عەرەبو هەنگاوێکی پێش کەوتو بەرەو یەکیتی تێکڕایی نابوری عەرەب •

عیراق بەشداری کردوە لە ڕووی دارایی‌و ئیداریەوە لە کومپانیای دەریایی گواستنەوەی نەوتی عەرەبدا کە دەزگایەکی ڕێکخراوی گواستنەوەی دەریایی وولاتانی عەرەبە لە کۆماری میسری عەرەب •

پەرەپێدانی هێزی کەشتی دەریای نەوت گواستنەوەی عیراقیو عەرەبی هەلقەیەکی بەستراوە لە نەخشەی تێکڕایی شورشەکەمانی بۆ زامن کردنی پیشەسازی تەواوی نەوتی عەرەب •

ـ مەشقی کادیرەکان ـ

کومپانیاکە ، ژمارەیەکی زۆری قوتابیانی ناردۆتە دەرەوە بۆ خوێندنی دەریانوانیو فیربوونی تەکنیکو ئەندازیاری دەریاییو بەشێکی زۆر دەرچوانی قوتابخانەی پیشەی دەریایی ئەعین کراون هەروەها کومپانیاکە کۆمەڵێ قوتابیتری ناردوە بۆ خوێندنلە خوێندنگای خەلیجی عەرەبی لە پارێزگای بەسرە •

ـ بەشی لیکۆڵینەوە ـ

Institut Kurde de Paris

نووسەرو رۆشنبیرەکانمان دەربارەی باری ئێستای رۆشنبیریمان ئەدوێن (۱۰)

مەرجە چیرۆک نووس تێکەڵاوی خۆی لەگەڵ کۆمەڵدا فەرامۆش نەکات

محەمەد رەحیم رەمەزان

ئامادەکردنی بەشی تیکۆڵینەوە ئەدەبی و هونەری ئەمجارەشمان، دەربارەی باری ئێستای رۆشنبیریمان، لە ژێر کاک «محەمەد رەحیم رەمەزان»ی چیرۆک نووسدایەو ئەمەیە پرسی:

ـ باری بزوتنەوەی نووسینی چیرۆک لە ئەدەبی ئەمڕۆماندا چۆن ئەبینیت؟!

● بزوتنەوەی چیرۆکو باڵەی لە وەختی ئێستای ئەدەبی کوردیدا، بە تۆڕەی شیعر، ئەمەر بەراورد بکرێ، لە هەنگاوی یەکەمیا دانەنێم، چیرۆکە فولکلۆریەکانی ئوی ئاردانو سانەکانی جەکانو بەنجاکان وەك سەرەتاو بوونیك دائەنرێن بۆ چەسپاندنی چیرۆک لە ئەدەبی کوردیدا.

بەڵام، لەم چەند ساڵەی دواییدا چیرۆک ئەشەدارتربوە کە ئەتوانین ئەم ئەشەداریو خۆتواندنە ئەم قۆناغەی ئێستادا بە هەنگاوی یەکەم ناوبەرین، جا کە ئەڵێم هەنگاوی یەکەم، تەنیا زۆر پلاوکردنەوەی چیرۆك واناکات ئەم قسەیە بکەم، بەڵکو خەستیو بەهێزیو رەوانیو کاری کەری چیروکی ئەمڕۆیە هەر چەندە لە ئەل ئەم لایەنە باشەشدا، کە ئەمڕۆ لە چیروکی کوردیدا هەیەو خزمەتی باری ئەدەبیە پێ ئەکات. زۆر شتی سەیریش هەن کە بەتاو چیرۆکیان پێ ئەڵێنو لەسەر لاپەڕەی رۆژنامەو بڵاوکراوە کاندا ئەیانبینین.

ـ بەرلە نوسینەوەی چیرۆکە کانت.. بۆ ناوەڕۆکو شێوەو دەست پێکردنو کۆتای ئەخشە ئەکیشیتو لەو باوەڕەدان ئەو جۆرە بەرهەمە هەرچەکانی بەرهەمەی سەرکەوتووی پێ وەردەگیرێت؟ لەکاتی نوسینی هەر چیرۆکیکا.. ئەخشەکێشانو خەست کردنەوە لە داڕشتناو رەوانی لە ناوەڕۆکاو کارتێ کردن لە ئەنجاما بە هەرچێکی بنەڕەتی چیرۆکی سەرکەووتوو دانەنێمو لەگەڵ ئەمانەشدا بیرنکی پێش کەوتنخوازانەی لە دووتوویدا هەنگرتیو خزمەتی باری ئەتەوایەتیمان بکات. وەرەزیەتیش نابێ وا خۆی تیا خەست بکاتەوە خوێنەر ئەتوانێ شتێکی لێ هەنگرێنێ.. وەك ئەو شیعرانەی دوای دەجار خوێندنە وەیان ئەژانی ئەواوی چیە. لەبیناوی سادەیو رەوانیشا وا ئەبێ کە بێ لەزەتو هێز تیا ئەماوەیو خزمەتی هیچیش نەکات...

مەرجە، چیرۆك نووس تێکەڵاوی خۆی لەگەڵ کۆمەڵدا فەرامۆش نەکات، تا لەکاتی دانانی چیرۆکەکانیدا بتوانێ لەزمانی ئەوانەوە پاستەوخۆ هەستیان دەربڕیو لە ئازارە کانیان کەیشتیو تا زیاتر خۆی لەم قالبەدا بتوێنێتەوە زیاتر بەرهەمەکانی سەرکەوتوتر ئەبێ.

ـ خۆ ڕۆشنبیر کردنو خۆبێ ئەیاندنی ئەدیب.. مەرجێکی سەرەکی دەولەمەند کردنی بەرهەمی هەموو نوسەرێکە!

ئەم مەرجانە چۆن ئامانج بکرێت.

بۆ هەموو لایەنو پیشەیەك لە ژیانا چ ئەدەبی بێ یاهونەری یان هەر جۆرێکی تر.. کە بتەوێ سەرکەووتووبی تیایا بتویستی بە ماندوو بوونێکی ئیجگار زۆر هەیە.. جا بۆ ڕۆشنبیرێك کە بیەوێ خۆی دەولەمەند بکات بەبیروزانینی ئەدەب ئیتر چ چیرۆك بێ چ شیعر یان هەر کامێکی تر بێ.. پتویستی بە خوێندنەوەو گەران هەیە بە شوێن ئەو چیرۆکو نوسینانەدا کەوا نووسەرە بێش کەوتوەکانی جیهان نوسیویانە وبەرهەمن تازەش فەرامۆش نەکات و ناکاداری بزوتنەوەی ئەدەبی ئەم قۆناغەش بێ.. نابێ هیلاك بوون کۆڵمان بێ بدات.

راستیەکی ڕوونیش ئەوەیە، ئەو کەسانەی بەزیرو خۆتی هەڵقورتاندنو لاساری ناوی خۆیان ناوە ئەدیب.. چەند بخوێنەوەو کتێبخانەکانیان هەڵ بناخنن لە کتێب نابێ بەمایەی سەرکەوتنیو خۆ ئەگەر ئەو کەسە ناوی شاعیریەتی لە خۆی نابێو هەروا بەبۆشی ما بێتەوە ئەوە دایەوە، هەر لەبەر ئەوە بووە چونکە ئەم ویستووە ڕاستەوخۆ مانای ووشە بەووشە لیك بدەیەوە، بەڵام ویستوومە لەنیازی بەکار هێنانیان لە ڕاستیدا کە یەك ماناو مەبەست دەرنەبووە لەمانای خوازەانی یەوە (المجازی) وای لێك بدەمەوە، چونکە کە هاوری یەکەم دانیشت پشووش دەدات وەخانەخوێ وەیا خود هاوری یەکەشی نیازی لەووتنی (تفضل استریح) هەر دانیشتەکەیە..

وە لێرەدا دەمەوێ ووشەی (بحەوێرەوە) بۆ کاك هیوا ڕوون بکەمەوە. برای بەڕێز: ووشەی بحەوێرەوە یاخود حەوانەوە لەکوردەواری دا بۆ ئەو کەسە بەکار دەهێندرێ بەزۆری کە لە جێگایەك وەیا لەکوندێك کەس جێگای ئەکاتەوە وەك ڕێبوارێك کە لابدانە دێیەك کەس ئەی حەوێنیتەوە، جا ڕێبوارەکە چوو بۆ مالێك لە کوندەکەدا ئەڵێ: کاکە ئێمشەو نام حەوێنەوە؟؟ وەیا خود ئافرەتێك تازە شووی کردووەو تۆراوە دەڵێن: ئەو ئافرەتە ناحەوێنەوە لەمالی مێردەکەیا لەبەر بڕێك هۆ.

هەروەها ناژەڵو ئیانەوەر، وەك مەڕو مالات کە ناحەوێنەوە لەو شوێنانەی کە زەوی یەکانی لەوەڕو ئیاو ناوی لێ نییە، ئەبێ ئەم ووشەیە لەنێوان کوردەواری دا..!!

ئەبێو دەولەمەند ئەبێ. ئەبێتە سەرچاوەیەکی ڕوونو خزمەتی ئەدەبیاتی میللەتەکەی بێ ئەکات.

من ناڵێم سەنگو بایەخ بۆ ئەدیبەکانمان دانەنێین.. ئەڵێم ئەوان وەك گوڵێکی ئەم بەهارە لەسەر چلی بەرزیان یا جوانیاو بەچاوانا بڕێزنو خەڵکی بەبۆنی خرشیان مەست بێ.. بەڵام ڕێگاش بدرێ بەخونچەی دامێنی چل بکەشێتەوەو چوونکە هەر گوڵە چەشنە بۆنێکی تایبەتی خۆی هەیە.

ئەبینیم دەربارەی چەند ڕاست کردنەوەیەکی ڕەخنەیی: لەژمارە (۳٦۷)ی ڕۆژی چوارشەمەی (۱۱)ی نایساری (۱۹۷۷)ی ڕۆژنامەی هاوکاری خۆشمەویستدا، چاوم بەو ڕەخنەیەی کاکە هیوا عومەر کەوت، کە هەندێ سەرنجی خۆی دەربارەی مانای چەند ووشەوڕستەیەکی بەڕتووکەکەم (پاشکۆی چۆن فێری زمانی عەربی دەبیت؟) شی کردۆتەوەو مانای ئاوەنەوە بەرنبازی خۆی، منیش لە ڕوانگەی سەرنجی خۆمەوە بە پێویستیکی ئەدەبی ئەزانم کە چەند تێبینیەك لەسەر ڕاست کردنەوەکەی برای ڕەخنەگر بنووسمو بیانخەمە بەر چاوی خوێنەرانی نازیزم وە لەهەمان کاتا لە ناخی دەروونەوەو پڕ بە دل زۆر سوپاسی کاك هیوا ئەکەم کە بەپێی توانای خۆی ئەو چەند تێبینیەی لە سەر بەڕتووکەکەم نووسیوە:

١ ـ کاك هیوا ئەڵێ: تفضل استریح: فەرموو دانیشە، عەلەیە، وەمانای (استریح) بە (بحەوێرەوە، بشووبدە) لێك دەدانەوە. لێرەدا منیش دەڵێم ووشەی حەوانەوەو بشوودان بەم مانایانەی خوارەوە دێت:

حەوانەوە: الایواء.
حەواندنەوە: ایلاد، ترویه.
حەوانەوە، حەسانەوە: تنفس، استراحه.
حەواندنەوە، حەساندنەوە: ترفیه، اراحه.

بشوو: استراحه. نفس. فرصه.. هتد.

جالێرەدا دەمەوێ بڕسیارێك ئاراستەی کاك هیوا بکەم.

ئایا لەژیانتا قەت لەدەمی بەکێکت بیستووە؟ کە لە چایخانەیەکا وە یا لەیانەیەکدا یەکێك دانشتبێو، وە هاورێکی بەلایا تێپەڕبێ یان سەری لێبدا بێ بڵێ: فەرموو بحەوێرەوە.. نەخێر، هەرگیز کەس ئەمە ناڵێ. وە هەروەها زۆر بەکەمیش دەوترێ فەرموو بشووبدە. چونکە بشووبدە بۆ مەبەستێکی تەسك دێت لە قوتابخانەدا وانە لە کاتێکدا مامۆستای وەرزش ئەڵێ بشووبە کە لەخلوکێك کەمترە، وەچاری واش هەیە سنووری بۆ دانراوە بەرژێمی فەرمانی بەرێوەبەرێتی بەروەردە کە بشوودان ماوەی ١٠، ١٥ خلۆکە یاماوەی بشووەکە ١٥ ڕۆژو یاسێ مانگو ١٠ ڕۆژە. جا من کە مانای (تفضل استریح):ـ

بە فەرموو دانیشەم مانالیك ڕەخنە پێش هەموشتێك هەڵوێستە بەرامبەر ژیانو دیاردەکانی باری کۆمەڵایەتیو ئابوریو ڕامیاریو فەلسەفەو جۆربەجۆرەکانی ئەو سەردەمە واتە بەیوەندیەکی پتەوی هەیە بەژانیاری نووسەرەکەیەوە، ئەوەی لەمەیدانی ڕەخنەدا بیەوێت ئەسپەکەی ئاودات دەبێت بیرلەوە بکاتەوە کە کارەکەی چەند ستەمەو لقوڕۆی چۆنی لێدەبێتەوەو چەند لێپرسراوە بەرامبەر بەنووسینەکەی.

ئەگەر بڕوانینە لایەڕەی ڕۆژنامەو گۆڤارەکانمان دەبینین زۆربەی ئەو نووسینانەی بەناوی ڕەخنەوە بڵاودەکرێتەوە بریتین لە پلاروتوانج هاویشتنو پاشقولی گرتنی بێجێ، دەتوانم بڵێم ئەو پلاروتوانجە بێجێیانەش زۆربەیان ڕقو کینەیەکی تایبەتی یە لە نێوان نوسەر کاندا..

بەڕاستیو چەپدا ڕەخنەدەگرن، هەرکە چیرۆکێك یانووسینێك کەوتە بەرچاویان بۆی دادەنیشنو لایەڕەی لەسەر ڕەش دەکەنەوە.

بەبێ ئەوەی بەتەواوی لەبەرهەمەکە نەیشتبنو خوێندبێتیانەوە بە ووردی. بۆ نموونە برایەك بەناوی (سۆران مەحوی) یەوە لەو جۆرە نووسینانەدا ناوی بەرچاو دەکەوێت. دوا نووسینی لەم بابەتەی لەسەر چیرۆکیکی کاك سەلامەنمی بوو بەناوی (دیمەنە دەوکاییەکان)ەوە کە لەڕۆژنامەی (هاوکاری)دا بڵاوکرایەوە کاك (سۆران) هاتووە چەند لایەڕەیەکی ڕەش کردۆتەوە هەر چەند نەشی ویستووە بەدرێژی لەسەری بنووسێت وەکو خۆی دەڵێت (بەم چەند پرسیارە وازی لێدەهێنم) بەبێ ئەوەی بەتەواوی لە چیروکەندە گەیشتبێت، هەر چەندە چیرۆکەکە زۆر مەبەستێکی ڕوونو ئاشکرای هەیە.

ڕاستی یەکەی ئەوەی پاڵی پێوەنام بۆ نووسینی ئەم وەڵامە چەند پرسیارێکی سەیر بوون وەك:ـ

١ ـ (ڕەچەبی سەفەر ئەبێ لەبنەماڵەیەکی موحافیزبێ).

ئەگەر بڕوانینە چیرۆکەکە بۆمان دەردەکەوێت کە چیرۆك نووس (ڕەچەبی)ی بە پیاوێکی ساویلکەو بێهۆش داناوەو چۆنێتیو ئەو جۆرە کەسانەی لەناو گۆمەڵدا ڕوون کردووەتەوەو ئەو ئەریتە کۆنو پیرەڕزیوانەی دەرخستوون.

کەچی کاك (سۆران) دەڵێت (ڕەچەب) لەبنەماڵەیەکی موحافیزە جا کەی لە چیرۆکەکەدا باسی بنەماڵەو پیاوچاکی ئەوی تیایە؟!

(موحافیز)یش بەوجۆرە بەکارنایەت کە ئەو بەکارهێناوە و دەڵێت (ئەبێ بووترێ «بنەماڵەیەکی پارێزەرە») کە هێشتا ئەم ووشەیە لەنێوان کوردەواری دا..!!

٢ ـ کاك هیوا دەڵێ: انعم الله علیك یامولای. تەوەرەم خوا لەتۆش بپرۆزکات بەڵام لەکوردیا (ئیدیۆم)ی وامان نییەو (بەرچەف ـ ترچەف)ەکەی ڕاستەو خۆیە، لەکوردیا مەرج نییە ڕاستەو خۆ مانای ڕستەکە لێك بدرێتەوە لەکاتێکی وەرزیرانا زیان هەیە هەر ووشەیەکیش بەپێی تداویستی مەبەستەکە لێك بدەینەوە بۆ وێنە لەبری: صباح الخیر، دەڵێن: بەیانیتان باش، لەوانی ئەمە هیچ لەترخی وەرگیرانەکە کەم ناکاتەوە بەشکو بەهێزتری دەکات.

٤ ـ کاك هیوا ئەڵێ: احتذر منه: انتبه منه: ئاناداری بەلێی هەلەیە، ڕاستەکەی: ئاناداربەلێی.

بەلێ، ئێمەش دەڵێین (ئ)ی ئاناداری بەزیادە بەڵام لەکاتی ڕاست کردنەوەی هەلەکان هەستمان پێ نەکردووە..

٥ ـ لەلاپەڕە (١١) هاتووە: لا امتلك لا حول ولا قوه: چ بەدەستمە هیچ توانام نییە، ئەمەش هەرەیەو دروستەکەی یان (نیدیۆمی) دەست کورنم، دەستم ناڕوا.

لە پێشە کیدا دەڵێم: ڕستەی (لا امتلك لا حول ولا قوه)ی بە هەڵە نوسیوە، ڕاستەکەی: «لا امتلك حولا ولا قوه»نە.

جالێرەدا کاکی ڕەخنەگر هەر لەسەر مانا لێك دانەوەکەی من بۆی چووە، ماناکەی سەروتوی شکاندووە، وەتوانای بەسەرا نەهاتووە، ئەوەك مانای ئەم ڕستەیە لەڕاستیدا ئەمەیە: من خاوەنی هیچ توانیاو دەستەلاتێك نیم).

٦ ـ کاکی ڕەخنەگر دەڵێ ئوایە: لەلاپەڕە (١٥)دا، ووشەی: لاقانی، واجهنی: بەرەنگارم بوو.

بەڵێ، ڕاستە کاك هیوا: لاقانی: پێم ئەیشت، بەڵام ووشەی (نووشم بوو) هەمان مانای پێم ئەیشتە وە ئەگەر گومانیشت ئەم ووشەیە هەیە کە ووشەیەکی کوردی زۆر پەتی یە، بڕوانە لاپەڕە (١٨١)ی فەرهەنگی مەهابادکە تیاهاتووە تووشی یەکەری بوون: التقاء، لەفەرهەنگی مردۆخیشدا وە هەروەها ووشەی ناوبراو بەهەمان مانا هاتووە: تووش بوون: تصادف. تلاقی. وەهەروەها لەعەرەبیشدا ووشەی (واجه، لاقی) بەم مانایانەی خوارەوە هاتووە:

واجه: قابله وجها بوجه.
لاقی: صادف، قابل. لاقاه: صادفه وقابله.

کاکی بەڕێز: براعەرەبەکان لەژێر شوێنمدا لەشێوەی (عامی) دا ووشەی (لاقانی) یە (واجهنی) بەکاردەهێنن، جا ئێمە بۆمان نییە دەست کاریان بکەین وە هەناکو بەرامبەری یەکتری بەکاریان بهێنین هیچ نادروستیەك بەماناکەیان ناگەیەنێت.

٧ ـ کاك هیوا دەڵێ: لەلاپەڕە (١٧)تبکی: دەگرنت، هەلەیە چونکە، تبکی: دەگری (بۆمن).

منیش دەڵێم: هەتاکو ئیستا شتیوامان نەبیستووە، دەگرنت بۆ نێر بیو دەگری بۆمێ بێ..؟ چونکە لەکوردیو ئەدەبیزیو زۆر زمانی تردا ئەو جیاوازانەی لە زمانی عەرەبیدا هەیە لەنێوان (نر و مۆ)، لەو زمانانەدا نییە..

جا نازانم گەر ئیستا دروست بێ!!

٨ ـ ١ ـ کاك هیوا دەڵێ: تعی: بووش بوو هەلەیە دروستەکەی بۆی ئەیشت، یان: اصاب تووش بوو.

ئێمەش دەڵێین: بەداخەوە کاکی ڕەخنەگر شارەزایی بەهەموو شێوەکانی زمانی کوردی نییە، جاچ بڵێین: تووش بوو وەیاخود بۆی ئەیشت هەردووکیان هەر یەك مانا دەبەخشن، بەڵام لەناوچەی هەولێر دەڵێن: تووش بوو، ودلە ناوچەی سلێمانی ئەڵێن: بۆی ئەیشت، بۆ ڕاستی ئەمەش دەتوانی دیسان ئەماشای فەرهەنگی مەردووخ وەیاخود مەهاباد بکەی. ودراستە ووشەی تووش بوو: بەمانای (اصاب)ش دێت..

ب ـ یتعلق: دەی ئوزنتەوە، دروستەکەی، دەی ئوزنتەوە.

ئێمەش دەڵێین: هەردووکیان دروستن..!! لەتاوجەی

وەڵامی ڕاستکردنەوەیەك

صابر گردعازەبەلی

پلاروتوانج بیان ڕەخنەی زانیاری

ئازاد عبداللە

خاوەنەکانیان ئەیان گوزنەوە بۆ شوێنە وارێك کەتیا (بحەوێنەوە) واتە لەبرسانە مرن لەتیشکی خۆ ڕی گەرم وەیا لەزریانو سەرمای زستان ڕزگاربن.

یان زوربەی بالندەکان ناحەوێنەوەکە کەرمیانو کوێستان دەکەن بەگوێرەی شوێنەوار، بەرەسیلکە، حاجی لەقلەق.. هتد. بۆچی لەوەرزێکی تایبەتیدا ئەیان بینین کە واتە ناتوانین لەبریتی (فەرموو دانیشە فەرموو بحەوێرەوە) بەکار بهێنین، هەر چ نەبێ لەبەرکەم بەکار هێنانی ئەم ووشەیە لەنێوان کوردەواری دا..!!

٢ ـ کاك هیوا دەڵێ: انعم الله علیك یامولای. تەوەرەم خوا لەتۆش بپرۆزکات بەڵام لەکوردیا (ئیدیۆم)ی وامان نییەو (بەرچەف ـ ترچەف)ەکەی ڕاستەو خۆیە، لەکوردیا مەرج نییە ڕستەو خۆ مانای ڕستەکە لێك بدرێتەوە لەکاتێکی وەرزیرانا زیان هەیە هەر ووشەیەکیش بەپێی تداویستی مەبەستەکە لێك بدەینەوە بۆ وێنە لەبری: صباح الخیر، دەڵێن: بەیانیتان باش، لەوانی ئەمە هیچ لەترخی وەرگیرانەکە کەم ناکاتەوە بەشکو بەهێزتری دەکات.

٤ ـ کاك هیوا ئەڵێ: احتذر منه: انتبه منه: ئاناداری بەلێی هەلەیە، ڕاستەکەی: ئاناداربەلێی.

بەلێ، ئێمەش دەڵێین (ئ)ی ئاناداری بەزیادە بەڵام لەکاتی ڕاست کردنەوەی هەلەکان هەستمان پێ نەکردووە..

٥ ـ لەلاپەڕە (١١) هاتووە: لا امتلك لا حول ولا قوه: چ بەدەستمە هیچ توانام نییە، ئەمەش هەرەیەو دروستەکەی یان (نیدیۆمی) دەست کورنم، دەستم ناڕوا.

لە پێشە کیدا دەڵێم: ڕستەی (لا امتلك لا حول ولا قوه)ی بە هەڵە نوسیوە، ڕاستەکەی: «لا امتلك حولا ولا قوه»نە.

جالێرەدا کاکی ڕەخنەگر هەر لەسەر مانا لێك دانەوەکەی من بۆی چووە، ماناکەی سەروتوی شکاندووە، وەتوانای بەسەرا نەهاتووە، ئەوەك مانای ئەم ڕستەیە لەڕاستیدا ئەمەیە: من خاوەنی هیچ توانیاو دەستەلاتێك نیم).

٦ ـ کاکی ڕەخنەگر دەڵێ ئوایە: لەلاپەڕە (١٥)دا، ووشەی: لاقانی، واجهنی: بەرەنگارم بوو.

بەڵێ، ڕاستە کاك هیوا: لاقانی: پێم ئەیشت، بەڵام ووشەی (نووشم بوو) هەمان مانای پێم ئەیشتە وە ئەگەر گومانیشت ئەم ووشەیە هەیە کە ووشەیەکی کوردی زۆر پەتی یە، بڕوانە لاپەڕە (١٨١)ی فەرهەنگی مەهابادکە تیاهاتووە تووشی یەکەری بوون: التقاء، لەفەرهەنگی مردۆخیشدا وە هەروەها ووشەی ناوبراو بەهەمان مانا هاتووە: تووش بوون: تصادف. تلاقی. وەهەروەها لەعەرەبیشدا ووشەی (واجه، لاقی) بەم مانایانەی خوارەوە هاتووە:

واجه: قابله وجها بوجه.
لاقی: صادف، قابل. لاقاه: صادفه وقابله.

کاکی بەڕێز: براعەرەبەکان لەژێر شوێنمدا لەشێوەی (عامی) دا ووشەی (لاقانی) یە (واجهنی) بەکاردەهێنن، جا ئێمە بۆمان نییە دەست کاریان بکەین وە هەناکو بەرامبەری یەکتری بەکاریان بهێنین هیچ نادروستیەك بەماناکەیان ناگەیەنێت.

٧ ـ کاك هیوا دەڵێ: لەلاپەڕە (١٧)تبکی: دەگرنت، هەلەیە چونکە، تبکی: دەگری (بۆمن).

منیش دەڵێم: هەتاکو ئیستا شتیوامان نەبیستووە، دەگرنت بۆ نێر بیو دەگری بۆمێ بێ..؟ چونکە لەکوردیو ئەدەبیزیو زۆر زمانی تردا ئەو جیاوازانەی لە زمانی عەرەبیدا هەیە لەنێوان (نر و مۆ)، لەو زمانانەدا نییە..

جا نازانم گەر ئیستا دروست بێ!!

٨ ـ ١ ـ کاك هیوا دەڵێ: تعی: بووش بوو هەلەیە دروستەکەی بۆی ئەیشت، یان: اصاب تووش بوو.

ئێمەش دەڵێین: بەداخەوە کاکی ڕەخنەگر شارەزایی ئەبەهەموو شێوەکانی زمانی کوردی نییە، جاچ بڵێین: تووش بوو وەیاخود بۆی ئەیشت هەردووکیان هەر یەك مانا دەبەخشن، بەڵام لەناوچەی هەولێر دەڵێن: تووش بوو، ودلە ناوچەی سلێمانی ئەڵێن: بۆی ئەیشت، بۆ ڕاستی ئەمەش دەتوانی دیسان ئەماشای فەرهەنگی مەردووخ وەیاخود مەهاباد بکەی. ودراستە ووشەی تووش بوو: بەمانای (اصاب)ش دێت..

ب ـ یتعلق: دەی ئوزنتەوە، دروستەکەی، دەی ئوزنتەوە.

ئێمەش دەڵێین: هەردووکیان دروستن..!! لەتاوجەی

شت بۆ ئەوەش دەنووسن بێ ئەوەی پەیوەندی بەو ئەخۆشیەوەهەبێت، (ڕەجەب) سەرەڕای ئەیشت کە چی دکتۆر هۆقنەی دەکات ئایا کاك سۆران لە دەنگووباسی ئەو جۆرە دکتۆرانەی ئەبیستووە یا ئەیدیونو بەرچاوی ئەکەوتوون؟

٤ ـ (ئەی بۆچی ناسیاوە کەی ڕەجەب ئەخۆشی گورچیلەیەتیو لەخەستەخانە کەوتووە چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی کاك سۆران لێرەدا دەردەکەوێت چوونکە ناسیاوەکەی (ڕەجەب)یش سەرەڕای ئیشی ئیتر کەی هەمان ئەخۆشمیانە؟!!...

کاك سۆران ڕەشوسپیو ئەخۆشی گورچیلەو سەرئیشەو پیاوچاکو پیاوخرابی لەگەڵ یەك تێکەل کردووە لەگەڵ ئاشارەزایی و بەووردی ئەخوێندنەوەی چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی.

٢ ـ (لەشی ئاهەزراوە چۆن ئەخۆشی دەوکەتووتن ڕەش هەڵدەگێڕێت...) کاك سۆران لەبەر ئەشارەزایی و ئەهەلاوی ئەکردنی لەگەڵ چیرۆکەکەدا ئەبینینی کشتوکال ڕەشو سپی جیاناکاتەوە، چوونکە ئەگەر شارەزابوایە دەیزانی کە ئەخۆشی دەوکەتووتن ڕەش هەڵناگێڕێت بەڵکو سپی هەڵدەگێڕێت.

٣ ـ (ئایا هەموو دکتۆرەکان بەو ڕێگایە چارەی ئەخۆش ئەکەن؟)

چیرۆك نووس بەشێوەیەکی گالتە جاری لەدکتۆرێکی بێمستەوای داوەو ڕەخنەی لەو دکتۆرانە گرتووە کە بێ سەیرکردنو تێڕوانینێکی وورد ئەیشتنی بۆ ئەخۆش دەنووسن بێ ئەوەی پەیوەندی بەو ئەخۆشیەوەهەبێت، (ڕەجەب) سەرەڕای ئەیشتنی کە چی دکتۆر هۆقنەی دەکات ئایا کاك سۆران لە دەنگووباسی ئەو جۆرە دکتۆرانەی ئەبیستووە یا ئەیدیونو بەرچاوی ئەکەوتوون؟

٤ ـ (ئەی بۆچی ناسیاوە کەی ڕەجەب ئەخۆشی گورچیلەیەتیو لەخەستەخانە کەوتووە چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی کاك سۆران لێرەدا دەردەکەوێت چوونکە ناسیاوەکەی (ڕەجەب)یش سەرەڕای ئیشی ئیتر کەی هەمان ئەخۆشمیانە؟!!...

کاك سۆران ڕەشوسپیو ئەخۆشی گورچیلەو سەرئیشەو پیاوچاکو پیاوخرابی لەگەڵ یەك تێکەل کردووە لەگەڵ ئاشارەزایی و بەووردی ئەخوێندنەوەی چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی.

٣ ـ (ئایا هەموو دکتۆرەکان بەو ڕێگایە چارەی ئەخۆش ئەکەن؟)

چیرۆك نووس بەشێوەیەکی گالتە جاری لەدکتۆرێکی بێمستەوای داوەو ڕەخنەی لەو دکتۆرانە گرتووە کە بێ سەیرکردنو تێڕوانینێکی وورد ئەیشتنی بۆ ئەخۆش دەنووسن بێ ئەوەی پەیوەندی بەو ئەخۆشیەوەهەبێت، (ڕەجەب) سەرەڕای ئەیشتنی کە چی دکتۆر هۆقنەی دەکات ئایا کاك سۆران لە دەنگووباسی ئەو جۆرە دکتۆرانەی ئەبیستووە یا ئەیدیونو بەرچاوی ئەکەوتوون؟

٤ ـ (ئەی بۆچی ناسیاوە کەی ڕەجەب ئەخۆشی گورچیلەیەتیو لەخەستەخانە کەوتووە چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی کاك سۆران لێرەدا دەردەکەوێت چوونکە ناسیاوەکەی (ڕەجەب)یش سەرەڕای ئیشی ئیتر کەی هەمان ئەخۆشمیانە؟!!...

کاك سۆران ڕەشوسپیو ئەخۆشی گورچیلەو سەرئیشەو پیاوچاکو پیاوخرابی لەگەڵ یەك تێکەل کردووە لەگەڵ ئاشارەزایی و بەووردی ئەخوێندنەوەی چیرۆکەکەو ئەیشتنی ئەواوی.

institut kurde de paris

داهێنان وقۆناغی هاتنه پێشەوەی شاعێر

ئازاد عبدالواحد

لە زەمینەیەکی پتەوو بەهێزی مەوزوعی و فیکری و کۆمەڵایەتی ، شاعیر سەربەستیەکی ـ ذاتی ـ هەیە بۆ تەقینەوەی کانیاوی داهێنانەکانی .. ئەو زەمینە پتەوەش کە داهێنانەکەیا زەنگ و روخسار ئەرنێژێ .. چونکە داهێنانی بێزەمینە شتێکی بەڕووت و رواڵەتیازو بێ سەروبەرە . هاوشانی و لەیەکەر زاڵ نەبێکیش لە نێوان تەکنیکە فەنتازیەکەو مەسەلە فیکری و کۆمەڵانەیە ـ نەسواوەکان ـ هەیە (کاتێ کە جیسابی داهێنانەکە بە شێوەش بەرپاکردن دادەنێین لە ناوەرۆک و تەکنیک) ، بەڵێ ئەو لەنگەر راگرتنەش لەمیان تەکنیکە هەڵبژاردراوەکەو ـ تنبوءات ـی دووا رۆژو ئەو خستنە سەرە ـ اضافە ـیەی دەخرێتە روو لە (فیکرە) ، هونەر لەسنوری هەلویستی فیکری دەرئەچێ و ـ مغامرە ـ هونەریەکەش بەناقی ئەنیا خۆی لە خۆیدا ناژاوەیەکە ، لێرەوە دەمەوێ بڵێم لەرۆژی ئەمرۆکەی شیعری کوردی نازە بەخەشو هاوچەرخمان ئەم جۆرە ـ مغامرە ـ هونەریە زۆر باوەو قات و قوڕی ـ ازمە ـی (فیکر)ە و هەموو هەڵبەو کۆششەکان ـ چەند دەنگێکی لێ دەرچێ ـ لە ئەرانو پشکنین دایە بۆ ئەمەی جۆرە تەکنیکێک بدۆزێتەوە ، سیماو دەنگی ئەو بنوێنی ، ئەوەندەی کە بەتەنگ هونەرەکەوەیە ، ئەوەندە مەبەستی ـ فیکر ـ نییە . و دەربەستیش نییە چی ئەڵێ . لەمەر کات و قۆناغێکا بێ ، ئەگەر شاعیرێکی رەسەن و بەزەمینە (ئەگەر روو بامان) ئەو لە ئەنجامی پەیداکرد ، بەپێش جەماوەرو خوێنەری شیعر دەکەوێ ، بەڵام وەنەبێ لە تاسەو هەناسەو هیوایان دابرابێ ، ئەنیا دابرانەکە لە ئۆپینی ئەو ئیقاعەیە کە خوێنەر لەسەری راهاتووە ، لەبەر ئەوەیشە شاعیری داهێنەر هەمیشەو هەردەم لەگەڵ خوێنەری شیعر تووشی سەربەشەو بگرەو بەردە ئەبێ . خوێنەری ئەو حەلەی ـ نالی ـ ویستوویەتی بە هەمان پێوەر کە بۆ شاعیرەکانی تر دانەنا ـ نالی ـ لە قەبان بداو هەروا سەرکەشانە نە شیعرەکانی بروانێ بۆیە ـ نالی ـ ئەڵێ :

لەچەنەر کژشەیی شیعرم
مەدە مەعنایی خەراب
بێ خەنا کەس نییە رازی کە
لە ئەولادی درێ

لەبەر ئەوەی :

ـ نالی ـ بەداوە شیعری دەقیقی خەیاڵی شیعر
بۆ ئەو کەسەی کە شاعیرە سەد داری ناوە

ـ نالی ـ ئەزانێ ـ داوی ـ بۆ هاوری شاعیرەکانی ناوەتەوەو جێیانی هێشتووە .. ئەگەر داویشی بۆ شاعیرەکان دانابێتەوە ، ئەبێ بە گۆڕەی ئەو ئەخوێندەواریەی ئەوکات و ئەو کزلکە خوێندەواریەی هەبووەو خوێنەری شیعری سەردەمەکە بوون ج تەلەو داوێکی نابێتەوە ..؟!

ـ کزران ـ ئەکاتی خۆی کە شیعری (بەوەو کۆنفرانسی) لە ئەگەرەی مامۆستایانی (شەقلاوە) خوێندبۆوە کوا ئەوەندە بایەخی بێ درابوو ، وەکو ئەوەی ئەمرۆ بایەخی بێ ئەدرێ ... ! بەڵام کە شاعیرێکی رەسەنو خاوەن داهێنان لە سەردەمو قۆناغێکا سەرهەڵئەدا ، وەئەبێ خوێنەر بێ شیعر بمێنێتەوە ، چونکە ئەوەندە شاعیرە هەن لە گەلیان بەرێوە بڕۆوبین بە کلیلی کردنەوەی نهێنی یەکانیان .. لە چاوگی ـ ((ووتن)) ـ و ـ ((بێژین)) ـ ەوە هاتوون (ووت) ڕاستە کە لە چاوگی (ووتن)ەوە وەرگیراوە بەڵام (وێژ) کە ووتار نووس دەتوانێ لەچاوگی (بێژین) وەرگیراوە، (شێخ محەمەدی خاڵ لە فەرهەنگەکەیدا جزمی یەکەم (بێژان) بە چاوگی (دالی) دەداتەقەلەم بە مەبەستی قسەکردن . ئەك (بێژین) .

شێخ محەمەدی خاڵ وابزانم ئەمە هەنەیەکی یەکجار هەروەها ووتارنووس دەڵێ (جمەوجوول) کە لە چاوگی (جمین)و (جووئین)ەوە هاتوون زەقو دیارە . چونکە شتێکی دیارەکە (جمانوجوولان) دوو ووشەی هاوەمەبەستی یەکترین هەتا ئێستاکەش هەر ئەمە بەکارهاتوە کورد دەڵێ : (دەستمجما ... ، ئەوەندەی هەوڵمدا هەر لەجێی خۆی نەجووڵا ..) لەفەرهەنگەکەیدا جزمی یەکەم بە چاوگی (دالی)یان دەداتەقەلەم . ئەك (یائی) ....! نازانم کاکی برادەر لە هێنانەوەی ئەم چاوگانەدا پشتی بە چ سەرچاوەیەکی زمانەوانی بەستۆتەوە ... !! ؟

٣ ـ لە شوێنێکی تری ووتارو چیرۆك ئەگریتەوە ـ زیاتر توانیبووی خۆی بەواقیعەوە ببەستیتەوە هەرچی شیعر بوو کەوتبووە ناو مزتەکەی خەوێکی قورس ، لەدواییشدا هاتنە پێشەوەی چەند قوتابخانەیەکی ئەدەبی وەکو (تەکعیبی و رەمزی و مستقبلی) کە (مایکۆفسکی) یەکێك بووە لە پێشەوای ـ مستقبلی ـیەکان ، خوێنەری شیعر ئەوکاتە هەستی بە پێویستی ، بوونی شیعرێك ئەکرد لە سی سال زال بوونی ـ پەخشان ـ کە نە لایەن (کۆکۆل)و (دستوفیسکی) (ئۆلستۆی) یەوە بووو سەدسال خوێندنەوەی شیعرەکانی ـ پۆشکین ـو ئاژاوەی ـ قوتابخانە بازەکان ـ رزکاربکا ، ـ مایکۆفسکی ـ کە هاتە پێشەوە سەرباری بوونی ـ بۆشاییەکە ـ داهێنانیشی بێ بوو ، بۆیەخۆینەری ئەوکاتە لەباوەشیان کرت ـ هەر چەندە لەلایەن خەلکێکی زۆریشەوە بەربەرەکانی کرا ـ بەڵام ئەوەی کە جێگەی داخە هەندێ جار ئەوشاعیرەی کە ئەو دەرفەتەی بۆ ئەسازێ ، داهێنانی بێ نابێ ، کەچی گرەوی کێش کردنی خوێنەرەکە ئەباتەوە ، لە رۆژی ئەمرۆیشمان زۆر هەن لەو دەرفەت دەسکەوتووانەی لەسەر حسابی داهێنەرەکان ئەلەوەرێن ، بەڵام لەلای من باڵەوانیەتی بۆ ئەو کەسەیە بتوانێ بە حوکمی داهێنانەکانی ببێ بە خاوەنی دەنگێکی دایری شیعر لە نێو هاوڕێکانی و شێن بخاتە سەر ئەوەی پێشووی ، ئەك بە پێوەری قۆناغەکە (لەگەزوجاو) بدرێ لە کاتێکا کە داهێنانیشی بێ نەبێ ، دوای ئاو دەرکردنەش شاعیرەکە باڵی لێ بداتەوە ، گوایە شتی کردووەو شاعیری ـ منافس ـیشی نییە ..!!

کورتە چیرۆك

کاتێك مردن ئەبێتە بارە

جیهان عومەر

ریزی کورسیەکان وەکو بە تەنافی کرێکار رێك کرابیت ، بەو شیوەیە دانرابو لەم بەرو ئەوبەری حەوشەی مزگەوتەکە هەر کە سڵاوت رائەخست ، بە زووی پەرداخیك ئاو خۆی ئەهاویشتەدەرئای قوڕگتەوەو تەریەکی ئەدا بەمەلاشووە وشك بووەکەت .. هەناسەیکی ماندووبوون خۆی ئەهاویشتە دەرەوە ..

ـ ئەلفاتیحە :

خۆی ئەگەیاندە پەردەی گوێچکەی دانیشتوان ولێوە لەرزە دەستی پێ ئەکردو هەندێکیان لە نیوەدا ئەیان قرتاند ،.. یان چەند زمارەیەکیان لەژێر لێوەوە ئەووت لەبەر ئەوەی شەوێك لەوەبێش چۆتە شەرای مەرگەوەو بەسەر لەشێکدا تلیناوەتەوە ... خۆ کۆمەڵێك لەوانەی کە بڕوایان نیە بەو لێوە لەرزەیەش ئەوە بەتی چاویان بڕی بوە ئاسمانو لەبوشایدا مەلەیان ئەکرد ...

ـ پێمەکەنە !

ـ سەیری ئەو دەمە چۆن ئەگرێتەوە .

ـ ئەشکەونی حەرایە ، بێ پەردەی جاڵجاڵوکە .

سەیری نیتۆکی ئەکرد ،.. گوایە ئەڵێن پێکەنین قووت ئەداتەوە ،... چاوێکی گێرا بەملاداو چاوێك بەولادا .. کەمێك خۆی ماندوکرد بەبیرە پچرەکانیەوە ..

ـ ئەڵین ئەگەر لەرسەدا پێکەنیت ، مردووەکە جێگای بەهەشتە !

ـ بۆ ؟!

ـ چونکی فرمێسك رشتن گوناهە .

ـ لەبەرچی ؟

ـ ئەڵین دەستدانە لە فەرمانی خوا .

ـ ئەم قسانە بۆ من مەکە .

بی‌دەنگی لە ئەلفاتیحایەکی کەدا خۆی شاردەوە ، ...

ئەمانیش چەند لیۆتکی کە یان جوڵاند ..

ـ بەخێر بێیت .

ـ سەلامەت بیت .

ـ دیارنیت ؟

ـ خەریکی ئوتومبیل کڕینم .

لەوە ئەچی بارەت زۆرێت !

ـ بێشك هەل ئەڕێ .

ئەو لە هەل ڕشتنەکەدا ، هەل خلیسکاو ، خۆی بەبووشتك گرتەوە ،.. کەوتە چاو پیا هەل هاتنی ، .. بیرکردنەوەکەی قوڵکردەوە ،

ـ تا دوێنێ بو کێچی گانی ئەدا بۆ عانەیەك .

ـ توبڵێیت دزیت .

ـ لەوانەیە .

ـ ئوتومبیل کڕین بیاوی ئەوێت .

قاچی لە دەرەلنگی پانتولەکەی ئەو توندکردوو ، .. دەمی بۆگەنی کردە ڕووی ئەو ،.. دوکەئی چگەرەکەی رشتە ناو پێڵوی‌چاوی‌بەوە .. توپەڵیك وردە تف لەگەل رستەقسەکانیا خۆیان لەرۆی ئەودا مەلاس‌دا ..، ئەو زیاتر خۆی راکێشایە دووواوە ،.. ئەویش زیاتر لێی ئەهاتە پێشەوە ..

ـ ئەزان ....

ـ ئەلفاتیحە .

قسەکەی لە قورگیا قووت دایەوە ،.. کەمێك خۆی بۆ رێك کردەوە لەسەر کورسیەکە ،.. دەمی بەخێرهاتنەکان کەوتەوە گەڕ ،.. ریزێك ئاو دابەش کرایەوە .. ئەویش بەرداخیکی کەی قووتدا ..، زیاتر دەمی تەرکرد بۆ قسەکانی داهاتوی ئەگەر ئەلفاتیحایەك نەکرۆتەوە قەلاچۆی قسەکانی

ـ لەپارەوەتوشی رۆماتیزمە بووم .

ـ ئائەتوو سروشی لێنێ .

ـ ئەنکم ئەوەی بوکردم .

ـ نیوەنمەکی بۆبکە .

ـ ئەوەشم کرد رۆژێك جومە نانەواخانەیەك بۆ یەك گونك هەویر .

ـ دەبچۆ بۆلای دوکتوری شار .

ـ باڵە پەستۆیە ، بەکەلکی ئیمەو مانان نایەت ، ئەوە بۆ پیاوی هەژار باشە .

ـ بچو بۆ دەرەوەی وڵات .

ـ ناوێرم سواری فرۆکەبم .

ـ بۆ خۆتان خۆشبن ، ئەمەنی درێژی بۆ ئێوە ...

پرمەی گریانێك دەستی پێکردەوە ،.. ئەویش بەزەردەخەنەیەکەوە :

ـ مەسەلەی گریانەکە ،.. بۆ پارەکانی‌یەتی ؟!

ـ توبڵییت !

ـ کەی ئەو گریانی زانیوە .

ـ ئەنیا بەسەرخۆشی نەبێت .

زەردە خەنەکە خۆی هاویشتەوە سەر لێواری لێوەکانیان و ،.. بەیەکەوە راستبونەوە ..

ـ خوا لەی خۆش‌بێت .

ـ خواتان لەگەل .

سەریان لەیەك جووت کردەوە ،.. بەرەو دەرگای مزگەوتەکە ،.. لەچاو ونبون .

دەنگی

محمود زامدار

بەرەو رەخنەیەکی .. تازە ترو فراوانتر !

★ لەم چل و ئەوەندە ساڵەی دوایی‌دا ، کەنەوەی نوێی کورد مەقەستەی کردو خۆی لەبیروژانی کۆنەنەوەکان راپسکاند .. لە بانیا قەسیدەی نوێ کوردی قەقەگوڵی کردو سەری‌هەڵداو بوو بەتەرووبرترین بزوتنەوەی نو ئەدەبەکەمان ... بەگەلێناو (ئازاد ـ سەربەست ـ نوێ ـ نوێخوازی) ناوزەدکراو جۆرە (حەساسیەت)یکی ترو شێوازو خەوبینینو نوڕلانەیەکی‌تری هێنایەکایەوە .. بوو بە شۆرشێکی دیاری نووجیهانی ووشەی گەوارای کوردی ..

بێگومان ئەم بزوتنەوەیەش هەروا بەخت‌وخوڕایی نەکەوتەوە .. نە قارچك بوونە دومەلان ـ بەڵکو لەنەنجامی چەندین پێداویستیەکی جوانیلزێی و فیکری و شارستانی و رۆشنبیری‌بەوە شکۆفەی‌داو بۆنی‌هەڵانەی هات ، چونکە سەر بەکاروانێکی درێژخایەنی شیعر بوو .. رەگی‌هەبوو .. جاهەر لە قەسیدەی لیریك و گۆرانی ئامێزو ئاسانەوەوەرە ، تادەگەیتە ئەو قەسیدە شارستانیەی کە بناغەیەکی چڕوقایم و تەکنیکێکی قورس و ئیقاعێکی پڕلە هارمۆنی و دەنگی جیاو ئاسنی‌جیا ، تادەگەیتە قەسیدەی چیرۆك و قەسیدەی درامایی‌بەوە ـ گەر قەسیدەی درامایمان هەبێ ! ؟ ـ سەرەڕای ئەمەیش ـ ئەوبزوتنەوەیە ـ گەلێ دەساوێژی هونەری و کەرەسەی بنیادنانی تازەیشی لەتەك خۆی و لەبەر خۆری دیالیکتیکانەی وردو لە بارەوە رەبێش کردو رووی لەجۆرە کەژێکی تازەی ناخی ناخەوەی قەسیدەکرد .. بێگومان ئەبوایە شیعری‌نوێ ئەم هەمو هەڵچوونو کاروان قۆناغانە ببینێ ، چونکە جۆری زانو جۆری ژیانو کات و هەستو هۆش تادەهات بەگوردەگۆڕاو خۆی‌دەزاخاند ، تالەئەنجامابوە مایەی قاوغەشکاندنو کەمەربەستێکی تازەی بینینو چێژوروانگەیەکی تازەتری لەلای مرۆڤی شاعیردا هەنخست.. !! چل‌ساڵەو ئەم بزوتنەوەیە هەنگاوئەنێ .. هەنگاو .. چل‌ساڵو بتریش .. !! هەربۆیەشە ، ئەبێ بەحەزو گزوفتو چێژو خەونێکی تەپو تازەوە لەو بزوتنەوەو لەو شیعرە بگەین و زۆر بەوردیش ئەوراستی‌یە لەبەرچاوبگرین ، کە قەسیدەی نوێ ، خۆی لەخۆی‌دا کارێکی داهێنەرانەی مرۆڤی‌سەردەمە ، کەبە تاسەوتوانستێکی کەفەرێژەوە ، روو لە خەوبینین و نوڕلانەلێدانی هاوچەرخانە ئەنێو بەکارامەیی خۆی لەنێو چەنگەی شتەکان‌دا حەشار ئەداو بەزمانێکی بزۆزەوە گرفتەکانی ئەم چاخە لە هەمێز ئەگرێ .. کەئەمەیش ـ بێمقۆمقۆ ـ بێبوونی رێبازێکی زیرەك‌و نوێخوازانەی رەخنەوە نەبێت سەرناگرێ .. !!

★ بێگومان لە ئەمرۆکەی ئەدەبەکەی ئێمەدا ، دووجۆرە (دەنگەشیعر) هەیە .. یەکیان : (کلاسی)و ئەوی‌تریان دەنگێکی (نوێ) یانوێخوازە ... لەباڵ کلاسیەکەدا :

١ ـ هەندێ شاعیری فیچو رابورتنوسی‌وا هەن ، کەزۆر کوترانە وتووتیانە لاسایی کۆنە شاعیرە بلیمەتەکان ئەکەنەوە و کارەکەشیان بۆ مەیسەر نابێ .. !

٢ ـ هەندێ شاعیری‌تر هەیە ، بابەتی فەریك و هاوچاخ وەرئەگرێ و لەنێو کۆنە قاڵبەکەدا سات و سەوای لەگەل ئەکاو هیچ‌جۆرە نوێکردنەوەیەکی‌وا لەشکلدا داناهێنێ .. بێگومان نمونەی ئەو دایکەردانە هێشتا هەرماون ، بەڵام بەرەبەرە وابەرەو ئەمان ئەڕۆن و چش .. !

بێگومان هەریەك لەم دوو دەنگانەیش (کلاسی و نوێ) جۆرە رەخنەو رتبازو باری سەرنجو لێکۆڵینەوەی سەر بەخاسیەتەکانی خۆی هەیە .. ! بەڵام ئەوەی من ـ لێرەدا ـ سەرنجی بۆ رائەکێشم ، یەکەمیانیە ، دوەمیانە .. واتە : جوڵانەوەی شیعری نوێو لە باڵیشیا رەخنەی نوێو لێکۆڵینەوەی نوێیە .. چونکە ئەدەبی باڵای کلاسیکی ، چەند کەسێکی دەسپێشکە رولیتهاتووی بۆ پەیابوەو وردە وردە خەریکن تاوتوێ ئەکەنو بەوردی لێی ئەکۆڵنەوەو شاعیرو دیوانە شیعرەکان لە تاریکستانی چاخەکانو لەفەوتان رزگارئەکەن .. !! کەچی دووەمیان هێشتا هیچی‌وای بۆنەکراوە ... !

راستە : ئێمە تائێستا هەندێ لێکۆڵینەوەی جیاجیامان لەبارەی ئەم جوڵانەوەیە هەیە ، لێرەلەوێ .. لەنێو رۆژنامەو گۆڤارەکانا ، لەنێو هەندێ سیمارەو (پێشەکی) دیوانەکانا ، شۆکی‌داوەو وەکو پێداچوونەوەیەکی خێراو زۆرخێرای شاعیرێکی لاو ، یا دیوانە شیعرێکی تازەهاتوە .. بەڵام ئەفسوس تارۆژی ئەمرۆ ، لێکۆڵینەوەیەکی ئەکادیمیانەی پڕ لە چێژو تێکرای ئەم جوڵانەوەیەمان نیە ، تاتاسەمان بشکێنێ‌و دڵنەوازیمان بکات .. دور لەهاش‌و هووش‌و لەکۆشە سەرنجی یەکجاوانەی کتوکوڕانە .. دور لەدیما گۆگیەتی رەخنەو رەخنە (بازی)و شەڕفرۆشتن‌و پەلارو نوقورچو گازگرتن .... لێکۆڵینەوەو رتبازێکی وردەگیری‌وا ، کەبە تەواوەتی خەون‌و هەناسەو ژانی ئەوەی نوێ هەڵبخات ..!.. چونکە ئەدۆگماتیزمی رەخنەیی و ئەهەڵخستنی هەندێ کێشەی حازربەدەس‌و

بڕوانە : ل : ١١

باچاو لەهەڵەکانمان نەپۆشین

لێکۆڵینەوە لە هەر لایەنێکی زمانەوانی‌دا پێویستی‌یەکی قوولی بە تێگەیشتن و پێگەیشتنێکی رۆشنبیری رێزمانی ئەو زمانە هەیە کە لێی دەکۆڵینەوە ، هەروەها هەڵکشان‌و داکشان‌و قسە لە سەرکردن‌و لێکدانەوەی هەر مەسەلەیەك رەنگە لقی جیاجیای لێ ببێتەوە کە سەر بە مەسەلەکەی رەسەن بن ئەگەر لێکۆڵەرەوە شارەزایی‌یەکی زانستیانەو رۆشنبیرانەی دەربارەی نەژادی مەسەلەکە نەبێ ناتوانێ بەووردی‌و وەستایانە لقەکانی تری شی بکاتەوەو بە رۆشنایی‌یان شادبکات‌و ماڤی خۆیانی‌یان بداتێ .

لەم ڕوانگەیەوە دەمەوێ چەند تێبینی‌یەکی زمانەوانی دەربارەی ئەو بابەتەی کە لە گۆڤاری (بەیان) ژمارە (٤٠ـ ٤١) ئازادی ١٩٧٧ لەژێر سەرناوی (دەربارەی جووتەناو لە کوردیدا) کە لە نووسینی برادەر (مکرم رشید) بوو بڵاوبکەمەوە .

١ ـ پێشەکی دەربارەی ناوونیشانی بابەتەکە :

وەکو دیارە برادەری ناوبراو ووشەی (جووتەناو)ی کردووە بە سەرناوی ووتارەکەی کە ئەمەش هەڵەیە .. ! چونکە هەر بەشێکی رێزمانی بگرین لە (ناو، ناوەڵناو ، چاوگ ، کار بە هەموو جۆرەکانی‌یەوە ، ناوەڵکار ، .... هتد .) دەبینین هەموویان لە خاڵێکدا بەکتری دەگرنەوە ئەویش ئەمەیە کە هەموویان (ووشە)ن بەڵام هەرایەکەیان بۆ مەبەستێك بەکاردێن . لێرەدا ئەوەمان بۆڕوون دەبێتەوە کە (هەموو ناوێك ووشەیە بەڵام هەموو ووشەیەك ناو نییە.) کەچی ووتار نووس لەم ووتارەی‌دا هەموو جووتە ووشەیەکی زمانی کوردی خستۆتە ژێر رکێفی (ناو) کە ئەمەش لەگەل رەوتی ناوەڕۆکە بەر فراوانەکەی‌دا ناگونجێ‌و بکرە هەرستەمیشە. چونکە هەروەکو دەزانین جووتە ووشە بەر ئەنجامی کۆکردنەوەی دوو ووشەیە ئینجا ئەم دوو ووشەیە ناو بن وەك : (دەشت‌ودۆڵ.) یان ناوەڵناو بن وەك (گرژومۆن) یان ناوەڵکار بن وەك (شەوورۆژ).. هتد .

٢ لە دێریکدا ئاوا هاتووە : (ـ ((ووت‌وویژ)) ـ کە لە چاوگی ـ ((ووتن)) ـ و ـ ((بێژین)) ـ ەوە هاتوون (ووت) ڕاستە کە لە چاوگی (ووتن)ەوە وەرگیراوە بەڵام (وێژ) کە ووتار نووس دەتوانێ لەچاوگی (بێژین) وەرگیراوە، (شێخ محەمەدی خاڵ لە فەرهەنگەکەیدا جزمی یەکەم (بێژان) بە چاوگی (دالی) دەداتەقەلەم بە مەبەستی قسەکردن . ئەك (بێژین) .

شێخ محەمەدی خاڵ وابزانم ئەمە هەنەیەکی یەکجار هەروەها ووتارنووس دەڵێ (جمەوجوول) کە لە چاوگی (جمین)و (جووئین)ەوە هاتوون زەقو دیارە . چونکە شتێکی دیارەکە (جمانوجوولان) دوو ووشەی هاوەمەبەستی یەکترین هەتا ئێستاکەش هەر ئەمە بەکارهاتوە کورد دەڵێ : (دەستمجما ... ، ئەوەندەی هەوڵمدا هەر لەجێی خۆی نەجووڵا ..) لەفەرهەنگەکەیدا جزمی یەکەم بە چاوگی (دالی)یان دەداتەقەلەم . ئەك (یائی) ....! نازانم کاکی برادەر لە هێنانەوەی ئەم چاوگانەدا پشتی بە چ سەرچاوەیەکی زمانەوانی بەستۆتەوە ... !! ؟

٣ ـ لە شوێنێکی تری نووسینەکەیدا نووسراوە : (ئەو جووتە ناوانەی کە بۆ یاری بەکاردێن لە پێك هاتنیاندا بەگشتی ووشەکە یان ناوەکە دووبارە دەکرێتەوەو پاشان پاشگری (ێن)ی دەچێتە سەر وەك (تۆپ‌تۆپێن) . ئەم جووتە ناوانەی خوارەوە لەم بەشەن : پەت پەتێن ، غارغارێن ، بازبازێن ، حەچ‌حەچێن ،)

لێرەی زمان‌و زانستەکانی کۆڕی زانیاری کورد لەکتێبی (رێزمانی ئاخاتنی کوردی)دا لەلاپەڕە (٢٦١) دا لەم بارەیەوە دەڵێ : (صیغەیەك هەیە بەزۆری بۆ ـ ناوی‌یاری ـ بەکاردێت ، کۆتاییشی بە (انی) دێت .)

بۆیە دەبایە برادەر مکرم ئاگاداری لەم لایەنەش هەبوایە . ئاشکراشە ئەم ڕایە لەڕاستەقینە دا نزیك‌ترە.

وێنەش زۆرو زەوەندە لەم بارەیەوە . سەرەڕای ئەو وێنانەی کەووتارنووس هێناویەتیەوە گەلیکی‌تر هەنە وەك : (بڕبرانێ ، جگ‌جگانێ، جنجق‌جنجقانێ ، گوریس‌گوریسانێ ، کراوکراوانێ ، سنی‌سنیانێ ، ... هتد)

٤ ـ ووتارنووس وێنەیەکی‌ترمان بۆ دەهێنێتەوە کە لە بناخەی دووچاوگی دژیەك پێك‌هاتووە ئەمەیە : (هات‌وچۆ) دەڵێ : (کە لە بناغەی چاوگی (هاتن‌وچوون) وەرگیراوە .)

دەمەوێ پرسیار لە برادەر مکرم بکەم ئاخۆ چۆن بناخەی چاوگ دروستدەکرێ ...!؟ لە وانەیە بڵێ پرسیارێکی سەیر ... ! منیش دەڵێم زۆرسەیرە ... !!

بناخەی چاوگ لە رێزمانی (ن) لە چاوگ‌دا دروستدەبێ . کوردی‌دا بەفرێ‌دانی بیتی بانی (هاتن) بە فرێ‌دانی (ن) دەبێتە (هات) کە بناخەی چاوگە ئەمەیان زۆر ڕاستە . بەڵام ئەدی چاوگی (چوون) خۆ بەفرێ دانی (ن) ئەوا هێشتا دوو (و) دەمێنێتەوە کە هی دووەمیان نیشانەی چاوگەکەیە ، کەچی برادەر مکرم ووشەی (چۆ)ی نووسیوە هەروەکو لە ووشەی (چۆن) وەرگیرابێ نەك لەچاوگی (چوون) ... ! هەر لە هەمان شوێندا دەڵێ : (جووتە ناویشمان هەیە لە بناخەی دوو چاوگی دژیەك پێك‌هاتوون

بڕوانە : ل : ١١

کریم احمد حسین

Institut kurde de Paris

هه‌کته‌بی بلاوکردنه‌وه‌و راگه‌یاندنی نه‌ته‌وه‌یی‌و وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن به‌داخه‌وه کۆچ کردنی شه‌هید عثمان محمد فائق راگه‌یه‌نن

هه‌کته‌بی بلاوکردنه‌وه‌و راگه‌یاندنی نه‌ته‌وه‌یی‌و وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن کۆچ کردنی هاوڕێی شه‌هیدکراو عثمان محمد فائق ئه‌ندامی ئه‌نجوومه‌نی یاسادانانی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی‌و به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی‌ی ده‌زگای ڕۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی ـ وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن ـ راگه‌یه‌نن .. که‌به‌یانی پێنج شه‌مه‌ی ١٦ی حوزه‌یران پاش‌بی‌کانی له‌لایه‌ن تاقمێکی تاوانباری به‌کرێگیراوی ئیستیعماره‌وه کۆچی‌دوایی کرد

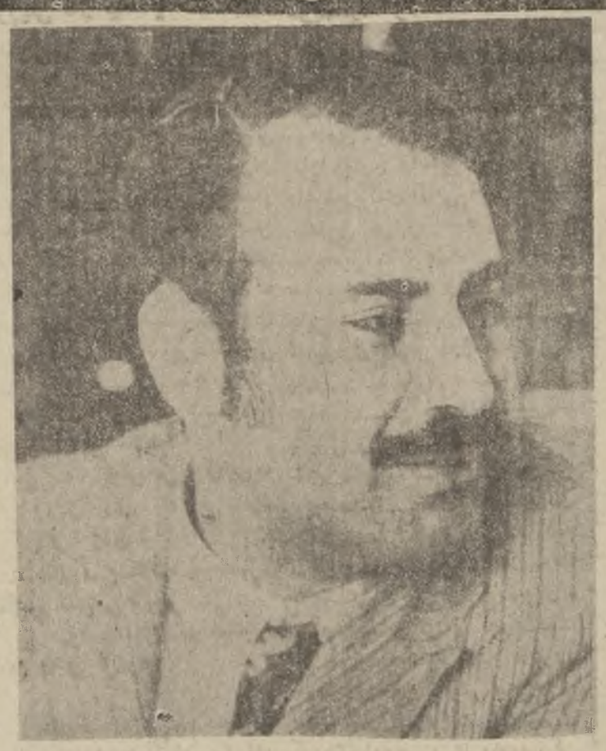

● دوای شۆڕشی حه‌فده‌ی ته‌موزی ساڵی ١٩٦٨ ، به‌به‌ڕێوه‌به‌ری له نیستگه‌ی به‌غدادا نیشی‌کردووه ، له‌باشا له‌ناو ده‌زگا جیاجیاکانی راگه‌یاندندا هاتوچۆی‌کردووه .

● دوابه‌دوای ساڵی ١٩٦٩ کاری سکرتێری له‌و لیژنه‌ی ناشتی‌یه‌دا کردوه که سه‌ر‌به‌رشتی‌ی به‌جێهێنانی به‌یاننامه‌ی یانزه‌ی‌نازاری ساڵی ١٩٧٠ی ئه‌کرد .

● بۆ ئه‌ندامیه‌تی‌ئه‌نجوومه‌نی یاسادانی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی‌و ئه‌مینداری‌گشتی ڕۆشنبیری‌و لاوان له‌ئه‌نجوومه‌نی‌راپه‌ڕاندنی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمیدا هه‌ڵبژێرا .

● دوا‌یه‌ی که تا ڕۆژی شه‌هیدبوونی له ١٦ی حوزه‌یرانی ١٩٧٧دا بینیوه‌نی به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی‌ی ده‌زگای ڕۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی‌بوو ، سه‌ره‌ڕای پایه‌ی ئه‌ندامیه‌تیشی له ئه‌نجوومه‌نی یاسادانادا .

● هاوڕێ‌و برادەره‌کانی به‌تیکۆشه‌رێکی‌جه‌سوورو نازاو به‌وه‌فاو دڵسۆزیان ناسیوه ، له هه‌موو ئه‌و مه‌یدانانه‌دا که کاری تیداکردوون .

● خاوەن خێزانه‌و حه‌وت منالی هه‌یه .

هاوڕێی شه‌هیدکراو عثمان محمد فائق تێکۆشه‌رێکی‌به‌عسی بوو له‌ڕیزی جه‌ماوه‌ری کوردەوه هاتبوو .

بۆ خزمه‌تکردنی مه‌سه‌له‌ی حیزب‌و گه‌ل‌و مه‌سه‌له‌ی پته‌وکردنی یه‌کێتی نیشتمانی‌و په‌ره‌پێدانی ڕۆشنبیری کوردی له‌سه‌ر بناغه‌ی بیروباوه‌ڕه نیشتمانیه‌کان‌و گیانی شۆڕشی حه‌فده‌ی ته‌موزوه له‌کۆڕی سیاسی‌و ڕۆشنبیریدا نیشی کردووه .

پیاوانه به‌رگری له‌و مه‌سه‌لانه کردووه تا له پێناویاندا له‌سه‌ر ده‌ستی تاقمێکی ترسنۆکی به‌رگراو که ئیستیعمار‌و سه‌هیونیت‌و هێزه هه‌لگه‌ڕاوه‌کان‌و خۆیه‌ده‌سته‌وه‌ده‌ره‌کان ئه‌یان بڕوێنی شه‌هیدکرا .

شه‌هیدبوونی هاوڕێ عثمان به‌لگه‌یه‌کی‌زیندووی دروستی‌ی ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌یه که له‌پێناوی له‌پێناوی شه‌ره‌فی مه‌سه‌له‌که‌دا که‌وت ..

هه‌ر‌چه‌نده شه‌هیدبوونی زیانێکی گه‌وره‌بووه بۆ هاوڕێیانی خاوەن ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ی ئه‌نوێنێ ، به‌ڵام له‌هه‌مان‌کاتدا هاندەرێکی شۆڕشگێرانه ئه‌بێ بۆیان که به‌رده‌وام له‌پێناوی مه‌سه‌له راسته‌قینه‌و پیرۆزه‌که‌یاندا خه‌بات بکه‌ن‌و پیاوانه‌و کۆڵنه‌ده‌رانه به‌رگری‌یان لێبکه‌ن .

له‌سه‌عات پانزه‌ی سه‌ر له به‌یانی ڕۆژی هه‌ینی ته‌رمی شه‌هید له مزگه‌وتی « الشاوی » له گرادەمریم الصالحیه ـ به‌رامبه‌ر باڵوێزخانه‌ی ئێران ، به‌ڕێ کرا .

له ئاڵمه‌نه‌ی لاوانی موسوڵمانانیشدا له منصور ، نزیك نیقابه‌ی پارێزەران له ڕۆژی هه‌ینی‌به‌وه له‌سه‌عات شه‌شی ئێواره‌وه تا سه‌عات نۆ (فاتحه) له‌سه‌ر گیانی پاکی‌دا درا .

کورته‌یه‌ك ده‌رباره‌ی ژیانی شه‌هید :

● له ساڵی ١٩٣٩ له پارێزگای سلێمانیدا له‌دایك بووه .

● ساڵی ١٩٥٨ خوێندنی ئامادەیی له‌به‌غدا ته‌واوکردووه

● ساڵی ١٩٦٥ باوه‌ڕنامه‌ی دیپلۆمی به‌رزی هونه‌ری شانۆگه‌ری‌ی ، له‌ئامۆژگای هونه‌رجوانه‌کاندا وه‌رگرتووه .

● کاری ڕۆژنامه‌گه‌ری‌و ڕه‌خنه‌گرتنی‌ئه‌ده‌بی‌و هونه‌ری‌ی له‌گه‌ڵی له ڕۆژنامه‌کانی عیراقدا کردووه .

● ساڵی ١٩٥٨ چۆته ڕیزی پارتی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالیسته‌وه .

● به‌شداری‌له‌راپه‌ڕینه‌کانی حیزب‌و شۆڕشه‌کانیداکردووه

● دوای هه‌نگه‌ڕانه‌وه‌که‌ی ١٨ی تشرینی دووه‌می ساڵی ته‌له‌فزیونی به‌غدادا ده‌رکه‌وێ‌و ١٩٦٣ گیراوه‌و چه‌ند جارێکیش گرتنه‌وه‌ی له‌ساڵانی هه‌ڵگه‌ڕاوه ڕه‌شه‌که‌دا دووبات بۆته‌وه .

● له‌کاتی به‌ڕیابوونی شۆڕشی حه‌فده‌ی ته‌موزی ساڵی ١٩٦٨دا ، یه‌که‌م هه‌وال بلاوکه‌ره‌وه‌بوو له‌سه‌ر شاشه‌ی به‌یاننامه‌ی شۆڕش‌و سه‌رکه‌وتنه‌که‌ی بلاوکاته‌وه .

ناشتنی ته‌رمی شه‌هید هاوڕێ عثمان محمد فائق

پێش نیوه‌ڕۆی هه‌ینی ڕابوردوو ، ته‌رمی شه‌هید هاوڕێ عثمان محمد فائق به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی ده‌زگای ڕۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی نێژرا ، که به‌یانی ١٦ـ٦ـ٧٧ به‌ده‌ستی تاقمێکی تاوانباری چه‌په‌ڵی به‌کرێ گیراوی‌ئیمپریالیزم له‌ناوچوو .

له به‌رێکردنی ته‌رمی شه‌هیدا که له مزگه‌وتی « الشاوی »یه‌وه له گراده‌مریم ده‌ستی‌پێکرد ژماره‌یه‌ك له هاوڕێیانی سه‌رکردایه‌تی قطری حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالست‌و به‌ڕێزان هه‌ردوو سه‌رۆکی‌ئه‌نجومه‌نی راپه‌ڕاندن‌و یاسادانانی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی‌و ئه‌مینداره گشتی‌یه‌کانی ئه‌نجومه‌نی راپه‌ڕاندن به‌شداریان‌کرد .

هه‌روه‌ها هاوڕێیان به‌ڕێوه‌به‌رو ئه‌ندامانی مه‌کته‌بی راگه‌یاندن‌و بلاوکردنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌یی‌و ژماره‌یه‌ك له‌ئه‌ندامانی حزب لقی به‌غداو ژماره‌یه‌ك له جێگرانی وه‌زاره‌ته‌کان‌و به‌ڕێوه‌به‌ره گشتی‌یه‌کانی دام‌و ده‌زگاکانی راگه‌یاندن‌و ئوتێله‌رانی ڕێکخراوه میللی‌و پیشه‌یی‌و جه‌ماوه‌ری‌یه‌کان‌و ژماره‌یه‌کی زۆری هاوولاتیان به‌شداری به‌ڕێکردنی ته‌رمه‌که‌یان‌کرد .

دوای ئه‌وه‌ی له مزگه‌وته‌که ئوتێ له‌سه‌ر گیانی شه‌هیدکرا، ته‌رمی شه‌هید که به ئاڵای عیراق داپۆشرابوو له‌سه‌ر ئوتومبیلێکی عه‌سکه‌ری هه‌ڵگیراو به‌دوایدا جه‌بکه گوڵی سه‌رکردایه‌تی قطری حزب‌و مه‌کته‌بی بلاوکردنه‌وه‌و راگه‌یاندنی نه‌ته‌وه‌یی‌و وه‌زیری راگه‌یاندن‌و وه‌زیری ده‌وڵه‌تی راسپێردراو به ڕێکخستنی کاروباری نێوان ده‌سه‌ڵات داریه‌تی مه‌رکه‌زو ده‌زگاکانی ئۆتۆنۆمیداو وه‌زاره‌تی راگه‌یاندن‌و هه‌ردوو ئه‌نجومه‌نی راپه‌ڕاندن‌و یاسادانانی‌ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی‌و لقی راگه‌یاندنی حزب‌و دام‌و ده‌زگاکانی راگه‌یاندن‌و ڕۆژنامه‌گه‌ری‌و نه‌قابه‌ی ڕۆژنامه نووسه‌کان‌و یه‌کێتی نووسه‌ران‌و به‌رێ‌کران .

له‌ساحه‌ی جمال‌عبدالناصره وه ته‌رمه‌که به‌ره‌و گورستانی که‌رخ به‌رێ‌کراو له‌وی به خاك سپێیردرا .

ئه‌مه‌و مه‌جلسی فاتیحا خوێندن له‌سه‌ر گیانی شه‌هید عثمان محمد فائق له باره‌گای کۆمه‌ڵی لاوانی مۆسوڵمان له منصور له‌پاش‌نیوه‌ڕۆی هه‌ینی رابوردووه وه‌بۆ ماوه‌ی سێ ڕۆژ دانرا .

ئه‌نجومه‌نی یاسادانان هه‌والی کۆچ کردنی عثمان محمد فائق ئه‌ندامی خوالێخۆشبوی راگه‌یاند .

ئه‌نجوومه‌نی یاسادانان به‌داخه‌وه هه‌والی کۆچ‌کردنی شه‌هید عثمان محمد فائق به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی ده‌زگای ڕۆشنبیری‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی راگه‌یاند که به‌ده‌ستێکی چه‌ڵ به‌یانی ڕۆژی پێنج شه‌مه‌ی ڕێکه‌وتی ١٦ـ٦ـ٩٧٧ کۆچرا ، خوالێ خۆشبوو به‌کێبوو له‌ئه‌ندامه چالاکه‌کانی ئه‌نجووه‌ن که به دڵسۆزی‌یه‌وه کاری ته‌کرد له پێناوی چه‌سپاندن‌و په‌ره‌پێدانی ئۆتۆنۆمی‌و پته‌وکردنی برایه‌تی‌و یه‌کێتی نیشتمانی ، خوای گه‌وره باڵی ره‌حمه‌تی به‌سه‌ردا بکێشێ‌و له ناو به‌هه‌شتی به‌رینیا جێگای بکاته‌وه ، و سه‌بوورییش بدا به که‌س‌وکارو دۆستانی‌و (انا لله وانا الیه راجعون) .

فاتیحه دادان

له ڕۆژی ٢٠ـ٦ـ١٩٧٧ وه بۆ ماوه‌ی (٣) ڕۆژ له سه‌عات پێنجی ئێواره‌وه تا سه‌عات هه‌شت ، نیقابه‌ی ڕۆژنامه‌ڤانه‌کانی عیراق ، له باره‌گای گشتیه‌که‌ی خۆی له وه‌زیریه، فاتیحه له‌سه‌ر گیانی شه‌هید عثمان محمد فائق دانه‌دا .

خوا شه‌هید به به‌هه‌شتی به‌رینی خۆی شادبکا وانا لله وانا الیه راجعون .

پیاوه ئایینیه‌کانی پارێزگای نه‌جه‌ف په‌یمانی به‌رده‌وام‌بوون له‌سه‌ر به‌خشش بۆ سه‌رکردایه‌تی سیاسی تازه ده‌که‌نه‌وه

زانایان‌و پیاوه ئایینیه‌کانی پارێزگای نه‌جه‌ف په‌یمانیان به‌سه‌رکردایه‌تی سیاسی حزب‌و شۆڕش داوه بۆ چاکه‌و به‌خشش له‌پێناوی خزمه‌تی شۆڕش‌و بیروباوه‌ڕه‌کانیداو بۆ به‌رگری له‌سه‌رکه‌وتن‌و ده‌سکه‌وته‌کانی .

ئه‌مه له‌م بڕوسکه‌یه‌دا‌هاتوه که‌له‌کۆتایی کۆبوونه‌وه‌ی سه‌لاحی ئه‌نجومه‌نی ڕێنوینی ئایینیدا بۆ سه‌رۆکی ده‌رمانده احمد حسن البکر‌و به‌ڕێز صدام حسین یان به‌رز کرده‌وه .

ئه‌مه‌ش ته‌واوی بڕوسکه‌که‌یه :

ئه‌وانه‌ی له ئه‌نجومه‌نی ڕێنوینی ئایینیدا له‌نه‌جه‌فی پیرۆز کۆبوونه‌وه‌و ئه‌سه‌رکای شۆڕش ، ده‌وڕێ بیروباوه‌ڕی حزبی سه‌رکرده‌حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتیراکی ڕێ پیشانده‌ریانه‌کۆبوونه‌وه‌ی ساڵانه‌ی خۆیان به‌ده‌رفه‌ت ده‌زانن بۆ ئه‌وه‌ی‌وه‌فاداری خۆیان به بیروباوه‌ڕه‌کانی شۆڕش‌و سوور‌بوونیان له‌سه‌ر ڕێشتن به‌دوای سه‌رکرداڕه‌تیماندا تا‌سه‌رکه‌وتنی ته‌واو تازه یکه‌نه‌وه‌و هه‌ر له‌و کاته‌دا‌بزاری توڕه‌ی خۆیان له‌و تاوانانه ده‌ربڕن که ڕژێمی سوریا دژی جه‌ماوه‌ری گه‌له‌که‌مان له ئوبنانی ئه‌به‌زداده‌یانکات‌و هه‌ڵوێسته‌و پیلانه‌کانی ئه‌ور ڕژێمه بۆ‌پاکژدانی مه‌سه‌له‌ی گه‌وره‌مان مه‌سه‌له‌ی فه‌له‌ستین بۆ خزمه‌تی هێزه ئیمپریالی‌و سه‌هیۆنیه‌کان گوناهبار بکه‌ن .

پیاوانتان بیده‌ده‌ین بۆ چاکه‌و به‌خشش له پێناوی خزمه‌تی شۆڕش‌و بیروباوه‌ڕه‌کانیداو بۆ به‌رگری له سه‌رکه‌وتن‌و ده‌سکه‌وته‌کانی هه‌تا له‌ژێر سه‌رکرداڕه‌تی شاره‌زایانه‌تاندا ئامانجه‌کانی ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب له‌یه‌کیه‌تی‌و ئازادی‌و ئیشتیراکیه‌تدا‌دیده‌دی .. ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ حه‌ق بێ خواشی له‌گه‌ڵ ده‌بێ (ولا تهنوا ولا تحزنوا وانتم الاعلون) .

پیاوه ئایینی‌یه‌کانی به‌شدار له‌کۆبوونه‌وه‌ی ئه‌نجومه‌نی ڕێنوێنی ئایینیدا له‌پارێزگای نه‌جه‌ف .

میوانداری کۆشکی کۆماری

به‌ڕێز ئه‌دیم احمد الیاسین به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی ڕاگه‌یاندن له کۆشکی کۆماری ئامادەبووو ناوی خۆی له‌ده‌فته‌ری میوانداریدا تۆماركرد بۆ ڕۆژێ وه‌رگرتن له‌سه‌ر سه‌فه‌ر بۆ ده‌ره‌وه‌ی ولات .

هه‌روه‌ها به‌ڕێز موفق اسعد عسکر به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی (دار التحریه بۆ وچاپه‌مه‌نی) له کۆشکی کۆماری ئامادە بوو ناوی خۆی له‌ده‌فته‌ری میوانداریدا تۆماركرد به بۆنه‌ی گه‌ڕانه‌وه‌ی له‌ده‌ره‌وه‌ی ولاته‌وه .

نیقابه‌ی ڕۆژنامه‌گه‌ره‌کان هه‌والی کۆچی هاوڕێ عثمان محمد فائق ڕائه‌گه‌یه‌نێ

به‌داخێکی پڕخه‌م ئاراره‌وه ئه‌نجوومه‌نی نیقابه‌ی ڕۆژنامه‌چیه‌کانی ولاتی عیراق هه‌والی کۆچ‌کردنی هاوڕێ عثمان محمد فائق ئه‌ندامی ئیشکه‌ری نیقابه‌و به‌ڕێوه‌به‌ری گشتی‌ی ده‌زگای ڕۆشنبیری‌ی‌و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی ڕاگه‌یه‌نێ ، که ڕۆژی پێنج‌شه‌مه‌ی رابوردوو له‌لایه‌ن تاقمێکی‌تاوانباری به‌کرێگیراوی ئیستیعماره‌وه پێ‌کرا .

هاوڕێی شه‌هیدکراو ، له‌ڕووبه‌ڕوو وه‌ستانی‌دوژمنانی گه‌له‌که‌یدا تێکۆشه‌رێکی دڵێربوو وبێ‌وچان له‌پێناو به‌کێتی خاکی نیشتماندا کاری‌ئه‌کرد ..

له‌کاری ڕۆژنامه‌چیه‌کاندا به‌مرۆڤێکی (ملتزم) به به‌هابه‌رزه‌کانی نامه‌ی ڕۆژنامه‌گه‌ری‌و ڕه‌وشته‌کانی‌و ڕه‌خساندنی حه‌رفی (ملتزم) و ووشه‌ی سه‌ربه‌ست له‌خزمه‌ت کردنی ئامانجه‌کانی شۆڕشدا ناسرابوو .

شه‌هیدبوونی هاوڕێ عثمان مه‌زنیه‌تی تێکۆشه‌ران‌و سوور‌بوونی پیاوانه‌ی ده‌رکه‌خا ، که تا شه‌هیدبوونی ڕێی شۆڕشگێرانه‌ی به‌رنه‌داوه .

شه‌هیدبوونی هاوڕێ هانی هه‌موو تێکۆشه‌ران ئه‌دات که ئه‌و ڕێره‌وه پڕبه‌خشه به‌رنه‌سه‌رو ته‌واوی بکه‌ن .

سه‌بووری بۆ هاوڕێیانی عثمان‌و دۆست‌و برادەره‌کانی ئه‌مریی بۆ شه‌هید .

نیقابه‌ی ڕۆژنامه‌چیه‌کانی
ولاتی عیراق

بڕیندوه‌ی کرێی دوکتۆره‌کان له‌ئاییده‌ تایبه‌تیه‌کانیاندا

لێژنه‌ی باڵای نیقابه‌ی دوکتۆره‌کان له‌به‌یاننامه‌یه‌کداکه ده‌ریان‌کردوه کرێی دوکتۆری پسپۆڕو ناپسپۆڕی له عیاده تایبه‌تیه‌کانیاندا له هه‌مو ولاندا بڕیوه‌ته‌وه .

ئه‌حسێك که دوکتۆرێکی پسپۆڕ بیکات کرێکه‌ی دوو دینارەو ئه‌حسێکیش دوکتۆرێکی ناپسپۆڕ بیکات‌و ده‌ساڵیش زیاتر به‌سه‌ر ده‌رچونیا له کۆلیجی دوکتۆریدا تێپه‌ڕبوبێت دینارێکه .

هه‌روه‌ها کرێی ئه‌حسێك دوکتۆرێکی ناپسپۆڕ وه‌ری بگرێ که ده‌ساڵ که‌متر به‌سه‌رده‌رچوونیا له کۆلیجی دکتۆریدا تێپه‌ڕبوبێت نیو دیناره . ئه‌م کاره‌ش بۆ ئه‌وه‌کراوه که ئه‌و کرێ زۆره نه‌مێنی‌که دوکتۆره‌ـ کان وه‌ری‌ئه‌گرن‌و پێشکه‌ش‌ـ کردنی خزمه‌تی باشتری هاو نیشتمانیکانه به که‌مترین کرێ که ئه‌مه‌ش یه‌کێکه له‌و مه‌به‌ستانه‌ی ڕاپۆرتی سیاسی کۆنگره‌ی فوتری هه‌شته‌می حزب په‌نجه‌ی بۆڕاکێشاوه .

لێژنه‌که له به‌یاننامه‌که‌یدا دووباڵی‌کردۆته‌وه که هه‌ر دوکتۆرێك پێچه‌وانه‌ی ئه‌م ئامۆژگاریانه‌ی فه‌رمانه‌کانی بڕگه‌ی (٢٨) ی یاسای دوکتۆرانی ژماره (١١٤)ی ساڵی ١٩٦٦ی چاکراوی به‌سه‌ردا ئه‌چه‌سپێ که سزا‌ـ که‌شی له ئاگادار کردن‌و وریاکردنه‌وه (انذاروتنبیه) تاسه‌ندنی (٥٠٠) پێنج سه‌دا دیناره ، جا ئه‌گه‌ر هاتو سزادراو ئه‌م پاره‌یه‌ی نه‌دا بۆ ماوه‌ی دو ساڵ زیاتر ده‌ستی له پیشه‌که‌ی زیاتر ناکێشرێته‌وه خۆ ئه‌گه‌ر هاتو پێچه‌وانه کار کردنه‌که دوای سێ ساڵ سه‌رله‌نوێ پێچه‌وانه ڕۆیی سزاکه‌ی(١٠٠٠) هه‌زار دیناره .. خۆیێتو ئه‌م پاره‌یه ئه‌دات ئه‌وا بۆ ماوه‌یه‌ك ده‌ستی له پیشه‌که‌ی ئه‌کێشرێته‌وه که له چوار ساڵ زیاتر ناخایه‌نێت .

دیسانه‌وه فه‌رمانه‌کانی بڕگه‌ی (٣) سێی ماده (٥٤)ی یاسای نیقابه‌ش به‌سه‌ر ئه‌و کاره پێچه‌وانه‌دا ئه‌چه‌سپێ که ئه‌ویش لادانه له‌و ڕاسپاردانه‌ی سه‌رچاوه ته‌ندروستی‌یه ڕه‌سمیه‌که‌کان یان نه‌قابه له باره‌ی کاری قه‌ده‌غه‌کراوه‌وه ده‌ری‌کردون .

دکتۆر صادق حمید نه‌قیبی دکتۆره‌کان ئه‌وه‌ی ڕوون‌کرده‌وه که بڕینه‌وه‌ی کرێ ئه‌حسێ دکتۆره شاره‌زاکان‌و ناشاره زاکان له‌هه‌موو لایه‌کی ولاته‌اله ڕۆژی ده‌رچوونی به‌یاننامه‌ی باڵای نیقابه‌ی دکتۆره‌کانه‌وه که سه‌باره‌ت به‌وه‌به‌سه‌یه ، کاری پێ‌نه‌کرێ نه‌قیبی به‌ڕێزداوای له دکتۆره‌کانی ولات‌کرد به‌پێی به‌یاننامه‌که‌ی نیقابه بجوولێنه‌وه‌و پشتگیری‌یه‌و هه‌نگاوه بکه‌ن که به‌مه‌سی پێشکه‌ش‌کردنی خزمه‌تگوزاری پزیشکی‌یه بۆ هه‌موو هاوولاتیه‌کان ، هه‌روه‌کو ڕابۆرتی سیاسی هه‌شته‌م کۆنگره‌ی پارتی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالیست په‌نجه‌ی بۆ ئه‌و مه‌سه‌له‌یه درێژ کردووه .

Institut kurde de Paris

لە بریارێکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشدا :

هەڵوەشاندنەوەی یاسای تەقاوێتی مووچەخۆران و ئیشکەرانی دەزگا نیمچە رەسمیەکان، و هەموو خراندنەپاڵ فرماندکانی یاسای تەقاوێتی مەدەنی

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، بریاری‌دا بە هەڵوەشاندنەوەی یاسای تەقاعدکردنی موچەخۆرو ئیشکەرانی دائیرەو دەزگا نیمچە رەسمیەکانو گواستنەوەی هەموویان لە بەریوەبەریتی گشتی سنوقی تەقاعدی‌یەوە- بۆ بەریوەبەریتی گشتی تەقاعد بە هەمان موچەو ناونیشانی وەزیفیانەوەو ئەمەش دەقی بریارەکەیە :

بە پێی فرمانی بڕگەی «أ» لە مادەی چل‌و دووی دەستوری وەختی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە کۆبوونەوەی رۆژی ١٥-٦-١٩٧٧دا بریاری دەرکردنی ئەم یاسایەی‌دا :

یاسای ژمارە ٧٩ی ساڵی ١٩٧٧

هەڵوەشاندنەوەی یاسای سنوقی تەقاعدی کاربەدەستو موچەخۆرەکان لە دائیرەو دەزگا نیمچە رەسمیەکان ، ژمارە ٤٩ی ساڵی ١٩٦٧ :

مادەی یەکەم : یاسای سنوقی تەقاعدی کاربەدەستو موچەخۆرەکان لە دائیرەو دەزگا نیمچە رەسمیەکان ژمارە «٤٩»ی ساڵی ١٩٦٧ و پاشکۆکەی ژمارە «١٠٩»ی ساڵی ١٩٦٧ هەڵئەوەشرێتەوە

مادەی دووەم : فرمانەکانی ئەم یاسایە هەموو کاربەدەستانی دائیرەو دەزگا نیمچە رەسمیەکان ئەگرێتەوە کە لەوەبەر یاسای پێشوی سەردەم ئەیگرتەوە :

مادەی سێیەم : فرمانەکانی یاسای تەقاعدی مەدەنی - ژمارە (٣٣)ی ساڵی ١٩٦٦ معدل - بەسەر ئەو موچەخۆرانەدا ئەچەسپێ کە فەرمانەکانی ئەم یاسایە ئەیانگرتەوە .

مادەی چوارەم : ئەو دائیرەیەی کارگێرەکانی فرمانی ئەم یاسایە ئەیانگرتەوە ، بەشی تەقاعدیان لە موچەی موچەخۆرەکانی بە پێی نیسبەتی دیاری‌کراو لە مادەی پێنجی یاسای تەقاعدی مەدەنی ئەبڕێ‌و لە بڕچەکەی زیادەی دوو جارەی ئەخرێتە سەرو هەموو مانگێ بەو جۆرەی بەریوەبەریتی زمارباری گشتی بەیارمەتی لەگەڵ بەریوەبەریتی گشتی تەقاعد بریاری ئەدا لەخەزێنە دائەنرێ .

مادەی پێنجەم : هەموو ماف پێویستیەکانی یاسای هەڵوەشێنراوە تێکرا ئەگوێزرێتەوە بۆ خزینە (وەزارەتی دارایی)و لقی لە بەریوەبەریتی تەقاعدی گشتی ئەگرێتەوە کە تەسفیەکردنی مافو پێویستیەکانی لە ئەستۆ ئەبێ.

مادەی شەشەم : بەریوەبەریتی گشتی تەقاعد سەربەرشتی تەسفیەی ئەو بارانە ئەکات کە سنوقی تەقاعدی موچەرخۆرو کاربەدەستان لە دەزگاو دائیرە شیوە رەسمیەکاندا کێی کردۆتەوەو لە ئیرادی خزینە تۆمار ئەکرێ .

مادەی حەوتەم : هەموو بارەی کۆکراوە لە سنوقەکەدا ئەگوێزرێتەوە بۆ خزینەوەو دوا ئیرادی لە حسابی بودجەی ئاسایی تۆمار ئەکرێ.

مادەی هەشتەم : کاربەدەستو کارگێرانی بەریوەبەریتی گشتی سنوقی تەقاعدی هەموو ئەگوێزرێتەوە بۆ بەریوەبەریتی تەقاعدی گشتی بە هەمان موچەو ناونیشانی کاروو بارەکانەوە .

مادەی نۆهەم : مەلاکی هەردوو بەریوەبەریتیەکە بەمۆرکراوی ئەکرێن بە یەک میلاک .

مادەی دەیەم : بارەکەی مورکراوی هەردوو بەریوەبەرایەتیەکە ئەکرێت بە یەک بودجە .

مادەی یانزەهەم :- ئەم کاربەدەستو موچەخۆرانەی کە یاسای هەڵوێشێنراوە ئەیگرتەوە هەمان مافی خۆیان ئەمێنێ کە بە پێی فرمانەکانی هەیان‌بوو .

مادەی دوانزەهەم : بەندی (٩) لە بڕگەی «ب» لە مادەی چواری سیستەمی وەزارەتی دارایی ژمارە (٤٩)ی ساڵی ١٩٥٩ لائەبرێ .

مادەی سیانزەهەم : بۆ وەزیری دارایی هەیە راسپاردە دەربکات بۆ ئاسان‌کردنی رابەراندنی فرمانەکانی ئەم یاسایە .

مادەی چواردەهەم : ئەم یاسایە لە رۆژنامەی رەسمیدا بڵاو ئەکرێتەوەو لە رۆژی ١-٧-١٩٧٧وە کاری پێ ئەکرێ .

احمد حسن البکر

سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

لە هویەکانی دانانی ئەم یاسایەدا هاتوە کە : لەبەر لەیەک چوونی کاروباری بەریوەبەریتی گشتی تەقاعدو بەریوەبەریتی گشتی سنوقی تەقاعدی کاربەدەستو موچەخۆرەکانی دائیرەو دەزگا شێوە رەسمیەکانو بەو پێیەی لە وەرزی شەشەمی دواروونوسی راسپاردە تایبەتەکانی ماڵو سیستەمە دارایەکاندا هاتوە ئەم یاسایە دانرا .

ئا.د.ع

چۆنیەتی نەقل‌کردنی مامۆستایانی قوتابخانە پیشەییەکان

بەبامنتری رۆژنامەی (الثورة)وای‌زانیوە کەدەزگای فێرکردنی پیشەیی ، لەم دوایەدا لەو مەرجانەی بڵاوکردۆتەوە بۆ گواستنەوەی‌ئەو مامۆستایانەی کە لە قوتابخانەکانیدا کارئەکەن

ئەم ئاگاداریانە بریتین لە دابەشکردنی نیستیمارەی تایبەتی بۆ ئەوانەی داوایان کردووە بێنە بارێزگای بەغداو پێنج‌ساڵ‌خزمەتیان هەیە یاخود ژمارەیەك خانی دیارکراو کە کۆیان‌کردۆتەوەو ..بۆ ئەوانەی کە داوایان کردووە بچنەوە شوێنی لەدایك‌بوونیانداو زیاتر لە سێ ساڵ خزمەتیان کردووە .

ئەم ئاگاداریانە پێشەکیان داوە بەو نافرەتە مامۆستایە کە مێردی کردووەو بەخوشك‌و ژنانی شەهیدو ئەفسەرەکان بێ‌ئەوەی ساڵانی خزمەتو خانەکانی رەچاوبکرێت .

ئاگاداریەکان ماوەی ئەوەیان ئەداوە کە زیاتر لە بارێزگایەك یاخود قوتابخانەیەکی دیارکراو یا شارێك داوابکات ، بەڵکو گواستنەوەیان لەسەر بنەمای بوونی شوێنی بەتاڵ (شواغر) ئەبێت .

هەروەها ئاگاداریەکە دەستنیشانی ئەوەی‌کردووەکە چەند خاڵ ئەبێ مامۆستاکە بۆ گواستنەوەی کۆبکاتەوەو بە گوێرەی ئەم ئاگاداریە ساڵێك لە مەتبەندی بارێزگا خانێکی ئەدرێتێ‌و دووخاڵ ئەگەر هاتوو ساڵێکی لە سنووری شارەوانی مەرکەزی بارێزگاکە بەسەربردبێتو سێ‌خاڵ لە مەرکەزی قەزاو چوارخاڵ بۆ ساڵێك لەوندەکان بەسەری بردووە .

هەروەها دووخاڵ ئەخرێتە سەر خاڵەکانی ئەوەی دەورێکی مەشق‌کردن یان پیشەیی بینیبێتو چوارخاڵ بۆ ئەوەی کە منداڵێکی لەزانکۆ ئەخوێنێت و لەبەشی ناوخۆیی وەرنەگیراوەو سێ خاڵ بۆ ئەوەی کە دوو ساڵ بەخۆرای لە مەلبەندەکانی ئەهێشتنی ئەخوێندەواری دەرسیان ووتووەو خاڵێك بۆ هەموو ستایشێك‌و ریزلێنانێك .

لەهەمان‌کاتیشدا سێ‌خاڵ ئەخرێتە سەر خاڵەکانی ئەو مامۆستایەی کە ئێراوە یاخود ئیعارەکراوە بۆ هەر ساڵێك کە لە دەرەوەی عیراق بووەو شەش‌خاڵ بۆ ئەو مامۆستایەی کە ئەیەوێ بگوێزرێتەوە بۆ ئەو پارێزگایەی کە لەوێ لەدایك‌بووە .

لەلایەکی ترەوە پێنج‌خاڵ کەم ئەکرێتەوە لەو مامۆستایە کە ئەیەوێ لە شوێنی لە دایك‌بوونی بگوێزرێتەوە بۆ بارێزگایەکی ترو پێنج‌خاڵ کەم ئەکرێتەوە بۆ هەر سزادانێك باخود تەو بیختك کە هەیەتی.

لیکۆڵینەوەی پێداویستی‌جێ‌بەجێ‌کردنی یاسای زامن‌کردنی تەندروستی لە دێهات‌و ولاتە یەکانمدا

پێرێ دکتۆر ریاض ابراهیم‌وەزیری تەندروستی سەرۆکایەتی کۆبوونەوەیەکی فراوانی سەرۆکی تەندروستیە کانی پارێزگاکانو بەڕێوەبەرانی عیادە پزیشکی‌یەکانی کرد بۆ لیکۆڵینەوەی نەوەی‌داویستانەی زامنی جێ‌بەجێ کردنی یاسای زامن‌کردنی‌تەندروستی لە دێهات‌و لادێکاندا ئەگا ئەگەل ئەوەی‌ورێبازانەش کە پەرە بەکاری عیادە پزیشکی‌یەکانیان ئەدا. بەڕێز وەزیری تەندروستی لەسەرەتای کۆبوونەوەکەدا ووتی :

سەرکردایەتی حیزب‌و شۆڕش بایەخێکی گەورەو زیاد بەبواری تەندروستی ئەدا ، بەشێوەیەکی پەردەوام بارەیەکی زۆری بۆ تەرخان ئەکا ، تاوەکو بتوانێ باشترین خزمەتگوزاری لە هەموو تاوچەیەکی وڵاتدا بێشکەش بە هاوولاتیان بکات ، هەروەها بۆهاندانیان یارمەتی‌مادی‌و مەعنەوی پێشکەش بەکارکەرانی بواری تەندروستی‌ئەکا .

وەزیری بەڕێز دەستی بۆ ئەوە راکێشاکە بتوانرێ هەموو پارێزگاکانی وڵات لەدروسالی داهاتوودا خزمەتگوزاری دەزگای کورچیلەی دەستگرد بیانکرێتەوە .

دوای ئەوە لەوکۆسپانەی کۆڵرایەوە کە دێنەری نیشوکاری‌دەزگا تەندروستیەکان‌لەگەڵ دۆزینەوەی شێوەکارێکی ئەوێ کە ئەو کۆسپانە تەخت‌بکات ، هەروەها لە پێویستی بەجێهێنانی زامن‌کردنی‌تەندروستی دێهات‌و لادێکانیش کۆڵرایەوە .

کۆبوونەوەکەرەکان ئەوەیان‌خستەبەرچاو کە پێویستە ئەوتۆ‌ی‌بیلی ئەواو بۆ تیبینەتەندرستیە ئەرۆکەکانی لادێکان مسۆگەر بکرێ ،تاوەکوەدەوری خۆیان لە ووشیاری تەندروستی‌و پاراستنی‌مەتیەندی نادەمیزاد لەبەسی بکێرن ، هەروەها هەموودەزناوبرژە بیشەسازیەکانیش پابەند بکرێن کە ئەوکردارەخۆپاراستنانە بکرنە بەر کە رادەی بیس‌بوونی مەتیەندی نادەمیزاد کەم ئەکاتەوە .

هەروەها لە کۆبوونەوەکەدا لە ئامادەکردنی دکتۆرو کادیری ناوەندی‌و دەزگایزیشکی‌یە نوێ‌و پەرە سەندووەکانی عیادەی پزیشکی‌ئەڵو زامن‌کردنی‌خزمەتگوزاری تەندروستی بۆ هاوولاتیان‌وکاروباری دەرمان کەری‌و ئەجزاخانەو پێکهێنانی دەوری‌مەشق کردن بە کارکەرانی دەزگا تەندروستیەکان کۆڵرایەوە .

پاشماوە پاشماوە پاشماوە پاشماوە پاشماوە

پاشماوەی : وەڵامی ڕاست .

هەولێر ئەڵێن : دەی ڤزیتەوە، وەلەئەوچەی سلێمانیشدا دەڵێن : دەی‌ڤزیتەوە ، وەهەر دوو مانا‌کە بزکەسی تاکی سرپەمە ، لەترخی کردارەکە کەم ناکات‌و نای بڕێ .

٩ ـ کاك هیوا ئەڵێ : انترس : امتلا : بڕبوو .

ئیمەش دەڵێن : ئەمە ئیمە ناتوانین زمان چ بکەڕ کوردەواری ودراخود عەرەب دابنیین ، ئەمە برا عەرەبەکان لە زۆر ڕوەوە بەشەوەی (عاص) ئەم دوو ووشەیە بەمانای یەکتری بەکار دەهێنن هەر بەیەکە لە سەوەی (فصحی) انترس : بەمانای (امتلاء) هاتبێ ، جا ئیمە بزمان نی‌یە دەستماریان بکەین ، وەڵام وابێ لەلایەکی بەرنامەی پەرتووکەکەم دا ئەمەم شی کردووەتەوە کە ئەیماز لەم پەرتووکەدا فرکردنی چەند ووشەو رستەیەکی (عامی)یە بەکوردی‌و عەرەبی (فصحی)

١٠ ـ بەرز ئەڵێ : شوێنی: حبی ، خۆشەویستم،راستەکەی شوێ : شوقی : پەرۆشیم .

ئیمە دەڵین : کاك هیوا بەداخەوە تا ئێستا لەمانای ووشەی بەپەرۆشیم نەگەیشتووە چونکە مانای ووشەی پەرۆش بەم مانایانەی خوارەوە ماتووە .

پەرۆش : حزن الولع حسرە .

پەرۆشیی بوون : تأسف .

پەرۆشیی : تألم . تأسف .

وە هەروەها بەرامبەر ووشەی (عامی) شوێنی : (حبی) لە (فصحی) بەکار دەهێندرێ وە ووشەی شوێنی‌یە ردخنەی لەشتێك ئرت باشتر کراوە بە (شوقی) لە (عامی)دا .

١١ ـ أ ـ بەڵێ ڕاستە ووشەی رفیق : تەنکە نەك رفیع .

ب ـ بەڵێ ، ڕاستە کاك هیوا : زاراوەی (شوبرا)مان هەیە بەرامبەر ووشەی (اخ الزوج) بەڵام لێرەدا ئێمە دەمانەوێ بە ئاسانترین ووشە براعەرەبەکان فێرە کوردی بکەین وەیا خود برا کوردەکان فێرە عەرەبی بکەین. جا ئەگەر ئێمە لەپێشا ووتمان : اخ : برا .

جا لەدا نموبرامان بەکار هینا ، زۆر دوور ئی‌یە ئاکسی عەرەب بزاری لەزمانەکەمان بکات ، بەڵام ئەو بەرای مێردمان بێ نورسی لام وایە بۆی ئاسانترە .

ب ـ بەڵێ ، ڕاستە ئەگوردیا زاراوەی (شوبرا) بەکار دەهێنرێ بەرامبەر ووشەی: حمە : اخ الزوج .

ئیمەش دەڵین : بۆ ئاسانی برای مێردمان بەکار هێناوە لبریتی شوبرا ..

١٢ ـ أ ـ کاك هیوا ئەڵێ : متزوج : بەژن ، ڕاستەکەی (ژندار ، خاوەن ژن) مامۆستا (خۆی ئەڵێ : اقامه : بەژن لەلایەرە (٢٩) .

ئیمە دەڵێن : چ بڵێن: (بەژن) خاوەن ژن ، ژندار) هەموویان ڕاستن ، بەڵام جیاوازی نێوان بەژن بۆ (متزوج)و بەژن بۆ (القامه) ئیمە دەتوانین لەگەڵی بەکار هێنانیان جیایان‌بکەینەوە، وەکو بڵێین : ئەو پیاوە بەژنەوە یاخود ئەو پیاوە بەژنی کورتە. وەهەروەها لەمەبەستی ووشەی (داوات)دا کە دەڵێن : بڕوانە شایی‌یە (داواتە) لەوماڵە . بڕوانە زریان خۆی (داوەتە) کۆشش .

ب ـ کاك هیوا دەڵێ : الفرق : خنکاو ، ڕاستەکەی : الفرق : خنکان یان المفروق : خنکاو .

بەڵێ ، ڕاستە ، الفرق : خنکانە ، بەڵام بەداخەوە لەگەڵی ڕاستکردنەوەی هەڵەو ڕاستی‌دا نەبینراوە وەهەروەها منیش ئەڵێم :

المفروق : خنکاو ئی‌یە کاك هیواکە دەڵێ خنکاوە، وەڕاستەکەی : المغریق خنکاوە، وە (المفروق) : خنکێنراوە .

١٣ ـ کاك هیوا دەڵێ : امیر : ئەمیر : الحمیر : ئێدریژەکان ، ڕاستەکەی امیر : میر . الحمیر : کوی دریژەکان .

ئیمەش دەڵێن : ووشەی ئەمیر و میر هەردووکیان ڕاستن بەڵام ، ووشەی ئەمیر هەر عەرەبی‌یەکەیە، من بەکوردیم نووسیوەوە ، وەهەر وەهاش ووشەی بیدر زەکێ‌و شوێ در زەکن هەردوکیان ڕاستن، چونکە لەزاوەیەی هەوایەر دەڵین : بیدر ز وە لە ناوچەی سلێمانیش‌دا دەڵێن : شوێ در .

١٤ ـ کاك هیوا دەڵێ : بەرتووکی ناوبراو ، لە ل ٣ دا لیستەی هەڵەو ڕاستی تیایە ، ئەوەی بوار نەمێنێتەوە کە بووترێ هەڵەی چاپەمەنی‌یە .

ئیمە دەڵێین : بەڵێ ڕاستە .. ئافەرین ، بەڵام لێرەدا دەمانەوێ پرسیارێك ناراستەی کاکی ڕەخنەگر بکەین :

ئایا هەر بەرتووکێك بگرین هەر چەندە دانەرەکەی ماموستایەکی تۆ هاتوو زانا‌و دانابێت ، بەدەیان هەڵەی چاپەمەنی تیایە یان‌نا ، ئەماش ئەوەی کە لیستەی هەڵەو ڕاست کردنەوەشی بۆ کرابێ؟ هەڵە هەر دەبێ ، ئەمە شتێکی نایابی‌یەکە بەرتووك بێ هەڵەبێ .. بەڵام کاکی ڕەخنەگر دیارە لەکۆتایدا دووبارە زۆر سوپاسی بۆ ئایانی برای نازیزم کاك هیوا ئەکەم ، وە تکام وایە جارێکی تر ئەم بچێتە بنچ‌و بەوانیەوە ..!

پاشماوەی : ئاەوژتاری‌یەکی ئرنگ ..

بابە پەستۆی خوێنی شریانیش لەکاتی خۆماندووکردنیکی زۆردا بەرز ئەبێتەوە .. دوای خۆماندووکردن دوو دقیقە، یا ٣ دەقە، ئی‌دەبێت ئەمەکە لەدانی دل ئەکەوێتەوە وئەچێ‌ڕۆیەکەی خۆی‌و بەرەبەرەی خوێنیش دێتەوە سەر رادەی خۆی .

لەکاتی پێش‌بڕکن کردنی وەرزش‌کاریدا خۆ ماندووکردنیکی زۆر لەدانی دڵو یالەپەستۆی خوێن لەشریانەکانداا بەرز ئەکاتەوە ، وە هەرس‌کردنی خواردەمەنیش زیاد ئەکات ، ئەمەش بەو جالاکی‌و وورباکردنەوەیەوە بەندەئەلە مرخەوە بەرەو جووەمگەکانو دوا ئەندامانی لەش ئەچێت ..

ئیکرا وەرزش لەهانتەوەیەکی ماسوولکەکانو خاوبوونەوەیاندا هاوڕێیەکی زیك‌وبێك دروست‌ئەکات .

لە تاقی کردنەوەیەکدا کە دکتۆر ئۆبی لەخەستەخانەی (جروت‌شور) لەکیب تاون دەربارەی ئەو بارو دۆخە کردی کەبوو بەهۆی دردنی (٢١) وەرزش‌کەر ، دەرکەوت کە بەدەرکەسیان بەهۆی ئیرو ترشی‌ی دل مردوون کە ئەمەش لەئەنجامی ئەوە بووەکە زۆربوونی کولسترول لەخوێن‌دا شریانی تاجی‌یانی داخستووە (ترتووە) .

خۆماندووکردن لەوەرزش‌کردنداو لەلەش دەکات کە زۆرستی‌ی بە ئۆکسیجین ئەوەندە زیاد بێت کە هەندێ چار بیتەوە ئری ئەرسی‌ی ئی درن .

ئەوەش دەرکەوتووە کە گیرانی دەمارەکانی خوێن لەوکاتەدا زوو ئەدات کە سەرق خرۆنیکی تونەدو زیر ئەکرێت یاخود لەکاتی پیش‌بڕکن کردنەکاندا ڕەیا لەکاتی لەو حەسانەوەدا کە ڕاستەوخۆ لەدای یازی‌کردندا ئەکرێت ، دکتۆر مایز فایق شەرەزای ئەخۆشیەکانی دل لەزانستەی پاسەکانی دل لەئەمبابەدا ئەڵێ :

لەکاتی پێش‌بڕکن کردن یاخود دەستی ئەوەی نوبەی زیاد دل بەخێرایی خوێن هەل ئەداتە ئەو شریانانەی ئەوە ئەو خوێنەش بەشیات ئەو پیتە پەوریی‌یەی دیواری ناوەوەی دەدەرکەکانی مۆتی راوەدە ئەکەن ئەوە ئەدەکەی‌و بەوەو شریانی تاجی ئەیبات‌و ئەبێتە مایەی ئیرانی شریانەکە .

بەڵام لەکاتی بشوودانا زادەی ئەو ترسەی‌کە پەوریی‌یانەی ئەخوێن‌دا سەریان هەڵداوە زیاد ئەکات‌و ئەم زیادبوونەش ئەبێتە هۆی درووست بوونی - جەلتە - .

ئەگەر وەرزش‌کەر جگەرە خۆرینت لەوانەیە زیاتر تووشی ئەو ئەخۆشی‌یە بێت ، چونکە جگەرەخواردن زیاتر کار لەوەرزش‌کەر ئەکات وەك لەوەی جگەرە خۆرەو وەرزش‌کەر نی‌یە .

پاشماوەی : پاف بۆ کەفتنەك بزانن گو ئوهدار دزیرەکەو شارەزانەو فان رەنگە سترانا ئاشکەرادکەن وئەز داخاز ژوان برادەرا دکەم گو بزڤرنەئە کانیا زەلالا فولکلوری مەبیێ تیرو بربەها ، زێبی هندێ ژی هندەکێت هەبن ئەیسینێت هندە شاعیرا بنانێ خو پێش‌کێش دکەن ... براستی ئەف تشتە جهێ ئەرازی بوونا، هەمیا یەو ... دڤی دەمی‌دا یێ‌گو ئەز رەخنا لێان برادەرا دگرم خوبهندێ نائینمە دەرێ کو من خەلەتی ئەبن و ئەز بسنگەکی فرهە رەخنا وا دێ ودرەم‌و من‌بوەرە کو ئەو چەندێ فایدە یێ تیدا هەیی‌و بلا ئەم هەمی بینە زێرەڤان لێکۆڵو دوو دا خەلەتیێت مە کێم بین .

● بەرسڤەکا دی یاکاك (محمد)ی لسەر تومارکرنا سترانا لرادیوا کوردی ..

برایا من تومار کرنا سترانیت کوردی‌ی زانیا نوکە تێنە بکارئینان کەلەك زەحمەتی چێترە .... چونکی سترانا ئش تێنە بەرچاف کرن‌و (فەحص‌کرن)و بەهرا پتر ژێ هەکە دباش نەبن - ژ لایێ شعرێڤە و ئاوازێ - ئالێنە قەبل کرن‌و ... نوکە هەکە ئاواز لسەربنیاتەکێ درست نەبیت‌و تومارکرن پابیرنجی نەبیت رێیا خو بوگوهدارا نابینیت . بەڵێ پاشتەکێدی یێ‌هەی لدژیتش کەفتنا سترانا کوردی‌یە ئەوزی تومارکرنا (٣) سترانا بتشێ د هەفتەکا دا .. هەکە ئەم بزانین ژمارا ستران بێژیت کورد چەندە ... دێ بو مە دیاربیت گو دچەند هەیفەکادا سترانەك بیەر ئێك ژمە ناکەفیت !! . هەروەها مەنەخوشیەکادی یاهەی ئەو ژی گیروکرنا ستران بێژی‌یە یێ‌کو بنە جهێ وی لبەهدا نەبیت ، ئێ چەندێ ژی دەراڤ‌و وەستیان بێدەبیە هەروەسا دویرکەفتن ژشولی‌و مالێ .**

لدیماهیێ ستران بژ (محمد طیب طاهر) ئوت:- هیڤیا من ئەوە :

● جارەکادی هیڤیا من ئەوە هونەرمەند بزڤرنە سەر فولکلوری‌و ساخ بێربکەن .

محمد صبری امام

پاشماوەی: دەفری ڤریوە. بۆ ئەم جیهانەی ئێمە نردراین .

ئایا ئەوەی ئەفسانە باسیکی ئەکا کاراستە ئایە کە ، نورتجونا ،یان حەوای دایکی نادەمیزاد لە ئەستێرەی زوهرەوە هاتووە شارستانیتی کە دەرکەوت بەیارمەتی ئەو بیاوانەوە بوە کە لە ئاسمان هاتونە خواری‌و یارمەتی ڕۆلەکانی زەویان داوەو وا سەر لەنوێ هاتونەوە بە هەر هۆزەکەوە بێت ئەیانەوێ سەر لەنوێ بیوەندی لە گەل زەویدا پەیدا کەن ؟

پایا ئەوەندی لەئێوان دەفری ڤریوو ئەو فرۆکەو ڤاڤۆڕانەدا هەیە کە لە سەر ئەوشەی بەرەزدا دون ئەبن ؟ ئایا ئەو ناوچەیە ئەهێنی جیهازێکی ئەی ئەکەنەڤزیا ئیشکەو وەی حەشار داوە ؟

لێکۆڵینەوەو کەران ناوەستن تا ئەو ڕۆژی ڕاستی دەوچاوی دنیای دەفری فریودەرئەخات جیهانێکی بێشکەوتو ئەبێت یاخود هەر وا دو دل بەسەر لێوەوە کەپرسێ دەفری فریو لە توتوە سەر هەڵئەدەن و بۆ گەری ئەچن ■

فاضل محمد

Institut Kurde de Paris

بیرورا بۆ ماڵەکەت

• شەوەنم •

● کاتێ جڵوبەرگی ڕەنگ تاریک پاک ئەکەیتەوە، بەتایبەتی جڵوبەرگی خوری، فلچە بەوشکی‌ی بەکارمەهێنە، بەڵکو فلچەکەبخەرە ناوێکی‌ساردی وا کە کەمێ سرکەی‌ی کرابێتەسەر، ئەمە خێراتر یارمەتی پاک‌کردنەوەی ئەدا، لەپاشا وتوی بکە، ئەبینی‌ڕەنگە جوانەکەی خۆی بەپاکردۆتەوە.

● ئەگەر خۆی لە چێشتەکەدا زۆربوو، بەبەلە بارچەیەک پەتاتەی بخەرەناوو لەکەلیا بیکوڵێنە تا خوێی‌یەکە هەڵمژێ.

● ئەگەر تێبینی ئەوەت‌کرد گۆشتەکە بەناسانی ناکوڵێت لەبەرئەوەی پیرە. کەمێ سرکەی بکە بەسەراو ماوەیەکی‌تر لەسەر ئاگرەکە بەجێی‌بهێڵە تا بەتەواوی نەکوڵێ.

● ئەگەر ویستت ماوەیەکی درێژ سەوزە وەکو کاهووو کەرەوزو گەلێن جۆری‌تری لەسەلاجەدا هەڵبگرێ، لەپێشانا بیشۆرەوە، ئینجا لەقابلەمەیەکی سەرنراوە یاخود لەناو کیسێکی نایلۆندا هەڵی‌بکرە.

مێیینەیی وەك ئەمڕۆتێی گەیشتون

لەگەل سەرەتای هێرش هێنانی لەشکری پانتۆڵو بەرگی پیاوانە بۆ سەر شاری بەرگەکانی حەوا .. ئافرەت لەهەمو شتێکا دەستی بەوەکرد پچێتەوە سەر پیاو، بەنارایشتی دەرەوەیان وازیان‌نەهێنا.

بەڵکو وایان لێهات شێوەی دووانو جوڵانەوەکانیشیان بگۆڕدرێو کە زۆر ئاشکرا جیانەکرێنەوە. بارشتو بارمەتی‌دەری ئەمانەش بۆ بونەوەی بزوتنەوەکانی‌ئافرەتان بو لە هەمو جیهاندا کەوا داوای هاوشانی ئێرو مێیان‌نەکرد..

ئەم کارەش هەندێك ئافرەتی گەیانە ئەوەی کاتێك ئەهانن بیریان لە مێیینەیی خۆیان نەکردەوە هەستیان بە تاوان نەکرد. «مێیینەیی» تازەترین شت بو کەوا کەوتە ناولیستەی قەدەغەکراوەکانی ڕژمەلایەتیەوە

بەڵام ئەمکارە هەر لەم سنورەدا نەمایەوە چونکە بەشێکی زۆری ئافرەتی هۆشمەند، ئەوانەی وا لە بیرو باوەڕیاندا زیادە خۆریان نەکردوە، بەو دروشمە ساختانە هەڵنەخەڵەتاونو کەوتونە ئەوەی کە بر سیاری ئەو پیوەندیە بکەن کە لە نێوان ئافرەتو پیاو لەم بارەیەوە چیە؟

یەکێك لە گۆڤارەکانی پێکانە لە هەلبژاردنێکا کە بۆ سەرنجدانی ڕای پیاوکردی بەرامبەر مێیینەیی ئافرەتو شی‌کردنەوەی ئەو مێیینەیی‌یە وەلامی ئەوەیە.

هەندێك ئەڵێن مێیینەیی ئافرەت لە بارستەی ئەو کارەدایە کە ئەکەوێتە ئەستۆی.. وێنەی ئەو ئافرەتە مل کەچ و خۆ بەدەستەوەدەرەی کەوا لە دایکەکانماندا دەرئەکەوێت پیاو توشی ئازارئەکات.

هەندێکی کە مێیینەیی ئافرەت بە گوڵدائەنێن بەمەرجێك ئەو ئافرەتە جوانبێت ئەتوانێت لە جوانی جیهانێك دروستبکات.

بە پێچەوانەی ئەو شتە باوانەی گوایە کاری ئافرەت‌ئەیکات مێیینەیی کەم ئەکاتەوە، بەشی زۆری ئەو ڕایانەی کە هەن شتێکی تر ئەخەنە سەر ئەم دەسمایە مێیینەیی‌یە کە ئەویش ئەوەی ڕوی دەرەوەی ئافرەت ئاوەژوی گیانی ناوخێی‌ئەبێتو ئاوەژوی یەکترن.

بۆ شی‌کردنەوەی مێیینەیی.. ڕاکان گشت گەیشتونە ئەو خاڵە کەوا مێیینە لەو وێنە جوانەدایە کە ئافرەتی تیا ئەبینرێ، لەو کەژە هێمنەدایە کە لە ماڵو شوێنی کارەکەیدا زۆری‌ئەکات، ئەو توانایەدایە کە بۆ هەست بە خۆشی‌و دڵنیایی‌کردن لە دەوری خۆی بڵاویان‌ئەکاتەوە.

ئەمڕۆ لە هەمو ڕۆژێکی ڕابوردو زیاتر مێیینەیی ئافرەت بشت بە هۆش‌و ئەندێشەو ڕۆشنبیری ئەبەستێ.

لە ئافرەتێکەوە بۆ ئافرەتێکی‌تر هەروەها لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی کە ڕاکان لە بارەی ئەم مەسەلەیەوە ئەگۆڕێن. ئافرەتە ئەمریکاییەکان پێچەوانەی ئافرەتە فەرەنساییەکان لەو بیروباوەڕە ئازادیەی هەیانە زۆر خۆری‌ئەکەن. بەڵام ئافرەتە فەرەنساییەکان چەند پێیان بکرێت «خۆ وەدی‌هێنان» ئەخەنە سەر ئەو تەلیسمە شاردراوەیەی کە وەك ئافرەت خاوەنین‌و ئەیانەوێت کە دەسەڵاتیان زۆرتربێت.

بچکۆلەکان .. فێربن چۆن دانتان ئەشۆن!

زۆر منالی بچکۆلە هەیە، لە قوتابخانەشدایە، بەڵام بایەخی کرنکی پاکو خاوێنی‌ڕۆژانەی دەمودانی ئازانێو ئازانی جێن‌وابکات لە پیس‌بوونی ئەخۆشی بیان‌پارێزێ.

لەبەر ئەوە پزیشکەکانی‌دان، لە هەندێ وڵاتانی ئەوروبادا ئاوبەئاو، بە تاقمێ دانی‌دەسکردی گەورەو فلچەیەکی گەورەی پاککردنەوەی دەمودانەوە ئەچنە قوتابخانەکان‌و منالە بچکۆلەکان فێرئەکەن چۆن دانیان بشۆن‌و بەپاکو خاوێنی ڕابیگرن!.

لاوان وقوتابیان

چی ئەزانی دەربارەی یاری «تۆپی دەست»

ئەم یاریی‌یە یەکەکە لە باشترین یاری‌یەکانی ئەڵەمانیا هەرچەندە (چیکۆسلۆفاکیا) پێش ئەو هەبووەو پێی‌هەڵسساوە لە ساڵی (١٨٩٢)دا کە ناویان نابوو (حزنا.. هەروەها (دانیمارك)یش یەکێك بووە لەو وڵاتانە ئەم یاریی‌یە ئەکرێت بە دوو بەشەوە.

یەکەم: (تۆپی دەست) لە یاریکای بچووکدا بە تایبەتی لە هۆڵە سەرداخراوەکاندا ئەکێڕرێ وە (٧) یاری‌زان بەشداری تیادائەکات..

دووەم: تۆپی‌دەست) لە یاریکای تۆپی پێدا ئەکێڕرێ هەروەها (١١)یاری‌زان بەشداری‌تیدا ئەکەن یاری‌تۆپی دەست لەو یاریانەیە کە بۆ ئافرەتو پیاو ئەگونجێ.. چونکە ڕێگای فێربوونی ئاسانە..

یاری (تۆپی دەست) یەکێکە لەو یاریانەی ئازانی‌لە وڵاتەکەماندا بڵاوبۆتەوە.. هەروەها زۆر خێرایی ئامۆژگاو هەموو قوتابخانەکانی گرتۆتەوە.. تەنانەت کرێکاران تیی‌تایبەتی یان بۆ ئامادە کردووە..

لەکۆتایی‌دا ئەم یاری‌یە لە سەراسەری وڵاتدا بە شێوەیەکی تەواو بڵاوبێتەوەو لاوان‌و قوتابیان سوودێکی تەواوی لە بواری بەهێزکردنی مێشکو لەشدا لێوەربگرن.

شەماڵ عەلی قادر

ڕۆژنامەگەری قوتابیان

جمال الدین محمد امین

«قۆناغی ئایندە دەبێ، لە دایك‌بوونی ڕاستەقینەو تەواوەتی ڕاگەیاندنی شۆڕشگێڕانەی تیادا بێتەکایەوە، کاتی ئەوە هاتووە کە شۆڕش ڕاگەیاندن وڕۆشنبیری یەکی وای هەبێ کە بەووردی‌و ڕاستگۆیی‌و ئاهەنگێڕانە دەربڕی بیروباوەڕو ڕێبازەکەی بێ».

ڕاوێژی سیاسی کۆنگرەی هەشتەمی هەرێمایەتی حزب لە کۆڕ ڕۆژنامەگەری زۆبانی نیستا کرەلکەو چەماوەری نوفراوانی خەڵك بێ‌کۆڕمەلکەش بریتی بێت لە چین‌وکەرتی جیاواز جیاوازی بیاری ڕۆژشنبیری لەوا بێ‌کومان ئەرکی سەرشانی ڕۆژنامەگەری ئەوەندەی تر بەرە دەسێتێو زیاتر دەبێ. ڕۆژنامەگەری مولکی خەڵو چینەکانیەی‌و دەربڕی ویست‌و ئامانجەکانی جەماوەرەو بەشداری‌و بەرقوون کردنەوەی هوشیاری‌و بەداری لە ڕاستی و ڕاستەقینەو لە بزواندنی ڕیزدانی هاوبەشی خەڵك.

ڕۆژنامەگەری‌و هەموو دەزگەیانی ڕاگەیاندن لە ئەنجامی ئەرکەکانی جەماوەر دەگەن چەکی خەباتی بەرەپێدراون لە ڕێگای ئازادی زانیاری ئابووری‌و کۆمەڵایەتی‌و دەمونیزم بەرەنگاری بیلانەکانی لەمەمان کاتدا چەکیکی دروستیالزم ڕزایزنیزم دەکەن.

ڕۆژنامەگەری هەروەك «جیفرسن» دەڵێ: «چاکترین نامرازی ڕۆشنایی هۆش‌و بیری مرۆڤەکە هەوڵو ئەقڵەلای پشمەوتنی هەس‌و کەوتەکانی کۆمەڵایەتی ئەدات» ڕۆژنامەنەری پایەیەکی زیندۆو و بەبەرەتیە لەکردەی ڕاگەیاندنداو یان بابلێین چاوی ڕاگەیاندن‌و کانگای بەدەوکردن‌و فووڵ‌بوونەوەی باوەڕهێنانە بەقیمەی شۆڕشگێڕانەو تیشکۆی شەردنیکی بەردەوامە بۆ پایەماڵکردنی واقیعی کۆن‌و بنیاد نانی نوێ... ئەو جۆرە بێ ڕۆژنامەگەریە، ئەو ڕۆژنامەگەریە خەباتگێڕیە کە قۆناغی خەباتی ئەڵەکەمان بێ‌وبستیەتی، بەدەستەواوە یەکی تر ڕۆژنامەنەری ئەو بەتە نهێنی‌یەیە کە جەماوەر بەڕووداو دەبەستێتەوە باشترین هۆی ئەیشتنە بەجەماوەر.

دەبێ ئەوەش لەیاد نەکەین کە ڕۆژنامەنەری ئەم قۆناغە دەبێ مولتەزیم بێ، مولتەزیم بەمەبدەئی شۆڕشگێڕانەو دوور بێ لە هەڵگرتنی مۆرکی دواکەوتن‌و گەڕانەوە.

ڕۆژنامەگەری ئیستامان تا ڕادەیەك توانیویانە بگەنە ئاستی (طموح)ی شی‌ڕشە بیرۆزەکەی (١٧)ی گەلاوێژی ئەمڕ، بەتایبەتی ڕۆژنامەنەری قوتابیان کە ڕۆڵیکی دیارو باڵا دەنوێنن لە مەیدانی ڕۆژنامەگەری بەشیوەیەکی شتی.

ئایا پاساکانی یاری «تۆپی پێ» ئەگۆڕێت

• ئاوات مەحمود •

ئامۆژگاریی‌یەکی گرنگ بۆ هەموو ئەوانەی وەرزش بکەن:

وەرزش بکەن

● ئامۆژگاریی‌یەکی گرنگ بۆ هەموو وەرزش‌کەرێك:

حەوانەوە ڕۆژ لەوسەتەوە نابێ لە (١٢) سەعات کەمتر بێت!

● جگەرەکێشان مرۆڤ ئەخاتە بەر ئووشی‌بوونی ئەخۆشی‌یەکانی شەریانی تاجی وەرزش‌کردن بەتوندی‌و بەزبریی مەترسی‌ی گەورەی لەدوایە.

هەمور دکتۆرەکان بەڵایانەوە وایە کە هەمور چەشنە ئەخۆشێك یاخود ئەوانەی وەسواسن پێویستە وەرزش بکەن.. وەرزش‌کردن بۆتە یەکەم بەند لە ڕاچێتەی هەموو دکتۆرێك‌دا.

هەروەها وەرزش‌کردن دوای خواردن‌و حەسانەوە بۆتە مەرجی سێیەمی ڕاسپاردەکانی هەموو کۆنگرەیەکی دەوڵەتان، دکتۆرەکانی ئەخۆشی دەروونی و مێشك‌و جیهازی هەرس‌و دڵو باڵەبەستۆو قەنەویی، لەسەر ئەوە ڕێك‌کەوتوون کە وەرزش‌کردن زۆر پێویستە. (کاتێك دکتۆر لەئەخۆشەکەی دەپرسێ ئاخۆ چ جۆرە وەرزشێك ئەکات.. وئەخۆشەکە وەڵامی ئەداتەوە کە وەرزش‌ناکات.. یەکسەر ئەیگرێ‌و ئەڵێ ئەی ئەبێ هەموو ڕۆژێ وەرزش بکەیت.. هەر چەندە ڕەشتنیش بێت)!

لەو دوالیکۆلینەوەدا کە دەربارەی وەرزش‌و وەرزش‌کەران‌و بایەخو زیانی‌ی وەرزش‌کرا لەئەنجاما دەرکەوت کە ماندووکردنی لەش بەتوندی و بەزبریی، مرۆڤ تووشی‌مردن ئەکات.. وە لە سەر ژمارەیەکی دەوڵەتان‌دا دەرکەوت کە مردنی نزیکەی (٢١) باڵەوان لەساحە وەرزشیەکان‌دا بەهۆی خۆماندوو کردنێکی لەڕادەبەدەربووە، ئەوەش ئەوە ئەگەیەنێ کە مام ناوەندیی‌کردن لەوەرزش کردنا لەکەل حەسانەوە کەلێ پێویستن وەدوا ڕۆژی هەفتە ئەبێ بەهەمور جۆرێ بۆ پشوودان‌و حەسانەوە ئەرخان بکرێت.. بەڕێوەبەریی کاروبارە نوێکان دانی بەوەداناوە کە ئیش‌کردن وا ئەبەڕێوەبەری سەرکەوتوو ئەکات کە بەزۆر پشووی حەوانەوەی سەلانەی بەسەرایسەپێنێ بۆ ئەوەی زیاتر بەرهەم بهێنێت.. تا هەندێ دەوڵەتانی ئەوروپاش دانیان بەوەدا ناوە کە پێویستە پشووی کۆتایی ڕۆژانی هەفتە مەوداکەی زیادبکرێتو ببێتە (٣) ڕۆژ لە بەیانی‌ی ڕۆژی هەینی‌یەوە دەستپێبکات تابەیانی ڕۆژی دووشەممەی هەموو هەفتەیەك.

دکتۆر حلمی ریاض دکتۆری شارەزای قەڵەوی‌و نەخۆشی‌یەکانی سووڕی خوێن ئەڵێ: چالاکی‌ی ئەندامەکانی لەش تێکڕا وەبە تایبەتی ئیش‌کردنی ئەو جیهازەی تایبەتە بەسووڕی خوێنەوە، بەپێی حاڵەتی مرۆڤەکە ئەگۆڕێت، ئاخو بەحەساوەیی ئیش ئەکات.. یاخود بەڕێشتنەوە یا بەدانیشتنەوە یا بەپاڵکەوتنەوە یا بە ڕاکردنەوە.

ئەوەی عادەتا ڕوو ئەدات ئەوەیەکە هەرس‌کردنی خواردەمەنی بەشێوەیەکی تەواو، ئاشکرا بەرەو نزم بوونەوە ئەچێت کاتێك مرۆڤ لەحەسانەوەیەکی تەواو دابێت. بەڵام لەکاتێکا جیهازی هەرس لەچالاکی دابێت دەماری لەپەڵوێز کەوتوو ووریا ئەبێتەوەو لیدانی دڵ دەقیقە یەکدا دێتە سەر ٦٠ جار، پلەی گەرمای لەشیش ئەکاتە ڕادەی هەرەنزمی لە ٢ر٣٦ وە تا ٥ر٣٦ وە کاتێك لەش لەباری ڕاکشانەوە بەرەو باری وەستان ئەچێت دەماری (سمپاتاری) ووریا ئەبێتەوەو ئەبێتە هۆی زیادبوونی لیدانی دڵ لە ٧٢ وەوە بۆ ٧٥ جار لە دەقیقەیەکدا وە هەرس‌کردنی خواردەمەنیش کەمێ بەرز ئەبێتەوەو پلەی‌گەرمی لەش دێتەوە سەر دۆخی سرووشتی‌ی خۆی کە ٣٧ پلەیە.

لەکاتی جوولانەوەو خێراڕێشتن‌و هەشق‌کردنی وەرزش‌کاریی‌دا چالاکی‌ی هەرس‌کردنی خواردەمەنی بەرز ئەبێتەوەو هەرەها دەنگۆلیدانی دڵیش، وە پلەی ئەرمی‌ی لەشیش بۆ ٥ر٣٨ پلە بەرز ئەبێتەوە.. بەڵکە ئەو پلەیەش زیاتر بەرز ئەبێتەوە،

بروانە: ل: ٧

نوێترین ئامرازی سەك نەکردن لە «اسیوط»دا دێت

دۆزینەوەیەکی گەورە سەرنجی دایرە پزیشکیەکانی جیهانی ڕاکێشا، لە کۆلیجی پزیشکی‌ی زانکۆی «اسیوط» لەمیسر، دەرزی‌یەك دۆزراوەتەوە لەسك ئەدرێ، ئەم دەرزی‌یە کارێکی وانەکا ئەو ئافرەتە سك‌نەکا تاوەکو ئەو ڕۆژەی خۆی حەزئەکا تەئسیری ئەو دەرزی‌یە لابەرێ. ئەو دکتۆرەی ئەمەی دۆزیوەتەوە ئەڵێ:

دەرزی‌یەکە لەچەند دەقیقەیەك بەولاوە ناخایەنێو لەژێر تەئسیری سڕکردنێکی تەواوی ئەو ئافرەتە باشوێنێکدا لێئەدرێو هیچ ئاڵۆزیەکیش بەسەر لەشدا ناهێنێ.

هەروەها ئەو ئافرەتە هەرکاتێ بیەوێ بکەوێتەوە سك‌کردن. تائێستا ئەنجامی تاقیکردنەوەکە بەرژەی لە ١٠٠٪ سەرکەوتووە.

فکرە بنچینەیی‌یەکەشی بریتیە لەوە کە بەربەستێکی وەختی لەکەرووی «فالوب»دا پەیدا ئەکا، ئەوگەروەی هێلکەدان بەمنالدانەوە ئەگەیەنێ، هەموو کاتێکیش ئەتوانرێ ئەو یەربەستە لاببرێ.

کۆمەڵەی ئەندروستی جیهانی بایەخێکی تەواوی بە تاقیکردنەوەیەداو بریاری تەرخان‌کردنی پارەیەکی زۆری‌دا بۆئەوەی لە لێکۆڵینەوەی ئەو کارەدا خەرج‌بکرێت، هەروەها بریاری‌دا بەشداری‌کەرانی ئەو لێکۆڵینەوەیە بانگهێشتن بکات بۆسەردان لە ئامۆژگا شارەزاکانی ئەمەریکا، تاوەکو لەهەموو لاکانی تاقیکردنەوەکە بەتەواوی بکۆڵنەوە.

ئیستاکە گیروگرفتی بنچینەیی ئامرازەکانی سك‌نەکردن، زاڵبوونە بەسەر ئەو کارە لابەلایە ئاڵۆزانەی حەب‌و ئامرازەکانی‌تر بۆ ئافرەت بەیدا ئەکەن... کە بریتین لە زیادکردنی قورسایی ئافرەت‌و قژ ڕووتاندنەوەو مەمك سیس بوونی.

شتی تازەی ئەو تاقیکردنەوەیە ئەوەیە کە دکتۆرەکان چاویلکەی سکیان لەم کارەدا بەکارهێناوە، کەبریتی‌یە لە دەرزی‌یەکی ئەستوور بەسەر بەرباری خوارەوەی ناوکدا شۆڕئەبێتەوەو ئەتوانرێ بێ‌ی سەری گەرووی «فالوب» بکرێ، لەباشا ئالەتێکی باریکی لەچاویلکەکەوە تێئەخرێو ئەتوانرێ گەروی «فالوب»ی پێبگیرێو بەشێکی دابخرێ. شتێکی‌تری تازەش لەم‌رووەوە ئەوەیە کە بەخێرایی ئەو تاقیکردنەوەیە لەناو کۆڕی ئافرەتانی «اسیوط»دا بلاوبۆتەوە.

Institut kurde de Paris

گەشتی « هاوکاری » لە ناوچەی « ئۆتۆنۆمی »دا :

لەمەلبەندی ئۆتۆنۆمیدا چالاکی رۆشنبیری وچاوبڕینە پاشە رۆژێکی چاکتر

یەکێتی نووسەرانی کورد : وەرزێکی رۆشنبیری فراوان ٠٠ کۆمەڵی هونەرووێژەی کوردی : چالاکی هونەری هەمە چەشنە ٠٠

سالێك بەسەر کۆچ کردنیا ٠ بێجگە لە چەند کۆڕێکی تری نەدەبی و رۆشنبیری ٠

کۆمەڵی هونەرو وێژەو هەڵسووڕانی هونەری و رۆشنبیری

دیسان سەرەتان لەبارەی کۆمەڵی هونەرو وێژەی کوردی لقی هەولێرداو لەوی چاوەتان بەکاك خلیل یابەی سەرۆکی کۆمەڵ کەوتو دەربارەی چالاکی یەکانی کۆمەڵە لەگەڵیا دواین ٠ کاك خەلیل وتی :

لەم دواییەدا دوو جیرۆکمان لە تەلەفزیون تزمار کردوە (کۆتی کۆمەڵ)و (هونەرو ژیان) ٠ بێجگە لەم دوو چالاکیە هونەریە ، بایەخمان بەکۆڕبەستی ئەدەبی و رۆشنبیری داوەو هەفتەیەك لەمەوبەر کۆڕێکمان بۆ چیرۆك خوێندنەوە سازکرد کە شەش چیرۆك نووس بەشداریان تیاکرد ، هەروەها لە ڕووی پێویستی لیکۆڵینەوەو باسی هونەریەوە کۆڕێکمان بۆ هونەرمەند (غازی بامرنی) سازکرد کە تیایدا باسی گیروگرفتی دەرهێنانی کرد لە شانۆی کوردیدا ٠

کاك خەلیل ووتی :

چالاکی داهاتووشمان ، هەڵسووڕانی زیاتر ئەبێ لەڕووی ئەدەبی و هونەری و رۆشنبیری ـ یەوەو ئەمانەوی کۆڕی فراوان بۆ لیکۆلینەوەی ئەدەبی بەهەموو لایەنەکانیەوەو هونەری بەهەمو لایەنەکانیەوەو کردنەوەی پیشانگای هۆنەری ئەشکیلی بگرێتەوە ، سەرەرای بەردەوامیمان لە ئامادەکردنی بەرهەمی نواندن بۆ ئەوەی لە تەلەفزیونیان لەسەر شانۆ پێشکەشیان بکەین ٠

ـ بەشی لیکۆلینەوە ـ

لە شاری هەولێر ، مەلبەندی ئۆتۆنۆمی ، هەست بە جوڵانەوەیەکی فراوانی رۆشنبیری ئەکرێ ، لایەنە رۆشنبیرەکان بەرنامەوامن لە بەستنی کۆڕی رۆشنبیری و لایەنە هونەریەکان چالاکانە خەریکی خوئامادە کردنن بۆ پێشکەش کردنی بەرهەمی بەکەڵکی هونەری لە زێر لایەنی ئەشکیلی و شانۆی و موسیقاو گۆرانیەوە ٠

لە کاتی گەشتەکەماندا بە ناوچەکەداو کە گەیشتینە شاری هەولێر ، چاومان بەبرایانی یەکێتی نووسەرانی کوردو کۆمەڵی هونەرو وێژەی کوردی کەوت و دەربارەی چالاکیەکانیان و ئەخشەیان لە وەرزی داهاتودا قسەمان کرد ٠

یەکێتی نووسەرانی کورد

لەیەکێتی نووسەرانی کورد لقی هەولێر ، چاومان بەکاك (عبدالله حداد)ی سکرتێری رۆشنبیری یەکێتی کەوتو داوامان لێکرد باسی چالاکیەکانی تا ئیستای یەکێتی نووسەرانمان بۆبکات ٠

کاك عبدالله بێی راگەیاندین کەیەکێتی نووسەرانی کورد ، لقی هەولێر ، لەئەن ئەوەشدا کە تازە کەوتۆتەوە کارکردن ، بەلام ، هەر لەدوای هەلبژاردنی ئەستەی بەرێوەبەرێتی نوێی کەوتە کارکردنی چالاکانە ٠ ئەوە بو لە ١٠ی شوباتدا زرپێکی فراوانی ووتار خوێندنەوەی بەبۆنەی (رۆژی نووسەری کورد)ەوە سازکردو زمارەیەك لە رۆشنبیرەکان و ئۆرو کرمەلە رۆشنبیری و ئەدەبی و میدلیەکان و ئاریان خوێندەوەو کاربەدەستانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی ئامادەبوون و پیرۆزبایی لەنووسەرانی کورد کرا ٠ هەروەها بەبۆنەی رۆژی ئافرەتانی جیهانیەوە ، یەکێتیمان لەگەڵ یەکێتی ئافرەتانی لقی هەولێر کرد و رۆشنبیری فراوانی ئامادەکردو سێ باسی رۆشنبیری و ئەدەبی دەربارەی دەوری ئافرەت پێشکەش کرا ئەمە بێجگە لەوەی لە چەژنەکانی نادارو ئەورۆزدا یەکێتی یەکەمان کۆڕی ئەدەبی و رۆشنبیری سازکردوەو زمارەیەك لە نووسەرە ناسراوەکان شیعرو وتارو باسیان دەربارەی نادارو ئەورۆز پێشکەش کرد ٠ هەروەها بەبۆنەی رۆژی رۆژنامەگەری کوردی یەوە یەکێتی نووسەران کۆڕێکی تەورەی سازکرد ٠

ئۆتۆلابۆ چالاکیەکانی داهاتوو

کاك عبدالله حدادی سکرتێری رۆشنبیری یەکێتی رای ئەوەندکە دەستەی بەرێوەبەری یەکێتی بەردەوام بەرێوەندی بەکاربەدەستە بەرپرسەکانەوە ئەکات ٠

کاك عبدالله وتی : ئێستا کە یەکێتی بارەی ئایینەتی حزبی هەیە وەرزێکی پڕ جموجولی رۆشنبیریمان دانەوەر نیازمان وایە ئەم کۆڕانە بەبەستین :

ـ کۆڕێك دەربارەی (مەسەلەی کوردو ئاسۆی دوارۆژ) کە تیایدا بەرێز هاشم عقراوی باسێك پێشکەش ئەکات ٠

ـ کۆڕێك بۆیادی کوچی دوای (مەلا محمد شریف عثمان) بەبۆنەی تیبەڕبونی

وێنە
• بدریە •

بێدەرەتانانی هەموو چەشنە تەمەنێك !

لە سەر سەکۆی پەمەنتوینەکەی ژێر چەترە سوورەکە دانیشتبوو ، کە نایەتی یە بە جۆوەستانی پاسی مەسلەحەوە ٠٠ پیاوێك بوو لە دەوروبەری چل ساڵیدا ، دەڵێم پیاوێك ٠٠ لە ئەنجامی بەوەشدا دەزانم لەوانەیە بیبینە هەموو شتێك ٠٠ باوەشێك پیسی و ئەندو ئۆتان ٠٠ تۆبەلە دادەمیزادێکی پیس و ڕۆخڵ ، بەلام پیاوێك نەبوو بە ترکەیشتنی نشتەی ئەم ووشەیە ، ئەئەر ئەو بەدڵە کۆنە دراوە ئەبوایەت کە کردبوویە بەر ٠٠ چونکە ئەمە « هەر پیاو لە بەری دەکات » ٠٠ ئەو شتەی ژێر سەرنجتی رادەکێشا ئەو کرمە ئەشانە بوون لە پێشەوەی پێیەکیدا کە جۆرابێکی پڵکنی وێ کردبوو کۆ ببوونەوە ٠٠ هیچ وەمایەك لە لای بینەر ناهێنێت کە لە ژێر ئەو ئۆتەوەیەدا کێم و پڵکی بژێن کراو خۆی مات داوە ڕۆی سەری ئەژو وازو شەواو ٠٠ هەر دڕو چاو دەرەقیو ٠٠ سینەی چاوی بوو بوو بە رەنگێکی زەرد هەڵکەڕاوی کاو ٠٠ بە ڕقو قینو هەڕەشەوە سەرنجی خەڵکەکەی دەورو پشتی دەدا ٠٠ کە سەکۆ بە ردیئەکەیان بەجێ هێلاو ٠٠ بە ئەنجام ٠٠ بە ڕاوەستان ٠٠ بە زیان دەهاتەوە لە تەنیشتیەوە دابنیشن ٠٠ ئەم دیمەنە هەمیشە کە شەقام و ڕێگاو بانەکان دا لە سەر سۆستەو لە نێوان ئۆتۆمبیلەکانی ئواستەوەدا ٠٠ زۆرجار دووبارە دەبێتەوە ٠٠ تۆبەو کۆمەڵە نادەمیزادەی پیس و پڵکن و پیس و ڕۆخڵ بە پەوز کۆنەو تەنەک ، کۆنەو سندووقە کارتۆن خزیان داوشیوە ٠٠ یاخود هەر بەبێبان ٠٠ بە تایبەتی لەکاتی بەیانیانی زوودا ٠٠ کە ئەوانە نووستوونو دەڵێیت بێ هۆشن ٠٠ هەتاو

بروانە : ل : ١١

دەفری فریولە کوێوە بۆکوێ ؟

فاضل محمد

ماوەیەکی کەم لەمەوبەر لە یەکێك لەشارەکانی ئەمریکادا کۆنگرەیەك بەسترا و ژمارەیەکی زۆر زانا و شارەزایانی ناسمان بەشداریان تیاکردو ئەم کۆنگرەیە بەرزدا بو لەو ڕاپۆرتانە کۆئینەوە کە مەسەلەیەکی بایەخداری ئەوبەری پێ بایەخ کۆی کرد بونەوە کە ئەویش دەفری فریوە « الصحون الطائره » لە کوێوە بۆ کوێ ؟

لە ئەن ئەو هەمو بەکەو بینراوە زۆرانەدا کە هەبون کۆنترەکان لەو ئەنجامە زیاتروە دەستیان ئەهێنا کە لەو ڕوداوانە زیاتربێ کەوا ڕای گشتی ئەیانزانێت هەر وەها شتێکیشیان لەو ڕوداوە زانراوانەی لەبارەی شەوەی ئەو شتانەوە کە زانراون ، هەن لەوانی سەرچاوەی ئەم شتانەو لەو شوێنەوارانەی کە شارستانێتی مرۆڤ بەجێیان هێشتوە زیاد ئەکرد ٠

بەلام ئەوەی جێ ماوە وردە وردە ئەویش هەندێك شوێنەواری ساو لەدوای ساو بو بەژێرەوەو داپۆشران تایا ئەوانیشوەی کە بۆی ئەلێن سەدەتاریکەکان شارستانیەتێکی پێشکەوتو هەبو ؟ تایا بیرەندی لە نێوان ئەستێرە کەمان و شارستانیەتێکی پێشکەوتوی یەکێك لە جیهانەکانی تری ئاسماندا بوە ؟ ئایا مرۆڤی زەوی پێوەندی بەمرۆڤێکی پێشکەوتوی ئەگەڵ ئەزیای ئاسمانەوە بوەو ئەم پێوەندیە بەهۆیەکەوە ئەماوە ؟ ئایا ئەو جیهانانە هاتونەوە سەر لەنوێ پێوەندی ئەکەن جیهانی ئێمەدا بەیدا بکەنەوەو ئایا دەفری فریو پێشمەگی ئەڕانێکە بە ئەقەللادانی پێوەندی کردن لەگەڵ ئەستێرەکەماندا سەر لەنوێ ؟

بەلام ئەم دەفرانە لەکوێوە سەر دەردەهێنرێ ؟ کوێ وێن ئەبن ؟ پێش نیشتەوەی مرۆڤ لەسەر ڕوی مانگ باوەڕ وا بو کە لەمانگدا شارستانیەتێو ژیان هەن بەلام پوئی ناومانگ دەری خست کە مانگ بیانی تیا نیەو بیتر مرۆڤ بەشوین ژیاندا لە ناو ئەستێرە نزیکەکانی تردا کەوتە ئەرانو چاوی بڕیە مەریخو بەلام نیشتەوەی کەشتی ئاسمانی لەسەر ڕوی مەریخو ئەو وێنانەی کە کەشتی ئاوبراو ناردنی دەریان خست کە لە مەریخیشدا ژیان نیە بەلام ڕۆژێ ئەستێرە کەمان هێشتا دانی بەسەرنە کەوتندا ئەناوەو هەرجی بەڵگەش هەیە ئەوە دەرئەخەن کە دەفری فریو بەختیاریی یەك دەرئەچێت کە لە ڕۆشنایی و دەنگ دەیان جار بەرزترەو کە ئەمەیە کە ئەزانرێ کە لەم ئاسمانە فراوانەی ئەستێرە ئەمانی تیایەو وەك تۆزێك بەئوزەی دەریا ئەبینرێ شارستانیەتێك هەیە ٠

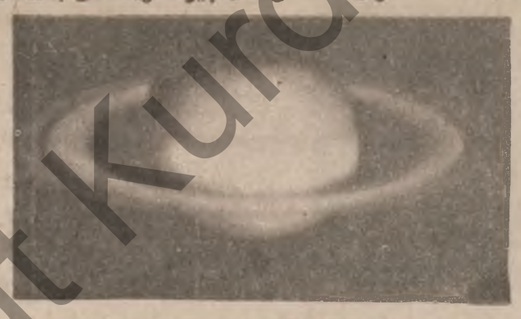

کەی دەفری فریو دەرکەوت

هەر چی بەڵگە هەیە ئەوە دەرئەخەن کە دەفری فریوبیتش چەند چاخ هەبوەو دەرکەوتوە ٠ هەروەها ئەلیك بینەرانی مێژوی هەر وەك هەندێك کتێبی ئاسمانیدا لە لاوە بۆ دەفری فریو چون ٠

بەلام ساڵی ١٩٤٧ دنیا بو لە دەفری فریو ـ لە ئەمریکا چرك لە شێوەی دەری دارك لە شێوەی ئۆی سوورو سەوزاو لە نیتالیا لە شێوەی بازنەداو لە ئەمریکای خوارودا وەك شێزەی جەزیرەو لە سویدا لە شێوەی شیوەیەکدا کە وەك میوەی سەوزو سوری دەرمو ئەنك وایەو لەیەکێتی سۆڤیەت لە شێوەی دەفرو لە سویسراو بەرازیلو بریتانیاو ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست و حواروداو لە ئاسمانی هەمو وەدنیکی جیهاندا بینراون ٠٠ دەرکەوتنی ئەم شتە شوینە وا ئەکرێ هەبو بەجۆرێك سەربازی ڕۆژئاوای نیستەلاری باوەڕی وا بو کە دەفری فریو چاوی جاسوسیەتی سەربازی سۆشیالیستی بۆ جاسوسیەتی ئەوان بەرەلای ئەکەن ٠

بەلام ئەم شتانە کە لە هەمو جیهاندا دەرکەوتن وای لە هەردو سەربازکە کرد کە سەرچاوەی ئەم شتە ورشەداروناگرینە کە بەختیاریکی لە ئاسمانی بنکەی ناوبراودا فرۆکەیەك دەرکەوت ئەما کە ئەیویست لەجێی تایبەتی بۆ دانیراوا بنیشتەوە ، بەرێوەبەری بنکەکە لە فرۆکەکە چوە پێشی تا بگاتە سەرکردەی دەستەی ناوبراو کەجێ چاوەنواری کرد بەلام فرۆکەوانەکە ئەهاتە دەرێ بەرێوەبەری بنکەی ناوبراو لێی چوە پێشی و دەرگای فرۆکەکەی کردەوە سەیر ئەوە بو فرۆکەوانەکە دیار نەبو ئەبێ چۆن کەی فرۆکەکە نیشتبێتەوە ئانەمانە هەمو نهێنیەك لەو نهێنیانەن کە هێشتا بەردەیان لە سەرلانە دراون ٠

تا ئێستاش ئەو تەقینەوەیە کە لە سیبریا ساڵی ١٩٠٨ ڕویدا کە شارێکی تەواوی وێران کردو هەروەها بەری شارەی بۆ ماوەی سێ ڕۆژ هەمو کرد بەڕووبار بەئەژانراوی ماوەتەوە ساڵی ١٩١٢ ڕۆژنامەکانی ڕۆژئاوا دەربارەی نیشتەوەی دەفرنگی فریو لە بەرازیلیدا بڵاویان کردەوە کە هەڵکی دێیەکە دیویانەو لە دەفرەکە کەتی ئاسمان ئەپڕی لێی هاتۆتە دەرێو (١٥) مریشك و ٦ بەرازیان بردەو هاتون لەهەرشتەی نمونەیەك لەزەوی کۆ ئەکەنەوەو دەزگای ڕاداری ئەمریکاو ڕوسی وئینەو دەنگی ئەم شتە ئەزانراوەی دەفریان تۆمار کردوە ٠٠ لە ساڵی ١٩٦٤دا یەکێکی ئەناسراو کە ناوی (م ن ی) نامەیەکی بۆ هەمو دەستەیەکی زانیاری لە فەرەنسا ناردوەو پێی ڕاگەیاندون کە نامەیەکی لە ئەستێرەی بروکسیماوە بۆ هاتوەو نامە ئێرەر لە نامەکەدا بەشێوەیەکی زانیارانە دوازەو ڕیانیش لەو ئەستێرەیەدا ئومەنی ئیناکرێو هەر وەها دەربارەی هەندێك پیاو ئەدوێت کە پێش دە هەزار ساڵ لەبەعلەبەك و تیبەتدا لەو ئەستێرەیەوە هاتون ودا بەزیون ٠

هەر وەها ڕوانگەی ئەردونی یەکان دەنگو نیشارەتی زۆریان وەرتوە کە بەناو ئاسماندا بیان ئەیوەو ئەو ئیشارەتانەش تا ئێستا هیچیان لێئەزانراوە ٠ ڕەنگە ئامە بن کە لە جیهانی دەرەوە

بروانە : ل : ١١

دوانێك لەگەڵ بەڕێوەبەری سەرژمێری سلێمانی ولێپرسراوی سەرژمێری هەڵەبجەداو دەربارەی سەرژمێری تازە ..

حمە سعید کریم

بۆ ڕوون کردنەوەو شارەزابوونی خوێنەرانمان لە ئیشوکاری سەرژمێری تازە کە ئرنگیەکی تەواوی هەیە لە ڕۆژینی باری ژیانی کۆمەڵایەتیو پێشخستنی وولات بەرەو شارستانی هاوچەرخ سەرمان دا لە بەریۆەبەرایەتی سەرژمێری سلێمانیو بەشی سەرژمێری هەڵەبجەو چاومان کەوت بە بەرزان محمد علی بکر بەڕێوەبەری سەرژمێری سلێمانیو جێگری سەرۆکی لیژنەی باڵای سەرژمێری تازە لە پارزانای سلێمانیداو علی محمداحمدشاسوار لێپرسراوی بەشی سەرژمێری هەڵەبجەو دەند پرسیارێکمان ئاراستە کردن ٠

لە سەرەتادا کاك محمدعلی بکر بەڕێوەبەری سەرژمێری سلێمانی ووتی :ـ

ـ ماوەیەکی دوروو درێژە سەرژمێری لە وولاتدا ئەکراوە هەروەکو ئاشکرایە لە ساڵی ١٩٥٧ـەوە کە ماوەی بیست ساڵ ئەکات ئیتر سەرژمێری ئەکراوەو دەسەڵات داری میری هیچ جۆرە شارەزاییەکی نیە دەربارەی ژمارەی دانیشتوان بەکوێرەی ناوچەجوگرافیەکانو بە هیچ جۆرێ نازانن کە ناوچە جۆر بە جۆرەکانی وولات بیویستیەکانی ژیانیان چیەو چیان نیەو چیان بۆ باشە ٠ نازانن چۆن کەرەسەکانی خواردەمەنیو بابەتی تری ژیانی ئەم سەردەمە دابەش بکەن بە وولاتدا ٠ وەکو کردنەوەی قوتابخانەو خەستەخانەو بڕۆژە خزمەت گوزاریەکان بە کوێرەی ژۆرو کەمی دانیشتوانی ناوچەکان ٠ ئاشکرایشە کە وا نیازە هەموو ناوچەکانی وولات بکەنە یەك ناوچەی ناردنی شەڕۆلەکانی ئەلەفزیۆن کە ئەمیشە شارەزای ئەوێ دەربارەی جۆری ژیانو بەکارهێنانی جۆری ئەلەفزیۆنەکان کە لە ئەنجامی ئەم سەرژمارەنەدا هەمووی دەرئەکەوێ ٠

هەروەها ئەتوانرێ بە هۆی ئەم کارە ئرنگەوە بزانرێ کە هەر نارچەیەك چی جۆرە ڕگو بانێکی پێویستەو هەر ناوچە بە ئوێرەی پیویستی خۆی ڕیکاربنی بۆ ترحان بکرێت ٠ وە زانینی ئیشوکارە ناوخۆیەکانی ناو هاوڵاتیان زۆر ئرنگە بۆدابەش کردنی کارەبی ڕۆژەکان ٠ ئیتر لەمانەوە کە باسمان کرد بیگرە هەتا زۆرشتی ئرنگی تر ئەم سەرژمێریە لەئەنجامدا زانینیان ئەدات بە دەستەوە هەتا زۆر شتی سادە سودبکی فراوان بە وولاتو ئەلمان ئەئەیەنێ ٠ کە لێرەدا ڕەنگە نەتوانم هەمووی باس بکەم ٠

● **دەربارەی ئاسان کردنی ئیشوکارە کانیان کاك محمدعلی بکر ووتی :ـ**

ـ هەر لە سەرەتای دەسەت پێ کردنی خۆئامادە کردنەوە بۆ ئەم مەبەستە گرنگە لەهەموو ناوچەکانی پارێزگاوە فەرمانبەرمان ئەرخان کرد بۆ هاوبەشی کردنی دەوراتی شارەزابوون لە ئیشوکارەکاندا وە لە پارێزگاو لە قەزاکانیشدا دەوراتمان کردەوە بۆ فەرمان بەران و توانیمان لە ماوەی چەند دەوریەکدا کە هەریەکی پێنج ڕۆژی خایاند ٢٤٨٢ فەرمان بەر شارەزا بکەین ٠ وە بۆ تاقی کردنەوەی فێربوون لە دەورەکاندا بە شێوەی ئیش کردن چەند دێیەکمان هەڵ بژارد بۆ تاقی کردنەوە بۆ نموونە لە قەزای هەڵەبجەدا دێی عەنەبو بامۆکمان هەڵ بژاردنو فەرمان بەران ئیشوکاری (حصروترقیمیان) تیا کردن ٠ وەهەموو هاوبەشانی دەورەکان بە شێوەیەکی کرداری فێری ئەم کارە کران ٠

● **دوای ئەوە کاك علی محمد احمد شاسوار لێپرسراوی بەشی سەرژمێری هەڵەبجە دەربارەی ئیشوکاری دیاری کردنو ژمارە دانان (حصروترقیم) ووتی ٠**

ـ بە کوێرەی دابەش کردنێکی دیاری کراو لە لایەن لیژنەی باڵای سەرژمێریەوە هەر فەرمانبەرە ئەچێتە ئەو دێیەی یان ئەو گەڕەکەی کە بۆی دیاری کراوە ئەەرشوێنەکە دێ بوو ئەوا یەکسەر دێ کە ئەکات بە چەند بەشێکەوە ٠ هەر ماڵەیش بە کوێرەی سوڕانی کاتژمێر ژمارەی بۆ دانەنێت و ئەچنە هەموو ماڵێکو چەند پرسیارێك ئەکەنو وەڵامەکەی نە نیستمارەکەدا تۆمار ئەکات کە هەر نیستمارە ژمارەی ماڵەکەو ناوی سەرۆکی خێزانەکەی تیایەو پرسیارە کانیش بریتین لە خانوەکە لە چی دروست کراوە ؟ بۆچی دروست کراوە ؟ ئایا هیچ کام لە ئەندامانی خێزان هاوبەشی ئیشێکی دەستی ناومال ئەکەن؟ چەند ئەلەفزیۆنیان هەیە ؟ چەند ڕادیۆیان هەیە ؟ دوای ئەوە دەربارەی سامانی کشتوکاڵیو ئاژەڵی ئەپرسن ٠ بەروبومی زستانەو هاوینەت کامانەن ؟ سەوزەوات ٠ خورماو میوەهات ٠ سامانی دارستان بەخێو کردنی جۆرەکانی مەڕو ماڵاتو ئاو ماڵکاو ئەم جۆرە شتانە ٠ دوای ئەوە زمارەی خانوەکەو ناوی سەرۆکی خێزانەکە لە سەر نیستمارە یەکی تر تۆمار ئەکات هەتا ڕۆژی ١٦ـ١٠ـ١٩٧٧ کە ڕۆژی سەرژمێری کردنی هەموو وولاتە ٠

● لە کاك عای محمد احمدمان پرسی کە چیتان ئامادە کردوە بۆ ئاسان کردنی کاری (حصروترقیم) ووتی :

ـ لەم ڕووەوە ئیشوکاری زۆر کراوە ٠ وەکو کردنەوەی دەورەکانو شارەزاکردنی کادرەکانو بەشی ڕاکەیاندنیش

بروانە : ل : ١١

Institut Kurde Paris

روناهی

مەتەلەکا کەفنا چینی یاهەی دبێژیت :
« تاکو تو پاشەرۆژێ مسۆگەرکەی ، دەمی بووری بینەبیراخۆ » .
ئەف گوتنە چاوا بۆ ژیانا کەسان دهێتەکوتن وەسا بۆ ژیانا گەلان ژی بکاردهێت .

دەمێ بووری بنیاتێ نوکەیەو .. نوکە بنیاتێ پاشەرۆژێیە..ئەو کەسێ (بووری) نەبیت، (نوکە)ژی نینەو .. هەروەسا پاشەرۆژا وی ژی دێ وەکو پەرکەکی بیتو با دێ هەلافێژیتو بەت .

دەمێ بووری چەندی یێ تالبیتو .. چەندی مرۆڤی نەخۆشیو دلتەنگی لێ دیتبن .. هەر دێ مرۆڤی بالدەتە خەباتێ دا جارەکا دی ئەو تەحلیو نەخۆشی دووبارە نەبنەفە . دسەر هندێرا کو ئەو بارێت بسەرێ مرۆڤی هاتین هشەکێ لنك خودانی بەیدادکەن کو بێدەنگیە بشکداریو هاریکاریا هەڤالێ خۆبکەت جونکی وەکو فی یا بسەری وێژیهاتی فێجا دێ هەستیت سۆزو دلسووزێن لنك بەیدابن .. هندەك هاڤلیو مرۆڤانیێت وەسا ژی لنك پەیدابن و زۆربن کو نیشانەکا ئابەتی بدەنە فی رەنگە کۆمەلیو زکۆمەلیت دی جوداکەت .

بەرامبەر فی مرۆڤی .. مرۆڤەکێ دی یێ هەی ژبەر هندەك بناسیت نە دجهدا .. ئان ژبەر تشتەکێ بەروەخت .. ئان پاشمایەکا نە ل‌هزر..ئان سیفەتەکێ بەر خش ، دڤێت ب نێکجاری خۆژ دەمێ بووری بدویرتخیتو دەستێت خۆ ژێ بەرێت .

وی جامێری ژی راستاکوتی :
« هەکو تو ئەفرۆ رادبوێری .. دەمێ بووری ژبیرنەکە .. رۆژا تو کاردکەی ژی نارمانجا خۆ ژبیرنەکە » .

عثمان محمد فائق

چیرۆکی .. دهۆزانێن ئەحمەدی نالبەند دا

• عبدالرحمن مزوری •

نالبەند ، ئەحمەد ئەمینێ باگیری ، لنافبەینا ١٨٩٠-١٩٦٣ز ژیایە .. دناڤ تەحلیو ژاریو تۆزێدا یێ هاتیە هەرپکرنو جەبلەکرن .. لەورا دەڤ هۆسیو سەفاکریە .. ئەزمان تیژو چەقوکە :

وەرنە مەیدانا شەری دا من بناسن ئەز چمە هەوجە نینە هوین لمالا خۆ بکەن هەر گالەگال وەی نەخوزیا وی کەسی کو ئەز بئەزمان داڕەسم دێ ئەوی دین کەم حەتامرنێ بەینت گێژولال ئی هۆزانڤانێ مەزن .. کومتێ بلندو پایەبەرز .. ئافا کەلەك ریبارێن شعرێ ئەخاریە .. مشە مەلوکێن هێژا ژ زەفیا وێ هلاندینە .. دەرگەهێن گەلەك کەلا یێن ئەکرین .. هەچی رێکا کرتیو بجای تیدا سیاری کومێدا بریە .. شەهوارەکێ بێ بەل :

شاعرێ کوردا هەمانم
سور گولا باغێ جانم
لائیقێ کچکت دجانم
کەس نە بێژیت بیرەمەر
ئەز خزینا پر درافم
عاشقێ بەژنێت زرافم
نرگزا هەریا بخونافم

دورەکا عالەم بژێر !
ئی جارێ ، مە ژکۆچکا مەزنو فرەها هۆزانێن (نالبەند)ی دەرگەهێ چیروکا قەکر ، دا بزانین کانێ دڤێ گەرێدا چەوا مەلەڤانە . . دڤێ بەرۆکیدا چتوف سەرباڵەیە .. لێ دڤیا ئەم خویاکەین ، کو مە پشتاخۆ یابەرهەمێ بەلافکریو روناهی دیتیێ - نالبەند - ی موکمو قاهیم کریە .. ئو چو ئاڤ مە ژدەست نقیسێن دبەرکا تاریێ بێچایو وەرکری نە فەخاریە .. لەورا دبیت ئەڤ دارە باشالیو تاك کەزاختیبیت . . یان ئەڤ کراسێ مە ژنالبەندیرا کەرکری یێ تەنکیو کورتبیت لەنەگرن !!

ئەحمەدێ نالبەند ، دەستەکێ درێژو بالا .. شیانەکا حێل رەبەرکەتی . . دهۆزانەرێ چیروکێن شعرێدا هەیە .. مینا ژمان رێزکێن خارێ دیارو خژیا دبیت . هۆزانڤان بئەزمانەکێ خۆش .. بئینانەکا جوان ، زمەرا دئاخفیتو دبێژیت ، کاچەوا چارەکێ - لزاخۆ - دەمێ نڤێژێ ، ئێکی شەلێ وی ژێ دزیە .. هێلایە مەحتل .. ئەڤ کارە چەوا بو وی خەمو نەخۆشیبو .. لێ بو دزیکەری بارانا شادیو کەیفیبو .. ئو چەوا گەفا لدزیکەرێ دکەت ، شەلی بزفرینیت ، یان دێ (نالبەند) هەتکا وی ددنێدا بەتن ! پاشی هەوارا خۆ دگەهینیتە خەلکی ، هاریکاریا وی بکەن ، دڤی کارێ چەوتو نەڕاستدا :

ئەوی شەل بر بطاعەت بر، لوی نێچیرو هەم صەیدە
لمن ئەو تازیو فەهرە ، لوی ئەو شادیو عەیدە
چ گازندە بخازم ، چو لومە دهێنە بێ قەیدە
ئەوی پالێ کو زیرەك ، خلمەتا وی‌کر خودان فایدە
ژسەرمادا رهێت من قژکرن ، هەشتا بەری تاڤێ

حەتا دبێژیت :

هلون رابن گەلی یارا ، هەوارێ ببەن هەمی گوندا کو بوم ئێخسیر ل (زاخۆ) شۆبهی بوڕو گوپین و کوندا ئەزێ حەقم بکەم دائیم لبەر رەبن خۆ گازندا
ژوەختێ ئەز موهاجر بویم ، شەڤو رۆژا بسەرمەندا موسیبەت خۆش دبارن ، هەر وەکی لیمشتو نشتاڤێ .

سەرهاتیا - حەلالیکێ - هاوکاری هژمار ٤٤ ١٩٧٠ز ژی ، ئیکە ژوان چیروکێن شعرێ ، دەما هۆزانڤان باسی شۆخیو جوانیا یارا خۆ دکەت .. دلداری وئەڤینا خۆ ژێرا .. پاشی دبێژێ هلو رابە داتە برەڤینم .. هۆسا بنهودەو بێ فایدەیە .. ئەو ژی دبەرسڤێدا دبێژێن : نەخێر ! بومە شەرمو فهێتیە .. دێ بینە بەنیشتێ ناڤ دەڤێ خەلکی .. بەلێ (نالبەند) بئەزمانەکێ حولیترو قەهوسیتر ، دبێژێ : شەرما چ ؟! ئەم ژی وەکی ، ئەحمەدێ سۆفیو سلێ ناسیو حەمێ میسیو مسریکێ !! حەتا دیماهیا سەرهاتیی :

هلو داتە برەڤینم ، قەت نەبێژە شولەکا شەرمە
ئەزی وەك ئەحمەدێ سۆفی ، تۆزی حەلالیکێ .
ئەگەر بێژی کرێتی تو ، بکە شوکرێ ژ مسالا
بەرێ خۆ بدە سلێ ناسێ ، و حەمێ میسیو ، و مسریکێ !

جارەکێ هۆزانڤان هەڤرانی دبەتە ئاشی .. ئاش بەر ئاش ، گوند بەر گوند دگێرینیت .. هندەك ئاش دخرابن .. هندەك دانی گر دهێرن .. یێن دی هەر ژکار کەتینە !! هەر ئێکی تیتالەکا هەی ، حەتا باراپتر ژ گوندێن - گولیا - ددەتە سەرێن .. دزڤرینەڤە دەست ژیا درێژتر .. ئەڤ چیروکێ هەمیێ نالبەند بومە بشعر ئەدگێرینیت .. بسەلیقەکا جوانو برەتکەکێ قەشەنك :

ل (ئێکەمالێ) هەبو
ئاشەك نەیێ باشی
خودان (سێڤو)یە ، لەو
یێ بیچە ئەو ئاشی
مەلای گوت لازمە ، خۆ
زوی بدەن پاشی
کو نا گەرهت حەتا
هەیڤا گولانێ
مە بارکر دا بچم ،
ئاشێ طەهائی
خراب بو کوتەلا ،
مایە لەهوائی
مە گوت ئاشا تو هەر
هشکو زوهائی
بەرێت تە هەر
وەکی هاتین رەفانی

.. حەتا دیماهیا چیروکێ بێژە : نالبەند خالد حسین جاب : ٩٧ چاوپشی عبدالرحمن کوڕێ سەعید ئاغایە ..خودان مالو خانەدانە .. دو خێزانێن هەین - زەمریدخانو نامینا زێباری - هۆزانڤانێ مە (نالبەند) جارەکێ دبینە مێڤان لوترێ .. ئەوان ژی دوسی

بروانە : ل : ١١

چاڤ پی کەفتندك

دەلیفەکا جوانبو کومە ستران بێژ محمد طیب طاهر دیتیو مە بباش زانی هندە برسیارا ژی بکە بکەین ل سەر ستران کوردیو کومیدا وی ژبو پێش ئێخستاوێ ، هەروەسا ئاستەنگێت دکەفنە رێیا ڤێ ستراندا بەرۆ خوینده ڤانیتەژا روونبکەن . دەما من پێشیێ ستران کوتین من ئاواز بو ددانو براستیێ هەکە وان ستران بێت لسەرێ ژیانا خو یاهونەری بسەنگینن .. ئەز دشێم بێژم کە ئەز ژێ رازی نەبویمە ..

پشتی کومە برسیارەك ژێکری کا چەوا ستراندا خو دسەنگینیت .

● کاك محمدی پێڤەچوو گوت ئەو ستران بدلێ من نەبوون چونکە مروڤی لسەرێ هەر شولەکی شارەزاییەکا باش نینە کو مروف بەرهەمی خو باش دارێژیت لەوا ئەو ستران بێت کو لسەرێ رێ من‌گوتین نەبدلێ من‌بوون ژبەر هندێ ئەز وێ دکەمە قوناغا ئێکی دژیانا خودا .... بەلێ دقوناغا دووێ دا من بەرێ خو دا ستران مللی یاکو بتر بدلێ کوهداری ڤە دنویسیێت ..

● **من برسیارا ستران بێژ محمد طیب کر کادێ چەوا ستراندا کوردی پێش ئێخیو هەر لسەر رێیا کلاسیکییەتی دا برێڤە بچین ئان نە ؟ ئەوی ژی دبەرسڤ خودا گوت : گوهداری وەکی ئەز دزانم تشتێ نوی دڤێت وەکی هەمی ڤیانیت دیو گوهرینیت دکەڤنەت ژیانا وی‌دا لەوا دڤێت ئەم ستراندا ژی بکراسەکێ نوی یێ رێك کەفتی پێش کێشی گوهداری بکەین بەلێ بشەرتەکی ژ رەنگو تەخلیتێت کوردە وارینی دەرنەکەڤین هەروەسا دویر بکەڤین ژچاڤ لێ کرنا دەڤ‌وەدەڤ .**

● برسیار : رایا تە چیە : لسەر ئاخفتنێت بلافبووین کو هندە ستران بێت ئەم روژا ئەم گولی دبین ئاخفتن کوردیە . . . بەلێ ئاواز دوورکرتینە ژهندە ستراندا نە کوردی .

بەرسڤ : بکورتی ئەز دبژم مخابنو بلا ئەو برادەر

بروانە : ل : ٧

ژچاپکرێیت نەکادەمیا کورد

• فیصل مصطفی •

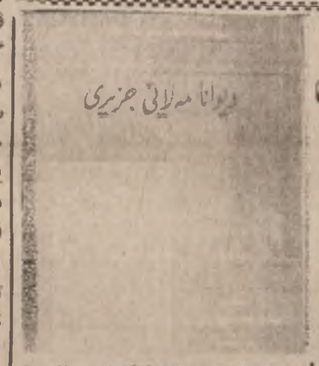

● ژ چاپکرێیت نەکادەمیا کورد ، بەر هەیامەکی (دیوانا مەلایێ جزیری) ژ توێژاندنا (صادق بهاءالدین نامدی) ب (٦٤٠) بەرپەران کەفتە بەر دەستێ خوێندەڤانێت هێژا .

ئەڤ دیوانە سەرتویکو نیفشکێ (٧) سالو (١٠) سەروکانیایە ، بجلی ئەوەیبت مزەو وینە .. ژ روژنامەو کۆفارو کەشکۆلان .

براستی کارەکێ گەلەکی بیرۆزە سەیدا صادق بهاءالدین کری ، کو ئەڤ هژمارا هندە بەرفرەها مالکێت هوزانا مەلا (احمد) جزیری - زرە هژستاین فەهاندنێ .. خورتە مێژێ سۆزو هزرو بیران .. کانیا گوتنو بەیێت شرین - توێژاندینو ساخکرینو .. ب پرا دلۆڤانێ دەربازی گەلیێ بەرزەبوونو شێلانو تەڕابەڕابوونێ کرینو کەماندینە زیرکێ راستیو زەلالیو بنەچینێ .

بەلێ با ، هەکە سەیدا صادق گوتنو بێژێت گران رافەکریان - هەرچەندە دا کتێب گەلەك مەزن بیت - ئەڤ چاکیو چالاکیو دلپاکیو سۆزە بنەماکی یا وی دا بتر رهوپشالیت خۆ د دلو مەژیو هزرێت تۆرەڤانو زمان بەرێت کورددا بەتەخاریو . . دا ئیشکو تافێت فێ کتێبێو ڤان هۆزانان بتر بەلافبو روناهیا وان گەشتربیت .. هیڤیا مە ئەوە د هەلکەفتنو دەلیفەکا دیدا ئەڤ جامێری یەژی بهێتەکرن .

● **هەرچەندە سەیدا صادق ل بێشیا کتێبێ یاگوتی کو (دیوانا العقد الجوهری فی شرح دیوان الشیخ الجزری ، ئەحمەد کوڕێ مەلا مەحمەدێ بێتی زڤنگی مفتیێ قامیشلو سالا (١٩٥٩)ی ل چاپخانا (الرافدین) چاپکریە) : (درسترین دیوانە ب چاڤ من کەفتی ، من کرە بنگەهێ توێژاندنێ) بەربەرێ (٩) ، بەلێ ئەڤە هندێ ناگەهینیت**

بروانە : ل : ١١

خەتیرا ئەڤینی یێ ناڤەمریت

من چەنجا گو : دل نازکە
من چەنجارا گوتێ : وەنەك
جانێ شرین نە گازکە
هەر گاڤ لسەر رەنگە بەلەك

★ ★ ★

من چەنجارا گوتێ : بەسە
دل نازکە یێ بێ‌کەسە
ئەڤین ... کچێ !! بێ ئەزئەزە
بەلێ کوڕان کرنە گەلەك

★ ★ ★

ب راستیێ‌یێ نەهات دەرێ
ژ خونەگرت بێژیت ئەوێ
تاکو ، من خوانده ڤەدەرێ
نەڤیا بخۆ بگەهمە سەرەك

★ ★ ★

نەڤیا سەرخۆ ئاشکەراکەت
ناڤێ درەو سەر خو راکەت
دلی دڤێتو دەست وەناکەت
حەویان نەکەڤتی ، مەلەك

★ ★ ★

گەر حەزناکەی تو دلداری :
بۆ ؟ م ددانی بگونەهاری ؟!
نەڤێی بژیم بئیك جاری
تاکو کوشننا م دڤێی گەلەك

★ ★ ★

تو دلبەرێ .. تو شرینێ
باقی چاڤ بێ‌نەڕابینێ
لسەر دەنگێ خروخوبینێ
دێ ژ دەست تەبن چاڤێت بەلەك

★ ★ ★

ژینا من ژی نێ هەر نەوە
ئەزێ دبینم نە ژ بەرخەوە
تو بەرنەهاتنا هەوە
دێ بەرزەکەن چەرخو فەلەك

صدیق حامد

تورێ کلاسیکێ کوردی ولدویچونە کانوی

سەربەست

هەفتیا بووری ، مە گوت : مللەتێ مە کەلتورو فولکلورەکێ گەلە هژاو سەهیێ هەیو ئەڤ تورو کەلتورە نەهاتیە خزمەتکرن بدروستیو پێدڤیە رەوشەنڤانێن کورد باسکا بو هەلکەن .

وەلێ هەروەکی مە خژیاکری ، دڤێ بزانین کێژ ئەدەبو فولکلور پێدڤی باسك بو هەلدانو خۆ وەستاندنێیەو لبەر روناهیا چ بیرو باوەرەو چ تیوریەکا زانستی بڤی کارێ هەنێ رابین ؟

ئەشکەرایە جڤاتا مرۆڤاتیێ هەر ژ روژا پەیدابوونا وێو هەتا ئەڤرو ، لدوی هندە یاساو قانونێن « مەوزوعی » برێڤەدچتو هەر ژ وێ رۆژا مرۆڤی دەستدایە شروڤەکرنا دروستبوونو پەیدابوونا ژیانو کۆمەلو جڤاتا مرۆڤایەتیێ ، دوو رەنگێن لدوی‌چوونو شروڤەکرنێ ، دوو جوورێن فەلسەفێ ، هەبووینە ، رەنگێ ئێکێ ئەوبوویە ، یێ‌دگوت بیر ((فکر)) بەری ماددەی بوویەو ئەوە ژیان دروستکریو برێڤەدبەت ، رەنگێ دووێ دگوت : ((ماددە))ی بیروهزرێن دروستکریو برێڤەدبەتو ژبلی ((ماددەی)) چو تشتێ دی نەبوویەو نینە .

ئەڤ دوو رەنگە فەلسەفەو لدوی‌چوونەتیشکدانا بەرژەوەندا تەختیت جڤاتا مرۆڤایەیێ بوون .

● **ئەو فەلسەفا دبێژیت بیر «فکر» دروستکەرێ هەمی تشتەکیە ، مەبەستو ئامانج ژێ ئەوە ، هەمی تشتەکو بزاڤەك یا هاتیی‌یە دانانو دەستنیشانکرنو وڤێ مروف ببەختو چانسو جهێ خوێ چینایەتیو باریێ ژیانا خو رازیبیت ، جونکو وەسا یا بو هاتیە دانانو نقیسینو دڤێ ژوێ رێ دەرنەکەڤیت .**

خۆیایە ئەڤ رەنگە هزرکرنە د خزمەتا وان تەخانداتە ئەڤێن دەسهەلاتدار ، داوەکو کەس داخازا چو گوهرینا نەکەت ، داخازا ژیانەکا باشتر نەکەتو بەهەرچی زولمو زۆریا دبیت قایلبیتو چو بزاڤا ژبو باشکرنا ژیارا خو نەکەتو هەر دبن دەستێ خودان دەسهەلاتاندا بیت ، فێجا ئەو دەسهەلاتدار پاشا بیت ئان میرو بەگزادە ئان ئاغاو دەرەبەگ بیت . لدوی ڤێ فەلسەفێ ، هەمی تشت چەوا هەبوویە دڤێت هەروەسا بیتو مروف مەحکومێ دەستێ قەدەرێو وێ دەسهەلاتیە یاوەکو لسەرهاتیە دانانو بۆ هاتیە نقیسین .

ئەڤێ فەلسەفێ بدرێژاهیا ژیانو مێژووا مروڤایەتیێ خزمەتا تەختێن زۆردارا کریو هەروەهەر لبەرسینگێ هەمی گوهرینو پێشڤەچوونەکێ یا راوەستایو دژی ئیرادەو بەرژەوەندا بێترینا خەلکیو جڤاتا مرۆڤایەتیێ بوویەو هەرچی زولمو زۆرداریو خوێنمژینەکا درندەیا مروڤایەتیێ دیتی لبن سیبەرا ڤێ فەلسەفێ بوویەو مرۆڤایەتیێ ئێشو ئازارەکا گەلە مەزنو بێقام بربەختو بێویژدان بیناسی ڤێ فەلسەفاهە یا کێشایو بملیونان مروڤێن هاتینە کوشتنو دەربەدەر کرنو ئازاردان هەتا مرنو بملیونان گونەهو تاوانێن کو جریبست سەرێ مروڤی دگریت ژبەر ، لبەر روناهیا ڤێ فەلسەفا باشکەفتیو کەفتەبەرستدا یێن هاتینەکرن .

ئەڤ فەلسەفا هەنێ یاوەکو دبێژنێ فەلسەفا ((مثالیی - ئایدیالیزم)) ناوەرۆکو جەوهەرێ بەهرەکا مەزنە ژ بەرهەمێ فیکریو ئەخلاقیو تیوریو زانستیو ... هتد ، یێ مروڤایەتیێ ، نەمازە د مەبدانا ئەدەبیدا، کو بئاشکراو رویت دیاردبیتو مروف دکاریت دەستنیشان بکەت ، دیارەژی ئەدەبێ کوردی یێ بێبەهر

بروانە : ل : ١١.

Institut kurde de Paris

پاشماوەی : دەنگی

(ئەنجامێکی) حازربەدەس ، بەهیچ جۆرێ خزمەتی ئەم جولانەوەیە ناکاتو کانیاوەکانی ناتەقێنێ .. نابەلکو دەهاپتر لەباری ئەباو هەمو هێزو هەرەنگەکەی خاوئەکاتەوە و ئەبێ بەکەلەپچەیەکی ناقۆلاو لەپێومەچەکی شیعری نوێو رەخنەی نوێو پیری نوێ ئەدێ ..!!

★ ئێمە لە رۆژی ئەمرۆمانەدا ، پێویستیەکی بەکجار زۆرمان بەهەڵخستنی گەلێ پیروڕاو گۆشە سەرنجی ئاگر رەنگیو رەخنەگرانە هەیە ، تا بەقوولی (نوێخوازی) لە باوەش بگرێو لە ئەنجامیشا بێ بەرتیازێکی سەراوەلەی رەخنەی نوێی شیعرمان .. بێگومان ئەمەیش هەروا بەبیتو باریکی نایەتەبەردەس و هەر زۆریش قورسو نیگەرانە .. چونکە هەم عەشقی ئەوێو هەم سوتانو هەم هەناسە درێژیو هەم عەشقی ئاوێتەبوونی بەردەوامی ئەوێ لەگەڵ دەقو دەسکەوتەکانی ئەم جولانەوە پیرۆزە .. سەرباری تێگەیشتنێکی فراوانی شیعرو جیهانی شیعر . . جگە لەتێگەیشتنێکی هۆشمەندانەی سەرلەبەری کونجو لایەنەکانی ئەم جولانەوەیە،لەپاڵ رەخنەو گیروگرفتەکانیدا سەرباری ئاگاداریەکی باشی ، سەرباکی قوتابخانەو رێبازە تازەکانی جولانەوەی رەخنەی سەرانسەری ئەدەبیاتی جیهان ..!

● ـ بەرای خۆم ـ دورستکردنی ئەم رێبازە تازەیە ، بەبێ بوونی بێداویستیەکانو کۆنە ئەزموونەکان نایەتەدێ .. هەر بۆیەشە ئەبێ سودێکی فرەیش لە بەخشیشەکانی کۆنە رێبازە زیندوەکەی رەخنە ودرگیرێت ، تایەتەواوی تەجرەو ژانی شیعری هاوچاخ بدردوشێ .. چ لە ئەمرۆو چ لە پاشە رۆژیدا .. تێگەیشتنی (خانی)و (نالی)و (جزیری)و (مەحوی)و (حاجی)و (شێخ رەزا) بەشێکە ، لایەنێکە لە تێگەیشتنی لایەنە فراوانەکانی تری شیعری سەرفرازونوێی ئەمرۆمان و ئەبێ رەخنەگری (ئیهاتوو) بیخاتە سەر کرۆژەلەی شانی ..! ئەمەو تێگەیشتنی (قۆناغی گۆران) ـ بەشیعرو رەخنەوە ـ لەباریدا هەیە گەلێ هەناسەی پاك بەبەخشیتە ئەوەی تازەی شیعری تازەو (قۆناغی دوای گۆران)و گەلی بێداویستی نوێی شارستانیەتی فەسیدەشمان جێبەجێ بکاتو هەندێ گیروگرفتی بۆتەخت بکات .. ئەوسا بەوەکات (رێبازی تازەی رەخنەیی) ئەبێ بەبەرژێنێکی قایمی شیعری نوێو بەشداریەکی مەزنیش لە پەرەپێدانی ئەم قۆناغەو تەجرەبەو رێرەوە تازەکانی ئەکاتو بەری فراوانترو ئاسۆی ئەشتر ئەکاتو ئەیزاخێنێو بەگیانێکی شیکارانەو زانستیانەی برلەچێژوجوانیو بنەماو نیشانەو درەوشانەوەی هەمو کونجەکانی ، لەهەمو کەشو هونەرەکانی ئەکۆڵێتەوە .. کەمومکین نیە ، رێبازی (روالەتبازی) گێروگەوارو قشەل ، بەکارامەییو میهرەوە ، ئەلەقەسیدەی نوێ بکاتو ئەلە هەمێزی بگرێو ئەخودو رنگاکان بدۆزێتەوە .. وەکو هەندێ رەخنەگری بێزەمینەو بەگورگە لۆقەو لارەملو خۆهەلکێشی بەنجاکانو چلەکان ئەیانەوێ بیکەن .. خوا نموونەیان کەمتر بکاتەوە ..!؟

پاشماوەی : توری کلاسیکی کوردی

نینە ژنی رەنگە ئەدەبی (کو مەبەستا مەیە) یێوەکو خزمەتا میرو بەگزادەو ئاغاو دەربەگان کریو ژیباناوانو بیروباوەڕێن وان تومارکریو هەلوتستو شەرو کینگاشەو خوشیو نەخوشێن وان بجیروکو ستران و شیعرو پەخشان .... هتد بوومە هیلاین ، گەلەك دوبر نەچین زۆربەی ـ زۆرێ ئەدەبێ حوجرەو دیوانخانو کوچکان ، ژنی رەنگە ئەدەبی بوویەو بەرپەرێن ئەدەبو کەلتورو فولکلورێ کوردی بێ ژنان نمونا پرە .

لەورا وەکی ئەم لدوی تورێ کلاسیکیێ کوردی دچین دفێ ئی رەنگە ئەدەبی دەستنیشان بکەینو مێزووا وێ باش شروفەبکەینو زۆرداریا زۆرداران ژ قەهرەمانیو خوبەخت کرنا مللەتیو تەخێن رێنجبەر جودابکەینو بزانین کێژ لا خزمەتا پێشکەفتنا مرۆڤایتیو ئەدەبێ کوردیو باشەروژا مللەتی دکەتو کێژ لاژی بێدفی هندێیە ستورەکی بو دابنینو دویماهییا وی بینین .

دیارەژی ئەف کارە بێ سەرکەفتی نابیت ئەگەر ئەم رەنگێ دبێ فەلسەفێژی ئەزانینو لێشەهرەزانەبینو نەزانین خزمەتا کێ دکەتو چەواو بچ رەنگ وێ فەلسەفێ بکاربینین برەنگەکێ وەتۆف کو خزمەتا کەلتورێ رەسەنێ کوردی بکەت ... ئەفەژی بابەتێ هەفتیا داهاتیەو هەتا هینگی بمینن بخێر .

« بەرەو بەهەشت »

رۆژی یەکشەمەی رابردو١٩ـ٦ـ١٩٧٧ چنگرۆکی مەرگ رۆلەیەکی تەمەنحەوت ساڵانەی کاك (بورهان فاتح)ی رابێچا .. ئێمە لە کاتێکا سەرخۆشی لە کاك بورهان .ئەکەین .. لە یەزدانی مەزن ئەپارێنەوە (کاکە بابان) بکا بە بەپولەیەکی سەوزی نێو بەهەشتە بەرینەکەی .. گەورەیی و ئەمری هەر بۆخوایە .

پاشماوەی : باچاولە هەلەکانمان ئەبۆشمین

واتە دوو جووتە ناو ..)

پرسیارێك : ئایا جووتە ووشەیەك ئەگەر لە بناخەی دوو چاوگ دروستبوو دەبێتە یەك جووتە ووشە .. یاخود دوو جووتە ووشە ..؟!

٥ ـ لە نووسینەکەدا هاتووە : (تایبەتیەکی تری ئەم جووتە ناوانە سەرنجی هەموو کەسێك ڕادەکێشێت کە هەندێکی زۆری ئەم جووتە ناوانە ناوی یەکەمی واتای تەواوی هەیە بەڵام ناوی دووهەم لە یەکەم پێتی ناوی یەکەمو پاشگری (ۆڵ) پێکدێت کە هیچ واتایەکی نیە بەڵام جۆرە جوانیو هێزێك دەبەخشێتە ئەومەبەستەی بۆ بەکاردەهێنرێت وەك : (نەرمۆڵ ، خەستوخۆڵ ..) بەڵام لێرەدا ـ خۆڵ ـ واتای هەیە بەڵام بەرێکەوت واتای بەخشیوە دووسەرنج .)

أ ـ گوایە ناوی دووهەم باخود ڕووتربلێین ووشەی دووهەمی ئەم جووتە ووشانە واتایان نیە : باشە ئەگەر ئەم (خۆڵ)ەی خەستو خۆڵ بەرێکەوت واتای بەخشیبێ بە خوێنەران ئالێی کەدی ئەم ووشانە بە چی واتا دەبەخشن ... ! ؟ (ۆڵ) لە جووتە ووشەی (توندوتۆڵ)دا کە شێخ محەمەدی خال لە فەرهەنگەکەیدا جزمی یەکەم ل ٢٩٣ . د ١٨ . ئاوای لێکداوەتەوە : (تۆڵ) : جۆرە تەنداوێکی دەستی یە سەوز ئەگرێو ئەگرێ بە کاڵا . هەروەها (قۆڵ) لەجووتە ووشە (قاچوقۆڵ)دا کە ووتار نووس هەر بەخۆی لە شوێنێکی تری ئەم نووسینەیدا بەڕوونی وەڵاممان دەدانەوە . ئەمانەش ئەوەها باشە ئەدی : (قەرزوقۆڵ ، دەشتودۆڵ ، گورجوگۆڵ ، پەزوبۆڵ ، سفتوسۆڵ ، ... هتد)بە خوێنەران ئالێی کەبەشی دووهەمی ئەم جووتە ووشانەو وێنەی ئەمانە ماناکەیان لە دەریای ج رێکەو تێکەوە هەلێنجاوە ؟

ب ـ ڕستەی : (جۆرە جوانیو هێزێك دەبەخشێتە ئەو مەبەستەی بۆ بەکار دەهێنرێت) هەلە یەکی رێزمانی تێکەوتووە کە ئەویش قووت دانی (ی) لەدوای پیتی (بۆ) کەزۆر پێویستە بۆ تەواوکردنی ماناکەی لەم ڕستەیەدا .

٦ ـ لە شوێنێکی تری نووسینەکەدا دەڵێ : (هەندێك ووشە یان ناو هەیە دووبارە دەگرێنەوە بەڵام پیتی یەکەمی دەگۆڕێتو ودەبێتە پیتی (م) لەگەل ووشەی یەکەمدا بە (و) پەیوەست دەبێ وەك : (پیاوومیاو،باران و ماران،..) کە ئەمانە هیچ پەیوەندی یەکیان بەجووتە ناوەوە نیە چونکە ئەگەر ئەمانەمان بە جووتە ناو دانا ئەوا هەموو ووشەیەك دەبێتە جووتە ناو کە بەبوەو نەکراوە .

لێرەدا پێچەوانەی ڕایەکەی برادەر مکرم ڕادەوەستم کە دەڵێ : (ئەگەر ئەمانەمان بە .....) گریمان ئەگەر ئەمانەشمان لە رێزی جووتە ووشە دانا لە زمانی کوردیدا خۆ ئەوە ناگەیەنێ کە هەموو ووشەیەك بێتە جووتە ووشە وهەموو ووشەیەکیش ناگرێتەوە ، پاڵیشتی ئەم قسەیەشمان ئەوەیە کە هەر چەند ووشە لە زمانی کوردیدا سەرەتاکەی بە (م) دەستپێبکات لەم بوارەدا چێگای نابێتەوەو نابێتەوە .

٧ ـ ووتارنووس بەم دێرە کۆتایی بە نووسینەکەی هێناوە :

(ئەمەباسێکی کورتبوو دەربارەی جووتە ناو هیوادارین بە چاوی رێزەوە سەیری بکرێتو جاولەکەمو کوڕی لپۆشرێت .)

وابزانم هەموو کەسێکی ڕۆشنبیرو تێگەیشتوونەك هەر بە چاوێکی رێزەوە سەیری نووسینی باشدەکات بەلکو شانازیش بەنووسەرەکەی دەکات بە مەرجێك کە مەبەستی نووسینەکەی لەپێناو بەرزکردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیری گەلو جەماوەریێتو خزمەتی راستەقینەی زمانو ئەدەب بکات ، بەتایبەتی ئەو کاتەی کە نووسەرێك بەهرەیەکی ڕۆشنبیری هەیێت لەومەجالەی کە دەینوسێ وبەیوەندی یەکی راستەوانە پێکەوەیانی ببەستێتەوە نەك ڕکەکردن لەگەل توانستو نەزانینی خۆیدا . چونکە نەزانین هیچ شورەیی نیە بەلکو شورەیی لە وەدایە کە بەنەزانی بەنێتەوە لەکاتێکا دەرفەتی زانین هەبێت . بۆیەداوا لە برادەر مکرم دەکەم کە بەرلەوەی شتێکی ئاوا بنووسێ چاوی بە هەندێ سەرچاوەو لایەنی زمانەوانی بخشاندایە ،

چونکە هەروەکو دیارە ئەم جۆرە بابەتانە وەکو هەندێ نووسینی ترنینە کە بنووسێتیان بە بەهر یەك هەبێتو بەس . بەلکو بنووسێتیان بە جەند سەرچاوەیەکی رێزمانی گرنگ هەبە .. سەرەڕای بەهرەیەکی لێهاتوو بنووسێتیان بەناسینی ڕۆشنبیری زمانەوانی هەیە.. ..بنووسێتیان بە تاقی کردنەوەو توانەوەیەکی عەمەلی هەیە.

نەك بە چەند دێرێك بە سەزێی نیوسرێتو ئەویش پری بێت لە هەلەوگەمو کوڕی. (مرۆڤ ڕەنگە لە بوارێکدا ئینجا هەرجی یەك بێت بەهرەیەکی هەبێت بەڵام گەشەپێنەدانی ئەم بەهرەیە دەبێتە هۆی ووشك بوونەوەی) .

هەروەها نوسینی زانستی بەتایبەتی زانستی زمان کەوا بزانم کارێکی ئەوەندە ئاسان نیە کە هەر کەسێ بەسەرپێی دەستی دایەو لێی سەرکەوێت وبێتە زانایەکی زمانەوانی ئەگەر کار ئەو هابوایە هەر مەبرسە.

لەدواییدا نازانم ووتار نووس بۆچی داواله خوێنەران دەکات کە چاولەگەمو کوڕی بپۆشی..!دیارە نیازی ئەوەی هەیە هەر بە گەمو کوڕی بمینێتەوە ئەگینا چۆن ئەم داوایە ناماقولە دەکات کە سیفەتی هونەرمەندو نووسەری راستەقینەنیە . بەلکو بەبێچەوانەوە پێویستە خۆی بانگی خوێنەر بکات کە دەست نیشانی گەمو کوڕی یەکانی بکەن و هەلەکانی راستبکەنەوەو ناتەواوەکانی تەواوبکەن .

« ماکس ئارنست »ی هونەرمەند دەڵێ :

« لەگەل بینەرانی تابلوکانما لە ناوتابلۆکەدا یەك دەکرین ، بیروبینینیبینەرەکە تابلۆکە تەواودەکەن » هاوکاری زمارە (٢٧٨) .

هیچ مەرج نیە کە مرۆڤ لەزباندا دووچاری هەلەو هەلەتاندن نەبێت بەڵام مەرج ئەوەیە کە بە هەلەیی و هەلخەلەتاوی نەمێنێتەوە . وابزانم چاو پۆشینیش لە هەلەو گەمو کوڕی خۆی لە خۆیدا زیادکردنی گەمو کوڕیو هەلەیەکی ترە ..

لەکۆتایدا لە برادەر مکرم دەپرسم کە بۆچی ووشەی «ئەم جووتە ناوانە»ی (٣٣) جار لەو ووتارەکی ئاو بچکۆلەدا ئەوەندە دووبات کردۆتەوە .. خۆرەنگە ڕۆمانەنووسێك ناوی بالەوانی ڕۆمانەکەی ئەوەندە جارە دووبات نەکاتەوە . نێتر سوپاس . .

پاشماوەی : وێنە

دەمو چاویانو لەشیان دەسووتێنێتو بەربۆنی عارەقو چلکی لاشەیان ئەوێ کەو دەکات .

زۆر ئاسایی یە کە منداڵە بچووکێك لەم دۆخەدا بکەوێتە بەر چاومان چونکە ئەمە لە وانەیە ڕوو بدات لە بەر ئەوەی منداڵەو ئاگای ئەوە نازانێت کارێك بکاتو زیانێکی ئاسوودەی بۆ بڕەخسێنێت .. چونکە زۆربەیان هەر لە منداڵیەوەو بە شیرەخۆری بێ دەرەتان دەبنو هەر لە سەر شەقامەکان چاو هەل دەهێنن. بەڵام پیاوێکی دەولەمەندی چل پەنجا ساڵە .. بەم شێوە ناخۆشو نەندو نالەبارە .. شتێکی ئاناسایی و ڕەت دەکرێتەوەو پێویستە لەکۆمەلی نوێماندا جێی نەگرێتەوە .. پێویستە هەموومان هاوکاری گەل یەك دی بکەین ئەم جۆرە وێنە نازیەتدەرانە لە ڕەگو ڕیشەوە وەدەربهێنین و نیشتمانەکەمانی لێ ڕزگار بکەین .. لێرەشدا نامەوێت بە هیچ جۆرێك مێردمنداڵەکانو منداڵەکان هانبدەم بێدەرەتانو دەربەدەر بین لە ئەنجامی تەمەن بچووکیاندا .. چونکە ڕۆژنکیان لەشەقامی سەعدوون لە زاری یەکێك لەوانەوە بە گوێی هاوڕێکەیدای دەچرپاند بەبێ هیچ شەرمەزاری یەك.. ئەو شتەمەبیست .. ئەوەی ئەو مێرد منداڵە وێلە ووتی بە شێوەیەکی ڕوونو ئاشکرا ئەوەمان دەخاتە بێش چاو کە ئەو منداڵانە تووشی مەترسی بیاوە لەبێ لادەرو ناناسایی یەکان دەبن کە کول لە هەلسو کەوتی ئەم جۆرە منداڵەو جگەرە فرۆش و جنجك فرۆش و بۆیاغچیو دەربەدەرو ئۆشەگیرەکان دەکرن. لەوانەی هەموو باسکران من وای بە باش دەزانم چەند مەفرەزەیەك بێکهێنرێت بۆ ڕاونانی ئەم جۆرە کەسانە بە تایبەتی باش نیوە شەوان .. هەروەها دەزگاکانی سەرپەرشتی کۆمەلایەتی بەکارخستنو ئیش پێ کردنیان بکرێتە ئەستۆ بە هەر شێوەیەك بێت .. خرابیش نیە ئەگەر دەستیان بە سەردا بگیرێت وەك بڵێیت بەند کرابن .. بەو شێوەش ئاراستە بکرێن وەك جۆرێن ئینستا بەندی یەکان ئاراستە دەکرێن .. بۆ ئەوەی بینەوە ئەو هاوولاتیانەی .. هەست بە مرۆڤایەتیو ئادەمیزادی خۆیان بکەن .. بەو جۆرە هەموو چەشنە سوودێکیان پێ دەبەخشینو لێیانیش وەردەگرین بۆ تێکرای ئاکە کەسانی گەل .

ـ بدرێژە ... ـ

پاشماوەی: د هۆزانێن ئەحمەدی نالبەندا

رۆژەکا بقەدر وقیمەت ڕاگرت .. بەلێ دیارە هۆزانفانی درێژکر .. نە رۆژەکو نەدوو !! ژبەر هندێ نفرینیا خۆ ژێکرن . . نەزانین چەوا ژدەستا قورتالبن .. پیلانا چاویش عبدالرحمنی ئەوبو ، هەردو ژنك لێك کەفن ..ببینە شەرو قەرقەشە سەرا مێغانی ، بەلکی مێقان دەرکەفێتن .. ژبەلا وی رزگار بن .. ئەڤێ چەندێ هەمێ (نالبەند) ژمەرا بشعرەکا هندی بێژی تەرو دلفەکەر قەدگێرێت . ئەفە چەند مانکەك ژێ :

وان ئێکو دو فەچری بو هەوارو هنگامە
(زەمرید) لهەویا خۆ خوڕی هندە جارا هەودامە .
تۆزا ژنفینکا فری تە دگوت یوم القیامە
(ئامینا) چو هەسکێ ڕابو هەوێ بچەوگانا
نادەت زەمریدێ ڕێ بخو بڕەقیت کولانا
یادبێژێتی روی سپێ مال هەمی بو مێقانا
حەتا دبێژێت :
(ئەحمەد) ڕابو نەژدلی گوت بابو لازم نینە
ئەز دا بچم ژقی ملی هێشتا روی ئت مە سپێنە
دێ لەکەن فەرمان گولی ما عەشیرا من کینە ؟!

دیوانا نالبەند خالد حسێن ج ٨ ب : ٥٧ لەبوو تلورژن خەما .. جوکو سیلافێن کۆفانا ، لجەم نالبەندی کژم دبن و خردبن .. گەلەك جاران داسا مرنێ مخابن ژینا خێزانێن وی فەدوریە .. هێلابە پەپیك بێمالو خێزان .. لەورا بخو (لژنکا دگەرها !) .. دهۆزانەکێدا چیروکا چونا نالبەندی بو زاخۆو دهۆکو میسلێ . . ژبەر ئەگەرا بوری خۆیا دکەت ، کانێ خەلکێ زاخۆ چ گوتێ ؟ دهۆکیا چ کرن ؟ کچێن میسلیا چەوا دەست قوتان ، ترانە بکالیو بیریا وی کرن .. بەرسڤا وی چ بو ؟! هەمێ ژمەرا ئەدگێرێت دەما دفەرموت :

طفت شرقا ثم غربا بل جنوبا و شمال
لەز بخو لژنکا دگەرهام ، دا لەهەلبت بەلکشەمال
چومە زاخۆ ، زاخ مەداخۆ ، بێلە یاخۆ ، پیرەمێر
ئەو جیائێ بەفر لێ کەتهندە وی وەقتو مەجال
چوم دهۆکێ ، کەتمە شوکێ ، ئاڤ لچوکێ ، من نەهات
بێژنو نافنجیو کچ ، ئەز لنك وان ترشو تال

.. هتد بنێرە خالد حسین دیوانا نالبەند ح ٢ ب ١٤ زادو زەحفیا تێن (چەلیا) ژی چیروکەکا هەی .. خەلکێ ڤی گوندی هەرسال بشتی دەمێ کارو شولی .. کەبفەکێ دکەن ، هەمێ رەنگێن خارنو قەخارنێ ئامادەدکەن .. هۆزانڤان ژی جارەکێ بسەر ڤێ زەحفیاتیدا دچیت .. بشعرەکا رەندو رەنگین وەصفو نیشانێن وی دهژمێریت . . چەوا خارنێ حازر دکەن سپێدێ ج کارە ؟ ئیقاری چەوا دبورنین ؟ دەورێ کابانیا چیە ؟ ئەم نکارین ژبەر درێژیا شعرێ هەمێ بنڤسین . . ئەفە چەند مانکەك :

کابانی گەردەن قلوزا
ئەو بەزینە سەر کلوزا
داقوتابون ژقرشو تۆزا
ژێ برن هنگڤین و ریزن

دێ وەرن عیرکا بکەلیشن
تازە دەزیا ژێ بکێشن
دازکو مەعدەنەکێشن
ئەم بوخو ددل نازکین

پاشماوەی : ژچاپکرێت نوی

کو هەمی رێزکو مالکو پەیڤێت ڤێ دیوانێ دراستن . لەوا لەمزوەرە دڤیا (سەیدا) بیروباوەرا خۆژی بەرامبەر هندەك رێزکان دەرێخستیا ، نەخاسمە ئەوێت ژ لایێ کێشێڤە دلەنگ . هەرچەندە راستە کەسێ مافێ گوهورینا تێکستێت ئەدەبی نینە خودان ئەبیت ، بەلێ مرۆڤ دشێت بیروباوەرا خو لدویف ترازوێت کێشانا ئەدەبی بەرامبەر هندەك پەیڤو رێزکو پارچێت بەرخش دەربیرێت . وەکو ـ بۆ نموونە :

بەرپەچێ (٣٢) / رێزکا (١٠) : « وان ل یەکی نازو عشوەدا » زمنفە کێشا ڤێ نیف مالکێ یا دروستئیتەو دەنگەکێ زێ زێدەبە ..چێدبیت نیف مالکا (وان بێکفە نازو عشوەدا) یا (ر.ت.١٠.ئێ) راستتربیت .

بپ (٣٦) / ر (٢) : من (روحەك دبەخشن ب ئەمرو سوڕ) بێ راستنینە ، هەروەسا : (پیر نازداران رەمزو سوڕ (ر.ت.١٠.ئ)و (رۆحان دبەخشن ب رەمزو سر (ف.ب)) بێت فەروزێژی دراستنینن .

بپ (٤٤) / ر (٥) : (ئەو لالەیێن ژ گول تازەتر) زمنفە ژ لایێ کێش و سەرواڤە یاراستنینەو ، (ئەو لالەنێ گول تازە تەر (١.گ.ك)) راستترەو ، هەردوو نیف مالکێت تاکێت (ب:چ:)ژی دلەنگن .

ـ هەلیەت ژبەرکو ئەڤ توخمە بارە گەلەك دمشمنە .. لەوما د ڤێ گوتارێدا ناهێنە هژمارتنێ . هیڤیدارم د چاپا دهێتدا سەیدا ڤێ گۆشێژی رووهن کەت .

● لدویف گوتنا گەلەك زمانزانێت کوردو بیانی (هەروەکو د بەرپەچێ هەفتیدا هاتی) جزیری خویندنگەها نیکی یە دفەهاندنا هوزانانداگەلەك بارچە هوزانێت ڤی هوزانڤانێ مەزی چارمالکینە ، یان وەکو چارمالکیانەو . . نقیسینا دروستا هوزانێ زنی جانیەکێ ددەتێ کو جانیێزی کارێ لسەر خۆشێ هەی . مخابن د ڤێ دیوانێدا ئەڤ بیتە ب ڤێ نەگەرێ نەهاتیەکرن. وەکو ـ بۆ نموونە : ژ پارچا (ژ دەنگێ ئا «ئەلیف» (٣)) بەرپەچێ (٨٣) :

(نەوایا موطربو چەنگی
فغان ئافێتە خەرچەنگی وەرە
ساقی حەتا کەنگی نەشمووئین
دل ژ ڤی ژەنگی) لمزوەرە هوسا هاتبانڤیسین باشتربوو :

(نەوایا موطربو چەنگی
فغان ئافێتە خەرچەنگی
وەرە ساقی حەتا کەنگی
نەشمووئین دل ژ ڤی ژەنگی)

هەروەسا رێزکێت دیو ..
گەلەك پارچێت دیژی وەکو فان .

ل دویماهیا ڤێ گوتارێ ئەز گەلەك ژ دل هیڤیا سەرکەفتنێ بۆ سەیدایێ هێژا صادق بهاءالدین دخازم لسەر دلۆژیو چالاکیا ویو ئەز سوپاس گوزارێ ویمە ئەڤ دەلیقە بۆمن فەکری ڤێ بیروڕا خۆ دەربیرم .

(ئەحمەد)و یارێ موهاجر
هەر وەکی تو لنك مە حازر
خۆش تە گوت بەتیا مەهادر
عافەرین یا (ابن الامین)

دیوانا نالبەند
خالدحسێن ج ا ب : ١٣٨

هێژایان : هۆزانفانی گەلەك چیروکێن دیێن شعری یێن هەبن ، مینا چیروکا (قەشەی) .. چیروکا (سەیو مێغانی) .. چیروکا (زولەیخا) دهۆکیا ، دەما سپێدی ژخەو ڕابوی!) .. بەلێ ئەم ژبەرکێم وەختێ نکارینو نەشێین ژوەرا پێشکێش کەین .. ئو مەزنا یاگوتی ـ مشتێ نحونەی خەروارتکە ـ .. نهو مە شیانو سەنگا هۆزانڤانێ خۆ (نالبەند)ی دڤی بابەتیدا ، دڤێ رێکێدا زانی .. کو براستی دەستهەلو زیخ پر زیرەك بویە :

(ئەحمەد)ە گورزێ شەقا
نەصحەتە زاخو سەقا
حوت نەتەشبیهی بەقا
بەحرێ چەواهر هەنە !

پاشماوەی : دوانێك

دەوری بالای خۆی ئەبینێ لە شارەزا کردنو ڕۆشنبیرکردنی جەماوەرەوە دەربارەی ئەم کارە کە پەیوەندی راستەوخۆی هەیە بە ژیانی هەموانەوە . هەر بۆ ئەم مەبەستە توانراوە کە نوتومبیلێکی زۆر لە هەموو دائرەکانی پارێزگا وەربگیرێو سودی لێ وەربگیرێ بۆ هاتو چۆی فەرمان بەران بۆ لادێکان بۆ ئەوەی لە کاتی دیاری کراودا بە رێکوپێکی دەست بێ بکاتو لێ ببینەوە تیتر هەر کەسەیش بە ئوارەی دنسزژی خۆی ئەبێ هەول بدات کە کاری وا ئرنك سەرکەوتو ئەنجامێکی باشی هەبێت .

● لە کوتاییدا بەرێزان کاك محمد علی بکرو کاك علی محمد احمد ووتیان :ـ

ـ داوا لە هەموو فەرمان بەرانی هاوبەشی ئەم لایەنە ئەکەین کە بەو بەری توانا و لێهاتنی خۆیانەوە هەولێ سەرخستنی بدەنو بە دلسۆزانە هەلسن بە بیشە کەیانو وابزانن کە ئەرکێکی نیشتمانیەو لە سەر شانیانە کە بەجێی بهێنن .

داواپشمان لە هاوڵاتیانو دانیشتوان ئەوەیە کە لە هەموو کاندا بە راستی و سەربەستانە وەڵامی پرسیارەکان بدەنەوەو عیچ شتێك نەشارنەوە چونکە وەکو باسمان کرد ئەم سەرزمێریە بەردی بناغەی بیش خستنی وزلاتە بەرەو ووڵاتێکی سۆشیالیستی بێشکەوتوخواز وە هۆی عینانەدی باشترین خۆش بوژەرانیە بۆ هاوڵاتیانی شارستانیو دیهاتەکانیش . ئیتر لە سەر شانی هەمووانە سەرکەوتنی ئەم سەرژمێریە هیوایشمان وایە هەر کەسە بە گوئرەی جێگاو رێگای خۆی کەم نەرخەمی نەکات لە بیویستیەکانی سەرشانیداو خۆی بە لێ برسراوی راستەوخۆی کارەکەی خۆی بزانێو پشت بەخوا سەرکەوتوو نەبین .

حەمە سعید حەمە کریم

Institut kurde de Paris

ئایا سینەمای جیهانی پیکەنین تێدانەماوە ؟

دووهەوال لەیەك کاتـــدابلاوکرانەوە ، یەکـــەمیـــان لە پاریسەوەیەو دەڵێ ئیستا لەوێ فیلمیکی تازە لەبـــارەی ژیانی ئەفسانەی ســـینەمای کومیدی ، واتـــــە ((چارلی چاپلن))ەوە نیشـــان دەدرێ بەبۆنەی (٨٨) ساڵەیی ژیانیەوەئەمەش یەکەم جارە کەجـۆرە شتێکیوا بە ئەکتەرێك بکرێت کەهێشتا لەژیاندایێت . دووەم هەوال ، لەبارەی بردنی گروشۆ مارکسەوەیە ئەدوا کەس بـــوربەزیندووی مابێتەوە ، لەوسێ کومیدیستە بەناوبانگەکەی کە بەناوی ((برایان شیکۆوهارپۆو- گروشۆ))ەوە ناسرابوون ، بەمەدوا لابەرەی پاڵەوانە کۆنەکانی کۆمیدیا لەهۆلیوددا دادرایەوە

ئەگەر مەسەلەکە نەختـــێ بەقووڵی لێکبدەینـــــەوە وسروشتو بابەتی فیلمەکان بهێنینەوە بەرچاو ، بۆمـــان دەردەکەوێ کەزۆر ئەرنگـــو بگرە مایەی نیگەرانیشە ، ئەك لەبەر ئەوەی یەکێك ئەگەرمرد، گەسێتری وەکو ئەو یەدا نابێ جێی بگرێتەوە ، بەلـــــکو پێکەنین ، وەکـو بەناشکرایـــی دەردەکەوێ ، خەریـــــکە لەســـــینەمادا نەمینـــێ ، پیویستیش ناکات بایـــەخی زۆری ئـــــەم مەســـەلەیە دەربخەین ، چونکە جەماوەری سینەما لەدنیادا هەرگێز وەکو ئیستا پیویستی بەبزەنەبـــوە چیجای قاقـــای پێکەنینێکی قـــــوول کەلەناخی دەروونە دەرچێ لەجیهانیکدا کـــــە دەروون ئەوونده پـــــــرو لەپەستیو خەفەت بەجۆرێك ئیتر جـــێی هیچیتـــــری تیدانەماوە ، ئەڵێی خەڵـــك ئەوەی کە تووشی هاتونـــــە بەسیانیە ، نا پێکەنینیشیان لێوەدەنە بگرێت .

ئـــــەوەی ئاشـــــکرایە ، مەبەستمان لە فیلمی پێکەنینەو ئەو فیلمەیە کە هەمووی پـــڕە لەخۆشیو پێکەنین ، چەلەباری فیکرەوەو چە لەباری بابەتەو ئواندنەوە لەلایەن ئـــــــەو ئەکتەرانەی کەلەم مەیدانـــــەدا ئەیشتونەتە پلەی پاڵەوانی .

گورتەیەکی مـــــــــووی لەبـــارەی فلیمی کومیدیەوە : یادەست بە هۆلیۆد بکـــەین کەلەم بوارەدا دەوری پێشەنگی هەبوو .

هـــــــــەر لەفیلمەکانی ماك سینیتەوە کە لەهەوەڵـــی بیستەکاندا نیشاندەدرا وەهەتا یەنجاکانیش هـــەر باوبوون ، ئەبێ چەند ملیۆن خەڵك لەناخی دەروونەوە دایـــــان لەقاقای پێکەنین ، لەئەنجامی ئـــــەو زانیاریەدا کـــــە ئەکتەرەکان بەکاریان ئەهێنا بۆئەوەی خەڵك بهێننە پێکەنین ، ئەو ئەکتەرانە پشـــــــتێکی تەواوبوونو هەمووشـــــیان کەیشتبوونە پۆپەلاکی کومیدیا ، هەرلـــــە فاتی ارنکلو چـــارلی چاپلنو بستر کیتۆنو هارۆلد لۆیـــــد وئیدی کانتورو ولوریـــــــل هاردیو بۆزایان مارکسو برایان مارکسو ماربـــۆتو لـــوت ئابوتلاو دین مارتنو جیری لیوسو دانی کایەو تائەکاتـــــە بوب هۆپ .

ئیستاکە ئەمانە هەموو بەمان، ئـــــەبێ کێ جێیان بگرێتەوە وئەبێ ئیستـــــا کێ ئەستێرەی کومیدیای هۆلیۆد بێت ، ئەو فلیمانەی لەناخی دلەوە پیاویان ئەهێنایە پێکەنین ، هەر ئەکاتی ئەبوتو کوستیللۆوە هەتـــــا ئیستا جگە لەو چەند فلیمـــە کەمـــــەی ئەکتەری ئینگلیزی بیتـــــەر سللیزر ، چیبـــان لێهـــــات ؟ لەوێوەو بابچین بۆئـــەوروپاو لەئیتالیـــــــا بنیشـــــینەوە ، « توتـــو » مردوکەس نەمـــــا جێگـــەی بگرێتـــــەوە ، لەفەرەنـــاش کێئەتوانێ بلـــــێ « لوی دی فینیس » ئەگوانی بـــــــــێ بەجێـــــگری « فرناندل »ی کوچ کردوە .

پرسیارێکی سەرسوڕێنەر : لەپاش هەڵسەنگاندنێکی ئەواوی فلیمـــــە کومیـــدیەکان ، پرسیارێکی سەرسـوڕێنەرمان دێتەمێشکەوە .. هەر ئـــــەم پرسیارە خـــۆش هۆی ئەمانی پێکەنینە لەسینەمادا .

ئەبێ کومپانیاکانی فلیـــــم دروستکردن ، وابزانن خەڵك ئیتـــــر تەنها حـــــــەزی لەزەبروزەنگە ، ولەبەر ئەمـــە کومیدیا لەنـــــــاو فلیمی جوراوجۆری زەبروزەنـــــگدا خنکا ؟ یاخۆ ئەو جۆرە بەرهەمە تەنها بەرهەمی چەند ئەکتەرێك بوون کەخۆیان لەخۆیانـــــــدا شـــــــــتێکی بێوێنەبوون ، وکەمرڤن کومیدیاشیان لەگـــەل خویاندا بردە گۆڕەوە .

لەکۆتاییدا ، هۆی سەرەکی ئەگەر یەکەم بیریادووەم یاخـــۆ هەردوکیان پێکەوە بێ ، ئەوەی کەکۆمەڵانی خەڵك لەدەستدا ، واتـــــە پێکەنینی سینەمـــای کومیدی ، بۆگومان کارەساتێکی گەورەیە .

داهاتی بنوێ ..... نۆرەی تۆیە

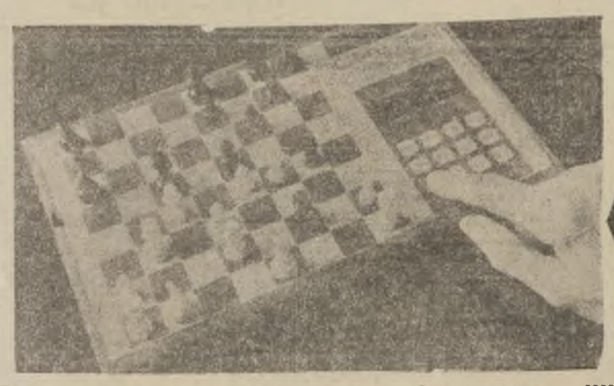

بۆئەوانەی ئارەزووی یاری شەترەنج ئەکەنو هەمـــــت بەگرانی فیربوونی ئـــــــەم ئارەزوەیان ئەکەن . ئەتوانـــن لە مەودوا بەهۆی داهێنانێکی نوێوە . کاریان ئاســـان ببێ داهێنانـــەکە بریتـــــیە لـــە « کومبیوتر »ێك کە بەهۆیەوە ئەتوانرێ قوناغەکانی یـــاری کردن بەهوی ئەم تابلۆیـــەوە بزانرێ کە نووسینەکان پیشان یارەکەرئەدات .

ئەم داهێنانە نوێیە یارمەتی فیربوونی بنەرەتە بۆیستەکانی ئەم یاریەش ئەدات بۆ ئەوانەی هێشتا فێر نەبوون .

● ● ●

چاوپێکەوتن هونەرمەندی گۆرانی بێژ عباس محمد

● هونەرمەند ناوی عباس محمدەو ساڵی ٩٤٥ لە کرکوك هاتوتە دنیاوە . هـــەر لـــە سەرەتـــای گەشـــانەوەی ئەستێرەی هەستی لاوێتیـــەوە حەزی لە گۆرانی ووتن کردوە بەڵام ئەبوونـــی تیپێـــکی هونەری کە ئەیتوانیوە هەستە جوانە پرسۆزەکانی خـــۆی بۆ جەماوەر دەربڕێت هەتـــا ساڵی ٩٧٦و دوای یارمەتیدانی تیپی مۆسیقای ســـلێمانی بۆ یە کەمجـــار توانـــی دوو گۆرانی تۆمار بکات بـــۆ تلفزیۆنی کرکوك کە گۆرانی (وەی وەی)و (جوانـــــی سەرەپێ) بوون . کـــــە هەردوکیان لەناو هەســـتی جەماوەردا جێگای خۆیـــان کردەوەو دەوری خۆیان بینی لە هونەری تازەی گوردیدا .

● کاك عباس ئەڵێ :

ـ هەمیشە ئەهەولدام بـــز ئەوەی بتوانم زیاتر خـــۆم خەریك بکەم بەخزمەتـــی هونەرەوەو لەم ســـــوچەوە هاوبەشی هەولوتەقـــــەلای پێش خستنی هونەری کـــوردی بکەمو بەم زوانەیش چەنـــد گۆرانیەکی تازە تۆمار ئەکـــەم بۆ تلفزیۆنی کرکوك بەیارمەتی تیپی مۆسیقای سلێمانی .

● دەربارەی دەوری تیپـــی مۆسیقای سلێمانی لە پێـــش خستنی هونەری گۆرانـــــیو مۆسیقای گوردیدا ووتی .

ـ لای خەمووان ئاشکرایە کە تیپی مۆسیقای ســـلێمانی یەکێکە لەو ســـانەی کـــــە بەراستەقینە خزمـــەتی هونەری گۆرانیو مۆســـیقای گوردی ئەکات و ئەیش وا هەست ئەکەم کەوائەم تیپە کەنهاجرای روناك کەرەوەی سەر رێگـــای پێش کەوتنی هونەری گۆرانیو مۆسیقای گوردیەو هەوڵوتەقەلای خۆیشی تەرخان کردووە بـــۆ مێتانەدی پاشەرۆژێکی روناك و پێش کەوتو کە بتوانـــــرێ بەهۆیەوە هونەری کورد بـــە عەموولایەك ناشنا بکرێت . وە بە شانازیشەوە ئەڵێم کـــــە هەرئەوانـــن هونەرمەندانـــی شاراوە ئەهێننەکایەوە وداری خزمەت کردنی هونـــــەری ئەدەن بەدەستەوە مێیـــش یەکێکم لەوانە کە ئەمـــــان شارەزای سەر شانۆیان کردم .

حمە سعید حمە کریم

پشیلە وشاژن

گەورەترین کارەساتی دژی ئەم چەرخە ، ئەوەیـــە ، دووەز بەرگی وەك پشیلەیـــــان بۆشیوەو بای (٥و٧) ملیـــون پاوەن خشلیان دزیوە ، کـــــە لەبەیکەرێکی ئاســـــای «خونیسانتـــا» بـــــوە لـــە کەنیسەیەکی سەدەی پانگـــزە- هەمەدا لە (مورسیا) کـــــــەوتۆتە خواروی رۆژهەڵاتـــی ئەسپانیا ، « فیدیریکو ئالللو »ی لێپرسراوی « مورسیا » وتویە: دزەکان چاك کاری خۆیـــــان زانیوەو چونەتە کەنیسەکـــەو بەنرخەترین شتیـــان دزیوە » پەتێکی ٤٥ پێیان بەکـــــار هیناوەو بەدیوارەکەدا ســـەر کەوتونو توانیویانە لەدەرگـــا ئاسنەکانەوە کە بەقوفـــڵو زنجیر داخراون بـــەرنەوەو لەم کارەیاندا لەحیم تونیـــــەرە وەیان بەکار هیناوەو (٦٠٠٠) ئەلماسو یاقوتی شینو زەردو (٢٢) پارچەی تر لەپەیکەرەکەدا بردویانە ، ئەم خشـــــلانە تا ئیستا نرخیان دیـــــاری نەکراوە بەڵام نرخی دینـــیو میژوویان دیاری ناکـــرێو لەوانەشە دزەکان خشلەکانیان لەبازارەکانی جیهـــــانا فرۆشتبێت .

پیاوانیش

تووشی شێرپەنجەی مەمك ئەبن !

پیاوانیش تووشی شێرپەنجەی مەمك ئەبن !

دوکتۆرەکان لەم دواییەدا بە ژن و پیاویان رایگەیاند کە کەس شۆڕی بەسەر ئەوی تردا نەکات ، چونکە ئـــــەو لێکولینەوانەی لەم دواییەدا لەبارەی پیاوانەوە کـــران دەریان خست کە ئەوانیش لەوانەیە تووشی شێرپەنجەی مەمك ببن ..

جـــاران دوکتـــۆرەکان ئەمەیان زۆر بە دوور ئەزانـــی و وایاندانەنا کە پیـــــاوان بەدەگمەن تووشـــی شـــێر پەنجەی مەمك ئەبن ، بـــەڵام لە لێکۆڵینەوەیەکـــدا کـــــە دوکتۆر هندرسن مامۆســـتای زیشکی پەنـــەمان لـــــە زانکۆی کارۆلینا کـــــردی دەرکەوت کە مەمکی پیاوانیش لەوانەیە تووشی شێرپەنجـــە بێت ، و هـــــەر لـــەم لێکۆڵینەوەیـــدا دوکتـــۆر هندرسن گەیشتە ئەنجامێکی یەکجار سەیـــــر کە زۆر جاوەڕوان نەکرابوون ئەو لەو کۆنگرە پزیشکیەی کـــە لەم دواییە لە ئەمەریکا گیرا . لەم کۆنگرەیـــەدا دوکتـــۆر هندرسن ئاشکرای کرد کـــــە بەرامبەر هەر «١٥٠» ئافرەت ٤ یەك پیاو تووشـــی ئـــەم نەخۆشیە ئەبێت ، هەروەها ووتی نیشانەکانی ئـــــەم نەخۆشیە لە پیاواندا بـــــە ئاشکرایی دەر ئەکەون وەکـــو بەنەمانی مەمکەکە خـــۆی یاخۆ ئاوسانی سینگی ..

دوکتور هندرسن دانـــی بە ئەوەدا نا کە ئەم جـــۆرە نەخۆشـــیە یەکجـــار زۆر بەدەگمەن تووش پیاو ئەبێ ، بەڵام ئەو ژمارانەی پاشـــــ لێکۆڵینەوە کەوتنە دەســـتم یەکجار سەر سۆڕێنەر بوون ، چونکە دەر کەوت کە ٦٠٠ پیاو بەرامبەر (٨٠) هـــەزار ١٥٠ ئافرەت تووشی نەخۆشیەکـــە بوونە .. ئەمەش ئـــــەوە ئەگەیەنێ کە بەرانبەر هەر ١٥٠ ئافرەت یەك پیاو تووشی ئەبێ ...

بەم جۆرە ...دوکتۆرەکان دانیان بەوەدانا کە ئافـــرەت جنسی ناسکە و پیاو جنـــی لاواز !

باسیفیکا کیشوەری وونبووی ژمارە دوو

ئەوکێشەیەی کە ئەمەویەو خەیانی جیهانی خەریك کردبوو .. کیشوەری وونبـــــووی ئەتلەنتا بوو .. ئەوکیشوەرەی کە ئەفلاتون ئوتەنی ئەکەوتە ژێژەهەلاتی چیـــای تاریق .. سەرەڕای ئەوەی کە هیچ بەڵگە یەکی ماددی راســـتەوخۆ بەدەستەوەنیە بۆچە سپاندنی ئەو بۆچوونە .. ئیســـتاش کێشەیەکی تر ئەخرێتـــە ڕوو دەربارەی کیشوەرێکی دیکە.. ئەوەتا زانای ئەمەریـــــکی (ئەموسی نور)کە ماموستایە لە زانکۆی ستانفۆرد دووپاتـــی ئەکاتەوە کە لەکاتی خۆیـــدا پێش ٢٠٠ ملیون ســـــال کیشوەریك بووە .. کەمێك لە کیشوەری ئەوسترالیـــا بچووکتر بووەو ..

هەر لەوکاتەوە دەســـتی کردووەبە وونبوون (ئەموسی) ئەڵێ وونبوونی ئەم کیشوەرە بووە هۆی پەیدابوونی چەنـــد زنجیرە شاخێك کە بەســـەر ئۆقیانووسی باسیفیـــــــکی ئەڕوانێتو لەمانەش زنجیرەی شاخاکانی ئەندیز . ئەموســـی ناو ئەو کیشوەرەی نـــــاوە کیشوەری (باسیفیکا) چونکە لە ئۆقیانووسی باســـیفیکی بووە .

هوالیکی هونەری

تۆبڵێی بۆچی ئەکتەریکی گەورە بـــەوە رازی ئەبـــێ دەورێکی بچوکیوەك ، باوکـــی سۆرمان ، ودربگرێ ؟! وەڵام: هەروەك « مارلـــۆن براندۆ » کەئەمەنی «٥٣» ساڵە ئەوەیـــە کە ئەڵێ : هۆی ئـــەو پـــارەزۆرەیە لە کاتیـــــــکی کەمداوەرئەگیرێ .

براندۆ (٢) ملیون دۆلاری وەرگرتوەو دەوری باوکـــی سۆرمانی بینیوە ، لەگـــەڵ « سوزانابورك »دا کـــــە لەفلیمەکـــەدا ژیەتـــی . بەهەردووکیان کورپەکە یـــان ئەنێرن بەرەو ئاســـمانی دەرەوەو خۆشـــیان لە ســـەر ئەستێرەی « کرتبون » هـــەرلە سەرەتای فلیمەکەدا ئەمرن . براندۆ ئەوجلو بەرگەی گوایا وەك جلو بەرگی خەڵـــــکی « کرتبون »ەو لە فلیمەکـــەد لەیەری کردوە زۆری قـــارس کردوە بەتایبەتی بەهـــــوی ئەوگەرمایەوە لەکاتی بەرکەوتنی روناکیدا هەستی پی کردوە .

ئوندوتیژی وەرزش لەئەمەریکادا

« زۆلە » یەکێ لەوەکـــانی ئەمەریکا یەکێکە لە هـــــەرە توندو تیژترینەکانی ولاتانـــی دنیا » ئەمەش رۆژنامەیـــەکی ئەمەریکایی خۆی لەم دواییـــەدادانی پیا ناوەو دەستی بـــــێ بازو بوونەوەی بەکار هێنانی توندوتیژی لەوەرزشدا کشاوە بەرەبەرەکانی شەریف ئاماتجی سەروك و بەریوە بەرەکانی یانە وەرزشیەکان نیە بەنکو هەموو هەوڵی ئەوە شـــەدەن وەرزش شتێکی خوێناوی بێ ، یـــاری تۆی بێ بەرەبەرە ئەچێتـــــە ڕیزی یاری ، زیان بەخشەکانەوەهەتا ئەو وشانەی یاری یەکانی بی پاس ئەکرێ لە فەرهەنگی « عەسکەری »یەوە دەرئەهێرن ودك ، بزمیا خەتی دوژمـــــن هیرش بردنەسەر کۆلانـــی شارۆز ئەدرت کردن .

« روس رانکولا »ی شارەزای زانستی کۆمەڵایەتی وتویـــــە : توندوتیژی لەیاری وەرزشـــدا ئەنجامی توندوتیژی یە لەناو کۆمەڵی ئەمەریکادا » .

Institut Kurde de Paris

سەرنووسەر
محمد أمين محمد

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی یە
لە دەر کای رۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی
کوردی دەردەچێ

١٢ لاپەڕە

هاوکاری

٢٥ فلس

کانونی دووەمی ١٩٧٠ دامەزراوە

ئەو ئەرکە شۆرشگێڕەسەرانسەریانە کە کۆنگرەی قوتری هەشتەمی حزبی بەعسی عەرەبی سوشیالیست دەستنیشانی کردوون ، هەمان ئەرکی سەرەکین کە پێویستە لە سەرمان تێبکۆشین وهەوڵی بۆوچان بدەین لە پێناوی جێبەجێ کردنیاندا .

سەرۆکی فەرمانده
احمد حسن البكر

● چوارشەممە ٢٩ی حزیرانی ١٩٧٧ ژمارە ٣٧٤ ●

● الاربعاء ٢٩ حزيران ١٩٧٧ العدد ٣٧٤ ●

پێکداهەڵپژان لە بێروت سەری هەڵداوە .

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش یاسای بەرەپێدانی نەتەوەیی بەسندکرد

سەرۆک بەکرنامەیەک لە ئەمیری کوێت وەرئەگرێت .

بۆی نیوەڕۆ بەرێز سەرۆک احمد حسن البكر لە کۆشکی کۆماری پێشوازی لە شێخ سعد العبدالله السالم الصباح وەزیری ناوخۆ و بەرگری کوێت و ئەو وەفدەی لە ئەنیابوو کرد .

لەو چاوپێکەوتنەدا باسی بەیوندی برایانەی نێوان هەردوو وولات و هێزەکانی بەعسکردنی کرا بە شێوەیەک کە لە خزمەتی کتشەکانی نەتەوەی عەرەب بێت .

لەو چاوپێکەوتنەدا بەرێز عزة ابراهیم ئەندامی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرش و وەزیری ناوخۆ و بەرێز بانیۆزی کۆماری عیراق لە کوێت و بانیۆزی دەوڵەتی کوێت لە کۆماری عیراقدا ئامادەبوون .

ئا.د.ع

بێروت ٢٨ حوزەیران ئا.د.ع

ئەمڕۆ بەیانی هەندێ هەواڵی پەلە لە بێروتەوە رایانگەیاندوە کە لە دەوروبەری خواروی پایتەختی لبنان بەدرێژی دوێنی شەو تەقە رانەوەستاوەتەو هەواڵانە دەڵێین هێزەکانی ساعیقەی سەر بە رژێمی سوریا بۆ شەرفرۆشتن تەقەیان لە هێزەکانی رەفزی فەلەستینی کردوە ، کە ئەمانیش ناچاربون ئاڵاوقەی ئەو تەقەو شەرفرۆشتنە بدەنەوە .

ئاژانسی ڕۆیتەر ڕایگەیاندوە کە شەڕ لە نیوان هەردو لادا تا ئەم بەرەبەیانیە بەردەوام بوە ، بەدرێژایی شەو شەڕ لە مالێکەوە بۆ مالێک گراوەو لەو شەرانەدا ساروخ و توپی هاوەن و رەشاش بەکارهێنراوە کە لە خواروی بێروت و دەوروبەری ڕێگای فرۆکەخانە گراوە ، ئاگری شەڕ بەجۆرێک ئەنیوبەتەوە تا هەوارگەی بەیابەرە فەلەستینیە کانیشی گرتۆتەوە کە دەکەونە خواروی شارەکەوە . ئەو شەرەی تە لە دوێنێ نیوەشەودا بەتەواوی کەرم بوبو لە هەوارگەی بورج ئەلبراجنەوە لە خواروی لبنانەوە تەنیوبەتەوە تاکو هەوارگەی سەبراو شەتیلاو ورێگای فرۆکەخانە . دەنگی تەقەو تەقەی توپ و ساروخ تا ئەم بەیانیە بەرگوی دەکەوت ، زۆر لە هاوولاتیان لە بەناگاکاندا شەویان کردۆتەوە بەچاکی دەنگی تەقەی زریلی بەرگوێ کەوتوە ، ئەوەش نیشانەو بەڵگەی ئەوەیە کە هێزەکانی رژێمی سوریا بەشداری شەڕی کردوە .

هەتا ئێستا بەچاکی نەزانراوە کە لەو شەرەدا کەچەند برینداروکوژراو یا زیان کەوتوە ، بەڵام لوورەی ئوتومبیلی ئەسعاف کە بەدرێژایی شەو ئار بەردەوام بوە نیشانەی ئەوەیە کە ئەوانەی پێکراون زۆرن ، هەر وەک هەمو خەستەخانەکانیش وریاکراونەتەوە .. ئەوەی شایانی باسە سەرکردایەتی بەرگری فەلەستینی بۆ چارەسەری مەسەلەکە کۆبونەوەیەکی بەپەلەی کردوە کۆبونەوە کە تا وەکو بەیانی بەردەوام بوە ، لە هەمان کاتدا ئوتۆمبیلەکانی خەبانی چەکدار بەشەقامەکاندا دەسورانەوەو داوای راوەستانی شەڕیان دەکرد بەبێ ئەوەی هیچ سودێکی هەبێ .

لە لایەکی تریشەوە دوێنێ شەو شەڕ لەخواروی لبنان هەڵگیرساوەتەوە ، لە ناوچەکانی سور تا وەکو بەرەبەیانی توپ بارینی بەدرێژی گراوە ..

عیراق وفەرەنساگرنگی هاوکاری نێوان هەردوو وڵات دووپات ئەکەنەوە

سەرەکی وەزیرانی فەرەنسا سەردانە رەسمیەکەی بۆ وڵاتی کوێتایی پێ ئەهێنێ

سەرەک وەزیرانی فەرەنسا سەردانە رەسمیەکەی بۆ وڵات کوێتایی پێ ئەهێنێ . عیراق و فەرەنسا دووپاتیان کردەوە کە بوونی ئاسایشێکی راست و هەمیشە لە ناوچەی عەرەبدا بەندە بە کشانەوەی هێزەکانی زایۆنی و دانان بەمافی رەوای ئەهلی عەرەبی فەلەستیندا .

لەسەر ئەو بەیاننامە هاوبەشیەدا هاتوە کە رۆژی یەکشەمەی رابوردو لە بەغداو پاریس ئەنجامی کوتابی هاتنی سەردانەی بەرێز ریمۆن بار سەرەک وەزیرانی فەرەنسا دەرچو .

هەردولا گرنگی هاوکاری فراوانی نێوان کۆماری عیراق و کۆماری فەرەنساو گرنگی وت و وێژی نێوان وڵاتە پیشەسازیەکان و وڵاتە گەشەکردوەکانیان دووپات کردەوە بۆ چارەسەرکردنی ئاوسان و زەو کەرەسەی سەرەتایی و گەشەکردن و ئەو گیرو گرفتە دارایانەی پەیوەندی پێوەهەیە .

(دەقی بەیاننامەکە ل٢)

بەرێز ریمۆن بار سەرەک وەزیرانی فەرەنسا خۆی و ئەو وەفدەی لەگەلیابو شەوی یەکشەمەی رابوردو لە ئۆتاپی هاتنی سەردانێکی رەسمیدا بۆ وڵات کە دوو ڕۆژی خایان بەغدای بەجێهێشت .

سەر لە بەیانی ڕۆژی یەکشەمەی رابوردو بەرێز سەرۆک احمد حسن البكر لە کۆشکی جەمهوریدا پێشوازی بەرێز ریمۆن باری سەرەک وەزیرانی فەرەنسا وەفدەکەی کرد کە لەگەلیابو .

هەروەها بەرێز بار سلاوی سەروکی فەرەنسا ئالێری جیسکا دیستانی و ئەو هیوایانەی کە لە بارەی پەیوەندی یەکشەوتوی نێوان عیراق و فەرەنسادا هەیەتی کە بەرەو پێشکەوتنێ بچێت خزمەتی نیازی هاوکۆیی هەردوو وڵات بکات بە سەرۆکی سەرکردەی ڕاگەیان .

دوای ئەوە دۆخەکانی ناوچەی عەرەب و جیهان هێنرایە پێشێ و لەم ڕووەوە سەرنج و ڕای هەردوولا هاتەکایە . هەروەها لە بواری هاوکاری ڕۆشنبیری و هونەری و ئابوری نێوان عیراق و فەرەنسا و هۆی پەوکردنیانەوە گفتوگۆی تەواویان کرد .

بەرێز صدام حسین و بەرێز ریمون بار لە بارەگای ئەنجومەنی نیشتمانی سەرلەبەیانی یەکشەمەی رابوردو وتووێژیان کردەوە : لەم وتووێژەدا کە نزیکەی سەعاتێکی خایان سەرنج دەربارەی دۆخە ئالۆزەکانی نێو دەولەتان و زۆرانبازی عەرەب و زایۆنی و باس کردنی چونیەتی چاککردنی پەیوەندیە دۆلایەنەیەکان گۆڕدرایەوە .

بەرێز بار دووپاتی کردەوە کە سەردانەکەی لە عیراق زۆر ستومەکی پێکهێناو ئەوەش سەردانی دۆستایەتی و کاربو هەروەها وتووێژشی لەگەل بەرێز صدام حسینداڕبوە لە گیانی دۆستایەتی و جێباوەر .

لە وەڵامدانەوەی پرسیارێکدا کە سەبارەت سەرنجی دواڕۆژە بەرامبەر پەیوەندی عیراق و فەرەنسا بەرێز بار وتی من زۆر بەختیارم بەو دواڕۆژە چونکە فەرەنسا کڕیارێکی گرنگە بۆ عیراق و لە عیراق بەشێکی پرایەخ نەوت ئەکرێت کە پێویستی بێ هەبە و کۆمپانیا فەرەنسایەکانیش لە بنیاتنانی پرۆژە ئابوریەکانی عیراقدا هاوکاری ئەکەن .. بارستەی ئالوگۆڕی بازرگانی نێوان عیراق و فەرەنسا ئێستا دەجاری دەسالی پێشو زیادی کردوە .

بەرێز ریمون بار سەرەک وەزیرانی فەرەنسا سەرلەبەیانی ڕۆژی شەمەی رابوردو لەسەرخواستی بەرێز صدام حسین بە سەرۆکایەتی وەفدێک بەسەردانێکی رەسمی گەیشتە عیراق و چەند ڕۆژێک مایەوە .

هەروەها لە فرۆکەخانە پێشوازی ڕەسمی کراو لەسەرو هەمو پێشوازی کەرانەوە بەرێز صدام حسین بوو بەرێزان دوکتۆر سعدون حمادی وەزیری دەرەوەو فریق اول رکن سەرەک ئەرکانی گشتی هێزی چەکدارو عبدالملك یاسین وەکیلی وەزیری دەرەوە بەشداریان کرد .

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش یاسای نەخشەی بەرەپێدانی نەتەوەیی بەسندکرد .

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش یاسای نەخشەی بەرەپێدانی نەتەوەیی سالەکانی ١٩٧٦ - ١٩٨٠ی پەسندکرد .

ئەو یاسایەکە ئەنجومەن لەڕۆژی شەممەی رابردوودا پەسندی کرد ئامانجەکانی بەرنامەی دیاری کردوەکە بناخەکەیان ئەو ئامانجو بیروباوەڕە نیشتمانی و نەتەوەیی یە مەرکەزیانەن کە راڕۆژتی سیاسی کۆنگرەی هەرێمایەتی هەشتەمی حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتیراکی دەست نیشانی کردوون .

یاسایەکە دەڵێ بەرەپێدانی خێراو هەموولایەنی وەک کردەوەیەکی شۆرشگێڕانە ئامانجی جێگیرکردن و چەساندنی رزگاری و سەربەخۆیی ئابووری و بەدی هێنانی پێشکەوتنی ئومەڵایەتیە ئەمەش بەرەپێدانێکی ئابووری و ئومەڵایەتی هەموولایەنی یە کە ئیدەگزشێ بۆ گۆڕینی کۆمەڵ بەتەواوی .

بەرنامەی بەرەپێدان چەند شێوەو رێبازێک بۆ خزمەتی بیناکردنی ئیشتیراکیەت دادەنێ لەرێگای بتەوکردن و پەرەپێدانی پێوەندی بەرهەم هێنانی ئیشتراکیەوە بەچەشنێک کەهەموو دیمەنێکی چەوساندنەوەی ئابووری لەناو بەرێ و ئامانجە دوورمەوداکانی بنیاتنانی کۆمەڵی ئیشتیراکی یەکگرتوو بەدی بێنێ .

« دەقی یاسا کە لە ل ٧ دایە »

نوێنەری عیراق لە کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتوەکاندا کردەوەکانی ئیمپریالیەت ریسوا ئەکات

نیویۆرک - ٢٧ - ناس . واع . نوێنەری هەمیشەیی عیراق لە کۆمەڵی نەتەوەیەکگرتوەکاندا وتی ئیمپریالیەت شیوەو ڕوکەشی مەترسیداری زۆری هەیەکە یەکێک لەوان ئیمپریالیەتی ئابوریەو دەورێکی ویرانکاریانە ئەبینی بۆ کۆسپ نانەسەر ریگەی سەربەخۆیی گەلانی خواروی ئەفریقا بە هەر نرخێک بێت .

نوێنەری ناوبراو ئەمەی لەکۆبونەوەیەکدا وتوە کە لەبارەگای کۆمەڵی نەتەوەیەکگرتوەکان ڕۆژی ٢٧ی ئەم مانگە لێژنەی پاکوداتی ئیمپریالیزم پێکی هێنابو .

ئەوەی لە کۆبونەوەکەدا لەلایەن هەندێک لە نوێنەرەکانەوە وترابو هەمو ئەوەیان دووپات کردەوە کە ئیمپریالیەت گەلی شیوەی جۆراو جۆری وەک هۆی ئابوری و نەنگ پێهەڵچینی سیاسی بە کارئەهێنی بۆ مانەوەی دەست ڕۆیشتی خۆی لەناوچە دەست بەسەر گیراوەکانداو سەباندنی ڕژێمێکی ئابوری نارەوا بەسەریاندا بەجۆرێک کەوا بەری هەر رەنجی گەلەکانیان هەیان بێ و هەر بەهەمێکی سروشتی لە ولاتەکانیاندا هەبێت بەوپەری درندەییەوە تالانیان بکات .

سەرەوتار

نەخشەی پێنج ساڵەی بەرەپێدان

دووپات کردنەوەی رێبازی مەبدەئیانەیە لە مەیدانی تێکۆشان و بیناکاری شۆرشگێڕانەدا

ئەو دەسکەوتە شۆرشگێڕانەو ئەو شەڵەلە میللیانەی کە شۆڕشی حەفدەی تەمووز بۆ گۆمەڵانی خەڵکمانی وەدی هێناوەو هەوتستە ئازایانەیەی عیراق دژی ئیمپریالیەت و سەهیۆنیەت گرتوبەو ئەو پشتگیریەی لە ئەلانی تێکۆشەری دەکا ، هەموی رەنگدانەوەی هەلوێستێکی شۆرشگێڕانەی مەبدەئیانەیە کە سەرچاوەکەی لە بیروڕا نەتەوەیی و ئیشتیراکیەکانی حزبی فەرمانده و حزبی بەعسی عەرەبی سوشیالیستەوە هەڵدەقوڵێ .

خاسیەتی بنەڕەتی کاروانی شۆڕشی حەفدەی تەمووز لەوەدایە کەدەسکەوت و هەلوستەکانی یەکیەتێکی گونجاوی نێوان بیروڕاو پێداویستی شۆرشگێڕانە پێکدێنن لەبواری کرداری نەخشەکێشراودا کەواقیعی تواناکانی ئێستای تێدا رەچاوکراوە ، بێ یە ، ئەم شۆڕشە لەگەڵ رژێمی رژێمی جیاوازە کەتەنها لەهەلوێستی رووکەشی و قسەی زل زلی شورشگێڕانە بەولاوە هیچی تریان لەباردانیە ، ئەو رژێمانەی کەراستی بەیوەندیەکانیان لەگەڵ کۆمەڵانی خەڵکداو تێکشکانی ئاشکرایان لەبەجێهێنانی بەرنامەکانی بیناکاری ئابووریدا پەردە لەسەر ئاشۆڕشگێڕیان هەڵدەماڵێ و ئەو بیابانە چۆڵە دەردەخا کەراستی ئەمان واقیعی حالیان لەبەکتر جیاکەکانەوە .

بەسندکردنی یاسای نەخشەی بەرەپێدانی

((((هاوکاری))))

بڕوانە ل : ٦

Institut Kurde de Paris

بەیاننامەی ناوکۆیی عیراق وهەرەنسا

لەسەرخواستی بەڕێز جێگری سەروکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی صدام حسین بەڕێز ریمۆن بار سەرەك وەزیرانی فەرەنسا بەسەردانێکی کارو دۆستانە لە ٢٥-٦-١٩٧٧ هاتە کۆماری عیراقو سەردانەکەی تا ٢٦-٦-١٩٧٧ی خایان .

بەڕێز سەرەك کۆمار لەم سەردانەدا پێشوازی ریمون باری کردو وتووێژی هەردولاش کە بەڕێزان عدنان حسین وەزیری ئەخشە کێشانو دوکتۆر سعدون حمادی وەزیری دەرەوە بەشداربون کاروباری گرنگی نێو دەولەتانو بەیەندی نێوان هەردوو ولاتبو .

لەو وتووێژەدا کە لە بارێکی بڕ لەبڕوا بەکتردا کرا هەردوولا گرنگی هاوکاری فراوانی نێوان کۆماری عیراقو کۆماری فەرەنسایان دووپات کردەوە هەردوولا گەشەکردنی بەیەوندیان بە شێوەی هاوکێشی لە چوارچێوەی بەرژەوەندی کۆماری عیراقو فەرەنسادا پێخۆش بوو هەروەها لەبارەی هەمو ئەو هەسەلانەشەوە دوان کە بەیەوندی گرنگی بە هەردولاوە هەیەو دەستنیشانی بارەخی راوێژکردنی ریکوێکیان کردوە کە لە بلەیەکی بەرزدایە .

بەڕێز صدام حسین خواستەکەی بەڕێز ریمون باری پەسەندکرد کە پێش کۆتایی هاتنی سالی ١٩٧٧ بچێت سەر لە فەرەنسا بدات .

سەناتۆرێکی سەهیونی سەر لە قاهیرە ئەدات . .

واشنتۆن ٢٨ی حوزەیران -ئا.د.ع : سەناتۆری سەهیۆنی ئەمریکایی جاکوب جافیج رۆژی ١١ی مانگی تەموزی داهاتوو سەر لە میسر دەدا بۆ وتووێژ لەگەل ئەنوەر سادات سەرکۆمارو کاربەدەستانی میسر دەربارەی دۆخی ناوچەکە .

سەردانی جافیج لە میسر لە چوارچێوەی گەشتێك بۆ ناوچەی عەرەبیدایە کە رۆژی ٧ی تەموزی داهاتوو دەستی پێدەکاو عەرەبستانی سعودی و فەلەستینی داگیرکراویش دەگرێتەوە .

بەرنامەی چەکداری ئەمریکاو داواکاری ئاسایشی ساختە ..

ئەنجومەنی بیرانی ئەمریکا لەسەر لیستەیەك کە بەیوەندی بە تەرخانکردنی ٣١٨ بلیۆن دۆلارەوە هەیە بریاری داوە بۆئەوەی کە بۆ پێشخستنو بەرهەمهێنانی چەکی ئۆتۆمی سالانی ٧٧ و ١٩٧٨ خەرجبکرێت ... هەروەها لیستەی ناوبراوی ئەمریکایی ڕێگای بەرهەمی زیاتری سەرە ئۆتۆمی دارەکانو ساروخو بۆمباو پێشخستنی سەرەدوفلیچقا ئۆتۆمیەکانو دەرهێنانی جۆری تازەی چەکی کاول کردنیکی گشت ئەرەوەی داوە .

ئەم بڕیارەش لەکاتێکدایە کە حکومەتی واشنتۆن بە دوروودرێژی لەگەل سوفیاتدا سەبارەت سنور دانانی بەکارهێنان و بلاوبونەوەی چەکی ستراتیژی و کەم کردنەوەی پێشبڕکێی چەکداری لە جیهاندا . خەریکی ڕێکەوتن .

لەگەل ئەو ناکۆکیە ڕوکەشیانەی کە لە کردەوەکانی حکومەتی ئەمریکادا هەیە بەوەی سەرنجدەری ئەو ڕوداوانەی بۆی دەرنەکەوێ کە ئەم کارە مەسەلەیەکی سروشتیەو ئامانجی هەلخەلەتاندی گەلانەو تەقەللای دورخستنەوەی ئاگاداری گەلانە لەو تاوانانەی کە حکومەتی ئەمریکا یەددوای یەکدا ئەیانکات .

لەکاتێکدا کەوا بڕدجەی ئەمریکا بریتیکی گەورەی کەم دراوی تێبوەو وا چاوەنوار ئەکرێت ئەم سال ئەم کەمکردنە خۆی بدات لە ٨٩٫٦ ملیار دۆلار کەچی سالی ڕابوردو دراوێکی زۆرتری کە بە ٣٠٠٢ ملیۆن دۆلار ئەدرێتەقەئەم بۆ دروستکردنی سەربازگەی نوێی زیادەی تەرخانکردوەو هەروەها لێژنەی هێزە چەکدارەکانی سەر بە ئەنجومەنی پەرلەمانی ئەمریکا لەم دواییەدا پێشنیارێکی دەربارەی دانانی بۆدجەیەکی سەربازی پێشکەش کردوە کە نرخەکەی ٣٥ هەزارو نۆصەد ملیۆن دۆلارە بۆ تێرکردنی سوپای ئەمریکا بە چەکی هێرش بردنی ستراتیژی .

بەرنوە بەریتی نوێی کۆشکی سپی بۆ بڵندکردنەوەی پلەی ئاڵۆزی جیهان سەرساردتر نەبون لەگەل ئەوەشدا کە لە دەرپێنەکانی سەرەکی نوێی ئەمریکا جیمی کارتەردا « ڕەخنە » لە سەرۆکەکانی ئەمریکای پێش خۆی ئەگری تردا .

دەربارەی ئەو قەوارە فراوانەی چەك کە دروستیان کردوەو داویانە بە ڕژێمە دۆستەکان ، ئەم ڕەخنە ساختە کەریانە کە ئامانجی پروپاگەندەو دەستپێنی گەلی ئەمریکایە هەر کە بوە سەرۆکی ئەمریکا هەمویان ئاشکرابون ، ئەمە لەکاتێکدا کە لە کۆشکی سپیدا ئاشکرا کرا کە کارتەر بەلێنیدانی باوەشەها چەکی بە ولاتانی بەیمانی ئەتلەسی شەڕاوی داوە بە نرخی (٢٠٠٠) دوو هەزار ملیۆن دۆلار هەروەها بەلێنیدانی گەلێ باوەشەهای تر بۆ ولاتانی دۆست و لەپێش هەمویانەوە ... قەوارەی زایۆنی و کەوتنە لێکۆڵینەوەی خواستی لری جەکیش کە نرخەکەی ٦را بلیۆن دۆلارە .

سیاسەتی ئەمریکا گەورەترین باسەوانی فازانجی هۆنۆڕۆڵو کۆمپانیاو ئەو کارتلانەیە کە ئەم سیاسەتە و ئەرایەتیان ئەکاتو بای ئەوان لە کوتوە هات کەشتی ئەمیش وا ئەڕواتو ئەمە لەگەل ئەوەی کە بیچەوانەی خواستی گەلی ئەمریکایەو دژی نیازەکانی ژیانی ئاسایشی ئەو گەلەبە لەگەل هەمو ئەو گەلانەدا کە دەست بەرداری پیاوەتیو مرۆڤایەتی خۆیان نەبونو هۆنۆڕۆڵەکان دەستیان بەسەرا گرتون .

هەمو جیهان ئومیدەکانی ئەمریکا بەرامبەر ئاشتی تێکەیشتوە ئەمەش لەڕێی ئەو تاوانانەوە کە کردوویەتیو ئەیکات هەروەها لە ڕێی ئەو یارمەتیدانو پشتگرتنەوەشیەوەکە بەرامبەر قەوارەکانو ڕژێمە ڕەگەز پەرستەکانی لە فەلەستینی داگیرکراوو لە خواروی ئەفریقاو لە ڕۆدیسیاو لە کۆریای خواروو ناوچەکانی ئەمریکای پێش خۆی ئەگری تردا .

هەردوولا لەسەر ئەوەش ڕێکەوتن کە دەس گرتنی حکومەتەکانیان بە ئەنجامەکانی سەربەخۆی نیشتمانیو دەس تێوەرنەدان لەئیشو کاری ناوخۆی ولاتانیترو هاوکاری کردن لەنێوان هەمو ولاتێکی ناشتی خوازدا دووپات بکەنەوە .

هەروەها لەم بوارەدا سەر لەنوێ دووپاتی ئەوەیان کردەوە کە لاکردنەوەی بایەخدار لەو پەیوەندیانەی کە لەنێوان ولاتە عەرەبیەکانو کۆمەلی ئەوروپادا لە سنووری ووتووێژی عەرەبو ئەوروپادا هەن بە ئەنجامی ئەوەی لەیەك نزیك بکەوەو ڕێك بکەون هەردولا ئەتوانن خزمەتی ئاشتی جیهان بکەن .

ئەوەیان دووپات کردەوە کە پێویستە هاوسەنگی گیروگرفتی . نیز دەولەتان بە شێوەی ئاسایش وبەگوترەی بەرنامەی کۆمەلی ئەتەوە یەکگرتوەکانو یاساکانی نێو دەولەتانو پەیمانەکان بکرێ .

لەبارەی ئەوشەوە کە پەیوەندی بەو ڕۆژانبازیەوە هەیە کە لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستایە هەردوولا هەلوێستی باووڕانراوی خۆیان دووپات کردەوەو گەینە ئەوەی کە هێنانەگایەی ئاشتیەکی هەمیشەیی بریتیە لەکشانەوەی هێزەکانی زایۆنی لەزەویە داگیرکراوەکانداو دانان بە مافی ڕەوای گەلی فەلەستیندا تووێژی نێوان ولاتە ئەوەشیان دووپات کردەوەکە پیشەسازیەکانو ولاتانی گەشە کردو بۆ چارەسەرکردنی ناوسانو وزەوکەرەسەی سەرەتاییو گەشەکردنو گیروگرفتیدا ڕای کە پەیوەندی بێوە هەیە ڕۆژ گرنگەو ئەبێت بایەخ بەبونی بدرێ . هەروەها دووپاتی کۆڵ ئەدانیان کردۆتەوە کە ئەبێت وتووێژی نێوان ولاتە پیشەسازیەکانو ولاتە گەشەکردوەکان لەسەر دانانی ڕژێمێکی ئابوری نوێو ئەلەقاوو ڕەپوراستبێ .

لەلێکدانەوەی هەردولاشدا سەبارەت بەو دۆخەی کە ئێستا هەیە هەردولا لەسەر ئەوە ڕێکەوتن کە دروستکردنی پەیوەندیەکی ئابوری چەسپاو بەتایبەتی لەزەمینەی پارەی ئەختدا هەبێت بەمەرجێك پێشکەوتنی ئابوری هەمولایەك ولاتانی شت نێرەرو ولاتانی شت بەکارهێنەر هەوگەر بکاتو ڕێزی بەرژەوەندی تایبەتیو ناوخۆیان بگیرێ .

لەبواری ئابوریەوە بەویەری دلنیاییەوە ڕەچاوی پێشکەوتنی ئەو پەیوەندیە ئابوریەیان کردوە کە لە نیوانیاندا هەیە لەگەل قەبارەی ئەو ئالوگۆڕیەی کە بە بلەیەکی زۆر بەرز کەیشتوە .

هەروەها سوربونو ئارەزویان سەبارەت بەپتەوکردنی ئەو پەیوەندیانەو فراوانکردنی هاوکاری لەڕوی ئابوریو زانیاریو هونەریو ڕۆشنبیریەوە دووپات کردەوەو لەسەر ئەوەش ڕێکەوتن کە لەپایزی داهاتودا بەگوترەی ڕیکەوتنناەی سالی ١٩٧٤ی پاریس لێژنەی هاوکۆی عیراقو فەرەنسا کۆبێتەوە .

بەڕێز ریمون بار بێخزشحالی خۆی بۆ بەڕێز جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش صدام حسین دەربری سەبارەت بەو خزمەتەی کە لە بەغداکراوە .

سەناتۆرێکی سەهیونی سەر لە قاهیرە ئەدات . .

واشنتۆن ٢٨ی حوزەیران -ئا.د.ع : سەناتۆری سەهیۆنی ئەمریکایی جاکوب جافیج رۆژی ١١ی مانگی تەموزی داهاتوو سەر لە میسر دەدا بۆ وتووێژ لەگەل ئەنوەر سادات سەرکۆمارو کاربەدەستانی میسر دەربارەی دۆخی ناوچەکە .

سەردانی جافیج لە میسر لە چوارچێوەی گەشتێك بۆ ناوچەی عەرەبیدایە کە رۆژی ٧ی تەموزی داهاتوو دەستی پێدەکاو عەرەبستانی سعودی و فەلەستینی داگیرکراویش دەگرێتەوە .

پاشە ڕۆژی پەیمانی ژووروی ئەتلەسی و نیازە دەستدرێژی کەرەیەکانی

لەماوەی چواریەکە چەرخێکی رابردوودا پەیمانی ژووروی ئەتلەس ((ناتو)) دوو سروشتی تێداهەبووە کە ئەو پەیمانە بە « بناخەی حیکمەت لە کاری سیاسیدا » زانیون ، ئەم دوو سروشتەش بڵاوکردنەوەی گیانی دۆژمنایەتیو بەرەزووبردنی پلەی ئالوزی ناو دەولەتان .

بۆ پەیمانێکی ئەوتۆ کە ئیمپریالیەتی ئەمریکا سەرکردایەتی دەکا پێویستبوو بەرەنگار وەستان لە کزمەلی ناو دەولەتاندا هەرگەرم بێبو ئەوەی ئەو دەولەتە بچووکانەی لە هێلی سەرمایەداریدا دەرون لە دەوری خەتی پەیمانەکە کۆبکرێنەوەو پێشەسازیو فروشتنی چەك بروی پێبدرێتو بەرهەلستی ئەو مانە مرۆڤایەتیو کۆمەلایەتیانە درێژەی پێبدرێ کە گەلانی تر داوایان دەکەن .

ساڵی ١٩٧٦ لە زۆر بارەوە بۆسیاسیەکانی ئەتلانتیك ساڵی ناهومێدیو هیوابڕانێکی گەورەبوو ، ئەو ئالوگۆڕەی بەسەر هەلوێستی هێزە جیهانیەکاندا هات دەبوو لەگەل ئەو ئالوگۆڕەی لە ئەوروپادا روودەدا ڕێك بکەوێ .. ئەم دیاردە تازانە تەنیا لاوازکردنی سیاسەتبازەکانی پەیمانی ئەتلەنتیك نەبوون ، بەڵکوو لەوەش زیاتر پاڵی پێوەنان کە بە وردی بیر لەوەبکەنەوە کە ئەم پەیمانە لە سیاسەتی ناو دەولەتاندا بەگوترەی ئەو دیاردە تازانە دەبێ چ شوێنێك بگرێ .

هێندێ ئالوگۆڕو گۆڕانکاری بەسەر دنیادا هاتن کە پێویستبوو شوێنەوارێکی گەورەیان لەسەر ئەولایەنانە هەبێ کە تا ئەمرۆش لایەنی نەم پەیمانە دەکەن .

هەروەها ناوسانی دراوەیو بێکاری بەربڵاو لە ولاتانی سەرمایەداری رۆژئاواداو ئەو ئالۆزیە ئابووریانەی لەگەل ئەو هەلومەرجانەدا هاتوونە پێشێ کە باسمانکردن ، هەمویان بە چەشنێکی کاریگەر لەوەدا بەشداربوون کە پەیمانەکە دوای ئەوەی زیاتر لە ٢٨ ساڵ بەسەردامەزرانیدا تێپەڕبوە بەرەو ڕووخان رابکێشن ، خۆئەگەر تێکیش نەڕووخێ ئەوا دەبێتە پەیکەرێکی کاژۆر کە ئەو هەلو مەرجە ناسکەی ولاتانی رۆژئاوا لە باری سیاسیو ئابووریەوە پێیدا تێدەپەڕنو پەرەگرتنی هەلچوونی شۆڕشگێرانەی جیهانیو خەبات لە پێناوی رزگاریو سەربەخۆییدا بەرەبەرە هێزی لەبەردەبڕن .

لەئاوپەیمانەکە خۆشیدا هێندی گۆران لە شوێنی هێزەکاندا دێتەبەرچاو ، ئەو دەولەتە بچووکانەی تێیدا پەشدارن نیستا وەك جاران گوی لەمستی ئیمپریالیەتی ئەمریکانین و زمارەی دەولەتانی بازاری هاوبەشی ئەوروپاش کە لە پێشدا شەش بوو نیستا بزتە نۆ دەولەت کە بە هەمویان دەتوانن بەرەوروی پالەپەستۆی ئابووری ئەمریکابنەوەو لە ئەنجامدا ئەمە لە شەڕی ڕاکشان بەدوای ئازاوەچیەتی ئەمریکادا بیان پارێزێ هەروەك لە فیتنامدا رووی دا یان وەك ئەوەی بۆ دۆلاری ئەمریکا هاتۆتەپێش کە بارەی زمارەیەکی زۆر لە دەولەتانی رۆژئاواو دەولەتەکانی سەربەوان بەدۆلارەوە بەستراوە .

ئەوەی گومانی تێدانیە سیاسەتبازەکانی پەیمانی ئەتلەسی تا ئەمرۆش لووتی خۆیان ئەژەننە ئەو ئالوگۆڕانەوە کە بەسەر ناوچە هەلئیرساوەکانی دنیادادێن ، لەلایەکەوە ئەو پەیمانە رادەتەپەنێ کە پابەندی مەبدەئی راگرتنی خۆچەکدارکردنو هاوکێشی ستراتیژیەو دانبەوەدادەنێ کە دەولەتەکانی رۆژئاوا لەلایەن هیچ هێزێکی ترەوە هەرەشەیان لەسەرنیە ، لەلایەکی تریشەوە کەوتۆتە گیژاوی خۆچەکدارکردنێکی بەربڵاوەوەو دەیەوێ مەبدەئی هاوکێشی ستراتیژی هەلبگێزێتەوەو وادەنوێنێ کە گوایا لەرۆژهەلات دەترسێ .

ئەو کەسەی سەرنج بداتە قسەکانی رابەرانو نەخشەکێشانی ستراتیژی پەیمانەکە دەبینێ کە ئاتەبایەکی گەورەیان تێداهەیە هەرچەکەشی ئەوەیە کە ئەوان ناچارن داب و شوێن و عورفە کۆنەکان بەراوەژووبکەنەوەو بیان شێوێنن چونکە ئەمە لەگەل ئەوەی لە مەیدانە سیاسیەکانداهەیە باشتر ڕێك دەکەوێ .

داوای هەنگاوانی کاریگەر

بۆ بەهێزکردنی هێزی ئەتۆمی پەیمانی ئەتلەسی لەریگای بەرهەمهێنانی زیاتری چەکی ئەتۆمیەوە لە کزبوونەوەی وەزیرانی بەرگری ئەو پەیمانە دا کە سەرەتای مانگی حوزەیرانی ئەمسال لەئوتاوا بەسترا ، چاوەڕاوی دەولەتە رۆژئاواییەکانی سەر بە پەیمانەی هەلوەشاندەوە کە وتووێژدا کە دەکرێ بۆ گەیشتن بە کەم کردنەوەی بەرهەمهێنانی چەکی ئەتۆمی . هەروەها ماوەیەکی کەم دوای قسەکانی کارتەرە کە لایەنەکەی تری تاوانبارکرد کە ئزیا کەندوکۆسب دەخاتە سەر ڕێگای وتووێژەکان . لەرووبەکی تریشەوە تێدەکۆشن بۆ زیادکردنی چەکی ئەتۆمی بۆ پەیمانەکەی چونکە لەگەل نیازی دەستدرێژیکەرانەی پەیمانەکەدا ڕیك دەکەوێ .

کاروباری جیهان

جەزائیر

یەکێتی گشتی کرێکارانی پورتوگال دژی ئەو بڕیارە وەستان کە حکومەتی پورتوگال سەبارەت بە ئەیاندنی پلەی ئەمسیلی سیاسی بە پلەی سەفارەت لەگەل قەوارەی زایۆنیدا دەری کردوە . یەکێتی ناوبراوی پورتوگال لەبەیاننامەیەکدا کە لەم دواییەدا دەری کردوە ڕونی کردۆتەوە ئەو بڕیارەی حکومەتی پورتوگال دەری کردوە هیچ ئوێی ئەداوەتە بەرژەندیەکانی پورتوگال و ئەو بڕیارو ئامۆژگاریانەی کە کۆمەلی ئەتەوە یەکگرتوەکان دەری کردون .

بڕیارەکەی حکومەتی پورتوگال بەراستی سەرنجی سەرسوڕمانی بەشی زۆری ڕای گشتی جیهانو بزاریو ڕای گشتی ناوخۆی پورتوگال دەستەویەخەی بون .. ئەم سەرسوڕمانو بزاریەش لەزۆر شتەوە هاتوەو لەپێش هەمویانەوە ئەوەیە .. کە قەوارەی زایۆنی ئەنجامی سیاسەتی ڕەگەزپەرستانەی ئەمڕۆ توشی گوشەگیری نێو دەولەتان هاتوەو ئەم گوشەگیریەش بەپێی بڕیاری کۆمەلی ئەتەوە یەکگرتوەکان زایۆنیزم ئەیشتۆتە پۆپەی شێوەیەك لەشێوەکانی ڕەگەزپەرستایەتی ، هەروەها زۆر ولات .. بەتایبەتی لە ئەفریقاداهاتونەسەر ئەو ڕێکەیەی پەیوەندیان لەگەل قەوارەی زایۆنیدا بپچڕێنن ، جا ئەگەر ئەم گوشەگیریەی قەوارەی زایۆنی نێو دەولەتان فولترو فراوانتر بوە کە هەرگیز ئەئەکرا کە پورتوگال ئەو دیواری گوشەگیریەبشکێنێو بکەوێتە پتەوکردنی پەیوەندی لەگەل قەوارەی زایۆنیدا بەمەبەستی حکومەتی پورتوگال لە کرداردا ((وەکو یەکیەتی کرێکارەکانی پورتوگال دەریان بڕیوە خۆی لە بڕیارەکانی کۆمەلی ئەتەوە یەکگرتوەکان سەبارەت بە مافەکانی گەلی فەلەستین گێل دەکات .

دیارەوە پەرژەوەندی ڕاستەقینەو جەوهەری پورتوگال لەبەستنی پەیوەندیدا لەگەل ولاتانی عەرەبدایەنەك لەگەل قەوارەی زایۆنیدا .

کەوابو ڕای گشتی پورتوگال بەجێ بە کەوا چارەی گەشەکردنی پەیوەندی نێوان پورتوگالو زایۆنی ناوێ چونکە واتە سورە لەسەر پاراستنی بەرژەوەندی ڕەوای خۆیو ئەم سوربونەش وایان لێ ئەکات کە بۆ هەئەمانەی ڕووی زایۆنیو پتەوکردنی پەیوەندی لەگەل ئەتەوەی عەرەبدا بەشداری بکەن .

کرێکارانی پورتوگال بڕیاری حکومەتەکەیان کە بەرزکردنەوەی پلەی ئەمسیلی دیپلۆماسیەتە لەگەل قەوارەی زایۆنیدا کە داوانبار ئەکەن .. ئەم کارە هوشیاریو سوربونیان لەلایەکەوە بەرامبەر بەرژەوەندیەکانی پورتوگالو لەلایەکی ترەوە دەوری هەستکردنی نەقابی ئومەمی خۆشیان دەرئەبڕن .

بە دنیایی یەوە هەلوەستی حکومەتی پورتوگال بەهیچ جۆرێ خزمەتی پەیوەندی عەرەبو پورتوگال ناگاتو لەگەل ئەو درۆسمی دوشمنکاری کردنەی ڕەگەزپەرستایەتیدا ناگونجێت کە شۆڕشی پورتوگالی لە سەر هەلساو بوو بە هۆی ڕوخاندنی دیکتاتۆریەت .

تێکۆشەرو رۆشنبیری

تێکۆشەرکێیەو .. پێوەندی بەرۆشنبیریەوە چییەو • ئایا پێویستە تێکۆشەر رۆشنبیرێ، رادەی ئەورۆشنبیریە کەددەبێ بیگاتێ کامەیەو .. ئایا رۆشنبیری لەهەموو قۆناخەکانی خەباتدا لەچوارچێوەی بزووتنەوەی شۆرشگیرانەی حزبەکەیدا بۆتێکۆشەر پێویستە یانهەر بۆقۆناخێکی دیاری‌کراو پێویستە ؟

ئایا تێکۆشەر لەتوێی رەفتاری شۆرشگێرانەی تەنیادا بێئەوەی رۆشنبیری هەبێ سروشتی تێکۆشەرێك وەردەگرێ ؟

کاتێك باسی پێوەندی تێکۆشەر بەرۆشنبیریەوە دێتە گۆرێ ئەو پرسیارانە دێنەپێش، چونکە ئەوچەشنە پێوەندیە شوێنەوارێکی کەورەی لەژیانی حزبی شۆرشگێردا هەیە چ لە بزووتنەوەی ناوخۆیداو چ لەپێوەندی ئەو حزبە لەگەل جەماوەردایە .

بزووتنەوەی شۆرشگێرانە کە بە جەماوەری بەربلاوی گەلەوە بەستراوەتەوە ، لەبەرئەوەی هەلو مەرجی خەبات توانای تێکەشتنو لێکدانەوەیەکی قوولی راستەقینەی ئەشەسەدەی مێژوویی گۆمەلو گیروگرفتەکانی پێبەخشیوە ، بەپێشرەویکی پێشکەوتوو گەلەکەیەکی بنەرەتی دادەنرێ بۆ بنیانانی رۆشنبیری شۆرشگێرانەی جەماوەر .

هەربۆیە رۆشنبیر لەسەردەمی خەباتی سەلبیدا لە چوارچێوەی دووقوتبی دژی یەکتردا دەژی :

قوتبی یەکەم ... رۆشنبیر تاقمێکی تایبەتین کە بە رژێمی کۆنەپەرستو نیوە دەرەبەگایەتیەوە بەستراونەتەوە ، ئەو رۆشنبیرە هەوڵدەدا بۆ هێنانەوەو بێترس کردنیەو بارووزرووقەی رژێمەکەی تیدا دەژیو عەول دەدا زانستیو تێگەیشتنێکی تایبەتیو ئشنی بۆ ئەو کەسانە بکا بێنێ کە سەربەرژێمەکەن بۆئەوەی بەشێوەیەکی تایبەتی بەمەبەستە چینایەتیو سیاسیەکانی خۆی بەکاریان بێنێ .

قوتبی دووهەم ... ئەو رۆشنبیرە شۆرشگێریە کە لەناو رێزەکانی بزووتنەوەی شۆرشگێرانەدا هەیەو ئەو شوێنەوارانەن کە ئەو بزووتنەوەیە ئەناو جەماوەری بەربلاوی خەڵکدا بەجێیان دەهێڵێ .. رێبازی ئەوشێوە رۆشنبیرە سروشتێکی هاندەرانەی هەیە دژی دەسەلاتی کۆنەپەرستو راستەکیەکان .

ئەگەر بمانەوێ یەکێك لەسروشتەکانی ئەوشێوە رۆشنبیرە لەسەردەمی خەباتی سەلبیدا لەچوارچێوەی دووقوتبی دژی یەکتردا دەژی :

رژێمی کۆنەپەرستو نیوە دەرەبەگایەتیەوە بەستراونەتەوە ، ئەو رۆشنبیرە هەوڵدەدا بۆ هێنانەوەو بێترس کردنیەو بارووزرووقەی رژێمەکەی تیدا دەژیو عەول دەدا زانستیو تێگەیشتنێکی تایبەتیو ئشنی بۆ ئەو کەسانە بکا بێنێ کە سەربەرژێمەکەن بۆئەوەی بەشێوەیەکی تایبەتی بەمەبەستە چینایەتیو سیاسیەکانی خۆی بەکاریان بێنێ .

قوتبی دووهەم ... ئەو رۆشنبیرە شۆرشگێریە کە لەناو رێزەکانی بزووتنەوەی شۆرشگێرانەدا هەیەو ئەو شوێنەوارانەن کە ئەو بزووتنەوەیە ئەناو جەماوەری بەربلاوی خەڵکدا بەجێیان دەهێڵێ .. رێبازی ئەوشێوە رۆشنبیرە سروشتێکی هاندەرانەی هەیە دژی دەسەلاتی کۆنەپەرستو راستەکیەکان .

ئەگەر بمانەوێ یەکێك لەسروشتەکانی ئەوشێوە رۆشنبیرە لەسەردەمی خەباتی سەلبیدا دەستنیشان بکەین دەبینین کە شتێکی ساکارەو بایەخ بەدروشمەکانی راستەوخۆ لەگەل جەماوەر دەدا .. بێچگەلەوەش ، تێکۆشەران کە پەیامێکی گەورەی بیروباوەریان هەڵگرتوە زۆر بەوەوە خەریك نین کە بچنە ناو بنچوبناوانی رۆشنبیرکردنەوە ، ئەویش لەبەرئەوە کەخەبات هەوڵو تەقەلایەکی سیاسی بەردەوامی لەژیانی ئەواندا گرتوەو بەچەشنێکیش تووسی راونان وزەبروزەنگ و ئازاردانو دەربەدەری دەبێ کەزۆر وەخت هەڕەشە لە تێشووی رۆشنبیری ئەوان دەکا ..

سەرەڕای هەمووی‌ئەوانەش رۆشنبیری شۆرشگێرانە پێش شۆرش ئەرکو پێویستیەکی خەباتە چونکە ئەو دەرەتانە بۆتێکۆشەری راستەقینە پێك دێنێ کە بزووتنەوەکەی لەناوجەماوەردا رێك‌وپێك بکاتو لەکانی تەنگانەداکە بزووتنەوەکەی لەلایەن دوژمنانەوە پەلاماردەدرێ ، هەڵوێستی خۆی دیاری‌بکا .

تاقیکردنەوەی حزبی‌بەعسی عەرەبی ئیشتیراکی ئەم سەرنجەی بەهێزکردوە ، چونکە حزب لە بزووتنەوەی خۆی لە ناو جەماوەردا بایەخێکی مەرکەزی بە رۆشنبیری شورشگێرانەدا.

بایەخدانی بزووتنەوەی شۆرشگێرانە بە رۆشنبیر لەپێش شۆرشدا تەنیا شتێکی کەشخەیان دیمەنێکی بەستراوەی ئەو بزووتنەوە بەپلەیەکی بەرزی تێکەیشتنو داهێنانی فیکریەوە نیە ، بەلکوو نیشانەی پێوەندیەکی قوولە بە جەماوەرو ئێش‌و ئازارەکانیەوە .

هەرچەند قوناخی خەباتی سەلبی‌سروشتی مەیدانخوازی راستەوخۆ لەگەل کاربەدەستاندا هەیەو ئەمەش پێویستی‌بەوە هەیە کە تێکۆشەران زۆر بایەخ بەو چەشنە ئەرکانەی خەبات بدەن ، بەلام رۆشنبیر هۆیەکی گرنگ بوو بۆوەدی هێنانی ئەو ئەرکانە کە حزب لەو قۆناخەدا دەستنیشانی کردبوون .

کەوابوو ناتوانرێ بکوترێ کە قۆناخی خەباتی سەلبی بایەخی بەرۆشنبیری ئەدا بەلکوو دەبێ بگوترێ کەتێکۆشەر لەو قۆناخەدا مامەلەیەکی ئەوتۆی لەگەل رۆشنبیریدا هەبوو کە لەگەل ئەرکو شێوەکانی خەباتەکەیدا بگونجێ .

تێکۆشەر دوای شۆرش چۆن مامەڵە لەگەل رۆشنبیریدا دەکا ؟

بێگومان ئەوە کەحزبی شۆرشگێر دەسەلات دەگرێتە دەست ، زۆرەرك و لیپرسراوی دەخاتە بەردەم تێکۆشەران کە بەئەوەی ژمارەی و جیاوازی سووچو قوژبێنەکانی گۆمەڵ لقوپێویان لێ زیاددەبێو کاتێك حزبی شۆرشگێر رووبەرووی ئەرکە نیشتمانیو نەتەوەییەکانی دەبێتەوە ئەو ئەرکو لیپرسراوی ئەمش بەرەوژووتر دەچێ .

تێکۆشەری شۆرشگێریش دوای شۆرش خۆی لە بەردەم زیانیکی تازەدا دەبینی .. ئەو زیانە تازەیەش هەر: ئەوئیە چونکە لەزوریەی کاروبارەکانی ئەوژیانەدا جەماوەری بەربلاوی کەلیشی لەگەڵە کە هیوایەکی بەهێزیان بەشۆرش هەیە بۆ کردن بیخەنە بەردەم دەزگای نیشتەجێکردنو رەزامەندی ئەو وەربگرن ، ئاوەکو دوای ئەوە ئیجازەی دروستکردنی وەربگرن ، لەماوەیەکدا کە لە روژی موئکداربوونی زەویەکەوە لە دوو ساڵ تێنەپەڕێتو (٥) ساڵیش بۆ تەواوکردنی بانەخانەنیشتەجێیەکان ، سەرەڕای مەرجو رێوشوێنی‌تر .

کۆڕێکی پێوو کە وەزارەتی ئیش‌و نیشتەجێکردنو وەزارەتی کارو کاروباری کۆمەڵایەتیو دادو دارایی‌و یەکیەتی هەرەوەزکاری نیشتەجێکردن بەشداریان تیداکردبوو ، دەوری کەرتی هەرەوەزکاری‌و کۆمەڵە نیشتەجێکردنەکانی لە بەجێهێنانی ئەرکەکانیان‌و هاوبەشی کردنێکی راستو دروستیان لە چارەسەرکردنی گیروگرفتی خانوو بەرەدا خستەروو . ئەو کۆڕەکەلێ لەو ئانەواوی‌و کۆسپانەی دەستنیشان‌کرد کە هاتوەتە رێی ئەو کۆمەڵانە کە کەموکورتی لەئیش بەجێهێنان‌و سروشتی کارەکەیان‌و چالاکی‌و خۆتەرخان نەکردنیان بۆ کارەکە تیدا هەیەو سەرەڕای ئەوەش کە هەر خەریکی کرین‌و دابەش‌کردنی زەوین .

ئەوەی راستی‌بێ ئەوەیە کە وەستانی کۆمەڵەو کەرتی هەرەوەزی لەوەندە رادە چالاکیەدا ، ناتوانێ بە شیوەیەکی چالاك بەشداری لەرەخساندنی قەبارەی پێویستی خانووبەرەدا بکا ، لەگەل ئەوەدا کە ئێستا ژمارەی کۆمەڵەکانی نیشتەجێکردن تەنها لە بغدادا ئەگەنە ((١٤٧)) کۆمەڵەو ((٤٨)) کۆمەڵەیان ماوەیەکی درێژ بە سەر دامەزراندنیاندا تێپەڕیوە .

خۆ ئەگەر بریاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ئۆبالیکی گەورەی خستبێتە سەر ئەستۆی کەرتی هەرەوەزکاری نیشتەجێکردن لە ولاتدا ، سەبارەت بەوەی کە لایەکی سەرەکیو راستەوخۆی چارکردنی گیروگرفتی خانووبەرەیە ، چاوخشاندنەوەش بە واقیعی بزوتنەوەی هەرەوەزکاری نیشتەجێکردن لەولاندا بەشداری‌ی زیادبوونی چالاکی ئەو بزوتنەوەیە لەمەیدانی بەجێهێنان ورەفتارکردندا ئەکا، ئەمەش لەرێی ئاراستەکردنی ئەو بزوتنەوەیە ، ئاراستەکردنێکی سۆشیالیستانەو بەپێی تێروانینی شۆڕش بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتی لەودوایەدا وەزارەتی ئیش‌و نیشتەجێکردن رێوشوێنی ، بۆ بەجێهێنانی یاسای ژمارە (٦٧)ی ساڵی ٩٧٧ی تایبەت بە بابەندکردنی کۆمەڵە هەرەوەزکاریەکانی خانووبەرە دروستکردن دەرکرد کە ئەبێ بانەخانە بۆ نیشتەجێبوونی ئەندامەکانیان لەسەر ئەو زەویانە دروستبکەن کە بە بەدەل یا بێ بەدەل داریانەتێ یاخود لەمەودوا ئەیان درێتێ ، ئەگەر هانوو ئەو زەویانە لە سنووری ئەمینداریەتی پایتەختدا بوون، یاخود لەسنووری بەشی‌ومتازو ، یەکەمی شارەوانی پارێزگاکاندا بوون‌و کارو‌باری لێك‌جوداکردنەوەی زەویەکان‌و دابەش‌کردنیان بەناوی ئەندامەکانیانەوە لەدایەرەکانی تاپۆدا تا روژی بەسەرچوونی یاسای ناوبراو تۆمارنەکرابوو .

هەروەها رێوشوێنی ئەوتۆ دانراوە کە رێبازی کارکردنی کۆمەڵەکانی نیشتەجێکردن‌و چۆنیەتی دەستگیربوونی ئەو زەویانەیان بۆ دیاری ئەکا کە تەنها بەکەلکی دروستکردنی بانەخانەی نیشتەجێکردن دێن .

دەربارەی نەخشەو مەرجی هونەری ئەو بانەخانانەش ، ئەبێ کۆمەڵەکانی نیشتەجێکردن بیخەنە بەردەم دەزگای نیشتەجێکردن لەنێوان بیروباوەڕو‌کردەوەدایە .. چونکە بەرهەمێکە (بۆتاقیکردنەوەی بیروباوەڕەکان لە کردەوەو جێبەجێکردندا) .

ئەرکەکانی تێکۆشەر دوای شۆرش شێوەیەکی تازەی کارتێکردن لەگەل جەماوەرەوەر‌دەگرن ، ئەوەش لەبەرئەو لێپرسراویە تازانەیە کە دەکەونە سەرشانی‌تێکۆشەرانی حزبی شۆرشگێر لە بیناکردنی کۆمەڵدا بە بایەخو پێوەندیە تازەکانیەوە ، لەبەرامبەر ئەم وەزعەتازەیەدا رۆشنبیری شۆرشگێرانە نەك هەردەبێتە پێویستیەکی تێگەیشتنو کارتێکردنی راستەوخۆ لەگەل جەماوەر ، بەلکوو دەبێتە بەشێك لە ناوەرۆکی گۆرانکاری ئیشتراکی و بیناکردنی دەولەتو کۆمەڵ بەپێی بنەماکانی حزبو شۆڕش .. کەوابوو تێکۆشەر دەبێتە کاردرێکی بەرپرس لەدەزگاتازەکانی دەولەتو کۆمەڵدا .

لەبەرامبەر ئەو هەلو مەرجە نوێیەدا بۆ تێکۆشەری شۆرشگێر هەر ئەوەندە بەس نیە کە رۆشنبیری شۆرشگێرانەی گشتی کۆبکاتەوە ، بەلکوو رۆشنبیری توبەتیش لەومەیدانەدا کەتیدا دەجووڵێتەوە ئەرکو پێویستیەکی گرنگە .

---

(١) لەوتاریکی هاوڕێ صدام حسین لەبەکتك لە کۆبوونەوەکانیدا لەگەل کادرەکانی راگەیاندندا .

چەند رویەکی پرشنگداری پەنجاو حەوتەمین بیرەوەری شۆڕشی بیست

● کاتێك لەرۆژی یازدەی هێزە پەلاماردەرەکانی بەریتانیا مانگی ئازاری ساڵی ١٩١٧دا بەسەرکردایەتی ژەنرال سەودەهاتنە ناوشاری بەغدا رایانگەیاند کە بەغدایان نەگرتوە بەلکوو رزگاریان کردوەو بۆیە هاتوونە بەغداتا گازادی‌و شارستانیەت بۆ گەلی عیراق بێنن‌و لە زوڵم‌و رۆرو چەوساندنەوەی عوسمانیەکانی رزگاو بکەن‌و دەوری خۆیان یاری بکەن بۆ ئەوەی ئازادی بدرێ بە گەل تا حکوومەتێکی نیشتمانی‌ی سەربەخۆ دابمەزرێنن کە نوێنەری خواستی خۆی‌و دەرخەری ئاواتەکانی‌بن ، بەلام ئاوەڕۆکی ئەو بەئینە پووچو بی‌بایەخانە زوو ئاشکرابوو ، بۆ بیروڕای گشتی خەڵکی عیراق دەرکەوت کە ئینگلیزیەکان نیازی خراپیان هەیەو چاویان بریوەتە تالانکردنی خێروبێری ولاتو مژینی خوێنی رۆڵەکانیو دەیانەوێ زیاتر تەنگیان پێ هەڵچنن‌و بە زنجیری دواکەوتوویی‌و کۆیلەتی بیان بەستن‌و نیشتمانەکەیان وەك بازاریکی گرنگ بۆ قال کردنەوەی کەلوپەلی ئیستیعمارگەرەکان بهێڵنەوە ، چونکە گەلی عیراقمان بە عەرەب‌و کوردو کەمایەتیە ئەتەوایەتیە براکانیەوە بیچگە لەبێ بەشی‌و زوڵم‌وزۆرو دواکەوتوویی بەرهەمێکیان لەو رووداوانەو لەو سیاسەتە چەوتو چەوتڵانە دەست ئەکەوتوکەسانی کۆنەپەرستو کەدەرسەلاتی کۆنەپەرستی گورکراو بەکاری دەهێنان دەرەبەگ‌و هەلباز بەسەر بارەنووسی گەلدا زاڵبوون کە کردنی نەخشەو پیلان‌و فەرمانی ئاغا داگیرکەرەکانیانەوە کە دوژمنی ئازادی‌و سەربەخۆیی نیشتمان بوون .

● گەلە ئەبەزەکەمان بێزاری خۆی لە شێوەکانی داگیرکردنی عەسکەری‌و لەو پەیمانە نایەرامبەرانە دەربڕی کە بەدوای‌دا ئیمزاکران • بۆیە داخوازی جەماوەر بۆ دەرکردنی بێگانەی‌زەوتکەرو پاك‌کردنەوەی نیشتمان لە چەپەلی‌و پێکەو خراپەکانی بەردەوام‌بوو لە پێناوی دابین کردنو چەسپاندنی سەربەخۆیی‌و سیادەتی نیشتمانیدا ناوەکوو گەل بۆخۆی حکوومەتی خۆی بکا بێ دەست تێوەردانی هێندی لایەنی بێگانە کە هیچ پێوەندیەکیان بەوەوەنیە ، ئەمەش لە رێگای دامەزراندنی حکوومەتێکی نیشتمانیەوە کە لەناو جەماوەر هەڵقولیبێو بە ئاوەڕی بە ئازادی‌و دێموکراتیەت‌و ژیانێکی ئازادو سەرفیرازبۆ هەموو ئەو هێزانە هەبێ کە پێشکەوتن‌و کەشەسەندنی عیراقیان بێخۆشە •• بۆ وەدی‌هێنانی ئەم ئامانجە گشتیە جاروبار خۆبیشاندان‌و بێزاری‌دەربڕین‌و هێرشی توندی تووڕەی بەرپەرچدانەوە بەرز دەبوونەوە، خەڵك ڕق‌وقینی خۆیان بەرامبەر بێگانە داگیرکەرەکان ئاشکرادەکرد چونکە هیچ جیاوازیان لەگەل ئەوانی پێشتردانەبووو ئیستیعمار هەرچەندی رەفتارو فرت‌و فێل‌و خەڵك فریودانەکەی جیاوازبێ ناوەڕۆکەکەی هەریەکە ، جەماوەر داوایان لێدەکردن کە لە ولات بچنەدەرێ تاکوو رۆڵەکانی بتوانن مافی خۆیان لە بەرێوە بردنی ولاتەکەیاندا بەرەو خێرو رووناکی بەکاربەرن • هەرچەند ئینگلیزیەکان زۆر شێوەو رەفتاری جۆربەجۆریان بۆ گۆڕاندنەوەو کپ‌کردنی ئەو نووڕەیی‌و بێزاریانە بەکار دەهێنا ، بەلام جاروبار لە بنەوەچۆشی دەخرایەو هەرکاتێکیش هەڵومەرج لەبار بوایە سەری هەڵدەدا •

● گەلی عیراقمان کە بەهەڵوێستی نیشتمانیە روەرانەی بەرزو ئەویستنی هەموو شێوەیەکی پاشکێیەتی‌و کۆیلەتی‌و چەوسانەوە ناسراوە، لەبەرامبەر تاڵی‌و ناخۆشی ئەو دۆخەدا کە هەڵو مەرجی داگیرکەران سیاسەتی پەرش‌و بڵاوکردن پێکیان هێنابوو دەست لەسەردەست دانەنیشت بەنکوو لە بنەوە وەك بورکان جۆشی دەداو چاوەروانی دەرفەتبوو بۆ ئەوەی بەتوندوتیژی راپەڕێو جێبێ بە ئیستیعمارگەرەکان‌و پێگانەکان لەق بکاتو ترس‌و سام‌و هەیبەتیان لەدڵدا بێتێ •• جەماوەری ئەم گەلە نازایە لە خواروو ناوەراستو ژوورودا پاڵەوانانە هەستایە سەرپێو شۆرشی خۆی راگەیاندو کە یەکەم جەماوەری‌یەوە رایەڕی کە بڵێسەی لە (رمیثە)و (عارضیات) دەرکەوتو دوایە ئاگرەکەی پێوەچووتا هەموو فوراتی ناوەراستی گرتەوە ، پاشان هەموو شارەکانی تری عیراق بە کردەوە پشتگیری‌و پشتیوانی خۆیان ئەو رایەڕینە دەربڕی‌و هیچ ئوێیان نەدایە ئەو رەفتارە پڕ لە زەبرو زەنگە کە کاربەدەستە بڕیاری خۆی لە شێوەکانی داگیرکردنی عەسکەری‌و لەو پەیمانە نایەرامبەرانە دەربڕی کە بەدوای‌دا ئیمزاکران • بۆیە داخوازی جەماوەر بۆ دەرکردنی بێگانەی‌زەوتکەرو پاك‌کردنەوەی نیشتمان لە چەپەلی‌و پێکەو خراپەکانی بەردەوام‌بوو لە پێناوی دابین کردنو چەسپاندنی سەربەخۆیی‌و سیادەتی نیشتمانیدا ناوەکوو گەل بۆخۆی حکوومەتی خۆی بکا بێ دەست تێوەردانی هێندی لایەنی بێگانە کە هیچ پێوەندیەکیان بەوەوەنیە ، ئەمەش لە رێگای دامەزراندنی حکوومەتێکی نیشتمانیەوە کە لەناو جەماوەر هەڵقولیبێو بە ئاوەڕی بە ئازادی‌و دێموکراتیەت‌و ژیانێکی ئازادو سەرفیرازبۆ هەموو ئەو هێزانە هەبێ کە پێشکەوتن‌و کەشەسەندنی عیراقیان بێخۆشە •• بۆ وەدی‌هێنانی ئەم ئامانجە گشتیە جاروبار خۆبیشاندان‌و بێزاری‌دەربڕین‌و هێرشی توندی تووڕەی بەرز دەبوونەوە، خەڵك ڕق‌وقینی خۆیان بەرامبەر بێگانە داگیرکەرەکان ئاشکرادەکرد چونکە هیچ جیاوازیان لەگەل ئەوانی پێشتردانەبووو ئیستیعمار هەرچەندی رەفتارو فرت‌و فێل‌و خەڵك فریودانەکەی جیاوازبێ ناوەڕۆکەکەی هەریەکە ، چەماوەر داوایان لێدەکردن کە لە ولات بچنەدەرێ تاکوو رۆڵەکانی بتوانن مافی خۆیان لە بەرێوە بردنی ولاتەکەیاندا بەرەو خێرو رووناکی بەکاربەرن • هەرچەند ئینگلیزیەکان زۆر شێوەو رەفتاری جۆربەجۆریان بۆ گۆڕاندنەوەو کپ‌کردنی ئەو نووڕەیی‌و بێزاریانە بەکار دەهێنا ، بەلام جاروبار لە بنەوەچۆشی دەخرایەو هەرکاتێکیش هەڵومەرج لەبار بوایە سەری هەڵدەدا •

بڕوانە : ل : ١١

کەرتی لەهەرەوەزی نیشتەجێکردن وئەرکی بەشداری کردن لەچارەسەرکردنی گیروگرفتی خانوو بەرەدا ...

ئەزانین کە لەگەل راپەڕاندنی ئەو بڕیارەدا ، هەموو رەنجو تەقەلاکان یەکبگرنو لەرێی ئەو لایەنانەوە کە پەیوەندیان بەمەسەلەکەوە هەیە یارمەتی تەواوی ئەو کۆمەڵانە بدرێ بۆ راپەڕاندنی ئەو ئەرکانەی پێیان سپێراوەو بۆ ئاسان‌کردنی هاتوچۆشیان بۆ ئەو دایەرانەی مەبەستن .

بەلام لەمەیدانی کەرتی هەرەوەزکاریدا ، ئێستاکە ، پێویستە رەنجێکی زۆر بۆ پتەوکردنی باوەڕ لەنێوان ئەندامانی دەستەگشتیەکانی کۆمەڵەکان‌و ئەنجوومەنەکانی بەڕێوە بردنیاندابدرێ ، کە بەهۆی باری نالەباری بێشووەوە تێکچوون • بەپێوەندی نوێی پابەندانەش لەرێی بەهێزکردنی پەیوەندی هەرەوەزکاری، لەنێوان یەنێنی هەرەوەزکاری نیشتەجێکردن‌و کۆمەڵەکانیەوە لەلایەك ، لەنێوان ئەودایەرانەشدا کە کاروباری کۆمەڵەکان ، لەلایەکی‌ترەوە، بچەسپێنرێت .

لەکۆتاییدا ، دەست‌پێشکەری‌کردنی دەزگای گشتی نیشتەجێکردن بەوەی کە ئەبەوێ بەشێبکاتەوە کە خەریکی کاروباری کۆمەڵەکان بێت‌و هاوبەشی ئاراستەکردن‌و بشتگیری‌و ئامۆزگاری‌کردن‌و یارمەتی‌دانی هونەری‌یانەیان بکات ، مایەی ستایش‌کردن‌و رێزلێنانە .

دووبارە هیوامان وایە ، ئەو لایانەی پەیوەندی‌یان بەم کارەوە هەیە چاو لە دەزگای گشتی نیشتەجێکردن بکەن ، تاوەکو پەرە بەکاری ئەو کۆمەڵانە بدرێت ، لەکاتێکدا کە لە تاقی‌کردنەوەیەکی نوێی ئەوتۆدان کە بەراستی بەهەنگاوی سەرەتایەکی راستەقینەی کاری هەرەوەزکاری سۆشیالیستی ، لەولاندا دانەنرێ ، لەسایەی ئامۆزگاریەکانی سەرکردایەتی سیاسی حیزب‌و شۆڕشەوە .

Institut Kurde de Paris

نووسەرو رۆشنبیرە کانمان لە بارەی باری ئیستای رۆشنبیریان ئەدوێن « ١١ »

هێرۆ گۆران

لەهەستی مرۆڤایەتی و باری کارتێ کردن و لەهەڵجون لای ئافرەت و پیاو وەك یەكە

خوشكە « هیرۆگۆران » ،ئەوەی شاعیری ئەورە «عبدالله گۆران » یەكێكە لەو ئافرەتەرۆشنبیرانەی ، ئەمرۆ لە ناو بزوتنەوەی ئەدەبی و رۆشنبیریماندا ، رێگای خۆی لە دنیای چیروك نووسینداگرتۆتە بەروو ، تائیستا لە زۆر رۆژنامەو گۆڤارو کۆپو کۆمەڵە ئەدەبی و رۆشنبیری‌یەکاندا ، خەڵکی بە دەنگی ناشناوونو کورتە چیرۆکەکانیشی ، تۆماری واقعی باری ئەو ژیانە کۆمەڵایەتیەیە تیایە .

لە چوارچێوەی ئەو گفتوگویانەدا رۆژنامە کەمان لەگەڵ نووسەروروژشنبیرەکاندا ئەیکات . چاومان بە خوشکە « هیرۆگۆران » کەوت و لێمان پرسی :

هاوکاری : بەرای تۆ ، ئەدەبی « تایبەت بە ئافرەت » وەك دیاردەیەکی جیا لە هەموو رووەکانی شێوەو ناوەرۆکەوە ، ئەگونجێ دەستی بۆ بکێشرێ و لەبەرهەمی ئەدەبی پیاو جیابکرێتەوە یان ئەو .. بۆچی ؟!

هیرۆ :

کارتێ کردنی شەقڵەکانی رۆشنبیری لە زروفی دیاری‌کراودا لە وڵاتێکی دیاری‌کراودا ، وەك یەکە ؛ جا ئەگەر چی وێژنەیان کارتێ کراو بەو شەقڵانە ئافرەت بێ یان پیاو ، بەڵام لای هەندێ بەرهەمی ئەدەبی ئافرەت ، دیاردەی سۆزو جێ پەنجەی ناسکی ئافرەتی زیاتر پێوە دەرئەکەوێ ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەبینین نووسەری ئافرەتی جیهانی چون ، کە لە رووی ئەدەبیەوە لەڕادەی جیهانیدا ناسراون ، هەتا ئەو بەرهەمە ئەدەبیانەی پێویستیان بەهێزو میشك قایمو بەرگەگرتنی دەروونی تەو هەیە پریەتی لە هەڵچون و هەلویستی ترسانو ناوان ، هەتا لەم جۆرە بەرهەمانەشداو لەڕادەی رومانداا ئافرەت دەوری هەبووە ، نووسەری ئینگلیزی « ئەجاتا کریستی » بەڵگەیە بۆ ئەم راستی‌یە ، کە رەخنەگرەکان هیچ جیاوازیەك لە نێوان بەرهەمی ئەوانو پیاودا ناتبینن ، ئەمە پیچکە لە چەندان ئافرەتی تری نووسەر کە ئەوەی بەدەستیان هێناوە لەبەرهەمی ئەدەبیدا بەکسانە لەگەڵ . ئەوەی ئەدیبەکانی تر بەرهەمیان هێناوە ، ئەگەر چی هەندی جاریش رووی‌دابێ لەنوسلوبدا هەبێ. جا بە رای من ، تا زروفی ژیانی ئافرەتی نووسەر ، لە زروفی ژیانی گشتی پیاوەوە نزیك‌بێ‌و تا بەیوەندی دەرەوەی پتەوبێ‌و تێکەڵ بە چالاکیە کۆمەڵایەتیەکان لێبو بچێتە بنج و بناوانی گیروگرفتەکانی کۆمەڵایەتی ناو وڵاتەکەیەوە ئەمە ، وائەکات بەرهەمە ئەدەبیەکانی « سیمای تایبەتی ئافرەت » هەڵنەگرێ بەڵکو کارتێ کردنی روداوەکانی بێوە دیاری‌و ئەو وێنانەبن کە ژیانی خەڵك پیشان ئەدەن ، چونکە من وای تێ ئەگەم ، هەستی مرۆڤایەتی‌و حالاتی کارتێ کردن‌و هەڵجون لای ئافرەت‌و پیاو وەك‌یەکە .

هاوکاری : باشە خوشکە « هیرو » تۆ نیستا باری کورتە چیروکی نوی کوردی چۆن ئەبینی ؟!

هیرۆ : لەگەڵ ئەوەشدا ، کورتە چیرۆك ، وەك هونەریکی ئەدەبی جیا ، لە بزوتنەوەی ئەدەبی کوردیدا تازەیە ، بەڵام هەنگاوی باشی‌ناوە ، نووسەرە لاوە کوردەکان ، لە نووسینەکانیاندا قوناغی تەنیا پیشاندانی وینەی « سۆز »و رۆمانسیەتیان تێ‌بەرکردوە بە تایبەتی ئەو وتنانەی تەنیا خۆیان لە بیروڕای «میسالیەت» و ساکاری‌و راستەو خۆیدا گیرداوە ، بەڵام دەست بۆ ئەوەش ئەکشیم کە جورە بەرهەمێکی ئەدەبی پر لە رەمزی تەمومژاوی وا کە شەپۆلیکە لەگەڵ رۆشنبیری رۆژ ئاوادا یەك ئەگرتەوە ، بۆ شایەکی ئەورەی لەتوان خوێنەوارو چیرۆك نووسدا دروست‌کردوە ، بەرهەمەکان لای خوێنەر غەریبن بەڵام ، لەگەڵ‌ئەوەشدا هەوڵو تەقەللای چاك لە ئارادایە بۆ رزگاربوون لەو تەنگانەیەو گەیاندنی چیروکی کوردی بەڕادەی بزوتنەوەی ژیانی خەڵك نیستا کورتە چیروکی وانەخوێنەوە کە زۆر موعاناتی راستەقینەی خەڵکی هەڵگرتوە، هەنوستی زیرەکانەی رووداوەکانی ئەمرۆی ژیان ئەنوێنن ، کە ئەو بەرهەمانە ، بەرهەمی سەربە خەڵکن‌و لە رووداوەکانی ئەوانەوە دروستبوە .

هاوکاری : دەربارەی خۆرۆشنبیرکردنی بەردەوامی ئەدیب . بۆ بەردەوامی پەروەردەی داهێنانی . باری سەرنجی تۆ چیە ؟!

هیرۆ : کەس وەك ئەدیب تینویەتی بەسەرچاوەی رۆشنبیری ناشکێ ، ئەم خوەش لای ئەدیب لەبەرئەوەی نووسەرەو داهینەرەو بەرهەمی ئەدات بە دەستەوە ، بێویستە ، بەڵام ، هەندێ جار بە تەنیا خۆیئەنەوە مەبەست ناداتە دەست ، لەبەر ئەوە راهاتن‌و رۆشنبیری نووسەر بە بیری زانستی تێکڕاو سوودوەرگرتن لە رۆشنبیری راستەقینە زۆرتر بێویستە . ئەدیب کە پشت‌وپەنای رۆشنبیری ئەبێ ، ئەمە یارمەتیەکی چاکی ئەدات بۆ هونینەوەو داهینان‌و پەروەردەکردنی توانای داهینانیش بێویستی بە فێربوون‌و ناسینی بەردەوامی رۆشنبیری‌و هونەری گەلان هەیە . ئەوەشمان لە بیرنەچێ کە راهاتن‌و ناسینی گەلەبوروو رۆشنبیری ئەتەوەبی ئەدیب دەوڵەمەند ئەکات لە پال سودوەرگرتن لە سامانی ئەمری گەلانی‌تر .

● بەشی لیکۆڵینەوە ●

ئەرکەکانی سەرشانمان

یەکێك لەوئەرکە مەرکەزیە گرنگانە کەلەم قۆناخە مێژوویە گرنگەدا دەکەونە سەرشانی رێزە پێشرەوەکانی کەلی کوردمان ، کارکردنە بۆ جێبەرکردن‌و چگەسپاندنی ئەو دەسکەوتانە کەلەمەبدانی‌سیاسی‌و ئابووریدا وەدەستهاتوون ، هەر لەبەیاننامەمێژوویەکەی ئازارەوە بۆرە تا دەتاتە یاسای ئۆتۆنومی‌وئەو بریارە گرنگانەی لەبارەی چاکردنی کشتوکال‌و بەرزکردنەوەی رادەی هەڤدەستو شتی‌ترەوە بەدواياندا هاتوون.

ئەگەر حکومەتی شۆرش‌لەوڵاتدا لەرووی‌شارەزایی‌و نیمانی تەواوەوە ئەمەدەسکەوتانەی وەدی‌هێناون کە لەپێشدا تەخەون‌و خەیال‌دەژمێردران ... وئەگەر دەزگا رەسمیەکانی نەخشەکێشان‌و جێبەجێ‌کردن‌و رێنکخراوە جەماوەریەکان‌هەوڵێکی لەرادەبەدەر دەدەن بۆ چەسپاندنی ئەو دەسکەوتانەودروست‌کردنەوەی ژوورووی نیشتمانی خۆشەویستمان .. ئیمەش هەموومان بەسیاسی‌و رۆشنبیرەوە سەربەهەلابەتێکی فیکری‌و سیاسی‌وبین لەسەرمانە کەهەموو توانامان‌لەوکردەوە شۆرشگێڕیدا وەکار بخەین کە ئەمرۆ لەوڵاتەکەماندا جێبەجێ دەکرێ .. مەسەلەی تێگەیاندن‌و رۆشنبیرکردن‌و ئەودەورەی رەرتەوەکەدا یاری‌دەکەن لەرێزی پێشەوەی ئەرك‌و ئیلتیزامەکانمان‌دایە ، شێمرو وتارو تابلۆی هونەری‌وچالاکیە رۆشنبیری‌و هونەریەکان هەموویان هۆیەکن بۆدەربڕینی بیداویستیەکانی کۆمەل .

ئەگەر جاران جێی خۆی‌وو ئەم هۆیانە هەموویان ئەو ئیش‌و ئازارە دەربڕین کەئەلی‌عیراقمان لەئەنجامی لەبیربردنەوەی مافەرەواکانی ئەلی کوردماندا دەچێژو ئەگەر سەنتیلی‌بێ کەهۆیەکانی راگەیاندن‌و رۆشنبیریمان ئەو ئیش‌وئازارە دەربڕن کەمرۆڤ‌لەپێشدا تووشی‌دەهات‌و بەربرسیاری فەئەم بەرامبەری‌دەرنجەن ، زۆر بەجێ‌و مەتیقیشە کە ئەمرۆ بەرهەمەرۆشنبیری‌و ئەدەبیەکانمان دۆخی بنیاتنان‌و خێروخۆشی‌و خۆشەویستی‌و خۆشەوزەرانی دەربڕن‌و .. دەری‌بخەن کەبەراستی پیداویستی‌و ناواتەکانی ئەل دەردەبڕن . بیناکردنەوە لەو چوارچێوەیەدا کە رابردوو دیاری‌کردوەبێ‌ومان ئەنجامێکی زیانبەخشی دەبێت‌و ئەوانەی بینابەکەدەکەن لەجەماوەری ئەلی کوردو ناواتەکانیان دووردەخاتەوە . رۆشنبیری ناتوانی بێجگە لەدۆخی سیاسی‌وئابووری‌و کۆمەلایەتی کۆمەل شتێك نیشان‌بداو دەبێ ئەو دۆخە بەشێوەو روخسارێکی دیاری‌کراو دەربخا . ئاکری‌بەرکێشانی ئووکی‌قەلەم‌و لەبەر مەیلێکی تایبەتی یاچەند هۆیەکی‌زاتی بەسەر ئەو دۆلاووەزعەدا بازبدرێ .

ئەو بنیاتنانەی ئیستالەکوردستان دەستپێ‌کراودو بلاوبوونەوەی سەدان پرۆژەی گرنگ بەناوچەکەدا ، ونەوەی کە ئەلی کوردمان بەئازادی‌تەواو مافەسیاسی‌و رۆشنبیریەکانی بەکاردێنێ راستەقینەیەکی‌ماددی مەنە کەبزێ کومان شوێنەواری روشنبیریشی‌دەبێ ..

هەموو شەوێك
وێنەی ڕوومەتت
مێوانی تەنها یێمە ..
هەموو شەوێك ..

چەند جۆرە گریانێك بۆم هەڵنە ڕێژیت
چەند جۆرە بزەیك بێم نەبەخشیت
با ئەم شەو
لە کۆناهی بێ‌بایانم ببوریت
هەرچەندە دووریت .. دوور
ئەوەندەی کۆشك‌و سك برسیت
ئەم شەو .. ناچارم ..
لەگەڵ بێ‌دەنگیت بدوێم ..
ئەم شەو
لە پەنجەرەی ئازارەمەوە
دیسان ..
چاو بەلەشتا ئەخشێنم ..
جارێکی کە ..
خۆم بەکلیلەی تووڕەییت ئەسووتێنم
بەڵام ..

لە ئاسۆی ئەدەبدا

دەردێکی کورتەچیرۆکەکانمان

صلاح احمد

هەر بەشێك لە بەشەکانی هونەرو داهێنانی هونەری کۆمەڵە بتچینەو سنوورێکی خۆی هەیەو ، بەردەوامیش داهێنەران هەوڵەدەدن ئەم بتچینانە پتەوتریکەنو ، ئەو سنوورانە فراوانتر .

کە دەوترێت : فراوانتر ، بە هیچ جۆرێك ئەوە ناگەیەنێت سنوورەکانی ئەوەندە راکێشرێت تا دەبێت .

چونکە لەو حاڵەتەدا هونەرە سیما بنەڕەتیەکانی خۆی لەدەست دەدات‌و لە باشترین حاڵەتدا دەبێت بەشێکی شێواوی بێرەنگ‌و بۆ ، کە ناتوانرێت بەناوەکەی خۆی بناسرێتەوە .

کە دەشوترێت « کورتە چیرۆك » ، یەکەم شتێك بە بیرماندا ئێت ئەوەیە : کورتە .

ئەك بە دێڕو لاپەڕەو بەس ، بەڵکو بەو بابەتەی دەشیخاتەروو . یان وەك دەوترێت : بریتیە لە گرتنی دیمەنێکی بچووکی ئەم ژیانە ، لە ماوەیەکی کورت‌و ، جێگایەکی تەسکدا ..

گەورەترین فراوانکردنەوەش لەم قالبە خۆگرتووەی کورتە چیرۆکدا تا ئیستا جێگای خۆی گرتووە : بەکارهێنانی « تەداعی »و «مەنەلۆگ »ە .

ئەم بابەتە تەکنیکەش بۆ بەهێزکردنی ئەو دیمەنە بچووکە لە رێگای بزووتنەوەی ناوەوەی کەسێك لە کەسانی کورتە چیرۆکەکەوە بەکار دەهێزێت ، بەڵام بەبێ ئەوەی سنوورەکان تەفرو توونا بکرێن‌و ، بەبێ هیچ لەنگەرێك بدرێت بە دەم چیرۆکەکەوە .

« مۆنتاژ »یش کۆلەکەی ئەم لەنگەرگرتنەیە .

ئەوەی لەلای زوربەی چیرۆکنووسەکانی ئێمەدا بەرچاودەکەوێت ـ سەرەرای شتی تریش ـ فراوانیی بابەتەکەو فرەلایەنییەتی .

بۆ نموونە : لە جیاتی گرتنی ساتو جێگایەکی کورت‌و بچکۆلانەی ئادەمیزادێك ، یان زیاتر ، روناککردنەوەی بە جۆرێك بەردەوامییەکی هونەری‌و تەمریەکی بدرێتی .. دێین بابەتێکی فراوان‌و ، بکرە قرتاغێکی دوورو درێژی مێژوویی پر لە رووداوی جۆراو جۆرو فرەلایەن دەگرین‌و ، دەمانەوێت لە رێگای چەند رەمزێکی سەرەکی‌و ، کۆمەڵێك رەمزی‌تری یارمەتیدەرەوە، بە کورتە چیرۆکێك چارەسەری بکەین ..

ئەمە وەك ئەوە وایە : وەرزێرێك لە ساڵێکی ئەهاتدا بێت‌و هەوڵبدات دەشتی گەرمیان بە گوێل ، یان بە مست ئاوبدات .. !

ئەنجامیش بێگومان خۆماندوو کردنێکی بێهوودەیەو، بە دەگمەن لەم بابەتە چیرۆکانەدا سەرکەوتن بەدەست دەهێنرێت .

چونکە ئەمە کاری رۆمانەو .. بابەتێکی تایبەتیش لە رۆمان . ئەگەر بمانەوێت بە کورتە چیرۆك چارەی بکەین لە دوو لاوە تیدەگەوین :

یەکەم : ناوەرۆکەکە ئەوەندە کورت دەبێتەوە ، کە هەرێ لە بڕی ناگرێتەوەو بە گۆچو ئیفلیجی دەگەوێتەروو .

دووەمیش : کورتە چیرۆکەکە پر لە گون‌و گەلەبەرو هەڕەمەکێتی‌و پەرت‌و بلاوی دەبێت‌و ، ناتوانرێت پێوستییە هونەرییەکانی بۆ دەستەبەر بکرێت .

ئێنجا ئەگەر تا ئیستا هۆکانی رۆمانوسینمان بۆ ئەرخسابێت‌و ، کەم ئەدیسمان هەبێت باوەڕی بە خۆی هەبێت‌و ، ئەوەندە هەناسە درێژبێت خۆی لە رۆمانێکی نوێ بدات بە شێوە هونەرییەکەی .. وا چاکە بە جاوێکی هوشیارانەوە بڕوانینە کورتە چیرۆك‌و ، ئاگامان لە تواناو سنوورەکانی بێت‌و ، تووشی باری ئەوەندە گرانی ئەکەین بەم ساواییە لە ژێربدا بپسێت‌و ، رەنج بە خەسار دەربچین .

چونکە لە راستیدا زۆرمان ماوەو ، ئەوەی کردومانە شتێکەو ، هەموو شتێك نییە .

ڕەچەتەیەکی هەزار ساڵە چارەسەری ئەوین و ئەشق دەدوزێتەوە !

مکرم رشید تاڵەبانی

لەگەڵ خۆشەویستی‌و ئەشق‌و ئەفین‌دا ئازارو ژان‌و ئەشکەنجەش لەدایك دەبێت‌و دێتەکایەوەو سەرهەڵ دەدات .

ئەمەشە راستی‌یەکەو ڕووی داوەو ڕوو دەدات‌و هەموو ئەوانەی دلداری‌یان کردووە بۆمانی دووپاتەو ناشکرای دەکەن .

ساوەرە باسەرێك لەبێشارانی‌ی ئەوین کوشتەو بەتیری‌یار دل بێکراوو لەدووری‌ی بالای دۆست فرمێسك رێژ .. بەمەین .. بزانین چی‌ی بەسەرها تووەو هێزی بەهێزی ئەوین چی‌ی لێ‌کردووەو ناواتی چی دەخوازێت .. کاتێك دەڵێت :

جەوساوە دیدەم دوور کەفتەن جەتۆ
لێلاویش لێلەن ، لێلاوترمەبۆ
ڕۆشنی بساتەوەنم بیەن تار
زیندەگیم تاڵەن وێتەی ژاری‌مار
کەسێ کەبەیتەور حالی جەستەش بۆ
بیسەجۆیای تۆ ئاواك واستەش بۆ
خاسش هەر ئێمەن مەرگش مهمان بۆ
مەگەر هەر بەمەرگ دەردش دەرمان بۆ

ئەنجا بزانین مستەفا بەگی کوردی چۆن باسی خۆی دەکات ، لە کۆڕی خۆشەویستی‌و یار خۆشویستن‌دا چۆن ئەوەمان بۆ دووبات دەکاتەوە کەسەری لێ‌شێتواوەو ، نازانێت سەربەچی لایەك‌دا بات‌و چی‌بکات لەدەستی ئەو یارە تفل‌فامە کە بووەتە داوی ئەوینیەوەو تەمەنی لەبێتاوی‌دا بەفیڕۆ چووە ..

هەموو عومرم بەزایع‌چوو لەڕێگەی عەشق‌دا چونکە گرفتاری ئەسیری داوی عەشقی تفل فافێکم

بۆیە فەیلەسووفی ئەندەلوسی (ابن حزم) لەکانی خۆیدا دەچێتە پیری‌ی ووتەی دلدارەکانەوەو ، بەزەیی پێیان‌دا دێتەوەو . باسی دەردەپەتای ئەوین‌و ئەشق‌و خۆشەویستی بەم جۆرە دەکات :ـ

« دلدار حەز دەکات تەنیا بێت .. لەشتێکی لاوازی هەیەو کەچی هیچ نەخۆشی‌یەکیشی نەگرتووە .. لەگەڵ ئەستێرەکان‌دا شەو دەباتە سەرو ناتوانێت .. هەمیشە پەرتشانە .. پەریشانی دای دەگرێت کە کۆسپو تەکەرەی بخەنە بەردەم ئەیەلن چاوی بکەوێتە یارەکەی‌و پێی‌بکات ، پەرۆشی ئەوەشە دای دەگرێت ئەك یارەکەی بشتی تێ‌بکات‌و وازی لێ‌بهێنێت .. حەز دەکات هەمیشە لەکەس‌و کارو خزمی یارەکەی‌و لەیارەکەیەوە نزیك بێت .. کە یارەکەی دەست بێتە ڕوویەوە دلگران دەبێت .. ئەگەریش دلڕەقی‌ی لەگەڵدا بەکارهێنا ئەوا دەداتە پرمەی گریان » .

بۆیە هەر لەکاتی خۆیدا « ابن الجوزی » ئەم باس‌و خواسە دەخوێنێتەوە ، بەزەیی بەحاڵی دلداران‌دا دێتەوە .. دێت‌و چارەسەری‌یان بۆ ئۆماد دەکات بۆ ئەوەی پەیڕەوی بکەن ..

ڕەچەتەکەشی کەتەمەنی هەزار ساڵەو کورتەی هەموو تاقی‌کردنەوەو خوێندنەکانیەتی بۆ چارەسەر کردنی دەردی ئەوین‌و خۆشەویستی .. لەڕەچەتەکەی‌دا دەڵێت ..

« کەربتەوێت لەدەردوبەتای دلداری‌و ئەوین بە دوور بیت‌و ساغ بیتەوە ئەوا لەخوابترسە .. مردن‌و ناخرزەمان و ناگرو دۆزەخ بهێنەوە یادی خۆت .. بزنی‌کوڵە بەئەوشەبکە .. خواردەمەنی‌ی تەڕوبڕ ناو بخۆ .. چونکە گیان‌و لەشی ئاشقی دلدار گەر لاواز بوو ..

ئەوا گەرما بەزووترین کات بەلەشیداتێ دەبەرێت‌و لەشی دادەگرسێت‌و گڕی تێبەر دەبێت .

باماوەی نووستنت درێژە بکێشێت .. کەچوویتە گەرماوەوە زۆری تێدا مەمێنەرەوە .. کوی لەنوکتەی کالتە جاڕی‌و پێکەنیناوی بگرە .. کەشت بکە تا لە بارەوە دوور بیت .. بادلت لەلای ئەو کاتە بێت کە تێیدایت‌و ڕای ببوێرە .. سەر لە نەخۆش بدەو خۆ بەدوور بگرە لەکۆڕی‌یادو یادکردنەوە .. لەگەڵ « لەخواترس‌و بیاوچاکان‌دا » هەڵس‌وکەوت بکە ! » .

بارەچەتەکە پیشانی دلداران بدەین ، بزانین بیروڕای ئەوان چۆنەو چی دەڵێن لەم بارەیەوە :ـ

کەپێشانی نائی‌ی دەدەین بەم جۆرە دێتە پێشەوەو دەڵێت :ـ

هەتاوێم ئاشنا بوویت ئاشنا بووم
ئەمێستا موو بەموو ئەغیارە بێ تۆ
لەکن من باوجودی ناس‌و ئەجناس
کەسی تێدا نی‌یە ئەم شارە بێ تۆ
هەموو ڕۆژێ ئەتاو هیجرانی ئەمسال
تەمەنای مردنی پێرارە بێ تۆ

بابێشانی دلدارێکی دیکەی بدەین بزانین ئەو چی دەڵێت :

من غەمم خواردو غەمیش خوێنی جگەرمی خواردەوە
بۆیە گریام چەند بەچەند فرمێسکی خوێنینم ئەهات

ئەنجا بیشانی دلداری ستێهەمی دەدەین :

بەیادی ڕووی گولی ، چاوم لەستەر بەردێ کە گریابێ
کە بەردیان کرد بەشووشە پر گولاوە عەشق ئەبێ وابێ

لەمانەدا چیمان بۆ ڕوون دەبێتەوە ؟.. ئەم باچارێك .. نیشانی یەکێکی دیکەی بدەین .. بزانین ئەو چی دەڵێت ؟ :ـ

تابەکەی قوربان بنالم من بەئیش‌و دەردەوە
دەست بە ئەژنۆ ، قوربەسەر ، دایم بەناهی سەردەوە
ڕۆژی ئەوەل بوو ژانیم من ئەبێ دێوانە بم
عاشقی تۆ ئەوعی مەجنوون وابەکیوو هەردەوە

بۆیە دلداران هەموو لەسەر دلداری‌ی خۆیان سوورن‌و ئەو ڕەچەتەیە ڕەت دەکەنەوە .. بەتێکڕا هەموویان ڕەفزی دەکەن‌و پشت‌گوی‌ی دەخەن ..! چش .. با چێژی تاڵی‌و نازارو ژان‌و شەونخوونی‌و دووری‌و ئەشکەنجەی ئەوین‌و ئەشق‌و خۆشەویستی بنۆشن !

ئای (ابن الجوزی)ی .. هەزارو بەستەزمان !!

داوودەرمانی بۆ نەخۆشانێك دۆزیوەتەوە .. کە ساغ بوونەوەو چاك بوونەوەیان مەبەست نی‌یە !!

Institut kurde de Paris

مرۆڤایەتی ولەخۆبوردن لە شیعری ـ نالی ـ ١

• محمد البدری •

● هەندێ کەس لەوانەیە وابزانن کەخەم‌وخەفەت‌و بەستێنی هەندێ نیشانەن کە لەقولایی بێزرای‌و بیچارەیی‌و هەست بەنەبوونی ژیان‌و ون بون لەبیچوبەناو عەبەس‌و وشکیدا هەلدەقولێت .. هەندێ کەسی‌تر وادەزانێت کەشان‌کوتان‌و یالەبەستێژی شاعیرەکان لەبیابانی بێهۆشی‌و کشانیان بەناو دەریاداو کەمەکردن بەناگاداری‌و هێمنی شەپۆلی ئاوارەبون‌و برش‌و بلاوی‌و هەناسەو ئاخەهلکێشان‌دا وانەزانن بەلگەی کشانەوەیانە لەو دەورە کۆمەلایەتیانەی پێیان‌سپیردراوە ، ئەویش لەئەنجامی هەست‌کردنێکی خۆبەخۆیی روت‌و قوتیاندا .. نەخێر .. ئەمجارەش نەخێر.. ئەواەتەنیا بەقدنەوەو نیشانەی سەلامەتی‌یە کە لەئەنجامی پتەوی هەست‌و هۆشمەندی‌و هەستێکی نەترسانەی رەسەنەوە بەتوبستی هەلگرتنی باچو پیمەرە بۆ تێکدان‌و بنیان‌نانەوەو هەلقولاوە ، تێکدانی ئەودیوارە رزیوە گەندەلانەی کەئیتر ئەوەیان لە توانادا نەماوە خۆیان بەرامبەر زریانی پێشکەوتن‌و شارستانیەتی رابگرن‌و دروست‌کردنی بونی مرۆڤێکی هاوچەرخ کە گالتەی بەکونرەوەری‌و لێقەومان‌و بەکنشەپێت لەکەل رۆژ‌ئاردا‌و باخی‌پێت لەقەلبی‌و ریاکاری‌و بەرەنگاری هەمو ئەوشتانە پێت کەرنگای‌پێشکەوتنی کۆمەل دەگرن لەهەنگاونانی رونا‌کی‌و تیشك خستنە سەر هەمو سوچ‌و بەنایەکی کونی‌بۆن دارزین‌و هەمو مێشك‌و بیرێکی‌مەیو .

● لای هەموکەس ئەوە ئاشکریە بەتایبەتی شەیداکانی ئەدەب‌و ئەوانەی لەدووی دەگەرێن‌و ئەوانەی سەرگەردانی قەسیدە بۆ‌ئینەو بالاکانن ئەو قەسیدانەی لەرێ‌وئینەیی‌و بەرزیدا کاری تۆپ‌و تفەنگیان دەکرد لە دارمان‌و روخاندنی قەلای زولم‌وزۆرو تۆقان‌و شالاوی ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستانداو لەبەرەنگاربونەوەی زولم‌و چەوساندنەوەدا .. ئەو کەلە شاعیرانەی بەئاوازێکی دلفرین کۆرانیان بۆ مرۆڤایەتی‌و سەربەستی‌و ئاشتی‌و خۆشەویستی دەگوت ، لەوئینەی لورکاو ئاراگۆن‌و نیرۆداو نازم حیکمت‌و جەواهیری‌و بەیاتی‌و کۆزران‌ەو بێ‌کەس ، ئەو کەلە بیاوانەی وشە شۆرشگیرەکانیان وەک شەبازلەیەکی توندەدرا بەروی ئیمپەریالیزم‌و نۆکەران‌و بەکری‌گیراوەکانیان وشەکانیان قامچیەکی ئاگرین‌بو لەپشتی ئەوانە ئەدرا کە گەمە بەچارەنوسی گەلانی خەباتگەر دەکەن ئەو گەلانەی ئاواتەخوازی هەلزینی بۆنی ئازاری‌و سەربەخۆیین .. ئەگەرچی تارمەی خەم‌و بەستی وەک شتێکە خودی لە شیعری شاعیرانەدا بەدی‌بکرێت‌و وەک جوارچێوەیەک دنیا فراوەنەکەی هێنابێتەوە یەک ، ئەوانە هەر تەریك لەجەماوەر دەمیننەوە بەندن بەقوناغی‌کات‌و سەردەمێکی کورتەوە کەئەوەندە نایات هێزو توانای بەبەرەوە نامێنێت‌و لەئالوگوری شارستانیەتی دەکەوێت‌و زێندویەتی خۆی لەگەل جەماوەردا لەدەست دەدات ، بەلام لەحالەتێکدا ئەگەر هاتو هەنگاوی بەسەرسنوورو کات‌و حەزی خەلکی‌دانا،ئەوکاتە بۆبینینێکی ئاشکراو رونیەکی پرشنگدار دەڕی ، ئەوکاتە لەهەمو شتێکی وەختی بچوک خۆمان قوتار دەکەین چانەوە لەبارەی کاتەوەبێ یاشوێنەوە ..

شتێکی ئێجگار جوان‌و قەشەنگە کەمرۆڤ بەتایبەتی شاعیر کەهەست بەبەربلاوی گشتی مرۆڤایەتی‌و سەرانسەری ئازارو جیهانی غەمگینی بکات خۆخواردنەوە لەهەمو کۆشەو سوچ‌و بەنایەکی ئەم دنیایەدا هەمان خۆخواردنەوەیە لەوەتی‌بونی مرۆڤایەتیەوە .. مرۆڤ لەهەر شوێنێك بێت‌و ببێ هەمان ژان کردوو بەئازارو پرئیش‌و خۆکرۆژو هاپراوە بەتایبەتی لەژیرباری ئەورژیمە سەرمایەداریانەدا کەلەسەر بیروباوەری چەوسانەوەی مرۆڤ بومرۆڤی بنیات‌نراوە .. مرۆڤ توانای بەگژا چونەوەی هەیە ، بەگژاچونەوەی ئەو شەپولە تورەیی‌و توندیەی لەگەردکی ئەو مرۆڤایەتی‌یەئالاوە کەچاوی بریوەتە ئەوەی خواستەکانی خۆی لەباوەش‌گرێ بەبێ ئەوەی گوی‌بدانە بریتەکانی جەستەی ، مرۆڤایەتی شۆرشگیری یاخی‌بو لەشەوگاری برسێتی‌و ئاخ‌وئازار ، ئەوەشیان شتێکی ئێجگار بالاوجوانە کەئازاری تەنیا کەسێك لەهەست‌کردن بەئازاری خەلکانی ترەوە هەلقولابی ، چونکە ئەوانیش وەک‌خۆی لەئاتونی کوێرەوەریدا دەسوتێن شاعیری عەرەب بشاری کوری بورد لەکۆندا وتویەتی : بەوەش ویستویەتی ئازارو دەردو غەمی خۆی دەربڕێت :

« لەژێر ئەم کەولەمدا لەشێکی هێندە لاوازی تێدایە
ئەگەر شانی بدەیتێ‌سەر دادەرمێن »

شاعیری گەورەی عەرەبی جواهیری لەهەلبەستەکانیدا دەلێت :

« کۆیرەوەریم هێندەی چیایەکە
بۆ هەرلایەک بچم‌شان‌بەشانم دێت »

● لەلابەرەکانی مێژووی ئەدەبی کوردیدا ، قەسیدەی ئێجگارجوان‌و رازاوەی پرناوەرۆکمان بەرچاو دەکەوێت ، کە دەربارەی ئازاری مرۆڤایەتی دەدوێنت گۆرانی ، بۆخواست‌و خەمەکانی مرۆڤایەتی دەڵێت و گالتەی بە ئەندیشەکان‌دێت‌و بەهێزی هێزو‌توانا‌و شانازی دادەنێت ، ئەگەر ئەوە بەلکەیەک بدات بەدەستەوە بەلکەی شاعیریەتێکی بێهاوتا‌و هۆشمەندیەکی قولە بەچونەبال جەماوەری هاپراوی شۆرشگیر بەسەر خۆشی ئەم دنیا لەدەستچوەدا و بەهیوای هێنانەدی ئامانجی جەماوەرەکەیان لەقەسیدەیەکی شاعیری کلاسیکی کورد مەلا خدر « نالی » شەفافیەتی مانای هونەری‌و بەربلاوبی هەست‌و خۆبەخت‌کردن لەپێناوی خەلکانی دیکەداو وەستانێکی سەربلندانەو رون لەمەیدانی ئەدەبیداو هێنانەوەی وێنەی ناسک‌و بێ‌گرێ لە باسی خەم‌و چونیەتی شان‌دانەبەر ئازارو خەم‌وخەفەت بەدەرونێکی پاک‌و سێکی فراوان‌و قەناعەتێکی تەواو بەدی دەکەیت .. جی‌لەوە جوان‌و بلندترە کەمرۆڤ بە ئازارو خەم‌و داخی خۆی قایل‌بێ بەهیوای ئەوەی کەمی‌باری خەم‌و ئەشکەنجەی خەلکی‌تر سوک‌کات ..

« نالی » لەهەلبەستێکی‌دا دەڵێ :

کەر دەپرسی من لەبەرچی‌کەم دەخۆم
من بەپرسی قەت مەزانە ، عەم دەخۆم

شاعیر لێرەدا مانای برسێتی ئازانێت‌و عیشق بایەختێکی بێ‌نادات،چونکە ئەولەباتی نان‌و‌ئاو خەم‌و داخ‌و پەژارەکانی دەخوات ، ئایا لەم بەرەوپێش چونەیەکدا وێنەیەکی قەشەنگی بەرزی‌و بلندی‌نی‌یە لە شۆرش‌کردنی بەروی خۆشی‌و لەزەت‌و پێویستی‌یە وەختیەکانیدا ؟! ئایا لەوەدا یاخی‌بونێك نی‌یەبەسەر حەزەمەنی‌یە لەدەست چۆەکانی ژیاندا ؟! بەلام ئایا شاعیر بەم برسێتی‌یە نارەوایەو ئەم خۆخواردنەوە بێ‌ئامانە قایل دەبێت ، یاشتێکی دیکە دەدۆزێتەوە بۆ ئەوەی خۆی بێ‌تێر بکات ، ئەو دەڵێت !

ئاوی سوێری چاوو باری تالی‌ی لێو
سوێرو تالی‌ی دەم‌دەم‌و ژەم‌ژەم دەخۆم

ئەو بێ‌هودە لە خەمێکی ئێجگار گەورەو قورس‌و گراندا دەگەوزێت‌و گینگل دەدات ئەویش لەرێگای تێکەل‌کردنی خەمەکانی لە دڵوبی فرمێسکە سوێرو پڕ لە خوێنکانیدا ، زۆری گریان‌و کولی غەم‌و هەنسکی وای لەفرمێسک کردوە کەبەسەرلێوەکانیدا بباریت‌و بێتە خۆراکی رۆژانەی ..

تاسەری زولفت لەسەر رۆ حەقەدا
من وەکو ماری سەر ئاگر خەم دەخۆم

شاعیر لێرەدا مەبەستی ئەوەیە کە تاوەکو زولفت ئاوا لەسەر گۆنەی پێچی دابێ ، من خۆم وەک مارێکی سەرئاگر دەزانم چۆن هەست بە ئازارو خۆ خواردنەوە دەکات لەکاتێکدا کە کێشەی مردن‌و ژیان لەگەل پشکوی سوری ئەو ئاگرانەدا دەکات .. ئای لەو دەربڕینە جوانە بۆ کەسێك کە ئارەزوی دیداری یار دەکات‌و پشکوی دووری لەناو دڵیا دەکەشێتەوە بەپێچەوانەی شەوقدانەوەی سۆفیەتی بەتین کە لەقەسیدە سوفیایەتیکاندا بەدیان دەکەین ، لەجیابونەوەو قوتاربونی تەواویان لەهەمو خۆشی‌یەکی دنیاو توانەوەیان لە برشنگدانەوەیەی یەک بون‌و چونەناویەک ، ئێمە « نالی » شاعیرمان دەبینین هەلمژینی لیوی حەبیبەو شکانی تینوێتی لە لێوەکانی ئەو نادات بەناوی کەوسەرو حوری بەهەشت .. لەبارەی ئەم بەیتەوە کە ئێستا نیشانی ئەدەین ئەتوانین بڵێین کەزیاتر لە دیسانەوە جێی‌ی تەختەکە ، دووا ختووکەی خۆی لە جزنەو جوتیارەکانیا لەسا نشتەوە .. ترس لە شتەکی درندەیەکی سامناك‌دا شالاوی بۆهێنا .. تەق دەستێکدا بەلاروومەتیا ودکو ئەوەی مرلکە بەهاداراەکەی لە هیچ دۆزاندبێ ، تەماشایەکی ئەم‌لاولای خۆی‌کرد ، دەستی بۆسەر سنگی‌برد .. ئاهێکی دلنیایی بیاداهاتەوە .. سەهۆل بەندانی خەیالی لە بەردەم رۆژی قیزهاتنەوە لە هەندێ جاری مرۆڤدا تووایەوە ، تاسێك بردی‌یەوە ، راستبووەوە ، سەری لێری خستە ناوهەردوو دەستی‌یەوە ، بەئازیکەوە قژەکەی بەلاداهەلداوە ..

کاغەزەکە لەژێریا چرچ‌ولۆچ‌بووبوو ، بەبەلە هەلی‌کرت‌و شێواوی‌یەکەی راست‌کردەوە .

ـ هەموو کاتێکت باش .

« زیانت باش هۆ کشت ناسەو هیواو ناواتم » بێ سەوەی نیو ووشەی تری لێبخوێنێتەوە یەکسەر خۆی ئەیانده دووا ووشە .

ـ نیتر بە دووعا .

« دەسا حوا ئاتادارت‌بێ .. تروسکەکەی هیوام » کاغەزەکە خرایە ناو گیرفانەوە .

ئەگەر چەند رۆژە تەماشایەکی بکرایە ، ئەوا شەوو رۆژێ لەناو ئەلاری رازاوەی خەیالدا لافی شاجوانی لێدەدا ..

ـ سەیرە .. ڕووی کامیرای ڕوانینەکانی ئەمڕۆ لە منە ، ئیشکی نیگاکان سەرایام دەیشکێنێ .. زمانی چاو بە ئاشکرا دەبێژێ ئە دوورکەی دەنگ‌و باسەکانەوە هەوالێکی نایبەتیم بۆ هانیوی ..

« هەر کە گەشتەوە یەکسەر دیوارەکەی لای چەی دەرئاکەوە ئیرساوە ، سەرێکی بادا .. ئەرمە بزەیەك بایی ئەوەندە لیژەکانی لێك‌ترازانە کە بە ئاستەم دانەزێرەکەی دەربکەوێ ..

... باشە ئەم زەلامە خۆشی بەکوێی مناچووە ؟ خۆ کەر من کوڕبایام هەرگیز ئاکەوتمە دازی کیژی خزم ئاساییەوە ، هەرچەند دەگەڕێم بەشوێن ئۆزە جوانی‌یەك ، ئەختە رووح سووکی‌یەك ، کەمە خوێن شیرینی‌یەلادا لە خۆمیا بدی‌ناکەم » .

ـ پەری‌خان ، ڕۆلە پەری‌خان .

ـ بەڵێ دایکە گیان واهاتم .

« پەری‌خان ئاوەکەیشم نە گوێرەی خۆم نی‌یە ! کێ دەڵێ خۆشی بە ئاوەکەما نەچووە .. ؟ »

هەلبەتە بانگ‌کردنی دایك ئاسکە شیعرئکەو ئاوەرۆکەکەی سۆزەو لە رووخساری ئاوازا خۆی دەنوێنێ ، بۆیە ئاوەکو ئەم دەمەو هەرگیز ـ ئاوی خری ـ وا لە لاخۆش‌و سەرنج راکێشەر نەبووە ، دیاربوو دەیویست سەرچاوەی جوانی خۆی بدۆزێتەوە .. بۆیە زۆرجاران شەوی بە یادی ئەو نامە ئەنێراوەوە رۆژ دەکردەوە کە بە هیوابوو سەرچاوەی جوانی خۆی تیادابدۆزێتەوە ..

بەدەم ئاخواردنەوە ، مەنی خەیالیش لە ئاسمانی بیرا دەهات‌ودەچوو .. جاری واهەبوو زۆر بەرز دەفری و دەیویست لە هەموو بوون‌و ئەنانەت لە سووری ئاسمانیش یاخی‌ببێت ، هەندێ جاریش وا نزم‌دەبووەوە ، دەستەودامێنی سەرەوێلکی شەرمەزاری دەکەوت .

« ئافرەتیش هەندێ جار پەستو نزمە ، جا بۆ هەر ئافرەت .. هەموو نادەمیزادێك ، بێ‌گومان ئەویش هەنووکە گەڕیدەیەکەو هەمان جیهانی من پەی‌دەکات ، ئەم ساتانەی من دەژی ، بە بێزین بە کەمە جیاوازی‌یەکەوە .. ئوایە کۆمەڵگای ئێمە دەرئای رەوابینینی بۆ ئەو تۆزێ زیاتر کردۆتەوە »

ـ جزز .. زز .. جزز .

هاوارێك لە هۆزلەکەوە بەرزبووەوە ، بەناو ژوورەکانا دابەشبوو ، لەناو کرکراکەی گوێچکە سوکەکانی پەری‌خان‌دا دامرکایەوە ..

ـ پەری‌خان ئەوەچی‌یە ، ئاکاداربە رۆلە .

ووردە ووردە لەشکری رۆژ مەیدانی بۆسوبای شەوچۆل دەکرد .. ئەمیش وەکو سەربەرشتیارێکی ئەو سوپایە ووردە ووردە چاودێری هەموو ووردو درشتێکی دەکرد .. هەر سەر لە ئێوارێ ئەوو جێگا یەك کەسی‌یەکەی‌و بالانماکەی بەرابەری .. شەوکار راکشا ، گیان‌سرپوو، بێ‌ئەوەی بیەوێ خۆی خستە سەرگازی پشت ، دوکمەکانی سینەرەوەی سینەی ترازاند .. تەختی سنگ چاوەنواڕی هاتنی پاشایەکبوو ، قاچەکانی هەلکشاند .. چۆلەکەی حەیال کەوتە قوونەقوون .

« ئامانج لە تەنشتی‌یەوە راکشا ، هالاوی هەناسەی تێکەل بوویان گەرمی‌یەکی تاسەشکێنی بەجێگاو بان‌و سەراپای زوورەکە بەخشی ، قومری سرکی مەمك کەونە سەرچلی پەنجە، شیلەی توڵی لێو تك‌تك دەچۆڕایە ناو دەم‌و گیانی هەنگی نارەزوەوە .. دەستو پەنجەی زبری هەڵبەو ..و نەرمەی ناو ڕان‌و لاتەڕاف داستانی ئەو مەیوونەیان دەگێڕاوە کە تۆزێك لەمەویەر ئادەمیزادبوو .. ئەشك بەسەر رووماەتا بەرەو لالغاوە شۆڕبووەوە ، گەرمی‌و سوری لە کەناری لێوی لە خۆشیا داگیرساو پەنگیان‌خواردەوەو لەگەل جیرەی تەختەکەدا بەرەو نشێوی هەزار بەهەزاری شەرمەزاری هەندێرا .

ـ پەری‌خان : پەری‌خان ، بەرکە رۆلە ناچی بۆ دەوام ؟!

چاوی هەلێنا هەمان دیمەن لە ئاوێنە بالانماکەدا پێشەبرکێی ئەم دەدانەوە .. ملچەی لیوی بەدەمابردوو رەنگی ئەو دەنگەی دەرشت کە ووردە شەپۆلی دەم دەریایەکی فێڵی‌هاتوو دەی سازێنێ ..

دواقسە دەربارەی بەهرەی داهێنان

ـ عبدالله عباس ـ

لە بەشەکانی پێشوی ئەم زنجیرە وتارەدا ، باسی بەهرەی داهێنانمان کرد ، چەندان بەلگەو باری سەرنجی دیارو زانستی‌و جێگای باوەڕمان لەم لایەنەوە بەرچاوخست ، ئەوەی لەم بەشەدا ، ئەمانەوێ لێی بدوێین ، دواشت‌ئەبێ لەبارەی لایەنی بەهرەی داهێنان لای شاعیری هاوچەرخ .

لە پێشەوە ، ئەبێ ، ئەو راستی‌یە بزانین ، کە دیاردەی بەهرەی داهێنانی شاعیر ، هەرتیز ، درۆی لەگەل ناکرێ ، زیادە رۆیی‌و زۆر لەخۆکردن ، لە زوربەی زۆری دیاردەکانی ئەم زیانە فراوانە جەنجالەی مرۆڤا ، بە هەرشێوەیەك لەشیوەکانی هەنگاونان‌و هاتنە پێشەوەو چوونە دواوەدا بگونجێ ، زۆر لەخۆکردن‌و زیادە رۆیی لەگەل بەهرەی داهێنانی شاعیرانەدا ناکرێ ، هەرکەسێکیش دەست بدانە پێنووس‌و بیەوێ بەهرەی داهێنانی ئاخی بخانە روو ، مستلزماتی شاعیرانەی پاك‌و راستی ئاخی مرۆڤی هونەریی بێ‌گەیشتوی وەك شاعیر ئەبێ ، ڕەنگ‌و بۆی دەستکرد ، ئابلۆکانی ئاشیرین ئەکات‌و کە ئەشکاتە ئەم راستیە ، ئەوا رووبەرووی مەرگی بەهرەی داهێنانەکەی ئەبێ !

کەواتە ، بەچی ئەم بەهرەی داهێنانە ، لای شاعیر دەولەمەند ئەبێ‌و شتی ئەمر ئەدات بەدەستەوەو کەورە ئەبێ‌و هەر کەورە ئەبێ ؟!

بەدەست پێ‌کردنی ، خۆبەستنەوە بەرەئەوە ، رەگی ژیان‌و وشەی پیرۆزو بەچاکی هامەلە پێ‌کردنی لەدنیای شیعردا ، ئەمە ، وەك یەکەم هەنگاوی چەسپاندنی جێگا پێ ، بەلام ، دووبارە ، دەست بۆ ئەوە ئەکێشینەوە ، رەگ ئەبێ ، جێگا پێ‌نابێتەوە ، لەو دەست پێ‌کردنەوە ، لەدنیای فراوانی شیعردا ، بەرهەمەکان، کە بەهرەی رەگ داکوتاو دروستیان ئەکات ، لەسەر زەمینەی چەسپاوی پشت‌بەستو بەتوانای داهێنانی نوێ‌تر دەست پێ‌ئەکا ، دەست پێ‌کردنەکە ، بەهەلامەتی بەرەو دروست کردنی بەیوەندی نوێ‌تر لە نێوان رەگی داکوتراوو بوونی ئیستاداو چاوکردنەوەی هونەرمەندانە بەرەو سبەینێ هەنگاو ئەنێ .

« دنیای داهێنانی ، هونەری شیعری جوان ، کە دەربڕینی خواستو ئاواتەکانی باشەرۆژی شاعیری مرۆڤە » بەوە بایەخ‌و نرخە جوانیەکەی دەست ئەخات ، شاعیر ، خۆی چەندە ئەتوانێ راستبێ لەگەل ناخی خۆی‌و چەندە هونەرمەند ئەبێ لە دەربڕیندا ، بە وانایەکی تر ، ڕێزو نرخی شیعری جوان ، لای داهێنەر خۆیەتی‌و ئەبێ شاعیر ، ڕێزی شیعر بکرێ ، کە زۆر پیرۆزە ، بەمەش ئەتوانێ ، ڕێزی مرۆڤایەتی‌و بەهرەی داهێنانی خۆی وەك مرۆڤ دەستگیر بکات ، لێرەوە ، مەوزوعیەت‌و وردبینی‌و جاوکراوەیی زیرەکانەی شاعیر ئەبێ ، لای شاعیر خۆی بلەی یەکەمی بایەخدان وەربگرێ ، بەر لەوەی لەلوتکەی ئەلخۆپایبەوەدا وا لە خەلك بکات رێزی‌و شیعرەکانی بکرن ، شیعرو بەهرەی داهێنانی شیعری یاری‌کردن نیە بە « عاتیفەی » خەلك ـ وەك هەندێ بەداخەوە ئەمەیان کلردۆتە زەمینەی ناوبانگ ـ ، چونکە کردەوەکانی رۆژانەو رووداو دیاردەکانی دەسکردانەو بەزۆرەملێ لەشیعرا رەنگ ئادانەوە بە یەکگرتنەوەو کارتێ‌کردنی ناخی پاك‌و بەهرەی داهێنانی دنیای فراوانی ژیانی شاعیرانەو هونەرمەندانە ئەبێ ، ئەمەش بەلای شاعیرێکەوە قەدری شیعری پیرۆز بزانی ، حقیقەتێکە کەمەی لەگەل ناکرێ بەسانتمەتر بێوانەی بۆ دانانرێ ، شیعر ، ئەگەر بەم جۆرەی لێهات « سنعەتێکی رەزیل »ەو دورە لە دنیای شیعری پیرۆز ، چونکە ئەو دنیایە ، دنیای لەبەرکردن‌و داکەندنەوە ، داکەندن‌و لەبەرکردنەوە نیە ، دنیای شاعیر دنیای رەنگ داکوتان‌و داهێنانەو ئینجا کشان بەرەو رووناکی بەرەدەوام ، بەردەوامی لەداهێنانی تازەترا ، بەلام وەك لەبەشەکانی ترا دەستمان بۆ کێشا ، بەرەو رووناکی رزگاری مرۆڤ‌و قیمەتی مرۆڤایەتی .

ئەو شاعیرەی لەم بۆچوونەوە ، پشت بەستوو بەرەگی چەسپاوی دنیای بەهرەی داهێنانی شاعیرانەی هەنگاو ئەنێ ، جێگا هەنگاوەکانی دیار ئەبێ ، لە هەموو بارو زروفێکا دیارو بەهێز ئەبێ ، چونکە «گۆران»ی مەزن وتەنی (**شیعری بابەتی جوان ، شیعری بیرو ئیکدانەوەی وردو رەنگین ، سنووری ماوەو سەردەمی بەرەتلایە** ، لەهەموو کاتێکا ، لەناو هەموو بەرەو باوەڕێکا ، بەسەند کەر بۆ خۆی ئەدۆزێتەوە .) .

Institut Kurde de Paris

هاوری صدام حسین پێشوازی له وه‌زیری ناوخۆو به‌رگری کوێت کرد

سه‌عات دوانزه‌ی دوێنێ‌نیوه‌رو به‌ڕێز صدام حسین له جێگا که‌ی خۆی له باره‌گای ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی پێشوازیی له به‌ڕێز شێخ سعدالعبدالله سالم الصباح وه‌زیری ناوخۆو به‌رگری کوێت‌و وه‌فده‌که‌ی ته‌گی کردوه .

له‌م چاوپێکه‌وتنه‌دا که ٥ ده‌قیقه‌ی خایاندوه باسی به‌یوه‌ندی دۆستایه‌تی‌و برایه‌تی هه‌ردوو ولات کراوه ، له‌که‌ل ڕێگای پشه‌وکردنی ئه‌و به‌یوه‌ندیانه به جۆرێک که هاکه‌ی مه‌سه‌له‌کانی ته‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌بی تیدا بێت . له چاوپێکه‌وتنه‌که‌دا به‌ڕێز عزه ابراهیم ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکرایه‌تی شۆڕش‌و وه‌زیری ناوخۆ به‌شداربوه ..

میوانداری کۆشکی کۆماری

دوێنێ به‌یانی به‌ڕێز فواد قاسم الامیر به‌ڕیوه‌به‌ری گشتی‌ی کۆمپانیای کشتی‌ی فۆسفات چونه کوشکی کۆماری‌و به‌ڕێزی دانانی له‌و پله نوێیه‌دا سوپاسنامه‌ی خۆی بۆ سه‌رۆکی به‌ڕێز له ده‌فته‌ری میواندارییدا تۆمار کردوه .

هه‌روه‌ها به‌ڕێز فالح عبدالرزاق بالوزی کۆماری عیراق له مه‌مله‌که‌تی عه‌ره‌بی سعودی‌و به‌ڕێز فاروق صبری ئه‌لخطیب بالوزی کۆماری عیراق له مه‌غریب چونه‌ته کوشکی کۆماری بۆ دوعاخوازی ڕۆیشتنه‌وه بۆ شوێنی نیشته‌جێبونیان ناوی خۆیانیان له ده‌فته‌ری میواندارییدا تۆمار کردوه .

هه‌روه‌ها به‌ڕێز فاضل سلوم خلف به‌ڕیوه‌به‌ری گشتی‌ی ده‌زگای کاروباری قرن‌و ئاته‌واخانه‌کان چونه‌ته کوشکی کۆماری‌و به‌بۆنه‌ی دوعاخوازی سه‌فه‌ری بۆ ده‌ره‌وه‌ی وڵات ناوی خۆی له‌ده‌فته‌ری میواندارییدا تۆمار کردوه .

باسی په‌یوه‌ندی دوو قۆڵی نێوان عێراق‌و کوێت ..

دوێنێ کۆبوونه‌وه‌یه‌ک له‌نێوان به‌ڕێز عزه ابراهیم ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکرایه‌تی شۆڕش‌و وه‌زیری ناوخۆو شێخ سعد العبدالله السالم الصباح وه‌زیری ناوخۆو به‌رگری کوێتدا به‌سترا .

له‌و کۆبوونه‌وه‌دا پێوه‌ندی دوو قۆڵی نێوان هه‌ردوو ولاتی برا و ڕێگای پته‌وکردنی ئه‌وپێوه‌ندیه باس‌کرا بێجگه له‌باسی دۆخی ناوچه‌ی عه‌ره‌بی‌و ڕووداوه جیهانیه‌کانیش .

وه‌زیری به‌یوه‌ستی پێشوازی وه‌زیری نه‌وتی هیند له‌کات

بێڕێ نیوه‌ڕۆ به‌ڕێز سعدون غیدان ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکرایه‌تی شۆڕش‌و وه‌زیری به‌یوه‌ستی پێشوازی له‌به‌ڕێز هموانی نان‌دان باهوکۆنا وه‌زیری نه‌وت‌و کیمیاو به‌ینی هیندی‌و نه‌و وه‌فده‌ی له‌گه‌لیابوو کرد .

به‌ڕێز ئه‌ندامی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکرایه‌تی شۆڕش وه‌زیری به‌یوه‌ستی باسی نه‌و به‌ره‌سه‌ندنانه‌ی کرد که وڵات له‌هه‌موو بوارێکدا به‌خۆیه‌وه ته‌بینیتی‌و نه‌و ته‌قلایانه‌ی که‌سه‌رکرایه‌تی سیاسی حزب‌و شۆڕش ئه‌یدات له‌پێناوی بنیاتنانی بناغه‌کانی کۆمه‌لگایه‌کی سۆشیالیستی به‌گه‌ڕتوو .

هه‌روه‌ها له‌م به‌یه‌ک گه‌یشتنه‌دا باسی به‌یوه‌ندی دووقۆڵی‌و ئه‌وشتانه‌ی که گه‌لی هه‌ردوو وڵات به‌یه‌ک ئه‌به‌ستنه‌وه‌و ئه‌و هۆیانه‌ی که‌ئه‌بنه‌مایه‌ی پته‌وکردنی به‌یوه‌ندی هاوکاری نێوان هه‌ردوو وڵات له هه‌موو بوارێکه‌وه گراو به‌تایبه‌تی له‌باری به‌یوه‌ستی بۆ ته‌ل‌و ته‌ل‌دا‌ردا .

موناقه‌شه‌کردنی ڕێگای گه‌شه‌پێکردنی کشتوکال له هه‌ردو شاری سلێمانی و هه‌ولێردا .

به‌ڕێز لطیف نصیف جاسم وه‌زیری کشتوکال‌و چاکردنی کشتوکال‌و به‌ڕێز هاشم حسن سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی ڕابه‌راندن له ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی واقیعی کشتوکالی ناوچه‌که‌و ڕێگای به‌ره‌وپێش بردنیان خسته ژێر باس‌و لێکۆڵینه‌ی بۆ وه‌دی هینانی ئاوانه‌کانی سه‌رکرایه‌تی سیاسی .

له‌و کۆبوونه‌وه‌دا که دوێنێ له هه‌ولێر به‌سترا هاوڕێ عدنان داود جێگری ئه‌میندار‌ی سه‌رکرایه‌تی لقی ژووروی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتیراکی‌و ژماره‌یه‌ک له هاوڕێیان ئه‌ندامانی سه‌رکرایه‌تی لق‌و به‌ڕێزان سعاد ادیب جێگری سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی ڕابه‌راندن وبشیر عبدالرحمن ئه‌میندار‌ی کشتوکال به‌ڕێوه بردنی کشتوکال‌و چاک‌کردنی کشتوکال به‌شدار بوون .

وه‌زیری به‌ڕێز پێشتریش سه‌رۆکایه‌تی کۆبوونه‌وه‌یه‌کی ئه‌نجومه‌نی کشتوکالی کردبوو که بۆ باسی بێداویستیه‌کانی خۆ ئامادەکردن بۆ وه‌رزی داهاتووی تۆوچاندنی زستانی ته‌رخان کرابوو .

به‌ڕێز لطیف نصیب جاسم ، وه‌زیری کشتوکال‌و چاکردنی کشتوکال ، چاوی به‌سه‌رۆکی به‌ش‌ودایره‌کانی ناوچه‌ی کشتوکالی شاری سلیمانی‌و لقه‌کانی له‌قه‌زاو ناحیه‌کان‌دا که‌وتوه .

له‌و چاوپێکه‌وتنه‌دا . وه‌زیری به‌ڕێز وتویه‌تی : ئه‌بێ به‌وردی پشت به‌ئه‌خشه کشتوکالیه‌کان ببه‌ستن‌و به‌کارامه‌یی‌و دلسۆزی جێ‌به‌جێ‌ی بکه‌ن شان‌به‌شانی کادیره‌کانی کشت‌وکال‌و جوتیاره‌کان ، له‌پێناوی ده‌س‌نیشانکردنی هه‌مو ئه‌و کۆسپانه‌ی که ڕێگای لێ‌به‌ربه‌ست ئه‌کاو سه‌ره‌ڕای هه‌لخستنی گه‌لێ ده‌قی‌وا که به‌سه‌ر ئه‌و کۆسپانه‌دا هه‌تکاوینێ ..

به‌نجه‌بشی بۆ ئه‌و بابه‌خه گه‌وره‌یه‌ی که سه‌رکرایه‌تی سیاسی حیزب‌و شۆڕش بۆ پێش‌خستنی کشتوکال‌و به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی جوێیارانی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی کێشاوه ، که له‌ئه‌نجامی دلسۆزی‌یه‌وه هه‌لقه‌ولاوه له‌پێناوی بوژاندنه‌وه‌ی ناوچه‌که له‌پاش‌ئه‌وه‌ی که‌له‌نێو گه‌لی باری ئاناسایی‌دا ئه‌٦یا .

هه‌روا پێڕی‌شه‌و ، به‌ڕێز لطیف نصیف جاسم وه‌زیری کشتوکال‌و چاکردنی کشتوکال کۆبونه‌وه‌یه‌کی له‌گه‌ل ئه‌نجومه‌نی کشتوکالی شاری هه‌ولێری کرد‌و باسی باری کشت‌وکال‌و ڕێگای پێش‌خستن‌و ڕێک‌خستنی توانای هه‌مو لایه‌ک بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌کرد‌و ئه‌وه‌یشی دوباتکرده‌وه که : ئه‌بێ پشت به‌ڕابازی زانستی ببه‌ستین له‌ئه‌خشه‌داناناو بابه‌خێکی زۆرتریش بده‌ین به‌ده‌وری جوتیار بۆ سه‌رخستنی ئه‌خشه کشتوکالیه‌کان .

کۆبونه‌وه‌ی لیژنه‌ی به‌ره له هه‌ولێر

لیژنه‌ی به‌ره‌ی نیشتمانی‌و ئه‌ته‌وه‌یی پێشکه‌و تنخواز له هه‌ولێر له‌کۆبونه‌وه‌یه‌دا به سه‌رۆکایه‌تی سه‌رۆکی لیژنه‌که هاوڕێ نامر حسن ئه‌میندار‌ی ئه‌ته‌وه‌یی لقی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالیست له‌هه‌ولێر ، باسی بارو دۆخی سیاسی ئێستای نیشتمانی عه‌ره‌ب‌و ئه‌رکی هێزه نیشتمانی‌و ئه‌ته‌وه‌یی‌یه پێشکه‌وتنخوازه‌کان له به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی هێزه له‌ڕێ‌لاده‌رو خۆبه ده‌سته‌وه ده‌ره‌کان کردووه .

عه‌ره‌ها هاوڕێ سه‌رۆکی لیژنه‌که ده‌ربڕه‌ی ئه‌و ئۆباله مه‌زنه‌ی داواه که‌ئه‌یوێسته هێزه‌کانی ئه‌وبه‌ره‌ی نیشتمانی‌و ئه‌ته‌وه‌یی پێشکه‌وتنخوازی پارێز گاکه ڕای به‌رئه‌ن بۆ چه‌سپاندن‌و به‌ره‌یه‌کی فراوان‌و جالاکیه‌کانی ده‌زگاکانی ئۆتۆنۆمی‌و داکۆتان‌و چاندنی بیروباوه‌ڕه‌کانی شۆڕش‌و حزبی سه‌رکرده حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سۆشیالیست له ڕیزی جه‌ماوه‌ردا .

باس‌کردنی ڕێ‌وشوێنی به‌ره‌یه‌کی به‌یوه‌ندی دووقۆڵی نێوان عێراق و هه‌ندستان .

به‌ڕێز به‌یانی دکتۆر سه‌عدون حه‌مادی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌ی شۆڕشی به‌ڕێز (هموانی نان‌دان باهوکونای) وه‌زیری پترۆل‌و کیمیاویات‌و په‌ینی هندستانی کرد له‌گه‌ل ئه‌و وه‌فده‌ی که له‌گه‌لیابوو .

له‌چاوپێکه‌وتنه‌که‌دا له‌باره‌ی به‌یوه‌ندی دوو قۆڵی نێوان هه‌ر دوو لاوڕی‌و شوێنی به‌ره‌یه‌ی کۆڵرایه‌وه .

باس‌کردنی به‌یوه‌ندی به‌ئابوری و به‌ره‌نگاری نێوان عێراق و هه‌ندستان

بێڕێ به‌یانی دکتۆر مکرم جمال وه‌زیری ئاودێری له‌دیوانی وه‌زاره‌ته‌که‌ی‌دا پێشوازی‌ی به‌ڕێز (هموانی نان‌دان باهوکونا) وه‌زیری پترۆل‌و کیمیاویات‌و په‌ینی هندستانی‌ی کرد له‌گه‌ل ئه‌و وه‌فده‌ی له‌گه‌لیدا بوو .

له‌چاوپێکه‌وتنه‌که‌دا باسی به‌یوه‌ندی ئابووری‌و هونه‌ریه‌کان‌و ڕێ‌و شوێنی به‌ره‌یه‌کانیان کرا به‌جۆرێک خزمه‌تی به‌رژه‌وه‌ندی‌ی هه‌ردوو وڵاتی دۆست‌بکات .

هه‌روه‌ها باسی شێوه‌ی هاوکاری‌کردن‌و ئاڵ‌وگۆڕ‌کردنی پسپۆڕایه‌تی‌و زانیاری‌کرا له‌لایه‌نه‌کانی ئاودێری‌و داشۆرگه‌و دروست کردنی به‌سته‌وه .

مۆرکردنی مه‌حزه‌ری لیژنه‌ی هاوکاری ئابوری عێراق و هه‌ندستان .

بێڕێ له باره‌گای ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی‌دا ، مه‌حزه‌ری گشتی کۆبونه‌وه‌ی سێیه‌م ده‌وره‌ی لیژنه‌ی عێراقی‌و هیندی ، له مه‌یدانی ئابوری‌و هونه‌ری‌دا مۆرکرا .

به‌ڕێز غانم عبدالجلیل هه‌مان‌کاتا وه‌زیری ده‌وله‌ت‌و سه‌رۆکی لایه‌نی عێراقی‌و به‌ڕێز(هموانی نان‌دان باهۆکۆنا) وه‌زیری پترۆل‌و کیمیاکه‌ری وپه‌ین‌و سه‌رۆکی لایه‌نی هیندی مه‌حزه‌ره که‌یان مۆرکرد .. له مه‌حزه‌ری لقه‌لیژنه‌کان له‌لایه‌ن سه‌رۆکی لیژنه‌کانی پیشه‌سازی‌و نه‌خشه‌و کشت‌سازی‌و ئاوه‌دانی‌و گوازته‌وه مۆرکرا .

به‌م بۆنه‌یه هه‌ردو سه‌رۆکی عێراقی‌و هیندی . چه‌ند قسه‌یه‌کی ڕابانه‌یان کرد ، به‌ڕێز غانم عبدالجلیل له‌باره‌ی گرینگی سه‌ردانی به‌ڕێز باهۆکۆنا دواو وتی : ئه‌م سه‌ردانه ده‌ورنکی گه‌وره ته‌بینێ له‌به‌ره‌یه‌دانی به‌یوه‌ندی نێوان هه‌ردو ولاتی برا‌و له‌گشت ده‌رفه‌تیکا .

به‌ڕێز وه‌زیری پترۆل‌و کیمیاکه‌ری وپه‌ینی هیندیش ، باسی گیانی هه‌ره‌وه‌زی وتوێژه‌کانی هه‌ردولای کرد له‌پێناو به‌رژه‌وه‌ندی هاوکێی هه‌ردو ولاتی‌برا . سه‌رباری به‌یوه‌ندیه‌کانی نێوان عێراق‌و هیندستان .

گفت‌وگۆی ئاڵ‌وگۆڕکردنی پسپۆڕایه‌تی له‌بواری گواستنه‌وه‌ له‌نێوان عێراق و هه‌ندستاندا .

به‌ڕێز عه‌زیز ره‌شید عه‌قراوی وه‌زیری گواستنه‌وه بێڕێ نیوه‌ڕۆ چاوی به به‌ڕێز (هموانی نان‌دان باهوکونا) وه‌زیری پترۆل‌و کیمیاویات‌و په‌ینی هندی که‌وت له‌گه‌ل ئه‌و وه‌فده‌ی له‌گه‌لیدایه به‌ڕێز عه‌قراوی پێشوازی له‌وه‌زیری میوان‌کردو به‌درێژی باسی ڕۆژه‌کانی وه‌زاره‌ته‌که‌ی کرد بۆ به‌ره‌یه‌دانی که‌رتی گواستنه‌وه .

هه‌روه‌ها به‌ڕێز باهوکونا باسی به‌یوه‌ندییه به هێزه‌کانی نێوان عێراق‌و هندستانی‌کرد له گه‌ل به‌ره‌سه‌ندنی به‌یوه‌ندی دۆستایه‌تی نێوان گه‌لی هه‌ردوولا .

هه‌روه‌ها له چاوپێکه‌وتنه‌که‌دا باسی لایه‌نه‌کانی هاوکاری کردن‌وڕێ‌و شوێنی ئاڵ‌وگۆڕ کردنی پسپۆڕایه‌تی له‌لایه‌ن گواستنه‌وه له‌نێوان وڵاتی‌دا کراو توانستی دامه‌زراندنی چه‌ند کومپانیایه‌کی هاوبه‌شی له‌لایه‌ن گواستنه‌وه‌ی ده‌ریایی‌یه‌وه‌و دروست‌کردنی شتومه‌کی هێلی ئاسنین بۆ خزمه‌ت‌کردنی به‌رژه‌وه‌ندی یه‌کانی گه‌لی هه‌ردوو ولاتی دۆست .

باسکردنی پێویستیه‌کانی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی .

به‌یانی ڕۆژی یه‌ک‌شه‌مه‌ی ڕابردوو ئه‌نجومه‌نی ڕابه‌راندنی ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی کۆبونه‌وه‌یه‌کی به‌سه‌رۆکایه‌تی هاشم حسن سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌ن به‌ست .. له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا باسی بارودۆخی ناوچه‌که له‌هه‌مو لایه‌نێکه‌وه‌کرا بۆ دابین‌کردنی پێویستیه‌کانی‌و و هه‌وڵدان بۆ زیادن‌کردن‌و به‌ره‌بندانی ئه‌و خزمه‌تگوزاریانه‌ی که دامودەزگا جۆربه‌جۆره‌کان پێشکه‌شی ئه‌م ناوچه‌یه‌ی ئه‌که‌ن .

هه‌روه‌ها ئه‌نجومه‌ن له‌سه‌رئه‌وه ڕێک‌که‌وت که ٣٧٥ هه‌زار دینار ته‌رخان‌بکات بۆ کڕینی (١٥) پاس بۆ ده‌زگای گواستنه‌وه‌ی هاتوچۆکه‌ران له‌پارێزگای سلێمانی .

دیسان له‌م کۆبونه‌وه‌یه‌دا گه‌لێ له‌و بریارانه‌ی که به‌یوه‌ندی‌یان به کاروباری دارایی‌و ئیداری پارێزگاکانی هه‌ولێرو سلێمانی‌و دهۆک هه‌بوو مۆرگران .

له‌لایه‌کی تره‌وه بریاردرا زماره‌یه‌ک له کادیره‌کان دابه‌زرێن بۆ به‌ڕیوه بردنی کاروباری به‌ڕیوه به‌رایه‌تیه‌کانی ئه‌نجومه‌ن .

پاشماوه‌ی ئه‌ده‌بیات

ئه‌ته‌وه‌یی ساڵانی ٧٦ - ٨٠ له‌لایه‌ن ئه‌نجومه‌نی سه‌رکرایه‌تی شۆڕشه‌وه دروبات‌که‌ره‌وه‌ی ئه‌و ڕێبازه مه‌بده‌ئیه ساغه‌یه که‌شۆڕش گرتویه‌ته به‌ر له‌مه‌یدانی تێکۆشانی بێ‌وچاندا‌و له‌جوارچێوه‌ی کاری شۆڕشگێڕانه‌و بنیاتنانی به‌یوه‌ندیه سوشیالیستیه‌کان‌وه به‌دی‌هێنانی کامه‌رانی کۆمه‌لایه‌تی‌و بنیاتنانی بنکه‌ی‌مادی پێویست بۆ جێ‌به‌جێ‌کردنی گۆڕانکاری شارستانی‌و پێشکه‌وتنی ته‌کنیکی له‌وڵاته‌که‌ماندا .

نه‌خشه‌که ئامانجی جێ‌به‌جێ‌کردنی کۆمه‌له ئه‌رک‌و فرمانێکی جه‌مسه‌ری‌یه پێش‌قه‌تاری هه‌مووبان به‌دی‌هێنانی په‌ره‌پێدانیکی سه‌رانسه‌ره ئه‌مه‌ش له‌وێدا ده‌رده‌که‌وێ که ووتراوه ((په‌ره‌پێدان کردارنکی شۆڕشگێڕانه‌یه به‌ره‌و جه‌سپاندن‌و پاڵپشتکردنی ئازادی‌و سه‌ربه‌خۆیی ئابووری‌و به‌دی‌هێنانی پێشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تی)) ... هه‌رووها له‌دانانی ئه‌و ڕێ‌وشوێنانه‌دا به‌شداری‌ده‌کات که ڕێ بۆ بیناکاری سوشیالیستی خوش‌ده‌که‌ن . ئامانجی ئه‌خشه‌کانی شۆڕش‌و کرده‌وه شۆڕشگێڕانه یه‌ک له‌دوای‌یه‌که‌کانی بریتیه له‌وه‌دی‌هێنانی ڕابه‌رێنکی ئابووریانه‌و کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی سه‌رانسه‌ری‌ی له‌پێناوی به‌شداربوونی به‌رینترین که‌رته‌کانی کۆمه‌لانی خه‌ڵک له‌مه‌سه‌له‌ی په‌ره‌پێداندا‌و دروست‌کردنی بارودۆخی ئه‌وتۆ که په‌ره‌پێدانی به‌ته‌فینه‌وه به‌ئینته‌دی .

هه‌ر له‌م جوارچێوه‌یه‌دا ، شۆڕش به‌بڕیاره‌ی میژوویینه‌که‌ی ، واته بڕیاری خۆماڵی کردنی نه‌وت‌و شکاندنی ئیحتیکاری کومپانیا بێگانه‌کان ونه‌و هه‌وڵه ئاناسایانه‌ی که بۆ پێشخستنی جولانه‌وه‌ی پیشه‌سازی‌و گوڕانکاری له‌مه‌یدانی کشتوکالدا ده‌یدا ، به‌مانه قۆناغێکی گه‌وره‌ی بڕی له‌مه‌یدانی زیادکردنی داهاته‌مالیه‌کانی عراقدا که‌بوونه سه‌رچاوه‌یه‌کی باش بۆ دابین‌کردنی پێویستی بڕۆژه‌کانی په‌ره‌پێدان ، وئه‌م کاره‌ش بوبه‌یه‌کێک له‌هۆیه‌کانی خیراکردنی جولانه‌وه‌ی بیناکاری ئاوه‌دان‌کردنه‌وه‌و کردنه‌وه‌ی ده‌رگای کار بۆ هه‌رکه‌سێک که‌توانای کارکردنی هه‌بێت ، هه‌ر ئه‌مه‌ش خۆی بوو به‌دروستکه‌ری په‌ره‌پێدانێکی ئابووری‌و کۆمه‌لایه‌تی سه‌رتاپاگیر .

نه‌خشه‌که کۆمه‌لێک ئامانجی بۆخۆی دەست‌نیشان کردوه ، که له‌پێش‌هه‌مووبانه‌وه به‌رزکردنه‌وه‌ی ڕاده‌ی په‌ره‌پێدانی سه‌رانسه‌ری وپه‌ره‌سه‌ندنی که‌رته ئابووریه بنه‌ڕه‌تیه‌کان دته‌پێش‌چاو به‌جۆرێک که‌ببێته هۆی به‌دی‌هێنانی ئامانجی شۆڕش له‌به‌واری دروستکردنی ئابوریه‌کی هاوکێش‌و پشت‌به‌به‌ستان به‌ه‌وت وه‌کو سه‌رچاوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی .

نه‌خشه‌که ده‌وری که‌رتی سوشیالیستی قایمه‌کردوه قوونکردنه‌وه‌ی گۆڕانکاریه سوشیالیستیه‌کانی دووپات‌کرده‌ته‌وه به‌زیادکردنی به‌شی که‌رتی سوشیالیستی له‌چالاکی‌و مه‌یدانی جۆراوجۆری ئابووری بنه‌ڕه‌تیداو به‌وه‌ی ده‌ورنکی سه‌رکرداته‌ی‌داوه‌تێ‌و به‌روتشتن له‌سه‌ر بنیاتنانی قه‌واره‌ی سه‌ره‌کی که‌ئه‌بنه کۆله‌که‌ی ئابووری نیشتمانی‌و فراوان‌کردنه‌وه‌ی خزمه‌تگوزاریه کۆمه‌لایه‌تیه‌کان له‌سه‌ر ڕێ‌وشوێنی هاوکێش شان‌به‌شانی زیادکردنی ده‌سکه‌وتی ته‌وایه‌تی‌و پێشکه‌وتنی جولانه‌وه‌ی بیناکاری سوشیالیستی .

نه‌خشه‌که ، هه‌روه‌ها ، بابه‌خێکی ئاناسایی داوه‌ته ده‌وری کۆمه‌لانی خه‌ڵک‌و به‌رین‌کردنه‌وه‌ی به‌شداری‌ی میللی له‌جێ‌به‌جێ‌کردنی پڕۆژه‌کانی نه‌خشه‌که‌دا ، له‌مبش‌ه‌وه‌کو دارشتنی داب‌ونه‌ریتی دیموکراتیانه‌ی شۆڕشگێڕانه‌و کونجان له‌که‌ل ڕێ‌نوێیه‌کانی سه‌رکرایه‌تی سیاسیدا به‌تایبه‌تی ئامۆژگاریه‌کانی هاوڕێ‌ی تیکوشه‌ر صدام حسین له‌کۆڕی هۆیه‌کانی نزم‌بوونه‌وه‌ی به‌رهه‌مدا ، ئه‌و ئامۆژگاریانه‌ی که پیویستی به‌شداری کریکارانیان له داڕشتنی نه‌خشه‌ی به‌رهه‌مهێنان‌و ئه‌و ئۆباڵه‌ی له‌مه‌یداده‌ست‌و هه‌ڵسوڕاندن‌و چاوه‌دێری‌کردندا ده‌که‌وێته ئه‌ستێیان‌و به‌کارهێنانی ڕێ‌وشوێنی دیموکراتیانه له‌نێوان ڕووورده‌ست‌و ژێرده‌ست‌دا له‌کرداری ڕۆژانه‌دا له‌پێناوی ئه‌وه‌ی هه‌موو وزه‌وتوانا وشاره‌زاییه‌کان بۆ زیادکردنی به‌رهه‌م بخرێته‌کار ، خسته‌به‌رچاو .

له‌م بواره‌دا ، نه‌خشه‌که داوای له‌ڕێکخراوه‌کانی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی سوشیالیست وده‌زگاکانی به‌ره‌ی نیشتمانی ونه‌ته‌وه‌یی ورێکخراوو یه‌کیه‌تیه پیشه‌یی‌و جه‌ماوه‌ریه‌کان کردوه که بی‌وچان له جێ‌به‌جێ‌کردنی نه‌خشه‌که ، له‌هه‌موو بوارێکیدا ، به‌شداری‌بکه‌ن .

ئه‌و هه‌وڵ‌و ته‌قه‌للا زۆره‌ی که سه‌رکرایه‌تی حزب‌و شۆڕش ونه‌و ده‌زگایانه‌ی به‌ربرسیاری که‌رته به‌رهه‌میه‌کانیان که‌وتوته له‌سه‌ر ده‌بده‌ن له‌ستایشتی مه‌بده‌ئیه‌وه هه‌ڵده‌قوڵین ئامانجیان دروست‌کردنی تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی شۆڕشگێڕانه‌ی وابه که‌ببێته مایه‌ی سه‌رفرازی‌و کامه‌رانی بۆ به‌رینترین کۆمه‌لانی زه‌حمه‌تکێشی خه‌ڵک وببێته به‌ڵگه‌ی ئاشکراو وێنه‌ی‌برشنگداری وزه‌وتوانای تیکۆشانی شۆڕشگێڕانه به‌جۆرێک که کۆمه‌لانی خه‌ڵک ، له‌هه‌مو کون‌وقوژبنێکدا ، هان‌بدات به‌ره‌و توندترکردنی تیکۆشانی نازادیخوازانی وببێته هۆیه‌کی یارمه‌تیده‌ر بو کامڵ‌کردنی شیوه خه‌باتگێڕانه‌کانی له‌مه‌یدانی زه‌بردان له‌نیمپریالیه‌ت‌و هه‌مو دوژمنانی پێشکه‌وتندا .

Institut kurde de Paris

ده‌قی یاسای نه‌خشه‌ی په‌ره‌پیدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦-١٩٨٠

به‌ناوی که‌له‌وه
ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش
ژماره‌ی بریار ٧٥١
مێژووی بریار ٢٥ـ٦ـ١٩٧٧

نه‌خشه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ .

« سه‌ره‌تا »

بۆ جێبه‌جێ کردنی فه‌رمانه‌کانی ماده‌ی دوازده‌هه‌می ده‌ستووری کاتی که ده‌لێ ده‌بێ ده‌وله‌ت سه‌رکردایه‌تی‌و رێنوێنی‌و نه‌خشه‌دانانی نابووری نیشتمانی بگرێته ئه‌ستۆ به‌ه‌به‌سته‌ی داهه‌زراندنی رژێمی ئیشتیراکی له‌سه‌ر بنچینه‌یه‌کی زانستی‌و شۆرشگێرانه‌و له‌ورنگایه‌وه که پێداویستیه‌کانی یه‌کیه‌تی ئه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب دابین‌ده‌کا .

● ئه‌رکه مه‌رکه‌زیه‌کانی به‌رنامه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی

هه‌روه‌ها به‌پێی ئه‌و ئامانجو بیروباوه‌ڕه‌نیشتمانی‌و نه‌ته‌وه‌ییه مه‌رکه‌زی‌یانه که ئۆنگه‌ره‌ی هه‌ریمایه‌تی هه‌شته‌می حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتیراکی ده‌ستنیشانی کردوون ئامانجی نه‌خشه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ به‌شێوه‌یه‌کی بنه‌ره‌تی‌و راستوخۆ وه‌دی‌هێنانی ئه‌م ئه‌رکه‌مه‌رکه‌زی‌یانه‌ی خواره‌وه‌یه

ا ـ به‌ره‌پێدانی هه‌موولایه‌نی‌و خێرا ، چونکه په‌ره‌پێدان کرده‌وه‌یه‌کی شورشگێرانه‌یه که ئامانجی جێگیرکردن‌و چه‌سپاندنی رزگاری‌و سه‌ربه‌خۆیی نابووری‌و بێشکه‌وتنی کۆمه‌لایه‌تیه‌و مه‌رجی‌یه‌ش په‌ره‌پێدانێکی هه‌موولایه‌نی نابووری‌و کۆمه‌لایه‌تیه که تێده‌کۆشێ بۆ کۆرینی کۆمه‌ڵ به‌ته‌واوی .

● په‌ره‌پێدان له‌خزمه‌تی بنیاتنانی ئیشتراکیه‌تدا

ب ـ په‌ره‌پێدان چه‌ند شێوه‌و رێبازێکی داناوه بۆ خزمه‌تی بیناکردنی ئیشتراکیه‌ت له‌رێگای پته‌وکردن‌و په‌ره‌پێدانی به‌رهه‌م هێنانی ئیشتراکیه‌وه به‌چه‌شێنێك که‌ببێته هۆی له‌ناوبردنی هه‌موو دیمه‌نێکی چه‌وساندنه‌وه‌ی نابووری‌و به‌ره‌ووه‌دی هێنانی ئامانجه دوورمه‌وداکانی بنیاتنانی کۆمه‌ڵی ئیشتیراکی یه‌کگرتوو بڕوانه‌پێش .

که‌وابوو به‌رنامه‌ی دووکۆنه‌که‌ی به‌ره‌تی هه‌یه که ده‌بنه‌هۆی وه‌دی‌هێنانی ئامانجه هه‌موولایه‌نیه‌کانی به‌شێوه‌یه‌کی راست‌و دروست .

١ ـ ئیلزامی بوونی نه‌خشه به‌وه‌مانایه که ئامانجه چه‌ندی‌و چۆنیه‌کانی ئیلتیزامێکی بونه‌وکاریه‌ن‌و له‌سه‌ر ده‌زگاکانی ده‌وله‌ت پێویسته که زۆر به‌وردی هه‌ول بده‌ن بۆجێبه‌جێ کردن‌و به‌دی هێنانیان‌و له‌ماوه‌ی ساله‌کانی به‌رنامه‌دا به‌به‌رنامه‌ی کار داده‌نرێ .

٢ ـ په‌ره‌پێدانی به‌کار هێنانی پێوه‌ندی دیموکراتی‌یانه له‌دواچێتوه‌یه‌کی به‌ربلاودا به‌چۆرێك که هه‌ووی ده‌وڵه‌ی له‌ده‌زگا رەسمی‌و ئه‌هلیه‌کانداد ئیش ده‌کەن به‌ه‌شێوه‌یه‌کی به‌رین‌و کاریگه‌ر تێیدا به‌شداربن بۆ ئه‌وه به‌رنامه‌که به‌ئاراسته‌ی ده‌و به‌رنامه‌ی زه‌مانه‌ی بۆی داریژراوه جێبه‌جێ بکرێ‌و ده‌و راوانانه‌ی بۆی دانراون بنه‌دی .

له‌به‌رئه‌وه‌ی باس‌کراو به‌پێی فه‌رمانه‌کانی ماده‌ی چل‌و دووهه‌می ده‌ستووری کاتی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش له‌دانیشتنی رۆژی ٢٥ـ٦ـ١٩٧٧ی خۆیدا بریاری ده‌رکردنی ئه‌م یاسایه‌ی خواره‌وه‌ی‌دا .

ژماره (٨٩)ی ساڵی ١٩٧٧

یاسای نه‌خشه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ .

فه‌سڵی یه‌که‌م
« په‌سند کردنی نه‌خشه‌که‌و ته‌عریفه‌کان »

ماده‌ی یه‌که‌م :ـ به‌پێی ئه‌م یاسایه‌به‌رنامه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ په‌سندده‌کرێ که له‌ل‌و به‌نگه‌نه‌ی خواره‌وه ئاماژه‌هاتووه که هه‌ووریان به‌سه‌ریه‌که‌وه به‌شێکی بنچینه‌یی ئه‌م یاسایه‌ن .

١ ـ نه‌خشه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ .

٢ ـ یادداشتێکی روون کردنه‌وه که له رۆژی ١٩ـ٤ـ١٩٧٧دا له‌لایه‌ن وه‌زیری نه‌خشه‌کێشانه‌وه دراوه به‌جێگری سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش‌ـ سه‌روکی ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان .

٣ ـ رێ‌وشوێن‌و راسپارده‌کانی تایبه‌تی به‌رنامه‌ی سه‌رمایه‌ دانانی ساڵی ١٩٧٧ .

٤ ـ رێ‌وشوێن‌و راسپارده‌کانی تایبه‌تی به‌رنامه‌ی شته‌له‌ده‌وه‌ی هێنانی ساڵی ١٩٧٧ .

ماده‌ی دووهه‌م :ـ مه‌به‌ست له‌م زاراوانه‌ی خواره‌وه بۆ مه‌به‌سته‌کانی ئه‌م یاسایه ئه‌وه‌مانایه‌ن که له‌به‌رامبه‌ریاندا دانراون .

١ ـ نه‌خشه .. نه‌خشه‌ی په‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ساله‌کانی ١٩٧٦ ـ ١٩٨٠ که به‌پێی ئه‌م یاسایه په‌سند کراوه .

٢ ـ نه‌خشه‌ی ساڵانه .. به‌شێکه له‌نه‌خشه که‌نه‌جومه‌نی نه‌خشه‌کێشان کیشانی پێشنیارده‌کا ساڵانه جێبه‌جێ بکرێ‌و نه‌جومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش په‌سندی‌ده‌کا ، به‌رنامه‌ی سه‌رمایه‌دانانی ساڵانه‌و به‌رنامه‌ی شته‌له‌ده‌ره‌وه‌هێنانی ساڵانه به‌به‌شێکی بنچیابوونه‌وه له به‌رنامه‌ی ساڵانه داده‌نرێن .

٣ ـ پرۆژه .. کۆمه‌ڵێك کاروچالاکی پێوه‌ندیدار به‌وکارانه‌وه‌یه که به‌ناوێکی تایبه‌تی‌و له‌ژێر ماده‌یه‌کی تایبه‌تی خۆیدا له نه‌خشه‌ی ساڵانه‌دا باسی کراوه .

٤ ـ کار .. به‌شێکه له‌و پرۆژه‌یه که له نه‌خشه‌ی ساڵانه‌دا باسی‌کراوه .

٥ ـ خه‌رجی تێکرایی .. ئه‌واوی ئه‌و پاره‌یه که ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان بۆجێبه‌جێ کردنی پرۆژه‌که‌یان کاره‌که به‌ته‌واوی پشتی پێ ده‌به‌ستێ .

٦ ـ تخصیصاتی ساڵانه .. ئه‌و پاره‌یه که ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان له‌به‌رنامه‌ی ساڵانه‌دا بۆخه‌رجی پرۆژه‌که‌یان کاره‌که‌یان به‌شێکی به‌کێك له‌وانه پشتی‌پێ ده‌به‌ستێ .

٧ ـ لایه‌نی جێبه‌جێ که‌ر .. ئه‌ولایه‌نه‌یه که ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان جێبه‌جێ کردن‌یان چاوه‌دێری پرۆژه که‌یان کاره‌که‌ی پێده‌سپێری

٨ ـ لایه‌نی سوودوه‌رگر .. ئه‌و لایه‌نه‌یه که پرۆژه که‌یان کاره‌که بۆ به‌رژه‌وه‌ندی‌و خستنه‌کارو پاراستن یان سوودلێ وه‌رگرتن پێوه‌ندی پێ‌وه‌ هه‌یه .

فه‌سڵی دووهه‌م
مه‌به‌ه‌و ئه‌رکه سه‌ره‌کیه‌کانی ● راده‌ی هه‌ڵدان

ماده‌ی سێیه‌م .

١ ـ له‌که‌ل له‌به‌رچاوگرتنی ئه‌و مه‌به‌ئه سه‌ره‌کی‌یانه که له‌پێشه‌کی ئه‌م یاسایه داماتوون پێویسته راده‌ی هه‌ڵدان به‌گشتی‌و راده‌ی هه‌ڵدانی که‌رته نابووریه‌کان له‌مه‌ی خواره‌وه که‌متر نه‌بێ ..

- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی داهاتی نه‌ته‌وایه‌تی ٨ر١٦٪
- راده‌ی هه‌ندانی ساڵانه‌ی داهاتی تاوه‌که‌س ٣ر٣٪
- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی که‌رتی ئه‌وتوکانه‌کان ٥ر١٥٪
- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی پیشه‌سازیه ته‌حویلیه‌کان ٩ر٣٢٪
- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی که‌رتی کشتوکان ١ر٧٪
- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی که‌رته‌کانی دابه‌شکردن ٩ر١٦٪
- راده‌ی هه‌ڵدانی ساڵانه‌ی که‌رتی خزمه‌تگوزاریه‌کان ٤ر١٠٪

٢ ـ له‌سه‌ر هه‌موو وه‌زاره‌ته‌کان‌و ده‌زگاکانی به‌رپرس له‌که‌رته‌کانی به‌رهه‌م هێنان پێویسته که ئه‌وراده هه‌ڵدانه‌ی له‌به‌رکه‌ی (١)دا باس‌کراوه به‌دی بهێنن به‌چه‌شێنێك که ببێته هۆی ئۆرینی هه‌یکه‌ڵی نابووری نیشتمانی‌و که‌م کردنه‌وه‌ی پشت به‌ستنی به‌نه‌وت بۆ ئه‌وه‌ی له‌دوا ساڵی به‌رنامه‌دا به‌شداری نه‌وت له‌پێك هێنانی به‌رهه‌مه‌ی خۆڕاڵیدا به‌گشتی بگاته (٦ر٥٠٪)

٣ ـ پێویسته ئه‌وه‌ئاماده‌یه که بۆراده‌ی هه‌ڵدان له‌به‌رچاو گیراوه وه‌دی بهێنرێ‌و له‌به‌نه‌ره‌ته‌وه‌و له‌سامانه‌کانی به‌رنامه‌دا پاڵ به‌زیادکردنی به‌رهه‌مداری سه‌رمایه‌ی وه‌کار خراوه‌وه بدرێ‌و ئه‌مه‌ش پێویستی به‌وه هه‌یه که شێوه‌کانی به‌رهه‌مداری ئه‌شه‌یان پێ‌بدرێ‌و هه‌موو ئه‌و سه‌رمایانه‌ی وه‌کارده‌خرێن باشترین که‌ڵکیان لێ‌وه‌ربگیرێ .

● رێبازه‌کانی قووستر کردنی ئاو و کۆره‌ـ ئیشتراکیه‌کان

٤ ـ بێجگه ئه‌وانه‌ی پێشه‌وه ئامانجی نه‌خشه‌ قووتر کردنی ئاو و کۆره ئیشتیراکیه‌کانه له‌م چه‌ند ریازه سه‌ره‌کیه‌دا ..

ا ـ زیادکردنی به‌شه‌ی که‌رتی ئیشتیراکی له‌هه‌موو چالاکی‌و مه‌یدانه ئه‌ساسیه‌کانی نابووریدا به‌جۆرێك که‌ده‌وری پێشره‌وو رێنوێن وه‌ربگرێ‌و وه‌دی هێنانی گوریتکی ئه‌وعی له‌چه‌شن‌و شێوازه‌کانی کاردا به‌جۆرێك که‌ڕێگا بۆ په‌ره‌سه‌ندنی پێوه‌ندیه‌کانی به‌رهه‌م هێنانی ئیشتیراکی خۆش‌بکا .

ب ـ به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر دروست کردنی چه‌ند هه‌یکه‌ڵێکی گۆڵه‌که‌و بنچینه‌یی بۆ نابووری نیشتمانی وه‌ك ئه‌ویه‌کی به‌ئه‌ره‌تی به‌جێ کردنه‌وه (استیعاب)ی ئه‌و ئه‌و پێداویستیه نابووری‌و کۆمه‌لایه‌تی‌و سیاسی‌یانه که ئه‌شه‌کردنی باشه‌ڕۆژ پێویستی پێیان ده‌بێ .

ج ـ په‌ره‌پێدانی خزمه‌تی کۆمه‌لایه‌نیه‌کان به‌شێوه‌و رێبازێك که‌له‌که‌ڵ زیادبوونی داهاتی نه‌ته‌وایه‌تی‌و پێشکه‌وتنی بزووتنه‌وه‌ی بنیاتنانی ئیشتیراکی هاوکێش بێته‌وه ، ئه‌مه‌ش پێویستی به‌وه هه‌یه که‌نه‌خشه راده‌ی هه‌ڵدانی خزمه‌ته کۆمه‌لایه‌نیه‌کان له ساڵدا بگه‌یه‌نێته ٥ر٨٪ ئه‌مه‌ش به‌چه‌شێنێکی به‌ئه‌ره‌ی قۆرکردنی خۆرایی‌و خزمه‌تگوزاری ته‌ندروستی پێشکێری له‌ئه‌خۆشی ده‌کرێته‌وه بێجگه له‌مه‌یدانه‌کانی سه‌رمایه‌دانانی رێ‌نوێنی کراو بۆ چاوه‌دێری کردنی مرۆڤ به‌چه‌شێنێکی تایبه‌تی واته به‌ره‌پێدانی به‌شه‌ری له‌چوارچێوه‌ی فێرکردن به‌هه‌موو قۆناخه کانیه‌وه‌و مه‌شق پێکردن له‌هه‌موو شێوه‌کانیدا وه‌ك مه‌شق ئاینکردنی پیشه‌یی‌و هونه‌ری‌و ئاماده کردنی کادری شاره‌زاولێزان ، شتێکی که‌ش که پێوه‌ندی به‌و ئه‌رکانه‌وه هه‌یه کارکردنه بۆ درێژه‌پێدانی په‌روه‌رده‌کردنی جه‌ماوه‌ر به‌شێوه‌یه‌کی ئیشتیراکی‌و قوولتر کردنی مه‌فهوومه‌کانی نه‌ته‌وه‌یی ئیشتیراکی به‌جۆرێك که‌ببێته هۆی زیادبوونی توانای هاونیشتمانیه‌کان له‌سه‌ر به‌رهه‌م هێنان‌و کۆرین به‌گوێره‌ی پێداویستیه‌کانی دروست کردنی کۆمه‌ڵی ئیشتیراکی .

د ـ پایه‌خدانێکی تایبه‌تی به‌و پرۆژ خزمه‌تگوزاری‌یانه که تایبه‌تی بارنزگاکان‌و ناوچه لادێیه‌کانن که به‌شێك له‌وان پرۆژه‌ی نیشته‌جێ‌کردنی لادێ (پرۆژه‌کانی ناوی خواردنه‌وه) پرۆژه‌کانی کاره‌بابردن بۆ لادێن به‌جۆرێك که له ماوه‌ی ساله‌کانی نه‌خشه‌دا پێشکه‌وتنێکی راسته‌قینه بۆ پله‌ی ژیانی دانیشتوانی لادێ دابین بکرێ‌و خزمه‌ته پێویسته‌کانیان بۆ پێك بهێنرێن به چه‌شێنێك که به‌ره‌به‌ره جیاوازی پێداویستیه کانی ژیانێکی به‌ته‌ندروستی له‌نێوان شاره‌ولادێ‌دا هه‌نبگیرێ .

● هێڵه پانه‌کانی هێندێ سیاسه‌تی ئابوری

٥ ـ وه‌دی‌هێنانی ئامانجه بنه‌ره‌تیه‌کانی نه‌خشه پێویستی به‌دانانی هێندێ سیاسه‌تی‌ئابووری ئه‌وتۆ هه‌یه که جێبه‌جێ کردن به‌شێوه‌یه‌کی رێك‌وپێك‌و هاوکێش له‌هه‌موو که‌رته بنه‌ره‌تیه‌کاندا ده‌سته به‌ربکه‌ن ، هه‌ربۆیه‌ش نه‌خشه هێڵه‌پانه‌کانی هێندێ سیاسه‌تی ئابووری تێدایه به‌وجۆره که له‌خواره‌وه روون کراوه‌ته‌وه .

ا ـ هه‌وڵدان بۆ گه‌شه‌پێدانی پاشه‌که‌وته نیشتمانیه‌کان‌و دانانی سیاسه‌تێکی پێویست بۆهاندانی پاشه که‌وت کردن له‌باره‌ی گه‌شه پێدان‌و رێك‌وپێك کردنی دامه‌زراوه‌ـ کانیه‌وه .. هه‌روه‌ها هه‌وڵدان بۆ رێك‌و پێك‌کردن‌و رێ‌نوێنی به‌کار هێنان (الاستهلاك) به‌چه‌شێنێك که پێداویستیه‌کانی جه‌ماوه‌ر بۆ شتومه‌کی به کارهێنان به‌جۆرێکی هاوکێش دابین بکا ، و کارکردن بۆ که‌م کردنه‌وه‌ی دیارده‌کانی زیاده‌ڕۆیی‌و به‌ربه‌ره‌کانی له‌وشێوه به‌کارهێنانه که داهات به‌فیڕۆده‌دا چ له‌مه‌یدانی به‌کار هێنانی گشتی‌و چ له‌به‌کار هێنانی تایبه‌تیدا .

ب ـ رانه‌یاندنی پێشه‌کی سیاسه‌تی نرخ‌دانان به‌تایبه‌تی بۆ به‌رهه‌مه کشتوکالیه‌کان به‌ئه‌ره‌ته‌کان له‌پێش وه‌رزی کشتوکالیدا بۆده‌سته‌به‌رکردنی داهه‌زراوی له پێوه‌ندی‌و شێوه کانی به‌رهه‌می کشتوکالداو بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی رانه‌یه‌کی باڵاره‌ی داهات بۆجووتیاره‌کان‌و به‌چه‌شێنێك که داهاتی کاری کشتوکانی دلخۆشکه‌ر‌و هاندەرێ بۆ زیادکردنی به‌رهه‌م‌و بۆ ئه‌شه‌پێدانی داهاتی ره‌وانه‌ی له‌لادێ ئیش ده‌که‌ن به‌پێی رێبازه‌کانی بنیاتنانی ئیشتیراکی‌و به‌چه‌شێنێك که ره‌وه‌ندێکی به‌رچاوی ره‌ندی‌و چۆنی له‌به‌رووی به‌رهه‌م دابین بکات .

ج ـ وه‌دی هێنانی به‌پێوه‌ندی له‌نێوان نه‌و شوێنه واره نابوورییانه‌دا که له حه‌رج‌و داهاتی میزانیه‌ی گشتی ده‌وله‌ت به‌یداده‌بێ‌و له نێوان ئامانجه‌کانی به‌رنامه‌ی به‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی‌دا به‌جۆرێك که نه‌و حه‌رج‌و داهاته له‌که‌ڵ پێداویستیه‌کانی گۆرینی ئیشتیراکی له‌هه‌یکه‌ڵی نابوورێ‌و کۆمه‌ڵدا رێك بکه‌وێ نه‌مه‌ش له رێگای دانانی سیاسه‌تێکی به‌جێی نرخ دانانه‌وه ده‌کرێ که دامه‌زراوی له نرخی ئه‌و که‌ل‌وپه‌له ئه‌ساسی‌یانه‌دا دابین بکا که به‌شی هه‌ره‌زۆری دانیشتوان به‌کاریان دێنن‌و هه‌رله‌وکاته‌شدا پێش به‌رێبازانه بگرێ که ده‌بنه هۆی ناوسان .

● پێویستی په‌ره‌پێدانی رێ‌وشوێنی به‌شداری دیموکراتیانه له‌کاردا

٦ ـ بۆ ئه‌وه‌ی نه‌خشه جوان جێبه‌جێ بکرێ‌و موتابه‌عه‌ی بکرێ ده‌بێ به‌ره‌وپێشچوونی نابووری به‌ئاراسته‌ی به‌ره‌ی به‌رنامه‌ی به‌ره‌پێدانی نیشتمانی که‌له‌ نه‌خشه‌دا هاتووه ئه‌شه‌ی رێ‌بدرێ‌و رێ‌وشوێنی به‌شداری دیموکراتی‌یانه له کاردا به‌وه‌ی پێ بدرێ به‌ره‌وئه‌شه پێدانی ئه‌رکو فه‌رمانه‌کانی ده‌زگاکانی‌ده‌وڵه‌ت‌و چاوه‌دێری‌و ئاراسته‌کردنی به‌جێ هێنان‌و (الاداء) ئه‌شه‌پێدانی سیستمه‌و شێوه‌کانی به‌جێ هێنان‌و موتابه‌عه‌و دانانی نیزامێك بۆ هاندەره نیجابیه‌کان‌و به‌گێکی‌تر بۆ دیارده‌سه‌لبیه‌کان به‌پێی رێ‌وشوێنێکی دیاری‌کراو .

● ئاماده‌کردنی توانا و وزه‌کان بۆ وه‌دی‌هێنانی ئامانجه نابووری‌و کۆمه‌لایه‌تیه کانی نه‌خشه

ماده‌ی چواره‌م .. بانگ کردنی رنکخراوه‌کانی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتیراکی‌و ده‌زگاکانی به‌ره‌ی نیشتمانی‌و نه‌ته‌وایه‌تی بێشکه‌وتنخوازو رنکخراوه وه‌کیه‌تیه پشه‌یی‌و جه‌ماوه‌ریه‌کان بۆ به‌شداری له دانانی نه‌و شێوه‌و رێ‌و شوێنانه‌دا که زامن بۆ به‌ره‌پێدانی ده‌وری نه‌وان له‌به‌شداری به‌رده‌وامدا بۆ جێبه‌جێ‌کردنی نه‌خشه به نه‌هه‌وو ئاسۆزه‌مانیه‌کانیه‌وه هه‌روه‌ها کارکردن بۆ ده‌ست نیشانکردنی ئه‌وه‌ڵادان‌و چه‌پره‌وی‌یانه‌ی تێیدا روودەدەن به‌شه‌وه‌یه‌کی مه‌وزووعی‌و دۆزینه‌وه‌ی ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی بیکارماونه‌وه له نه‌خشه کیشانی به‌ره‌پێدانداد.

ئه‌مه‌ش پێویستی به‌مانه‌ی خواره‌وه هه‌یه ..

١ ـ ئاماده‌کردنی هه‌موو وزه‌و تواناکان‌و به‌کارهێنانی هه‌وڵ‌و تێکۆشان‌و خستنه‌کاری شێوه‌ی ئاناسایی‌و ئوسلووبی گه‌شه کردوو ئه‌و ده‌ست پێشخه‌ریه فه‌ردی‌و هه‌ره‌وه زی‌یانه که له‌سه‌ر بنچینه‌یه‌کی زانستی‌و مه‌وزووعی دانراون بۆ وه‌دی هێنانی ئامانجه نابووری‌و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی نه‌خشه .

٢ ـ زیادکردنی کاریگه‌ریه‌تی ده‌زگاکانی راگه‌یاندن‌و به‌کار هێنانی رۆژنامه‌گه‌ری نیشتمانی بۆهاندانی جه‌ماوه‌ر بۆ به‌شداری به‌رده‌وام‌و کاریگه‌ر له‌کرده‌وه‌ی په‌ره‌پێداندا‌و دۆزینه‌وه‌ی نه‌وکه‌م‌و کوڕتی‌یانه که ده‌بنه کۆسپی جێبه‌جێ کردنی ئامانجه‌کانی نه‌خشه‌به ئاماده‌کردنی ده‌ره‌تانی وتووێژی مه‌وزووعی بۆ راست کردنه‌وه‌ی هه‌له‌وچه‌وتیه‌کان‌و لادان له‌رێبازی به‌رنامه‌و بۆ ئه‌شه‌پێدانی شێوه‌کانی جێبه‌جێ کردنی .

٣ ـ له‌سه‌ر وه‌زاره‌ت‌و دامه‌زراوه پێوه‌ندی داره‌کانی که‌رتی ئیشتیراکی پێویسته پێداویستیه‌کانی به‌شداری جه‌ماوه‌ر وه‌ك له پرگه‌ی (١)و (٢)ی ئه‌م ماده‌یه داهاتوه له‌به‌رچاو بگرن‌و هه‌نگاوی پێویست باوێژن بۆ وه‌دی هێنانی مه‌به‌ست له‌وبه‌شداریه به‌چه‌شێنێك که کارێك‌کردنی زیاتری ده‌زگا رەسمی‌و گه‌له‌کان ده‌سته‌به‌ربکا به‌گوێره‌ی ئه‌و بنچینه‌و رێبازانه که له دووبه‌یاننامه‌که‌ی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شۆرش‌و سه‌رکردایه‌تی هه‌رێمایه‌ی حزبی به‌عسی عه‌ره‌بی ئیشتیراکیدا که‌له‌ئه‌یلولی ١٩٧٦دا ده‌رچوون ، باسیان‌کراوه .

● که‌رتی تایبه‌تی‌و ده‌وری له‌چوارچێوه‌ی ئامانجه‌کانی نه‌خشه‌دا

ماده‌ی پێنجه‌م ..

١ ـ ئه‌وشه‌خسه ئاسایی‌و مه‌عنه‌وی‌یانه‌ی له‌که‌رتی تایبه‌تیدا ئیش ده‌که‌ن ده‌بێ به‌پێی ئه‌وپریارو سیاسه‌تانه ره‌فتاربکه‌ن که ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان دایان ده‌نێ‌و پێوه‌ندیان به‌و کاروچالاکی‌یانه‌ی که‌رتی تایبه‌تیه‌وه هه‌یه که له نه‌خشه‌دا دیاری‌کراون.

٢ ـ له‌سه‌ر وه‌زاره‌ته‌کان پێویسته هه‌نگاوی ئه‌وتۆ بهاوێژن که جێبه‌جێ‌کردنی بریاره‌کانی ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان که له‌پرگه‌ی (١)ی ئه‌م ماده‌یه‌دا باسیان کراوه ده‌سته‌به‌ر بکات به جۆرێك که‌زامنی ئه‌وه‌بێ که‌که‌رتی تایبه‌تی ده‌وروچالاکی‌خۆی له‌چوارچێوه‌ی ئامانجه‌کانی نه‌خشه‌دا بنوێنێ.

ماده‌ی شه‌شه‌م .. له‌سه‌ر وه‌زاره‌ت‌و دامه‌زراوه‌کانی که‌رتی ئیشتیراکی پێویسته هه‌رکامه ئه‌وه‌نده‌ی پێوه‌ندی به‌خۆیه‌وه هه‌یه هه‌نگاوی پێویست بهاوێژن بۆ چاوخشاندنه‌وه به‌و یاساو ته‌شریعاته نابووری‌و کۆمه‌لایه‌تی‌و ئیداری‌و دارایی‌یانه‌دا که کۆسپ ده‌خه‌نه سه‌رێگای وه‌دی‌هێنانی ئامانجه‌کانی نه‌خشه وده‌بێ له‌جێگای ئه‌وانه جه‌ند صیغه‌یه‌کی ئه‌وتۆ پێشنیاربکه‌ن که له‌گه‌ڵ پێداویستیه‌کانی جێبه‌جێ‌کردنی نه‌خشه‌و پێویستیه‌کانی ئاڵ‌وگۆری شۆرشگێرانه‌و ئیشتیراکی ئیستاوگه‌شه‌کردنی داوروژیدا رێك‌بکه‌ون .

● نه‌خشه‌ی ساڵانه‌ی وه‌زاره‌ته‌کان‌و ده‌زگاکانی ده‌وله‌ت

ماده‌ی حه‌وته‌م ..

١ ـ هه‌موو وه‌زاره‌ت‌و ده‌زگاکانی ده‌وله‌ت هه‌رکامه به‌گوێره‌ی ئیشی خۆیان نه‌خشه‌ی ساڵانه‌ی دوورودرێژ بۆ به‌جێ‌هێنانی نه‌و ئه‌رکانه که له‌نه‌خشه‌ی به‌ره‌پێدانی نه‌ته‌وه‌یی ٧٦ـ١٩٨٠دا له‌به‌ر چاوگیراون ئاماده‌ده‌که‌ن به‌جه‌شێنێك که‌نه‌خشه‌ی ساڵانه به‌گوێره‌ی سروشتی چالاکیه‌کان‌و ته‌فاصیلی پێویستی ده‌رباره‌ی نه‌خشه‌کانی به‌رهه‌م‌هێنان‌و هێزه ئیشکه‌ره‌کان‌و ناردنه‌بازارو به‌رنامه‌ی سه‌رمایه‌دانان‌و به‌رنامه‌کانی شته‌له‌ده‌ره‌وه‌هێنان‌و شته‌له‌ده‌ره‌وه‌ناردن تێدا بێ‌و وه‌ك نه‌خشه‌یه‌کی ته‌واوو رێك‌وپێك‌بدرێ به‌وه‌زاره‌ته‌ نه‌خشه‌کێشان بۆ لێکۆڵینه‌وه‌و ئاماده‌کردنی بۆ ئه‌وه‌ی بخرێته به‌رچاوی ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان .

٢ ـ نه‌خشه‌ی ساڵانه‌ کاتێك به‌پێی په‌سندکردنه پێوه‌ستکان هێزی یاسای‌وه‌رگرت ده‌بێته ئیلزامی .

٣ ـ کاتی پێشکه‌ش‌کردنی نه‌خشه‌کانی ساڵانه‌و رێ‌وشوێنی ئاماده‌کردنیان به‌گوێره‌ی ته‌علیماتێك دیاری‌ده‌کرێ .

فه‌سڵی سێیه‌م

● فه‌رمانه‌ گشتیه‌کان‌و ده‌سه‌ڵاته‌کانی ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌ کێشان

ماده‌ی هه‌شته‌م ..

١ ـ ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان داهات‌و تخصیصاتی نه‌خشه‌ی ساڵانه به‌پێی فه‌رمانه‌کانی ئه‌م یاسایه دیاری‌ده‌کا .

٢ ـ خه‌رج‌کردن بۆ ئه‌و پرۆژه‌و کارانه‌ی له‌نه‌خشه‌ی ساڵانه‌دا ده‌گونجێنرێن به‌پێی بریاره‌کانی ئه‌نجومه‌نی نه‌خشه‌کێشان‌و له‌و تخصیصاته ده‌بێ که‌بۆیان داده‌نرێ .

بروانه ل : ١١

Institut Kurde de Paris

ژۆرجار منداڵ چ کوڕ بێت چ کچ تووشی دەردی شەرمەزاری ئەبێتو شەرم ئەکات خۆی بشانی خەڵك بدات وتێکەڵاویان لەئەنداو بکاتو ، دایك و باوکی منداڵەکەش بەرئشان ئەبنو ئەکەونەوە دوودڵیەوە کە ئایا منداڵەکەیان بۆچی شەرمەزارە ؟

لێرەدا ئەڵێین کەشەرمەزاری منداڵەکە لەوانەیە لەبەر چەندشتێکی نا سروشتیانە بێت کە لەلەشی منداڵەکە خۆی هەیەوکو حیلی چاوی یاخود خواری قاچەکانی تاقە رنگەش بۆچارەسەرکردنی ئەم کەموکوڕیە ئەهێشتنی کەموکوڕیەکەخۆیەتی . لەوانەشە هۆی ئەمە بەچۆنیەتی ژیانی ئەو منداڵەوەبەستراوبێت کە لەگەڵ دایك و باوکیا ئەژی ، وەك بڵێین دایك و باوکی منداڵەکە حەز لە تێکەڵاوی خەڵك ناکەنو زۆرکەمدەر ئەکەون ..

ئەمەش لەوانەیە چارەسەر ـ بکرێت بەڵام چارەسەرکردنەکە ئەمەیان لەلایەن دایك و باوکەوەدەست پێدەکات ئەویش بە دەرچوونیان لەو ئۆشەڤیریەی کە تێدا ئەژینو تێکەڵاوی کردن لەگەڵ خەڵك و چوونە ئەوجێگایانەی کە جاروبار خەڵك بۆی ئەچێنو منداڵەکەشیان لەگەڵ خۆیان ببەن لێرەدا بەرەبەرە منداڵەکە بەسەرشەرمەزاریەکەی زاڵ ئەبێتو ، حەز لەتێکەڵاوی و یاریکردن و گفتوگۆکردن ئەبێت لەگەڵ منداڵەکانی تر ..

رجاء خضير

باڵەوانی بەرهەم هێنان

لە باکوری خۆشەویستماندا کە ئەڵێن کارگەی تیدایە ، رۆژەی ئافرەتی ئیشکەر لەبیرەودایە ، بە بەیدابوونی هەستو هووشیاری ، بەشێك لە ئافرەتانی ئیشکەر بەرهەمی زیاتریان خستەروو ، ئەمەش بانی بەکاربەدەستانو سەرەك ئیشەکانەوە تا ئەمە بنرخێنو نازناوی « داهێنەر » یاخود « باڵەوانی بەرهەمهێنان » بەو جۆرە ئافرەتە ئیشکەرە ببەخشن ...

لیمرۆ جاومان بە ئافرەتێکی ئیشکەرئەکەوێ ، کە خەڵاتی یەکی ئایاری پێبەخشراوە . ئەویش (ناظمە حمزە عزیز) لە کارگەی « تریکۆ » ئیشدەکا ...

● باشە خوشکە ، چۆن توانیت نازناوی « داهێنەر » دەستگیربخەیت ؟

ـ لەبەر ئەوەی لەسەر خاکی ئەم نیشتمانە ئەژیم ، خۆم وانەبینم کە لەسەرمە خزمەتێکی پیرۆز بنوێنم ، تاوەکو بەشداری بەرزکردنەوەی رادەی پێشکەوتنی نیشتمانەکەمبکەم ، بۆیە بەهەموو چالاکیو دڵسۆزیەکەوە هەوڵمداو کارمکرد ، ئەمەش پاڵی بەکاربەدەستانەوەنا بۆ خەڵاتی یەکی ئایارم هەڵبژێرن ..

● دوا لەندازە چەندە کە لە کارەکەتدا کەیشتوی ؟

ـ تواینومە بەتەنیا لە رۆژێکدا « ٢٠ » دەستە کەوڵە خوری بچنم ، ئەو رۆژەیەش زۆرزیاترە لەو رادەیەی کە پێویستە .

● ئەوشتانە چین کە هانی کرێکارئەدەن زیاتر بەرهەمەوە بەربهێنێ ؟

ـ بە باوەڕی من کرێکار پێویستی بە هاندانێیە بۆ ئەوەی کاربکاو بەرهەم زیاتر بێشکەش بکا ، لە کاتێکدا کە ئەو بیر لە حزمەتی ولاتەکەی ئەکاتەوە ... لەگەڵ ئەوەشدا بەخششی ماددیو مووچەزیادکردن هانی کرێکاریداوە ، بەرهەمەکەی زیادبکات .

● لەئەنجاما ئەمانەوێ خواستی دوا رۆژت بزانین ؟

ـ ئەمەوێ بارمان لەوە باشتربێت کە ئێستا تێیداین و ولاتەکەم لەریزی ولاتە پێشکەوتوەکانی جیهاندابینم . ماڵئاوایمان لێکردو هیوای بەرەسەندنو پێشکەوتنمان لە بواری کارەکەیدا بۆخواست .

حەبی خەواندن ئەبێتە هۆی شەونخونی

راستیەکی سەیر دەربارەی حەبی خەواندن خراوەتەروو ، ئەم راستیە ئەوە ئەسەلمێنی کەئەم جۆرە حەبانە چارەسەری شەونخوونی ناکەن بەڵکو بەپێچەوانەوە ئەبێتە مایەی شەونخوونی مرۆڤ .. لە بەرئەوە بارە زورەی ئەمەریکاییەکان لە کرینی ئەم جۆرە حەبانە خەرجیئەکەن دەگاتە ١٠٠٠ ملیۆن دۆلار لەساڵێکداوە هەمووشی بە فیرو ئەچێت .

ژمارەی ئەو ئەمەریکاییانەی کە تووشی شەونخوونی هاتوون ئەگاتە ٢٥ ملیۆن کەس لەلایەکی ترەوە پزیشکەکانی کارگەکانی لێکۆڵینەوەی زانکۆی ئەستانفۆرد دەریانخستووە کە نزیکەی لە ٤٠٪ ئەوانەخۆشانەی کە تووشی شەونخوونی بون چێژلەنووستن وەرناگرن لەبەر پشت بەستنەوەیان بە حەبی خەواندن . لەدواییدا دەرکەوت کە لەباشی ئەوەی وازیان لەخواردنی حەب هێنا لە ٢٠٪ نوستێکی ئاسایی ئەتوون ، شەونخوونیش کەڵێ جۆری هەیەو هۆیەکانیشی گەڵێجۆرەو بە پێی ئامۆژگاریەکانی یەکێ لە پزیشکەکانی زانکۆی کالیفۆرنیا نوستێکی خۆشی شەونگیان دووشەو ئابێتە هۆی شەونخوونی بەردەوامی مرۆڤ بەڵکو هۆی سەرەکی ئەم شەونخوونیە بەستراوە بە دوودڵی مرۆڤەوە لەکاتی نوستنیدا .

دەربارەی هۆیەکانی شەونخوونی ئەوە لێرەدا جۆرە شەونخوونیەك هەیە کەئەبەستراوە بە هۆیەکی دیارکراوەوە بەڵکو فێربوونی مرۆڤو راهاتنی لەسەر ئەخەوتن هەرچەندە کە پێویستی بە کاتێکی دیارکراو هەیە بۆ نووستن .. ئەمەژۆرجار ئەبێتە مایەی ئەم شەونخوونیە .

چارەسەرکردنی ئەم ئەخۆشیەش هەمیشە لەرێگای دڵنەوازی ئەخۆشەکەوە ئەبێتو ئەویش بە دڵدانەوەی کە نوستنەکەی شێتکی سروشتی ناسایە هەروەکو هەموو مرۆڤێکی تر ئەم جۆرە شەونخوونیەش پێی ئەوترێ زرەخەوە ئەم جۆرەیشی لەئەنجامی ئەوەوە دێت کە

بروانە ل : ١١

ماڵداری

● ئەگەر ویستت لەکاتی ماسی سووورکردنەوەدا خۆت لەبێن ماسی بدزیتەوە ، چەند دڵۆپێك سرکە بکەرە سەر رۆنی ناو قابی ماسی سووورکردنەوەکە .

● تاوەکو ئەو کاغەزەی ، لەو ئۆشتەیەوە ئەبێجی کە ئەتەوێ بیخەیتە فرێزەرەوە بێیەوەنەلکێ ، کاغەزەکە بەدەرەبەر ناوی ساردی بەلوعە ، ئینجا ئۆشتەکە بیبێجەرەوە .

● ئەگەر ویستت لەلەی میوە لەراخەرتك بکەیتەوە ، یەکەمجار بەلەکە بەسرکە لەباشا بەناوو سابڕن بیشۆ .

لاوان وقوتابیان

دەرمان کردنی دەردی بەدەرد

ئیمرۆکە بلاوبوونەوەی سەرخۆشی لەریزی لاواندا نموونەیەکی نوێی خراپ بەنار ـ هێنانی مەی خواردنەوە یەك ـ ئەهێنێت ، وە ئەمە لە ناوزوریەی دەولەتە ئەوروپاییە رۆژ ئاوایی یەکاندا بلاوبۆتەوە ، وەك فەرەنساو سویسرەو ئەمەریکا ، لەم وولاتانە ، لەنێوان هەر چوارکەسی مەی خۆردا یەکێکیان ئافرەتە ، لەرابوردوودا ئەم رۆژەیە یەك بەشەش وو » ، ئەوەلێکۆڵینەوانەی لەسێ ناوچەی فەرەنسادا کران (ناوچەی باریسو مەرسیلیاو بوش دورون) دەری خست کەسەدی دەی لاوی ئەو ناوچانە کە قوتابی ئامادەبین ئەتوانرێ وا لە قەنەم بدرێن کە « بەر مەترسی ی هەمیشەخواردنەوە ئەکەون » .

لێکۆڵەرەوە فەرەنسیەکان هەوڵ ئەدەن بزانن کام مەی وەیا کام توتنی بیسکوتروب ماددەی هێمن کردنەوەو چالاکی بەیداکردنەو کار ئەکاتە سەر چالاکی ئەقڵ ، وانە ئەو ماددانەی ئەتوانرێ بۆزەحمەتکێشان بەبێجەوانەی بەئەکەوە ، لەلایەن قوتابی یەنامادەیی کانەوە بەیدا بکرێن .

لێکۆڵینەوەکان بەئاشکرا دەریانخست ، کە قوتابی یەنامادەیی یەکان مەی وەکوو بەنگ بەنارەهێنن ، وانە هەوڵ ئەدەن خۆیان سەرخۆش بکەن ، وە مەی بەشێوەیەکی تێکرایی ئەخۆنەوە ، هەر وەك چۆن بەنگ بەکار ئەهێنن . دوو جۆرە مەی خۆر لەناو قوتابی یەنامادەیی یەکاندا هەن :

١ ـ ئەو لاوەکراوە شۆڕشگێڕەیە کە رەفزی کۆمەڵی هاوچەرخ ئەکات .

٢ ـ ئەو لاوە گۆشەگیرەیە کە کەس و کاری لێی ترناکاو ، خۆی لەکۆمەڵ دوور ئەخاتەوە ، بگرە بەهۆی ئەو بەستێو بۆ ماوەیەکی بێشی بەسەرا ئەشاوە خۆی لەریانیش دوور ئەناوە .

★★

کە قوتابیان چینێکی شۆڕشگێڕو کەرتێکی زیندەو فراوانی کەرتەکەکانی کۆمەڵ بن و لە هەموو شۆڕش و بزووتنەوەیەکی جەماوەری میللی لە پێزی پێشەوەبن و ئەودەستە رۆشنبیرەو هۆشیارەی کەڵ بن ، کەواتە ئەوانیش مافی خۆیان هەیە بەدوای زوبانی حالی خۆیاندا بگەڕێن و هیواو ئامانجەکانیان وەڕوو بخەن و پیشانی جەماوەری خەڵقی بدەن ، بێگومان رۆژنامەگەری پیرۆز ترین رێگایەکە کە ئەو ئاواتو وویستانەو بەرژەوەندی یەکانیان مسۆگەر بکات . بۆیە قوتابیان لەسەردەمی پاشایەتی ئۆپەئۆڕو حوکمی دیکتاتوری قاسمی و هەردوو عارفی درنقیان نە کردووەو بە هەر کلۆجو شێوەیەك بووبێ ، هەرچۆنێ فرسەتیان بۆ هەلکەوتبێ ئۆفارو بەخشنامەیان بلاو کردۆتەوە .

رۆژنامەگەری قوتابیان

جمال الدين محمد امين

مامۆستا عزالدين رسول لە « حول الصحافة الكردية » دا دەڵێ ـ دوای شۆڕشی (١٤)ی تموز ـ مێژووی رۆژنامەگەری ناشکرای کوردی جۆرێکی نوێی لە ئۆفارو رۆژنامە بە خۆوەدیت ئەوانەش رۆژنامە گەری رێکخراوەکان بوو ، لە هەمودان دیارترو باڵاتر رۆژنامە گەری قوتابیان .

هەر چەند شۆڕشی ١٤ی تموز وەرچەخانێك بوونەك هەر لە مەیدانی گەشەو بەرەسەندنی رۆژنامەگەری رێکخراوەکانی قوتابیان بەڵکو ئاماوەیەکی کەم دەروازەی رۆژنامەگەری والا کرابۆوەو سەربەستیەکی رۆژنامەگەری لە جۆرێکی نوێدا هەبوو ، کەچی ئەوەش هەندەی نەبرد ، کە ووشەی ئازاو بیری سەربەستو دەنگی زوڵالی رزگاری لە کۆتو زنجیری رابردوو قەفەکراو دەرگای رۆژنامەگەری داخراو بەڵام ئەم کردارە هیچی لە خەباتی بێ ووچانی قوتابیان کەم نەکردەوە بەڵکو بووە هەوێنی ئەوەی کەزیاتر سووربن لەسەر دەرکردنی رۆژنامەو ئۆفاری تایبەتی بە خۆیان ، تا ئەوکاتەی رۆشنایی شۆڕشی (١٧)ی گەلاوێژ لە ناسۆی عیراقدا وەدەرکەوت ، کە ئیترکاتی ئەوە نەما کە قوتابیان خاوەنی رۆژنامەگەری تایبەتی خۆیان ئەبن ، راستەو خۆدوای سەرکەوتنی ئیرادەی جەماوەرو شۆڕش بەکرێتی نیشتمانی قوتابیانی عیراق ئۆفاری « صوت الطلبة » ی دەرکرد کە ئانیستاش ئەم ئۆفارە هەر دەردەچێو تەمەنی واخۆی لەنۆسال دەدا ، رۆژنامەگەری ئیستای قوتابیان لە سایەی شۆڕشی گەلاوێژو نۆژەنی کوردستانی عیراق بە شێکی گرنگی رۆژنامەی جەماوەرو شۆڕشە بەشێوە یەکی گشتی .

یاری و یاساکانی لەتۆپی باسکەدا ..

دەرسە تیورێکانو کاروبارە زانستیکان وەك جمەك وانە یا هەر هیچ نەبێت وەك دوو نیوەوان کە پێکەوە شتێك تەواوەکەن سۆزوبیر کردنەوە دوو باسن وەك نا ـ ـ ـ رو بەزنزیوانو ناتوانن لەیەکتری نزیك بینەوە .. جێگەی یەکەم دڵە ، سەرچاوەی دووهەمیش مێشکە ، ئەوەی ئەم دەیڵێت ئەو پێی قایل نابێتو ئەوەی ئەو دەیڵێت ئەم پێی قایل نابێت .. لەبەر روناکی ئەم پێشەکی یەدا ، ئەتوانین بڵێین کە جۆرە وشکی یەکو ناقایلی یەك لە نیوان بریاری حەکەمەکان لەهەمو جۆری یاری یەکداو ئەوانەی ئەو یاریە دەکەنو بەتایبەتی جەماوەری تەماشاکەراندا هەیە .. لەم بارەیەوە وتراوە کە ئەم دوولایەنە یەکتریان تەلاق داوە ئەگەرچی وەك هەناسەدانو هەناسە هەڵکێشانی گیانی وەرزشوانە .. وە بۆ ئەوەی ئەم دورە بەرزی و زویریە نەمێنێ ئیبن زەیدون وانەنی : دوور بونەوە جێگای نزیك بونەوەی گرتوین .. پێویستە یاساکانی یاری کردن رون کەینەوە ، بۆئەوەی بێتە بردیك لەنیوان حەکەمی لایەنەکەی دیکەدا ، کە ئەوساکە ئەتوانێت لایەنی شاور لە ملەکان بگرێت یا خەتاباریان بکات .

وەبۆ چونە ناو یاسای هەریاریەکەوە دەبی بیزانین و بەلای کەمەوە تاریفی کەین ..

بۆ نمونە تۆپی سەبەتە یاریەکە لەنیوان دووتیمدا دەکرێت کە لایەنی هەرتیمە لە پێنج یاریکەری سەرەکیو حەوتی یەدەك پێکدێت .. مەبەستی هەر یاریکەریەك ئەوەیە تۆپەکە بگرێتەوەو گول لە تیمەکەی تر بکات ئەویش بەهۆی ئەوەوە کە راستەوخۆ فریدانە سەبەتەی تیمەکەی ترەوە یا وەکو بە پاس بیدات بە یاریکەریکی هاورێی ، ئەویش بە هەوادا بۆی فرێدات یا بەسەر زەویدا بۆی بخشێنو تاوێری کاتەوە ئەویش لەسنوری ئەو یاسایانەدا کە بۆ ئەویاریە دانراوە ..

یاریگای تۆپی سەبەتە برتیی یە لە مەیدانێکی لاکێشی کە هیچ کێسپو تەگەرەیەکی تیدانی یە ، درێژکەی ٢٦ مەترەو پانیکەی ١٤ مەترەیە ، ئەش توانرێت لەباری درێژی دوومەترە لەو ئەندازەیە زیادکرێتو لەباری پانیش مەترەیەك زیادکرێت .. ئەبێ ئەوەمان لە بیرنە چێت تۆپی سەبەتە لە یاریگایەکدا ناکرێت کە زەمینەکەی سەوزە نیابێت لە ناوەراستی یاریگاکەدا بازنەیەك دەکێشرێت کە نیوەی بەرەکەی ١٨٠ سم لە ناوەندی بازنەکەوە بۆ قەراغی دەرەوەی دەپێورێت وە لە ناویدا قوتریکی بەرامبەر هەردوو کۆتایەکی دەکێشرێت .

بیرەوەری باڵەوانەکانی بۆکسێن لەکێشەی قورسدا

■ ماکس شملنگ ■

■ فورمان ■

■ فرایزر ■

■ کەلای ■

لە شاری « لاس فیگاس » ئاهەنگێکی رێزگەتن بۆ هەموو ئەو کەسانە کەرراکە لەقەبی باڵەوانیەتی جیهانیان لە بۆکیسنی کیشەی قورسدا وەرگەتوەو تەنیا « جاك دمسی » کەتەمەنی (٨٢) ساڵەو « جینی تونی » کە تەمەنی « ٧٩ ساڵە » ئامادە نەبوون .

محمد علی کلای باڵەوانی ئیستای جیهانی ئامادەبو وەکسانی پێشکەشکردو میوانداریش « جون وایت »ی ئەکەرد ، ئەم ئاهەنگە « جو فریزر » و « جو لویس » و « ماکس شملنگ » و « جاك شارکی » و « ئەنگەلار جوهانسون » و « جیمی ئیلیس » و « کلوت » و « جورج فورمان » ئامادەبوون .

هەر باڵەوانیك پێشتنیکی باڵەوانی پێدراکە نرخەکەی (١٥٠٠) دۆلارە .

باڵەوانەکان یا دانساری خۆیانیان ئیررایەوە لەو کاتەوە « تونی » ساڵی ١٩٢٦ لەقەبەکەی لە « دمسی » سەندوو دوای ئەوە بە دوو ساڵ وازی هێناو ئینجا گەرایەوەو گرەوی لەگەڵ « شملنك » کردکە ئیستا تەمەنی (٧١) ساڵەو بەو جورە بوبە یەکەم باڵەوان بەبێ دزراندنی وازی لەیاری هینا .

دوای ئەوە بەدوو ساڵ « شارکی » گرەوی بردەوە ، لەئاهەنگەکەدا پرسیاریکی ئاسایی هاتەکایەوە :

ـ بۆکسێن ئەو ساباش بویان ئیستا ؟

ـ شملنك وتی : بەراورد ـ گرانە لەنێوان باڵەوانی ٤٠ یان پەنجا ساڵ لەمەوبەردا ، من وا ئەزانم کلای بوکیسنیکی چاکترە لەوەی شەڕکەرێ .

ـ شارکی وتی : باڵەوانەکانی ئیستا مەزنن بەڵام بەربەستی ئەوانیان بەهێزنیە .

ـ جو فریزر بەگالتەوە بەکلای وت : ئیستا دوو باڵەوان هەن پەنایان نەبردۆتە بەر کێشەی قورس « کین نورتون » و « جیمی یۆنگ » وابزانم گرەویان بۆ بکرێ تایزانین کامیان باڵەوانی ئەم کێشەیەن .

کەلە « فلویدباترسون » یان پرسی گەورەترین شەڕ لە یاریدا کردویەتی لە وڵاماونی : لە گەڵ باجدا ئەو شەڕە گەورەیەم کردوە .

Institut Kurde de Paris

هەنگاوێکی بەرەوپێشەوەی جۆرەکی لەژیانی سینەمای عیراقیدا

کەرتی سینەما وەك هەموو کەرتە چالاکەکانی تری وڵات بەهوی سەربەرشتیو بایەخ پیدانی شۆڕشی١٧ی تەموزەوەو گرنگی پیدانی وەزارەتی راگەیاندن بەم دەزگا راگەیاندنە هەنگاوی بەرەوپێشەوە ئەنێ ، دوای ئەوەی ماوەیەکی زۆربوو لەکێشەوبەرە یەکدابوو ،هەندی جار هەنگاوی بۆدواوە ئەنا جارێ ئەوەی زیاتر کاروباری کەرتی سینەما روون بێتەوە چاومان بە

وێنە

• بدریە •

یادداشتەکانی شارلی شاپلن

بەچێژترین شتێك .. بەرزەی خوێنەریکەوە .. کە زۆر بخوێنتەوە .. لە هەموو کونو قوژبنی جیهاندا .. ئەوا خوێندنەوەی یادداشتەکانە کە بەردەوام سەرنج رادەکێشێت .. لێرەدا نووسەر لە سەر کورسیی دان پیدانانداداده‌نیشێتو .. باسی ئەو رووداوانە دەکات کە لە ژیانیدا رووبان داوە .. بە دەستەلاتی خۆیو ئارەزووی خری .. ئەمە شتێکی سەرنج راکێشەری جوانە بەتایبەتی بۆ کەسە ناودارەکان .

« شاپلن »یش بێویستی بەناسراندن نییە .. یادداشتەکانی کراونەتە عەرەبی ..من خۆم دووجارم خوێندوەتەوە هیچ کاتێکیش بەم جۆرەم لێ نەوەشاوەتەوە .. بەڵام خۆشەویستیم بەرانبەر بەشاپلنی مرۆڤو دڵکرتنی قوولم بۆی وەك هونەرمەندێك بالیان پێوە بەنامو بەدەستی خۆم نەبوو .. ئەم پیاوە کورتە بالایە .. زۆر زیرەکە .. کە هەمیشە دەم بەپێکەنینە لەگەڵ ئەو هەموو دەردی سەری‌یانەی بەسەریدا هاتوون .. کەشبینی‌یەکی بەردەوام دەخاتە دڵمەوە بەرانبەر ژیان. لەوانەشە ئەمە هۆی ئەوە بێت کە بە دڵمدا چووە .

دیارترین شتێك لە یادداشتەکانی شاپلندا بێت ئەو باشکرایی‌و راشکاوی‌یەیە ، و نەکێشانی رووداوەکانو هەستو نەست دەربڕینەدا بەبێ هیچ پاکانە کردنێك بۆ هیچ کەسێك .

لە بەرگی یەکەمدا باسی ئەمەنی منداڵیی‌ی بۆ لە شکەنجەو راوتان دەکات .. کە لە نێوان باوکێکی سەرخۆش‌و دایکێکی نەخۆشی لەژێر رکێفی هەژاری‌یەکی رەشی قورسدا هەردەم

بروانە : ل : ١١

« ضیاء بەیاتی » بەریوەبەری سینەما لەدەزگای گشتی سینەماو شانۆکەوت .

• نەخشە

بەریوەبەری سینەما ئەڵێ :

نەخشەی ئەمسال وەك لەوەزارەتی راگەیاندنەوە راگەیەنراوە ، بۆسالی ١٩٧٧ دووفلیمی رۆمانو (١٢) تا (٢٠) فلیمی تۆماری‌تر بەرهەم ئەهێنێ دەربارەی جێبەجێ کردن ، دەزگاکە توانیویەتی ئەو نەخشەیەی بری دانراوە جێبەجێی بکات ، هەردوو فلیمە رۆمانەکەبەرهەم هێنراون کەبریتین لە « مالەکانی ئەو کۆلانە » کە دەرهێنانی « قاسم حول »ەو فلیمی « تاقی کردنەوە » دەرهێنانی « فوناد تهامی »و بەهۆزوانەش دەست ئەکرێ بەبەرهەمهێنانی فلیمی « رووبار » دەرهێنانی « فیصل یاسری »و چەند کاریکی‌تر هەن لە مانگەکانی ئاب‌و ئەیلولدا دەستیان پێ ئەکرێ . هەروەها فلیمی رۆمانی چوارەم هەیە ئەتوانرێ جێبەجێ بکرێ ، ئەمەمانای ئەوەیە دەزگاکە توانیویەتی لە ١٠٠٪ بەرهەمی بەدی بهێنێو ساڵیش هیشتا نیوەی ئەواوی ماوەو ئەتوانین کاری‌تر بەرهەم بهێنن .

دەربارەی فلیمی تۆمار ، ئەو نەخشەیەی دانراوە ـ١٢ـ تا ـ٢٠ـ فلیمی دیاری کردوە ، بەڵام بەرهەمی نیوەی ئەمسال ئەیشتێ‌تە ٢٧ فلیم، ئەمانە « بیرەوەری‌یەکانی ئەبات » دەرهێنانی محمد شکری جمیل‌و « میهرەجانی بەهار » دەرهێنانی صاحب حداد و «شارستانیەتی سۆمەری‌یەکان » دەرهێنانی توفیق صالح‌و ((ڕێکەوەبەرەو بەهارە » دەرهێنانی رفیق حجارو چەند فلیمێکی تریش هەنە بەم زوانە ئەواو ئەبن .

ضیاء بەیاتی وتی

هیشتا کاتێکی باشمان بەدەمەوەو ئەتوانین زیاتر لە (٥٠) فلیمی تۆمار بەرهەم بهێنین . دەزگای گشتی سینەماو شانۆ هەندێ خزمەت گوزاریش پێشکەش بە دام‌و دەزگا بەرهەم هێنەرەکان ئەکات . وەك دەرهێنانی فلیمك بۆ دەزگای خورماو هی‌تریۆ وەزارەتی جارەسەر کردنی کشتوکاڵو نەخشەو ئەندروستی‌و کومپانیای باتری‌و هی‌تر .

• میرەجانە جیهانیەکان

دەزگای گشتی سینەماو شانو لە چەند میهرەجانیکی جیهاندا بەشداری کردوە ، دواییەکەیان میهرەجانی کراکوفی سینەمای جیهانی‌بوو وەفدەکەمان بۆ ئەم میهرجانە (٥) کەس‌و (٣) فلیمە ، بەرلەوەش عیراق خەلاتی یەکەمی زنریشی لە سەر فلیمی « سۆزی بەرەوخاك »ی محمد شکری جمیل وەرگرت لە میهرجانی « کراکوف »داو چاوەرێ ئەکەین ئەمسالیش یەکێك لە فلیمە کانمان ئەرەو بەرئەوە .

ئەوەی شایانی باسە ئەو وەفدانەی لە میهرجانە جیهانیەکانی سینەمادا بەشداری ئەکەن ، [illegible] بەبەستو سینەمای عیراق لە وڵاتان ئەناسێنین ، دەرگاکەمان نیستا خزی ئامادە ئەکات تالە میهرەجانی جیهانی سینەمادا لە شاری « موسکۆ » بەشداری بکات‌و ئەو فلیمەش بۆ ئەم مەبەستە هەڵبژێردراوە فلیمی « سەر » « الراس »ەو وەرگێڕراوە بۆ زمانی روسی ، هەروەها فلیمی « الاعوار » کە ئەویش کراوە بە روسی .

• فلیمی سەر « الراس »

دەربارەی ئەم فلیمە بەرێوەبەری سینەما ئەڵی :

من ئەم فلیمە بەسەر ئای دەست پی کردنەوەی بزوتنەوەی سینەما لە وڵاتەکەماوا ئەزانم دوای ئەوەی سێ‌سال بوو وەستابوو ، بەباشی راپەرتنراو تەقەللایەکی باشی بۆدرا لە لایەن ئەو کادیرانەوە کاریان تیاکرد . سەرەتا فلیمی (تینوەکان ـ الظامئون » بو کە دوای شورشی ١٧ی تەموز بەرهەم هێنرا ، فلیمی «سەر» دەربارەی سامانی شوێنە وارەکانمان ئەدوێ کە ئەویستری بەزری ئەەش سامانی نەتەوەیە لەوڵاتدا ،کە ئەوسەمیری بەزری مانای ئەویستری شارستانیەتی نەتەوەیەمان بەزری ، فلیمەکە هەڵویستو وینەی سەرنج راکێشەری تیایە .

• فلیمی « رووبار »

ضیاء بەیاتی باسی فلیمی « رووبار » ئەکات کە بەمزوانە دەست ئەکرێ بەکارو ئەڵێ :

فلیمی « رووبار » باسی زیانی هاورێ یەکی تیکوشەری حزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالست ئەکات لەتاوچەی سلمان باك ، چون ئەم هاورێیە بەشداری چالاکی کردوە بە قوربانی دانی کەیاندن‌و بڵاوکردنەوەی چایکراوەکانی حزبو چون توانیویەتی لەگەڵ هاورێ کانیا دژی بازرگانەکان کە راوچیە ماسی گرەکانیان ئەچەوساندەوە راوەستێنێ فلیمەکە لە جیرۆکی « رووبارو خۆلەمیش »ی محمد شاکر السبع وەرگیراوە .

• ناواتەکانی سینەما

دەزگاکە نیازی هەیە فلیمی زۆرتر بەرهەم بهێنێ ، نیستا هەوڵ ئەدات سیناریوی باش ئامادە بکات کە مادەی ئەساسی ساڵی‌دا هاتوبن ، کەئەەش بوو،ئەوا کادیرەکانی نیستاو کەرەستەی تەکنیکی توانای زیادکردنی بەرهەمی هەیە تارادەی زیاتر لەدوو فلیم ، بەەەش تارادەیەك ویستی وڵاتەکەمان بەفلیمی سەتەلی ی ڕەکەینەوە ، کە نیستا پارەیەکی زۆر بۆکرینی خەرج ئەکرێ . ئەمە لەلایەك لەلایەکی تریشەو دەزگاکە پارەیەکی باشی لە رنگەی فرۆشتنی فلیمەکانیەوەبەوڵاتانی تری عەرەبو هی‌تر دەست ئەکەوێ .

ـ بەشی لیکۆڵینەوە ـ هونەریە لەناو جەرەی

گەشتێکی « هاوکاری » بەناو تیپە هونەریەکانی سلێمانیدا

تیپی پێشرەوی شانۆی کوردی

● ئەم جارە لەگەڵ کەماناو بەناو تیپە هونەریەکانی شاری سلێمانیدا چوینەلای هونەرمەندانی تیپی پێشرەوی شانۆی کوردیو چەند ئەکتۆرێکەمان لەگەڵیاندا پێك هێناو چەند پرسیارنکەمان ئاراستە کردن . ئەوانیش بریتیبون لەم بەڕزانە کەدەستەی بەڕێوەبەری تیپەکە بوون :ـ

١ ـ هونەرمەند کاك احمد سالار کە سەرۆکی تیپە .

٢ ـ هونەرمەند کاك مصطفی احمد محمود .

٣ ـ هونەرمەند مامۆستا نازاد محمد بچکۆل .

٤ ـ هونەرمەند مامۆستا عثمان چێوار .

٥ ـ هونەرمەند کاك کمال صابر .

● لەسەرەتادا بەرێز کاك احمد سالار وەکو سەربەرشتی کەرنیکی تیپەکە دەربارەی هونەرمەندانی نیستایەوە قوت بودوەو سەری دەرهێنا وەك لە دایك بوونیکی سروشتی ، کە دەستەیەك لە هونەرمەندانی لاوی شارە کەمان کە خوێنی گەرمیان لەدەمارەکانیانا دەهاتو دەچو بەناواتی پێش خستنی هونەری شانۆی کوردیو پێش کەش کردنی باشترین بەرهەم لەسەر شانۆی کوردی هاتنە ریزەوەو بەهۆی ساڵی ١٩٧٢ هەمووان توانرا لەسالی ١٩٧٢ بەردی بناغەی تیپەکە دابنرێو نیتر نەمیشە بیتە بەردنکی تازە لەدیواری پێشکەوتنی شانۆی کوردیدا ، بەتەمای ئاسویەکی روونا‌کو گەشەدار بۆ سبەینێی هونەرمان بشت بەخوا ئیمەیش هەموو تەقەلای خۆمان نەخەینەکارو بەردەوام کەم نەرخەمی ناکەین .

ئەوەی شایانی باسیشە هەر لەگەڵ دامەزراندنی تیپەکەماندا توانرا کە چەند سەرەتای دامەزراندنو دەست کردنیان بە نیشوکاری هونەری وونی :ـ

● وەك پێویستیەکی سەرەکی ئەم پلەیەی هونەری شانۆی کوردیمان ئەم تیپە دەورەیەکی بەهێز کردنو راهێنان بکرێتەوە بۆ هونەرمەندانی تیپە کەمان بۆ ئەوەی زیاتر شارەزای ئەم لایەنە گرنگەی هونەر ببین بەرلەهەموویان لایەنی رۆشنبیرکردنی هۆشیاری بیرکردنەوە . وابزانم سودێکی باشیان وەرگرت لەو دەورانەدا .

● دوای ئەوە لە هونەرمەند مامۆستا نازاد محمد بچکۆلمان پرسی .

تایا ئێوە بنەڕەتەکانی پێش‌خستنی هونەری شانۆی کوردی بەچی لێك ئەدەنەوە ؟.

● بەڕوای من بۆ پێش خستنی هونەری شانۆی کوردی وە بوونانی بەردێك کە بریتە بناغەیەکی پێشکەوتو بۆ ئەم مەبەستە پیویستە لە فوڕبخانە سەرەتاییەکانەوە دەست پی بکەین . وەهەول بدەین ڕۆلە جگەر ئۆشەکانمان بەتایبەتی ئەوانەی لەخوارەوە هەم هونەردیان لابدەرەوە بهێنینە کایەوەو هەوڵ بدەین لە هەموو ڕوویەکەوە هانیان بدەینو هوی هانە پشەوەیان بۆ ئامادە بکەین . ئەمەم مەبدەئەیشدا هونەرمەند کاك سەمکۆ ئاکام ئەمەی حوی تیاتاو داوەو ئەیەوێ بناغەیەك دابنێ بۆ چیرۆکی شانۆی کوردی وەهەر لەو ڕوانگەیەوە کەمنال خوێنەرەکەو بەستە بەسەر ڕووی خۆرا ئەنێت راستیوایە کەئەم بوارە بیرۆژە پشتئوێ ئەخرێتو ئیمەیش نیازمان وایە ئەمڕۆوە دەستەو ئەژنۆ دانەنیشین .

● مامۆستای هونەرمەند کاك عثمان چێوار دەربارەی گیروگرفتەکانی هونەری شانۆی کوردی وتی :ـ

● هەر لە سەرەتای دامەزراندنی تیپەکەمانەوە هەموو هەوڵو تەقەلای خۆمان تەرخان کرد بۆ هێنانەکایەی باشترین بەرهەمو خزمەت کردنی شانۆی کوردیو لەم ڕووەوە توانیمان چەند بەرهەمێك پێش کەشی بڕوانە : ل : ١١

ئەنوانین ، بەڵام هەتا ئیستا وایزانم دەوری هونەری شانۆی کوردی بەباشی‌و بەچاکی وەکو پێویست لەناو جەماوەردا بی‌نەکەیشتوە . هیشتاش کاتی تایبەتی ئەوە نەهاتوە کە ئافرەتان‌خۆلەخۆوە هاوبەشمان بکەنو تیمەیش بەردەوام هەول ئەدەین کەلە دواڕۆژدا بارێکی شانۆیی وا دروست بکەین کە خوشکانمان بتوانن بەسەربەستیو لەخۆوە بێنە کۆڕی هەوئەوە بۆ پێش خستنی هونەری شانۆی کوردی لەکوردوستانا .

● لێرەدا کاك کمال صابری هونەرمەند وەلامی پرسیاری پێشوی پی‌بڕینو وونی :ـ

● بەڕوای منیش هاوبەشی ئافرەتان لەهونەری شانۆی کوردیدا بەستراوە بە پشکەوتنو بەرزبونەوەی رادەی ڕۆشنبیری گەلەکەی کوردیەمانەوە ، چونکە هەتا نیستا جەماوەرمان بە چاوی جاران و کۆنەوە سەیری ئافرەتان ئەکەنو هاوبەشی ئافرەت لە نیشوکاری پیاواندا بە شتێکی ئاناسایی لێك ئەدەنەوە ئیتر چجای هاوبەشی لایەنی شانۆ کەزۆر دواکەوتوە .

ئیتر داواکردن لەوان بەراست ئازانمو ئەبێ ئافرەت هەرکاتوویستی بێتە سەرشانۆ ئەبێ بەر لەهەووشت بڕواو قەناعەتی بەمەسەلەکە هەبێ بە پێویستی شەرشانی خۆی بزانێ .

● دوای ئەوە دەربارەی بەرهەمی ئەم تیپە لە هونەرمەند کمال صابرمان پرسیو وتی :ـ

● هەر لە سەرەتای دامەزراندنی تیپەکەمانەوە هەموو هەوڵو تەقەلای خۆمان تەرخان کرد بۆ هێنانەکایەی باشترین بەرهەمو خزمەت کردنی شانۆی کوردیو لەم ڕووەشەوە توانیمان چەند بەرهەمێك پێش کەشی

بڕوانە : ل : ١١

لەکارگەی شیرەمەنی هەولێردا

لە جێگایکی دوور لەناو شاری هەولێردەوە لە بینانیکی بچووکدا ڕۆی هەشت سەعات کرێکار لەناو ئەو بینایەدا کار ئەکات ئەو کارەیەش کارەی سلمانی هەولێرە .

ئەم کارگەیە هەروەکو کاك (فوزی الیاس منسی) بەرێوەبەرایەتی ناوچەیی بوو سالی ١٩٦٠ دامەزراوە سەرەتا ئەم کارگەیە سەر بە بەرێوەبەرایەتی ناوچە بی بوو (الاداره المحلیه)و تەنها شیری مبستر بەرهەمی بوو وە ورەی بەرهەم هێنانیش ڕۆژی ئەبرایە ٣٠٠٠ کیلو شیربێت بەڵام لەبەر کۆنی ئالەتەکان بەرهەمی هەرە بەرزی ئەو کارگەیە گەیشتە ٧٧١ کیلو شیر لە ڕۆژێکدا . لە سەر ئەم بەرهەم هێنانە بەردەوام بوو هەتا ساڵی ١٩٧١ کە وەزارەتی پیشە سازی ـ کۆمپانیای گشتی بەرهەمی ئەلبان لە بەرێوەبەرایەتی ناوچەیی کری‌یەوە وە لەسالی ١٩٧٤دا کەرەسەی تازە بۆ ئەم کارگەیە هێنراو قۆناغێکی تازەی‌دەست پی‌کرد لەبەرهەم هێنانداا .

هۆی گۆڕینی ئەم کارەیە

بۆهۆی سەرەکی گۆڕینی ئەم کارگەیە کاك فوزی وونی

هەروەکو وەرتمان بەرهەمی ئەو کارگەیە شیری مبستر بوو ئەم جۆرە شیرەش زوو بۆکەن ئەبێ لەبەو ئەوە ئەبوایە بە ئوتوموبیلی ساردکەر دابەش بکرێ ئەم ئوتوموبیلانەش کەم بوون‌و هەروەك ئاشکرایە کەوا ناوو هەوای ئێمە کەرمەو ئەو جۆرە شیرەخۆی لە ناوو هەوای وە هادا ناگرێتو زۆرجار توشی زەرەر ئەهاتین ئەوە سەرەرای پێویست ناوچە بەبوونی کارگەیکی ئەلبان لەناویدا .

بەرهەمی کارگەی نیستا

کارگەکەمان تەنها قەیماخو ماست بەرهەمێنی ، سەبارەت بە بەرهەمەکانی تری ئەلبان یا لە (ابو غریب)ەوە وەیا لەکارگەی ئەلبانی موسلەوە بۆمان دێت .

× ئەی بۆ جۆرەکانی تریش ناهێنێ بەرهەم .

ـ لەتوانای ئێمەدا نی‌یە جۆری‌تریش بهێنێ بەرهەم جونکە ئەو مەکینەو ئالەتانەی بۆمانیان نارد تایبەتی‌یە بەماستو قەیماخ کردن سەرەرای تەسکی‌و دووری کارگەربە دۆخی نیستای جگە لەم دوو بەرهەمە لە وزەی‌دا نی‌یە بەرهەمی تازە بهێنێ .

هۆی کارتی کە ، لە بەرهەمی کارگە

بۆ ئەوەی ناشکرایە لەلای هەموو کە سێك‌کەوا ناوچەی هەولێر لە وەرزی هاوینەدا بەرهەمیکی زۆری ماستو پەنیری هەیە لەبەرهۆی بەرهەمی ناوچەئێمە بەرهەممان ئەواو دەنەخواردو هەروەکو لەم زەمارانەدا دیارە .

بەهاوین ڕۆژی ٦٫٥ تەن ماست بەرهەمانە لەئەڵێ نیو تەن قەیماخ بەڵام بەزستان بەرهەمی ماستمان ئەتاتە (٩) تەن .

ئەم هۆیەش هەر لە سەرەتای مانگی نیسانەوە کارنەکاتە بەرهەمی کارگەکەمان مانگی آب دووبارە کارگەمان هەتا نزیکەی ناوەراستی ئەبوژێنەوە .

× ئەی چۆن ئەم گیروگرفتە چارەسەر ئەکەن لەم وەرزەدا ؟

ـ ناچارین ئێمە ماستیش زیاد قەیماخ بهێنا بەرهەم کەیاندنو بڵاوکردنەوەی چایکراوەکانی حزبو چون توانیویەتی لەگەڵ هاورێ کانیا دژی بازرگانەکان کە راوچیە ماسی گرەکانیان کە ئەچەوساندەوە راوەستێنێ فلیمەکە لە جیرۆکی « رووبارو خۆلەمیش »ی محمد شاکر السبع وەرگیراوە .

• ناواتەکانی سینەما

دەزگاکە نیازی هەیە فلیمی زۆرتر بەرهەم بهێنێ ، نیستا هەوڵ ئەدات سیناریوی باش ئامادە بکات کە مادەی ئەساسی ساڵی‌دا هاتوبن ، کەئەەش بوو،ئەوا کادیرەکانی نیستاو کەرەستەی تەکنیکی توانای زیادکردنی بەرهەمی هەیە تارادەی زیاتر لەدوو فلیم ، بەەەش تارادەیەك ویستی وڵاتەکەمان بەفلیمی سەتەلی ی ڕەکەینەوە ، کە نیستا پارەیەکی زۆر بۆکرینی خەرج ئەکرێ . ئەمە لەلایەك لەلایەکی تریشەو دەزگاکە پارەیەکی باشی لە رنگەی فرۆشتنی فلیمەکانیەوەبەوڵاتانی تری عەرەبو هی‌تر دەست ئەکەوێ .

ـ بەشی لیکۆڵینەوە ـ هونەریە لەناو جەرەی

بروانە : ل : ١١

Institut Kurde de Paris

ده یا شهید دناف مەیدانادادکەفنو خوینا خو دکەنە قوربان بو مللەتێ خو ووان بیروباوەرا یێت ژیانا خو بو نەرزان کرین .. نافێ وانەقشێ خو کویر دکەتە دناف دلان داو .. دبنە چرا رێیا خەباتکەرا روون دکەن .

دهەر روژەکێدا نەمێ شهیدا درێیا بیروبا وەرێت راستدا پێش‌کێش دکەین .

● وەما نەم بەحسی شهیدێ فێ جارێ خودێ لێ خوشبوی عثمان محمد فائق‌دکەین دوو رەنگێت قوربا نێ دێ ژێ دەرێخین شهیدیا بیروباوەراو خەباتێو شهیدیا بەیقا ئازاو بشەرەف .

● عثمان درێیا خەباتا سیاسیدا کەفت .. وەکی درێیا بەیقا ئازاو بشەرەفدا کەفتی ..

● ژبەر عندێ روحا شهیدیدێ بیتە شەمالك ددەستێ خەباتکەراداو دێ بنە بەیقێن روون .

● شەمالکا تە یا ژیانێ قەمریا .. بەلێ شەمالکێت روونو گەشترتە بومە بەردانێ ..

سێترانە یا ژیانێ رژیا بەلێ تە سێترێت روونو گەشتر بومە پەیداکرن .

● راستە تەبشتا خودا ژیانێ .. بەلێ توبێ لسەر هزرو بیرێت ژیانێ .

● لەوا شینی مەنینە ..چونکی گەلەك شەمالك یێ بناکرێ تە هەلبوین .

لەوا شینی مە نینە..چونکی گەلەك کول یێ بدەستێ نەفە شوین بوین .

لەوا شینی مەنینە .. چونکی ئەلەك هیڤی لناف گراستانا بەیقێت تەیێت کەسك‌و خوناف‌گرتی یێ ژدایك بوین .

– بەرپەرێ دەهێ –

بویکا بەهدینا بەرامبەر نەدینکێ

فیصل مصطفی

سلا (١٩٧٠) دیوانا نەخریا (صالح علی گولی) بنامرنیشانێ (زێرگول) دەرچوو .. بەری هەبامەکی دیوانا دووێ بنافونیشانێ (بویکا بەهدینا) چاپکر کو (١٠٣) پارچە یێت تیدا هاتین .

هەروەکو ژ فێ ئافرینێو وێ کورتا ل بەربەرێ (٣) لسەر ژیانا دانەری هاتی دیارە کاك (صالح) دەمەکێ خۆشە دەست هافێتیە نفیسینێ .. من فیا ئاگەهەکی ژ بەرهەمێ وی‌و وێ کوهورینا بسەرداهاتی بەیدابکەم ، لەوا من بگەرمی خۆ د فێ دیوانێ وەرکر دا بخوینم .. من هزرەکا مەزنژی ژێ دکر چونکی هەفت سال بسەر دیوانا وی یا ئێکێفە چووبوون .. بەلێ با هەکو نەز قنافەرۆکا وی‌دا چووبمەخار گەلەك ئافری لنك من پەیدابوون ، ئەفە کێمەکن ژ وان ئافریان .

١ – لاوینیا هوزانفانی پێشینیا پاشەرۆژەکا روهن دکەت .

٢ – ئەف بەرهەمە زۆرەو د فی دەمێ کورتدا وەسا دەرئێخیت کو هەکە شاعر رێکا راستا دانان‌و فەهاندنا هوزانان بگریت‌و ئاگەهداری هوزانێت هوزانفانێت سەرکەفتی بیت دێ ئوجەکا باش گەهینیت .

٣ – لنك من – جانترین پارچە د دیوانا وی‌دا ئەوە یا د بەربەرێ (٧٨–٧٩)دا هاتی کو ئەفەیە :

(گەر ئەفین هات بەردەرێ وە
لێ ئەدانێخن دەرا
وێ رێکا هەی دێ ل وە زفرت
بێمننەتی ژ بەنجەرا
هوین نەشێن وێ سەربری‌کەن
نە بەرشیرو خەنجەرا
دێ ناجاربەن دێ بێ سوندخوەن
دێ هوین دەینن سەر سەرا).

بەلێ با ئەوژی یا ژ بیرا پارچەکا مەلا ئەحمەدێ جزیری هاتیەوەرگرتن کو دبێژیت :

(مەحبووبو خووبو دلبەران
بگری ل وان هەفتێ دەران
دێ خوە ژ شباکو پەنجەران
(ظاهر) بکن د هەر عەردەدا
.. ..

رەمزەك غەریبو فاطری
بەیدابیت نیف خاطری
قووەت تە نینن راگری
خەفکی د نیف قەلبێ خوەدا)

بپ ٤٤ /دیوانا مەلایێ جزیری / تویژاندنا صادق بهاءالدین ئامیدی .

٤ – گەلەك خەلەتیێت رێنفیسێ (املاء) یێت تیدا هەین ، د فێ کوتارێدا ناهێنەهژمارتن .. بەلێ با بۆ نموونە دێ فێ خەلەتیێ بێژین یاکو ب ئاگەهداریا کاك صالح هاتیەکرن :

(نیف بە نیفن – بپ ٣٠ – ر ١٧) – (ف) یا دووێ یا بوویە (ف) ژبەر مەروا (قافیە) یێ !! هەرچەندە ئەف تیبە ژ وان تیپێت کوردی‌یە یێت کو دڤێت ئەم لێ ئاگەهداربین .

٥ – سەروا : کاك صالح هندا خۆ بەندەواری سەروایێ کری ، بیرو هزرو سۆزێت گۆری وێ کرین .

گەل ئاستەنگ‌و گرفتارێت‌مروڤایەتیێ برتقەبجیت ئو بنەرمیا خو شیا تێکەل‌بوونەکادینامیکی دگەل گرفتاری‌و ئاستەنگا دروستکەت . ئو ژ فێ چەندێ فەلسەفە پەیدابوو چونکی شیابنفیسین‌و ئاخفتنا بچیتە د نیفەکا ژیاریدا ئووەکی مەلەفانا ل هەمی کون‌و کونجێت ژیارێ بگەرهیت‌و بنیفەکا دلێ خو حەزو دیتنێت هزرێت خو دارژێتە سەرکاغەزێ ، ئو فان حەزو فیانا دگەل ژیارێ تێکەل‌کەت .

ئو لیتش‌فەچوونا فێ دارشتنێ رەنگێ ئەدەب‌و تورێت مللەتا قالبێ خو گرت‌وبوونە راستیەکا ژیانا فان مللەتا .

ئو ئەزمان شیا بیتە چارچوڤێ گافەکا دیار ئان وەختەکێ دیار د دیروکا مللەتادا ، چونکی چەند ژیار بیتە کوهورین ئەدەب‌و زانین‌و هزرێت مروڤا دگەل‌دا تێنە کرەورین .

بەزمانی مروڤ دشێت‌راستیا وەختەکێ ئاشکرا ئاشکراکەت ، ئو مروڤ دشێت‌بکەتە ئامویرەك بو تێ‌گەهاندنا خەلکی هەکە مروڤی خو ئینارتزا وان کەسا یێ بو دناخفیت ..ئو رێکا چاك بو دەرئێخستناراستیاو روهن‌کرنا هەمی کوژیێت ژیارێ ئەوە مروڤ ب ئەزمانەکێ بساناهی‌و دویر ژ هەمی گرێ‌و ئاخفتنێت‌ئە دیارو ئەئاشکرا لگەل خەلکی باخفیت‌و ، مروڤ هەر بوی‌ئەزمانی بنفیسیت‌و واقعێ ژیارا خو ئاشکراکەت .

ئەو ئەم دشێین نفیسەفانا بکەینە دوو توخم ، توخمێ ئێکی ئەو نیفسەفانن یێ بنەرمانەکێ رەمەك‌و تەزی ئاستەنگ‌و کوتیێت ئەئاشکرادنفیسین‌و کەس ژ هەژارو فەقیرو جوتیارو پالا دنفیسینێ وان ئاگەهیت . ئو توخمێ دووێ ژ نفیسەفانا ئەوتوخمە یێ تیتە راسا ژیزا مللەتی – بارا پتر ژ مللەتی –رتزا جوتیارو رەنجەرا – ئو ب ئەزمانێ وان یێ بساناهی‌و بێ‌گرێ دناخفیت‌و دنفیسیت . ئەف توخمێ نفیسەفانا دشێن‌بکەهنە کاکلکا دلێ خەلکی .. دشێن لگەل هەمی کەسا باخفن‌و هەمی کەس دوا بکەهن .

ئێجار توخمێ ئێکێ ژ نفیسەفانا هەروەکو لسەر بانەکێ بلند ئو بەرێ خودەدەنە عەسمانی‌و سەرنەفراز باخفن ئو خەلك لبنێ وی بانێ‌بلند گوهێ خو بدەنێ بەلێ گول چو نابیت . وەکی فەقیروزارێت ئەسپانیا ئەشبایین د چێرۆکا (دون کیشوت)بکەهن ئەوا (سرفانتس) دانای چونکی بو وا کەسا نفیسی‌بوویێ ل‌بانێت بلند دژیان .

نفیسەفانێ براستی ئەوکەسە یێ بشێت بارا پتر ژ مللەتی تێ‌بکەهینیت ، ئەوکەسە یێ بشێت لگەل حەزو فیانێت مللەتێ خو برێقەبجیت،ئەو کەسە یێ دەستێ مروڤێت بێدەست دگریت‌و بەرێ وان‌ددەتە روناهیێو ژیارەکا خوشتر ، ئو ئەف چەندە ناهێتە بەرێکفەنینان هەکە ب ئەزمانێ مللەتی لگەل مللەتی‌نە ئاخفیت .

گەریانەك دناف گولزاریت طاهامەزهەرمائی دا

عبدالرحمن مزوری

هوزانفان طاها مەزهەر مائی ، ئێکە ژ شاتولیت گولستانا هوزانا کوردی .. کومەکێ بلندو بێهەفتایە بسەر مەرو عەوران کەتیە .. گانیەکا زەلو بلقهاڤێژە ، ئۆمیدەوارین چوجارا هشکو چکك نەبیت .

بەری ئەم بوخچکا خۆ فەکەین .. تویرکی ئالاکەین ، مە دفێ بیژین ، ئەف گوتارە ل خانو قزناغێت ژیانا هوزانفانی بێهنا خۆ نافەدەت .. دیسان شالووکا وێ هەمی بەرهەمو نقشوکێت وی نادوریت.. ئەو رێك بشکا قەلەمەکێ دی‌یە بکریت‌و هەلجنین .. ئەم مینا هنشا هنگفینی لدور گولیت گەشیت هوزانفانی دێ‌چەرخین‌و زفرین ، سەخەمرات بدەست ئێخستنا قەفتەکا رەنگین‌و بێن خۆش .. دا ژوەرا بشینین‌و خەلاتکەین .

ئەفین‌و سیپەلیت وێ ئەلەك هوزانفانێت نقوکرین .. عەزارەو بێ‌نافزرین .. شەمالکا ، مشە پەریت پەلاتینکو پەروانێت شەیدا یێت سۆتین‌و قەماندین .. ریناهیا روی‌ت یارت شەنگو خرنك تاری‌یا رەفاندی‌و گریەدەری .. هزرو بیرێت کژەبون‌و ژ کەبونا دلدارو بردلکان خەوا د ئەرا چاڤێت ئەلەکاندا کوشتی‌و وژەلاندی .. هوزانفانی مە (مائی) ژی ، تولبەرۆژە ئاڤەبیت بێ ئەفین .. پووژە ناخوینیت بێ بهار .. چریسکە ئاژەیسیت بێ سۆتن :

عەزیزا من ، شرینا من ، دەلالێ
تو روناهی ، تو بیناهی ، ل مالێ
ئەزم بەروانەیا سۆزتی شەمالێ
مە رۆژو شەف تویا لهزرو خەیالێ

گولیت کەش‌و کەلەش بێ ستری ئابن .. بەری هنگفینی بڤیقا منشایە .. بۆ چاڤێت خۆمازی‌و مەست زارەڤان مزیلانکن . نیڤکا دەستێ رەش ، دەراڤو برە ، بو تاما دەڤێ خوەش .. (مائی) قەستا ماسیا ئەفینێ کری‌یە ، لەورا شلبونو تەرپون بێهودەیە .. ژ برێت کەفانی ، تیرو خەدەنکا دلێ لێکریە سەراد .. ژ رویێت کەش . ئاگرو بێت کەتی‌یە هناڤان :

تیر فەرسێن ژ هەردو چاڤا ، وەك سەرادێ دل دراند ئاگرەك ئێخست هناڤا ، چەند خۆشی هەی لێ براند زالمێ مروەت تە نینە ، دلسرەڤا ژ بیلاء، ژەنی جارەکێ بەردێ هەلینە ، مێرکوژا هەر شول کەنی

سیرو رازا ژیانێ بو کێ خۆیا بویە ؟.. رەخنێ دێ‌ی بەردێو نیڤابێ کێ دیتی‌یە ؟ .. زفرین‌و لەیزتنا ئێ کوکا ئەردی دێ مە کیڤە گەهینیت ؟.. هوزانفان (مائی) کەتی‌یە ناڤ زفروك‌و کەردانەکا کویر .. ناڤ بووك‌و باهۆزەکا تاری .. حەیران‌و شاشێ ڤێ دنێ‌یە .. نژی باخلا وی بسیارن ، لبەرسڤا دەپرسین :

ئەف هەبونە ژ کیڤە هاتە ؟ بوچی هات ، دێ کیڤە چیت؟ کەنگی هەلکەت بویە بەیدا ، مان هەیە یان بیچ دبیت ؟ زەز چمە ، تو بو چو هاتم ، بو چمە، دێ کیڤە چم ؟ هەلکولانەك گویرو دویرە ، بەقلێ کوهە فینا کەفم ؟

ئەف بسیازە دەستێ (مائی) دکنشمنە سەر سفرەکا سۆفیاتی‌یێ .. ئەمازە ئەو چق‌و تاکێ بنەمالەکا ئۆلیەرستو خودێ‌نیاسە .. ژ هوزانێت وی دیارو ناشکارە کو لسەر کەفری رەوشەنبیری‌یەکا مەزن یێن راوەستای .. شعرێت کوردی هەر ژ کەلا (جزیری‌و خانی) حەتا کومێ (نالبەندو ئەرزی) یێت فەجوین‌و هەزم کرین .. لرەخێ دی لباغێ دیکارت‌و داروین‌و کزلن‌و یلسن‌ی تیراخز یێ‌کەریای‌و زفری .. لەورا نە هەمی سۆزفیاتی ئێك ئەخەیە .. نە هەمی تبل ئێکن .. نە هەمی چفیك یێت هزیرانە :

نە ژنیا قەسرو ئەیوانا
نە خارنا خۆش هەمی دانا
نە مالو کرت‌و بیستانا
تو پاراستی ژ ئەرزینێ
هەکە هات جارەکێ ئێشە
دراڤێ خۆ دکەی بێشە
تەچەند خۆشی هەین لیشە
نە ناخلاسکەت ژ نالینێ!

ژارو زیڤار .. بالەوبرسی‌و قەلەندەر .. ئەوێت

پروانە : ل : ١١

ژارو ئەزمان وەختێ گەهاندنا خەلکی ...

• محمد معصوم ئەنور •

لگەل دروست بوونا رەهوریشالیت ژیانا مروڤا ، رەهوریشالیت ئەزمانی‌و ناخفتنژی پەیدابوون ، لدویف بندڤیێت ژیانا مروڤایەتی ئەزمان بشکفت‌و گەشتە بەرفرە هبوونێ ، تێ‌هەیێت‌مروڤی لگەل شمیان‌و زانین‌و شولێ مروڤی تێکەل‌بوون‌و لگەلێك کەفتنە قالبەکێ بەرفرەهەو مروڤ شیا حەزوڤیانێت خو ژ دلێ خو دەرئێخیت‌و ئەزمانی‌و دەنگی‌و لینا بکەتە نامیرەکێ تێ‌گەهاندنێ ژبو قەتاندنا مەصلەحەتا خو . لدویف بیتش‌کەتن‌و پیشەفەچوونا ژیارامروڤایەتیێ‌و بلندبوونا زانین‌و تێ‌گەهشتنێ ئەزمانی‌و ناخفتنژی د قالبێ خویێ بەرێدا نەمان بەلکو کەفتنە رتکا پیشڤەچوونێو ڤەژینێ .

ئەزمان بو ئەگەرەکا روهن‌کرنا ژیارا مروڤا ، بو ئەگەرەکا دەرئێخستنا تێ‌هەیی‌وشیانێت مروڤا ، ئەزمان شیا بەرهەمیا خو شیا تێکەل‌بوونەکادینامیکی دگەل گرفتاری‌و ئاستەنگا دروستکەت . ئو ژ فێ چەندێ فەلسەفە پەیدابوو چونکی شیابنفیسین‌و ناخفتنا بچیتە د نیفەکا ژیاریدا ئووەکی مەلەفانا ل هەمی کون‌و کونجێت ژیارێ بگەرهیت‌و بنیفەکا دلێ خو حەزو دیتنێت هزرێت خو دارژێتە سەرکاغەزێ ، ئو فان حەزو فیانا دگەل ژیارێ تێکەل‌کەت .

ئو لیتش‌فەچوونا فێ دارشتنێ رەنگێ ئەدەب‌و تورێت مللەتا قالبێ خو گرت‌وبوونە راستیەکا ژیانا فان مللەتا .

ئو ئەزمان شیا بیتە چارچوڤێ گافەکا دیار ئان وەختەکێ دیار د دیروکا مللەتادا ، چونکی چەند ژیار بیتە کوهورین ئەدەب‌و زانین‌و هزرێت مروڤا دگەل‌دا تێنە کرەورین .

بەزمانی مروڤ دشێت‌راستیا وەختەکێ ئاشکرا ئاشکراکەت ، ئو مروڤ دشێت‌بکەتە ئامویرەك بو تێ‌گەهاندنا خەلکی هەکە مروڤی خو ئینارتزا وان کەسا یێ بو دناخفیت ..ئو رێکا چاك بو دەرئێخستناراستیاو روهن‌کرنا هەمی کوژیێت ژیارێ ئەوە مروڤ ب ئەزمانەکێ بساناهی‌و دویر ژ هەمی گرێ‌و ناخفتنێت‌ئە دیارو ئەئاشکرا لگەل خەلکی باخفیت‌و ، مروڤ هەر بوی‌ئەزمانی بنفیسیت‌و واقعێ ژیارا خو ئاشکراکەت .

ئەو ئەم دشێین نفیسەفانا بکەینە دوو توخم ، توخمێ ئێکی ئەو نیفسەفانن یێ بنەرمانەکێ رەمەك‌و تەزی ئاستەنگ‌و کوتیێت ئەئاشکرادنفیسین‌و کەس ژ هەژارو فەقیرو جوتیارو پالا دنفیسینێ وان ئاگەهیت . ئو توخمێ دووێ ژ نفیسەفانا ئەوتوخمە یێ تیتە راسا ژیزا مللەتی – بارا پتر ژ مللەتی –رتزا جوتیارو رەنجەرا – ئو ب ئەزمانێ وان یێ بساناهی‌و بێ‌گرێ دناخفیت‌و دنفیسیت . ئەف توخمێ نفیسەفانا دشێن‌بکەهنە کاکلکا دلێ خەلکی .. دشێن لگەل هەمی کەسا باخفن‌و هەمی کەس دوا بکەهن .

ئێجار توخمێ ئێکێ ژ نفیسەفانا هەروەکو لسەر بانەکێ بلند ئو بەرێ خودەدەنە عەسمانی‌و سەرنەفراز باخفن ئو خەلك لبنێ وی بانێ‌بلند گوهێ خو بدەنێ بەلێ گول چو نابیت . وەکی فەقیروزارێت ئەسپانیا ئەشبایین د چێرۆکا (دون کیشوت)بکەهن ئەوا (سرفانتس) دانای چونکی بو وا کەسا نفیسی‌بوویێ ل‌بانێت بلند دژیان .

نفیسەفانێ براستی ئەوکەسە یێ بشێت بارا پتر ژ مللەتی تێ‌بکەهینیت ، ئەوکەسە یێ بشێت لگەل حەزو فیانێت مللەتێ خو برێقەبجیت،ئەو کەسە یێ دەستێ مروڤێت بێدەست دگریت‌و بەرێ وان‌ددەتە روناهیێو ژیارەکا خوشتر ، ئو ئەف چەندە ناهێتە بەرێکفەنینان هەکە ب ئەزمانێ مللەتی لگەل مللەتی‌نە ئاخفیت .

لاولك وحەیران

• سەرنەراز عەلی •

هەکە بهێین‌و ل دڵ‌و نهالیت ژووری وەلاتێ خۆین رەنگین بکەرین ، دێ گەلەك خزبنیت ئەدەبی‌و فولکلاۆری بینین .. براستی مە فولکلۆرەکێ باڤژو تازە یێ‌هەی دڤێت بزاڤێ‌بکەین دا ساخکەینەڤە ژبەر وی بهایێ بۆ مە تیدا ..

هەلبەت فولکلاۆری گەلەك تاو چەق‌و تەرحك‌و بستیکیت هەین .. ئێك ژوانا سترانو لاڤژیت ئەڤینداریێنە .. هەکە ئافرەکێ بدەینە گوڤەندێت لاوو جانا .. دێ بینین فان ئەرو تۆلازا ب هندەك پەیڤت نازك‌و دەلال هەستو ئەستو هزرو بیرێت دل‌و دەروونیت خۆیێت دەربرین‌و ب ئاوازو سەلیقەڤە کارێ لاوك‌و حەیرانا یێ‌کریە بەر .

ئەڤەژی هندەك پارچەنە ژ وان سترانا .. چاوا من گولێ‌بووینە وەسا دێ‌بەلاڤکەم .. هیڤیدارم هەر خوینەڤانەکێ ب رەنگەکێ دی گولێ‌بووین بلابۆ مە قرنکەت لگەل سوباسیا مە .

مالکیت مە برێزن
کورکیت گوندێ مە عەبا بەلەکن
کچکیت گوندێ مە فیستان تەقرێزن .
دێ تۆ وەرە راموبسانەکێ ب گیانێ مندا بەردە .
ما تۆ نزانی شەڤەکا دی دێ من قەگوهێزن ؟

لسەر بانا مەش‌مەش نەکە

پروانە : ل : ١١

Institut Kurde de Paris

شاگردێت رێزا خۆ دبینیت . من دڤێت بۆ کاك صالح بێژم کو ئەف توخمە نفیسینە (زکریات)یێت خودانینەو بەس‌و چ هەست‌و هایێت خوینەڤانان نابزڤینن نەخاسمە ب فی رەنگێ تە گوتی .. چونکی (شعر) لسەر رهێت سۆزو بیرو هزرا شین‌دبیت .

٨ – نابیت هوزانفان بهای بدەتە وان ئەریێت بویچ یێت رویێ نافێ مللەتی درویشینو بێخیتە ناڤ دیوانان . کاك صالح د پارچا (ئەزا ب‌تشتم) بپ (١٨–١٩) دا کرێتبا کچکەکێ ددەستێ کورکەکیدا نیشاددەت‌و ! کورك بەختێ خۆ لگەل خرابدەکەت !!. ئەف بویچیە دناف (کوردان)دا نینە (کاك صالح) . هەکە کەسەکێ هۆسازی هەبیت ئەو (زرکورد)ە !

٩ – پارچا (خودێ) بپ (٢٨–٢٩) . هندەك ئەریت‌و باوەرێت بویچ بەلاڤدکەت ! کاك صالح د فێ پارچێدا گازندان ژ لێکفە کرنا (خودێ) دکەت‌و ! لنك وی فەقیر دڤێت دزبان‌بکەت داکو بژیت !!

١٠ – تێرا خۆ خەلەتیێت دەربرین‌و دەرێژکرنێژی یێت تیدا هەین (هەرچەندە « المعنى في قلب الشاعر » بەلێ با هندەك تشت ژ مەعناو قەلبینیێ دەردکەفن) بۆ نموونە :

(«چاڤ کێفریشکە هەردەم بەقە» – بپ ٧ – ر ٢)

دناف کوردانداوەسا یا بەلاڤە کو (کێفریشك) نیشانەکا قرەو یا دەڤبەشە ! لەوا نەبا جوانە بۆ یارەکێ بهێتەگوتن کو یا (زێرین‌و .. شەکرلێقو مەمك سێڤ‌و شەنگ‌و شۆخ‌و برچ ئالین‌و رەنگ زێرین‌و سەردەلال‌و بێ‌گوتی‌و .. تد ژ وان گوتنێت کاك صالح بخو بکارئینایین) .

١١ – پارچا (سویکا کچا – بپ ٥١) هندا (حر)ە یاژ کار کەفتی ! بجلی بیرو هزرا .. کێش‌و سەروایێت وێ‌ژی د(حر)ن :

(هەر بێ بەشە
ژ وێ لەزەتێ
ژ وێ جوانێ
ژ وێ تیق‌تیقێ
ژ وان باقا
ژ وان مەما
ژ وان سینکا
کراسیت تەنگ
یێ دەرودۆر
وێ بحەشتێ
نەژك وەکی
وان هەزارا
دێم دچم ..)

برادەر صالح .. دلێ تە نەمینیت .. بەلێ پا لمن‌وەرە ئەڤە (شعر)نینە .

● بەری نفیسینا خۆ بدویماهی‌بینم من دڤێت بێژم ئەکادمیا کورد تشتەکێ گەلەکێ باشە کری دەستێ کاك صالح کرتی‌و هاریکاریا وی د چاپکرنا فی کتێبێدا کری . بەلێ بۆ جارەکا دی بلا خۆ ژ باشیا بەرهەمی بشت‌راست‌بکەت ژ نویکا هاری خودانی بکەت .

گوتنا منا دویماهیکێژی بۆ کاك صالح ئەوە .. بەرهەمێ چاك‌و کێم باشترە ژ بەرهەمێ گەلەك‌و بکێی‌نەهاتی . سوپاس بۆ هەمی لایەکی .

پاشماوەی : دەقی پاسای نەخشەی بەرەبێلانی نەتەوەی ..

مادەی نۆهەم . . نەنجومەنی نەخشەکێشان بۆی هەیە بڕیارو ڕێنوێنی دەربکا بۆ هاسان کردنو زەبت کردنو وەدی هێنانی ئامانجەکانی بەتایبەتی بۆی هەیە لەوشتانەی خواروەدا بڕیارو ڕێنوێنی دەربکا و ڕێو شوێنانە دیاری بکا کە پێویستە بەپێوەیان لێبکرێ .

١ ـ نەو ڕێوشوێنەگشتیانە کە پەیوندیان بەسیاسەتی دارایی و دراوی و نرخدانانو بارزگانیەوە هەیە بەچەشنێك کەرێك و پێکی و تەواوبەتی نەخشە لەباری ئابووری و کۆمەلایەتیەوە وەدی بێنێ .

٢ ـ نەو سیاسەتانەی پەیوەندیی یان بەو کارو چالاکی یانەی کەرتی تایبەتیەوە هەیە کەلە نەخشەدا بۆ ئەم کەرتە دیاری کراون .

٣ ـ جێبەجێ کردنو مۆتابەعەی نەو پرۆژەو کارانە کە لە نەخشەی ساڵانەدا گونجێنراون .

٤ ـ سەلاحیاتی پێویست بۆ نەوەی دەرەتان بۆ زەزارەت و بازرگاکانو دامەزراوەکانی کەرتی پشتیراکی بێك بێنێ بۆ نەوەی بتوانن ئەرکەکانیان لەباری نەخشەوە جێبەجێ بکەن .

٥ ـ وەرگرتنی ئیجراتی جۆری ناوبەناو بۆ داخشاندنەوە بەوڕێوشوێن و ڕێدانەدا کەلەو بەنگانەدا ماتوون کەلەمادەی یەکەمی ئەم یاسایەدا باسیان کراوە ، نەوەش بەگوێرەی ئەداویستیەکانی جێبەجێ کردن و نەو هەل و مەرجە لەگۆڕیدایە .

٦ ـ هەرکاروبارێکی تر کە لەوانە بێ کاری نەخشەکێشان و جێبەجێ کردن و مۆتابەعە هاسان بکا نەو کەندو کۆسپانە لابەری کەدێتە سەرڕێگای وەدی هێنانی ئامانجەکانی نەخشە .

مادەی دەهەم . . بۆ زەزیری نەخشەکێشان هەیە کە بڕیار دەربکا ئیجراتی وەربگرێ بۆ چاوەدێری بەرچێهێنان و بەتایبەتی بۆی هەیە نەم بەعلیماتەی خوارەوە دەربکا . .

١ ـ نەو تەفاصیلەی پێوەندی بەئامادەکردنی نەخشەی ساڵانەوە هەیە و نەوشتانەی پێکی دێنن و نەو بەیان و ڕوونکردنەوەی بۆ نەو مەبەستە پێویستن .

٢ ـ نەو قایدەو ڕێوشوێنانەی پەیوەندیان بەکات بۆ دانان و خشتەی لەبەشتریەکانی پرۆژەو کارەکانی نەخشەی ساڵانەوە هەیە .

مادەی یازدەهەم . . نەو بڕیارانەی نەنجومەنی نەخشەکێشان یان لیژنەی ڕێنوێنی کردن لەبارەی هەرشتێکەوە کە پەیوەندی بە نەخشەوەهەیە لەماوەی نێوان ١ ـ ١ ـ ١٩٧٦ تا رۆژی تەواوبوونی حوکمی ئەم یاسایە دەربان کردوون بەموافیق بۆ نەخشەدادەنرێن .

مادەی دوازدەهەم . . لەسەر وەزارەتەکانو دامەزراوەکانی کەرتی پشتیراکی پێویستە نەوبەری هەولبدەن بۆ وەدی هێنانی ئامانجەکانی نەخشەو جوولانەوە بەپێچەوانەی نەوەی تێداهاتوە یان ئیلتیزام بێنەکردنی لێپرسینەوە (محاسبە)ی نەوکەسەی تێدایە کە ئۆبالی نەو بەپێچەوانە جوولانەوەی لەنەستۆیە .

مادەی سێزدەهەم . . ئەم یاسایە لەرۆژنامەی رەسمیدا بلاودەکرێتەوەو وەزیرەکان جێبەجێی دەکەن .

احمد حسن البکر

سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆرش

ئا.د.ع

پاشماوەی : کەی نیمەش وانەبین ..

ئەم جار ..
داوای لێبوردنت لێناکەم
لێت نابارێمەوە ..
تەنها .. چاوەکانت پیشانمدە ..
مەرازە خەلاتە ..
(چەوچەنە) نەو چاوە
لەچاوە ئەفسانەکان کۆدەبن ..
پاشان ...
هەواڵەی حەفت قوولەی .. قاف قائم کە
ئەم شەو ..

ـ هیوا ـ

پاشماوەی : گەریانەك دناف

بخوها خۆ نانی دخون .. رۆژەکێ تێر دەها برسی .. زفستانێ لبەر بەفرو شاڤا ، ریسو خاس ژ سەرو سەقەمادا دلەیزن .. هافینێ لبەر کەلکەلەژانا تەحرێ .. لبەر تیروکا تەرما رۆژێ .. هەرێ دکێلن .. دوربناو گێرا دکەن .. دکەلن و دقەمێن .. بو قان (مائی) لەوژو سترانا دبێژێت .. هۆزانا دجمنبت .. ژخو عالا بەرزو بلنددکەت :

مە ئازندت فەقیرا کرنە عالا
بزاندن لناف هەمی دژستو هەڤالا
دا وەرگێرن بەرنخو ، ژ ناف و حالا
بەرێ خۆ بدن زکێت برسی و فالا

دەمێ زفستانێ :

لبەر بەفرو شلوفا رویس و خاسین
جلك کێمن لبن تایێ کراسین
مە دەستو بێ گرۆجن بێ لباسین
ددانا شەقشەقە ، ئەمژی دەقاسین

ئەفە زفستان یا هافینێ ج حالە :

هافین تەرمە ، لەشو چەیم نیك کەلاندن
هەرێ کێلێت برنجا ، پێ ڕژاندن
رتاخو توتینو روبەمە ، مە چاندن
چولی بر هات ، لەو تەل برکاندن

ئەفەیە (مائی) .. ریبارێ مەندو بۆش .. چرانێ شەف کوژو تاریك بر . راستەوو راستی بێژ .. سفیدارین هەرگێ ستێرا وی گەشێ ئەخزت .. وەك پەلازکا بلفا فەدەت .. دەستێ تەمریانو فەمریانێ نەکەهێتێ .

پەیڤێت گران :

خرنگ : جوان ، شەبال . کەلەش .
بەلازك : پەلا گەش .
زیفار : هەزار .
چفیك : چیك ، چیچك . **طاها مەزهەر مائی هۆزانڤان**

ـ سوپاس ـ

زۆر سوپاسی هەموو نەو دۆستو براو خزمانە ئەکەم کە بە بۆنەی کۆچی خەمناکی کۆرەبەی بازیزمانەوە (بابان) هاتن بۆ لامان و یان بە نامەو بروسکە بەشداری نەو دتەنگیەیان کردین و نەرکی هاتنە سەر قەبرانیان لە ئەلدا کیشاین .. داوا نەکەین ناسۆری وا ڕوو نەکاتە هیچ بنەمالەیەکیان .

ڕەهان قانع

پاشماوەی : لە کارئەی ئەلبانی هەولێردا

بۆمان دێت ، چونکە جاری بەروەردەی ئاژەل بەفراوانی لەم ناوچانەدا بەرەی نەسەندوە مەلبەندی کۆکردنەوەی شیریش لێرەنی یە لەبەر نەوە ناچارین بۆ سەرچاوەی شیر پشت بەبەغداوە ببەستین .

وە لەکانی سورانەوەمان بەناو کارئەکەدا پاکی و ڕێك و پێکی سورانەوەی کاروباری ئەم کارئەیە سەرنجی ڕاکێشان . وە بۆ دڵنیایی لەپاکی بەرهەمەکە هەموو ڕۆژ لە موختەبەرێکی بچووکدا کە تازەترین کەرەسەی ئیش کردن تیدایە تاقی کردنەوەی کیمیاوی و بەکتریۆلۆجی ئەکرێن .

ماوە بڵێن بەرهەمی ئەم کارئەیە بەشی سێ پارێزگا هەولێرو کرکوك و سلێمانی ئەکات .

ووتەرێکی پێویست :

کارئەی ئەلبانی هەولێر کارگەیەکی بچووکە بەلام لەگەل ئەوەشدا بەرهەمێکی باشی هەیە بەلام ئەم کارئەیە پێویستی بەفراوان کردن هەیەو پێویستە جۆرەکانی تریش بهێنێتە بەرهەم بەتایبەتی ساردەمەنی شیر چانکە هەولێر شوێنێکی نزیکە لەهاوینە هەوارەکانەوە لە وەرزی هاوینەدا پێویستیکی زۆری هاوینە هەوار کەرەکان بەم کەرەستانە نەبێت ، جا لەبەر نەوە فراوان کردنی پێویستە مادام وزەی بەرهەم هێنان باشە .

پ . هاوکاری

پاشماوەی : هۆڤایەتی و لەخۆ بوردن ...

لەسزای قیامەت ترسان ، ترس لەناگری دوزەخ ، بەلام دووهەم لە بارانەوەو لاڵانەوەدا خۆی دەنوێنی .. بارانەوەی خوابەرستێکی مل کەچ لە خوای خۆی کەداوای بەزەیی و لێبوردنی لێ ئەکات .. شاعیرەکەی ئێمە لەمەسەلەی ترساندا شەرابێکی بەلەزەتی تێدا دەبینی ، تامێکی شیرین ، کە لەتکاو بارانەوەدا تواوە ئەوەبەوجۆرە دڵنیاری و حەوانەوەیەکی دەرونی بێ وێنە بەدی دەهێنێ کە لەفەزەنگی نەوانی تردا بەدی ناکرێت .

من لەتەوری عالەم و دەوری فەنەك
زەربی لازیب ، زەخمی بێ مەرهەم دەخۆم

ئەم دنیایەو ، ئەم ژیانە سەیروسەمەرەی کە چەند ڕەوشتی جۆر بەجۆری مرۆڤی تیدایە ، چەند لە خولدانو هاتوچوی بەردەوامو رووداوی ترسناك ناکەوێت ، هەموی کوتەکەی بەئیش و جگەربڕم لێدەدەن و شیەرزم دەکەن و بریندارم دەکەنە جگەرەوە کە چارەسەری لێیە .. ئایا لەبێ ئەم خەمو پەژارانە چەندەگران و بەئیش بن کە بەوجۆرە ژیانی شاعیر کردۆتە دۆزەخێك !؟

تالی بێ یارو دیارو تارومار
عەلقەمی چی ؟ ئەرقەمی چی ؟ سەم دەخۆم

بەجۆرێك پەنگ خواردنەوەو خۆخواردنەوە دەبێتە شۆرشێکی بەتینی نەوتزی گرگرتو کە وشەی ئەوەی لەباردا نابێت ئەو خەمو خەفەتە شاردراوانەی ئاوەوە دەرخات و بیان خاتەروو ئاشکرایان بکات ئەولێرەدا شەقو بەق دەبێتو شیتالشیتال دەبێتو جاربەجارو ناوبەناو دوچاری توڕەبونێکی شێتانەی گەرم دەبێت ئەویش بەمۆی خواردنەوەی ژەهری کوشندەوە ، ژەهرێك کەزۆر لە ژەهری مارکوشندەترە ، ئەوەو هەستبە دڵتەنگی و تەنیایی و ناوارەیی دەکات و ژەهردە خواتەوە ، بەلام کامەژەهری کوشندە !!

ئەوعە ئینسانی هەیە غەم فوتییە
من غەمی خۆمو غەمی عالم دەخۆم

شتێکی مەزنە کە مرۆڤ هەست بەخەمو داخی کەسانی تر بکات و بکەوێتە خەمو داخیانەوەو کاتی بێ بەش دەیان بینێت بژیان شیرزەو سەرگەردان بێت .. شاعیر لێرەدا دەکاتە چلەپۆپی خۆ خواردنەوەکەی شاعیرێتی و دەسەلاتی پێوێنەی ئەدەبی و لیهاتویی لەدارشتندا بەفریای ئەوەی ئەکەوێت کە هەستو خواستی خۆی دەربڕێتو ئاشکرای بکات کەدەڵێت : هەندی کەس هەیە خەریکی خەمی خۆیانو لەگەل ئیروگرفتو کوێرەوەریی خۆیاندا خەریکن .. بەلام کوێرەوەری من لەوەدایە سەرەڕای خەمی خۆمو ئەو هەمو دەردو ئەندێشەیەی کەهەمە خەمو دەردو بەژارەی خەلکیش دەخۆمو سزاودەردو مەینەتیان بۆ دەچێژم ، لەم وێنەیەدا بالاترین وێنەی یەکێتی ی مرۆڤمان بەرچاو دەکەوێتو خۆبەختکردن لەپێناوی چاکەی جەماوەردا لەسەر ئەو بنچینەیەی کە تەنیا کەسێك بەشێکە لەم کۆمەڵە بێشومارە . لەوەش جوانتر ئەوەیە کە لەم بەیتە شیعرەدا هاتوە کە جوانترین مەنەلوجی قولایی دەرونی شاعیر نیشان ئەدات لەکاتێکا کەگونی لە بانگەوازو وەرامدانەوەی خەمو داخو پەستی یەتی شاعیر دەگرێت :

غەم دەڵێ : « نالی » کەغەم خواریم نەکا
ناعیلاجم من بەنی ئادەم دەخۆم

وانا .. خەم دەڵی .. ئەگەر نالی بەدەنگمەوە نەیەتو نەمخوانەوەو لەدەستم هەلێت ، ئەوکاتە ناچار دەبم کە خەلکی بخزمو ئازاریان بدەمو زەبری کوشندەیان لێبدەم ، واتە تۆزە لە هەمو دنیا دەستنمەوە ئەگەر سنگ فراوانیو سەبری « نالی » نەبێت .. بەم جۆرە شاعیری ئێمە دەبێتە نمونەیەکی بەرزی سوتان لەبێناوی خەلکیداو دەبێتە نمونەیەکی بەرزی خۆبەختکردنو لە خۆبوردنو خۆزگە هەموکەسێکیش هەرئەو ڕێبازەیان بگرتایە کە شاعیر لە شیعرەکانیدا ئاواتی بێخواستوە ، کەبەراستی لە ناوەڕۆکیدا نمونەیەکی ڕاستەقینەو بێریای خەباتی مرۆڤایەتی یە دژی خۆبەرستی خودویستی ..

پاشماوەی : وتنە

برسی ی بوو ، کە چۆن دایکی ناچار کەوت ئەو براکەی تری ـ سدنی ـ (کە لە مێردتکی تریەتی) بخاتە نێو هاتیوخانەیەکەوە ، ماوەیەك هەرسێکیان

لەوێ مانەوە .. بەلام ئەوەك بێکەوە بن .. دایکی ئوزرایەوە بۆ بەشی ئافرەتان .. خۆی و براکەشی بۆ بەشی منداڵان دوای چەند ساڵێکی

تر هەم ئەڕانەوە بۆ هەتیوخانە کە .. دایکی شیت بوو ... باوکی تەلاقی دا .. هەروەها

بێ بەختی لە مانی باوکی لەگەل باوەژنێکی قسەڕەق و شەڕفرۆش و هەمیشە سەرخۆش دا .. لە دوایی دا ..

لەزوورێکی کەلو کۆم و بەکرێدا جێگیر بوو .. لەگەل دایك و براکەیدا شاد بوونەوە .. لە تەمەنی هەشت ساڵیدا

.. لەتیمێك دا سەماکەر بوو کە بریتی بوو لەهەشت منداڵ دوای چەند ساڵێکی کەم بەهەری لە هونەری کۆمیدیادا سەری هەڵدا .

دوای ئەوە لە فلمی سینەمایی دا کاری کرد بۆیە دەبینین بەخۆی فلیمەکانی خۆی بەرهەم دەهێناو دەردەهێنا کە بەملیۆنەها پارەی بەسەردا ڕژاند تاوای لێهات زۆردەولەمەند بوو . بەناوبانگێتی ی شایلن بەهەموو دنیادا بەهۆی شەخسیەتی - ڕوونەوە - بوو کە بووتە شتێکی ئایینی فلیمەکانی ، ئەم بەناوبانگێتی یەی بووبە هۆی ئەوەی ئەلایەن کەسانی ڕەمیاری و ئەدەبی و هونەری یەوە ڕێزی لێبگیرێتو خۆشیان بوێت . بەلکو هەندێکیان لە هاوڕێ نزیکەکانی .. ئەوەشی بۆ ڕاوەکە لەسەای زۆربەیاندا بەو یەڕی ڕیزەوە بژیتو هەلسو کەوت بکات .. ئەوەتا لەمانی - نیج . جی وتلز - دا ژیاوە ئەو نووسەرە بەناوبانگەی ئینگلیز کە بەچیرۆکە خەیالاویەکانی ناسراوە لەمانی چرچل دا جارێکی دیکە لەیادداشتەکانی دا بەووردی سەرنجەکانی خۆی دەربارەی ئەو کەمانە تۆمار کردووە ، کەباسی چرچل دەکات دەڵێت بۆ وێنە

واهەست دەکەم کە بەرێز ونستۆن چێژی لەژیانی خۆی باش وەرگرتووە زۆرتر

لەوەکی بۆ ئێمەمانان هەلکەوتبێت .. لەسەر شانۆی ژیان زۆر دەوری بینیوە

بەو یەڕی ئازایەتی یەوە لەگەل بریسکانەوەو تانی چەشتن دا .. هیچیش تە دەستی دەربازنەبووە شتێکی زۆر کەم نەبێت لە چێژەکانی ئەم جیهانە ، ئەو پاوانکە ژیان ڕووی بێداوە ، بەو یەڕی شادیوە بەسەری بردووەو تەلێك مەترسی ترین هەنگاوەی دیوەو دەستەلاتی وەدەست هێناوەو چێژی لێوەرگرتووە بەلام هیچ کاتێکیش ئەی هێشتووە بەسەری دا زاڵ ببێت .

لەگەل ـ ناینشتاین ـ یش دا دانیشتووە بەزمانی ژنەکەیەوە باسی ڕۆژەکانی ئەو دووهەفتە

تووشەمان بۆ دەکات لەژیانی ئەو زانایە گەورەیە ـ کە دوای ئەوە ـ نظریە النسبیە ـ ی بەجیهان ڕاگەیاند .

پاشماوەی : چەند ڕوبەکی پرشنگداری ..

ئینگلیزەکان لە دژی شۆڕشگێران بەکاری دێنن .

● بڵێسەی شۆڕشی بیست ئەوکاتە هەڵگیرسا کە جەماوەری شۆڕشگێری جووتیاران ڕۆژی ٩ی مانگی جوزەیران ١٩٦٠ ای ز کەوتبەری بۆ گرتنی ئۆلیسخانە بۆ ڕزگار کردنی ڕیانی شۆڕشگێری نیشتمانی (شەعلان ابو الجون) و بەرەڵا کردنی بەژۆر ، ئەمە بووبە هۆی دەست پێکردنی شۆڕش و بەرنگار بوونەوەی هێزەکانی بەریتانیاو لەگەل ئەوە ئەو جەنگەو کەرەستەی لە دەست شۆڕشگێرانەابوو زۆر سەرەتایی بوونو بەرەوڕووی سوپایەکیش بووبەوە کە بە بازەترین چەك بەیاریوو بەلام دیسانیش دەرسی قارەمانەتیو لەخۆبووردووی هێزەکانی بەریتانیایان دادا . چونکە پاوەریان بە ڕەوایی و دادگەرانەبوونی مەسەلەکەیان بەتەواوو عەرزیەش لە مەیدانی خەباتو قارەمانیەتی نەکشانەوەو درێژەیان بە ڕێبەوەکەیان داو دەریان خست کە خواستی جەماوەر دەتوانێ بەرەنگاری زوڵمو زۆرو دەستدرێژی ببێتەوە .

● **جوانترینو بەرزترین شت کە لە خەباتی ئەڵی عیراقو دەوری جەماوەرەکەی لە شۆڕشدا دەگێڕنەوە ئەوەیە کە ئەنیا بیاوان لە شۆڕشدا** بەشدار نەبوون ، بەڵکوو بە چاوی خۆیان قارەمانەتی نافرەتی عیراقو دەوری بەرزی نافرەتمان لە شۆڕشدا دەبینی ، نموونەی ئەو دەورە شەهیدبوونی هێندێکیان بوو لەکاتی هێرشی بۆ سەر ئەو شەمەنتەفەرە کە ئینگلیزەکان ئامادەیان کردبوو بۆ ئوازتنەوەی هێزەکانیان لە دیوانیەوەوە بۆ حلە ، بەشداری نافرەتان لەوەدا دەوری هەبوو کە هێزەکانی بەریتانیا شکان . هەرچەند ئەوانە شەهیدبوون بەلام بە مردنی خۆیان سەرکەوتنێکی بۆ ڕێزەکانی گەلەکەیان تۆمار کردو تاوی خۆیان خستە دەفتەری شهیدە نەمرەکانەوە .

● هەروەك جەماوەری جووتیاران لە خواروو ناوە ڕاست لە دژی داگیرکەران ڕابەڕین ، گەلی کوردیشمان توانی بەشی خۆی لە فیداکاریدا پێشکەش بکاو دەری بخا کە شانازی بە یەکیەتی نیشتمانی عیراقو چارەنووسی هاوبەشەوە دەکا بۆ بیناکردنی عیراقێکی ئازادی یەکپارچە کە گەلەکەی بەبرایەتی لە سێبەری سەربەخۆیی و دێموکراتیدا بەرەیەکی بتەو پێك بێنێ کە فرت و فێلی ئیشعمارو کۆنە پەرستی دەرەقەتی نەیە . بشتگیری گەلی کوردمان لەسلیمانی و کەرکوك و هەولێر لە شۆڕش لەو خۆیشاندانەدا خۆی نواند کە هەموو شارە کوردیەکانی گرتەوەو دژی حکومەتی بێکانەو سیاسەتی نەفامانەی وەستا کە دەیەویست یەکیەتی نیشتمانی ی گەل لەبەریەك هەلوەشێنێ .

● هەرچەند شۆڕشی قارەمانانەی ١٩٢٠ لەبەرنە هێندێ هۆی سەرکەوتنی عەسکەری بەدەست نەهێنا ، بەلام ئەو شۆڕشە توانی بناخەیەکی پتەوی وشیاری نیشتمانی بۆ دوارۆژ لەناو جەماوەردا دامەزرێنێو بیتە زەمینەیەکی پتەو بۆ بەرپابوونی شۆڕشە گەلیەکانی دواتر دژی دەستدرێژی کەران .

شۆڕشی مایسی ١٩٤١و ڕاپەڕینەکانی کانوونو تشرینو مانگرتنی کریکارانی گاورباغیو بەسەرنیشمانەیەکی پرشنگداری خەباتی گەلەکەمانەو شەوقدانەوەیەکی بەرزن کە شۆڕشی بیست خوێنی بەردەوامی زیندووەتی بێبەخشیون . نەمجار هەر ئەو شەوقدانەوەو مانا بەرزانەش بوون کە ڕێگایان بۆ شۆڕشی گەلی عیراق لە ١٤ی تەموزی ١٩٥٨ و/١٧ی تەموزی ١٩٦٨دا خۆش کرد ، ئەو شۆڕشانە کە ڕووپەڕی سەردەمێکی ڕەشو تاریکیان وەرگێرا کە بەسەر گەلەکەماندا تێپەڕیووو چەند خشتێکی تازەو پتەویان بۆ بیناکردنی عیراقێکی دێموکراتیو گەشە کردوو دانا ئیشتیراکی دەسکەوتو سەرکەوتنو ڕزەوی خۆی بەرەو دنیای ڕووناکیو خێرو خۆشەویستی و بیناکردنی کۆمەڵی ئیشتیراکی یەگگرتوو درێژەی بدا .

● هەزار سلاو بۆبیرەوەری شۆڕشی بیست شۆڕشی جەماوەری عیراق دژی حوکمی بێکانە داگیرکەرو هەزار سلاو بۆ ئەو قارەمانانەی کە بە خوێنی پاکی خۆیان خاکی عیراقیان ڕەنگاندو بە شەهید بوونی خۆیان ڕێگای خەباتو بێشکەوتنیان بۆ جەماوەرە کەمان ڕووناك کردەوە .

ـ بەشی لێکۆڵینەوە ـ

پاشماوەی : ئەشتێکی هاوکاری

بەجەماوەر بکەین ، وەکو چیروکی شانۆگەری (لانەوازان) کە تۆمارمان کرد بۆ تەلەفزیۆنی کرکوك و

چیرۆکی شانۆگەری (چەخماخە) لە تەلەفزیۆنی کرکوك .

هەروەها چیرۆکی شانۆگەری (پاڵتۆ)شمان تۆمار کرد بۆ تەلەفزیۆن .

ئەوەی شایانی باسیشە لەم ڕووەدا بەرهەمێکی نازەمان هەیە کە ئەوەی ڕاستی بێ هێشتاناوانەنراوە وەچاوەڕوانی ڕێ ی ئانین بۆ تۆمارکردنی بۆ تەلەفزیۆن خوایش یاربێ لەم سوچەدا ئێمە گەم تەرخەمی ناکەینو بەهیوای دوارۆژێکی ڕووناکی هونەری شانۆی کوردی هەوڵ ئەدەین .

● لەکۆتاییدا هەمووان سوپاسی ڕۆژنامەی هاوکاریان کرد کە هەردەم یەکێك لەتیپە هونەریەکان بەجەماوەر ئەناسێنێ .

حمە سعید حمە کریم

★

پاشماوەی : حەبی خەواندن ..

مرۆڤ سەرپێچی لەو ڕاستیەکات کە گوایە پێویستی بەخەوتن بەگوێرەی تەمەن ئەکوڕێت .

ئەو منداڵانەی کە تازەلەدایکبوون پێویستیان بە ١٨ سەعات خەوتن هەیە لەڕۆژێکداو هەرزەکارەکانیش پێویستیان بە ٧ ـ ٨ سەعات خەوتن هەیە لە ڕۆژێکدا ، بەساڵاچووەکانیش پێویستیان بە ٤٫٥ ـ ٦٫٥ سەعات خەوتن هەیە ، حەبی خەواندنیش هیچ سوودێکی نیە بۆ ئەوانەی کە تووشی نەخۆشی زەرەخەوەهاتوونو بەلکو زیانی هەیەو ئەبێتە مایەی زیادبوونی شەونخوونی لەلایەن مرۆڤەوە .

ئامادەکردنی : سلوی جواد

پاشماوەی : لاوولاو حەیران

لبەر بانا مەشمەش نەکە
ناگرێ جگارێ لن گەش نەکە
ئەز یا تە مە خۆ شاش نەکە

شەل سۆرا
شەل مەرەزا
تۆ د دەرێ خانوبکن مالا بابێ من هەلبووری بلەزوبەزا
بەزا هەکە تۆ ژن خاز بی ، ئەفە ئەزا
چ کانیکا ل دوبێ ملێ
ڕوبکێ من عەبدالا خودێ
سۆردکەت وەکی فلفلێ
هەکە سەرێ ڕنیا دگرتی نەبان
دا لاوك بۆ من جیتە دەزگرێ .

شەفکا خازگینا
ئەزا نەساخم یالناف نقینا
شەفکا خازگین هناری
من ئەشوبدا خۆ هەلگرت چوومە بەر دیواری .
هەکە بابێ من هەرێ کرا ، ئەز دێ قرانەکی هەلگرم چمە سەر خمداری .

— پارچا ٥

وەدیارە کو ژۆرداری و خورتی لسەر ژنکا کورد هەبوویەو وێ مانێ هندێ لەبوویە ب دلێن خۆ هەڤگیان و هەڤکۆرێ خۆ هەلبژێریت .. ئێجا ڕەبەنی و عەبدالی و ئەخزشیا خۆ یا ب فان حەیرانا دەبری . بەلێ دسەر ئێچەندێ را کو کە ئەو ژۆرداری و خورتی یا بەرف ئەمان دچیت ئەخاسمە بشتی ئافرەتا دەنگێ خۆ بلندکری .. بەلێ هێشتا مە گەلەك پێدڤیت کو بدروستی مانێ ژنکێ بدەینێ . من دڤیت بۆ ژنکێژی ببێژم کو ج مافەك بێ خەباتو تێکوشان ناهێتەوەرگرتن . دسەرهندێ را کو پێدڤیە ژنك یا هەژی ماف بیت دا وەرگریت .. یانکو ئەرکو پێدڤیت سەر بلێت خۆ بجهبینیت ژنویکا داخازا مافێت خۆ بکەت .

— پارچا ٣

دیاردکەت کو کچکا کورد ژ دلو متلاکێت خۆ قیانا بکارئینای و قیانا وێ یا پاڤژبوویەو حەز ژ درەوو یاری و فرتوفتلا نەکریەو .. نەئیایە کەس ترانا پێ بکەت .

— پارچا ٤

کچکا کورد ، ژنکا کورد یا بنافودەنکە ب جانیا خۆڕستا خۆ . بێ دەرمانو مالنج یا سۆرو سپیو نەرمو نۆڵو شرینو دلکر بوویە .. براستی هەژی و ژنهاتیا هندێ بوویە لاوێ کورد ڕەنجێ بۆ بکێشیتو قۆناغا چەند ڕێکا ببڕیتو خوها چەند ڕۆژا فەمالیت داکو دەزگرێ بۆ ئەفیندارا خۆ بیەت .

Institut kurde de Paris

هونەرمەندی سیرامیك ژۆرلە هونەرمەندی پەیکەرتاشەزە نزیکە ، چونکە کەرەسەیەکە لە وتەیەکی ساردو سـرو

بۆزاڵ بون بەسەر خەوزراندا

ئەوەی ئاشکرایە زۆربەی ئەو حالەتە دەروونیانەی تووشی مرۆڤ دێن ، وەك پەستبوونو تووڕەیی ، نەمەیی و بوودەلی لە ووردەکاریو تۆقرەنەگرتنو ئەلیکی-ترشیان هەی کەم خەوتنە ، یاخود هۆی ئەو سیستەمەیەکە بەشێوەیەکی خراپ کاروباری خەوتن ڕێکەخات یاخود هۆی هەردووکیانە بە یەکەوە . هەتاکو بگەرە هەندێ حالەتی دەروونی کەبەسەر منالاندایت وەکوو زمان بیرانو پەنجەمرینو نینۆك نرۆشتن ، لەو ڕاژانەدایە کە ئروبر تیا ناخەون ، لەبەر ئەوە ئەخسیکی سباکار لە ڕۆژیکا ویستی بە (٨) سەعات خەوتن هەیە . بۆ ئەوەی بە ئەواوی لەشو دەروونی بحەسێنێتەوە . وە بۆ ئەوەی هەریەکیکمان بکەینە ئەو قۆناغە ئەبێ بەسەر خەوزراندا زاڵبین .

هەروا بە ئاسانەش ناتوانین بە سەر خەوزراندا زاڵبین بەکو ئەبێ هۆنانی بزانین ، جا ئەو هۆیانە ناخو ئۆر انی‌یەن یا دەروونی‌ی . لەگەڵ ئەوەشا ئەبێ ئەو دەرمانانە بەکاربهێنین کە دوختۆر بۆ چارەکردنمان لەو بەسرشیانە بۆمان دانەنێت ، بەلام لە ـەڵ ئەوەشا ئەبێ لەبیناو خەوتنیکی هێمنو ئاوودەدا پەرەویی هەندی هۆو ئامرازی ئرنك‌بکەینو حەسانەوەی لەشو دەروونیشمان فەراموش نەکەین هۆکانیش ئەمانەی خوارەوەن : - ئەبێ بە تەنگ خواردەمەنی تەندروست دارو وەرزش‌کردنەوە لەشو دورنمان لە هیلاکیو شەکەتبوون دووربخەینەوە بەهیچ جۆرکیش پشت ووستن چاو ، قاوە نەخوینەوە .

● ڕاژنی هەر کاروبارك کە ئیویستی‌ی بە بیرکردنەوە هەیە پش نووستن بەسەعاتك .

● ئیویستە زووری نووستن هێمنبێتو بەباشی‌ی هەوای بیابێتو بچێتو روناکیشی تیدا کزبکرێت ئەگەر هاتوو ئەو کەسەی تیانەخەوێ لە تاریك‌وتوتەکی بترسێت .

● ئەبێ جل‌وبەرگی خەوتن فراوانبێت ، بەلام بەرەدەش بۆی‌ان هەنەپرێت کە ئویستەنبێ .

● لەو حالەتەدا کە مرۆڤ بەدەست خەوڵزرانەوە دەردو ژان لەجێگەی بنویستە ئیجارە وەربگرێت .

● سەبارەت بە منالان ئابێ پش‌خەوتن ئەو چیرۆکانەیان بۆ بگێڕرێتەوە کە ترسیان لەخانەدەلەوە یا ئەیان-ئروژێنێت ، بەکو ئەبێ پش چوونە سەرجێگەی خەوتنیان بارودۆخێکی هێمنو ئاسوودەیان بۆ بڕەخسێنرێت .

ئایا طارق ابراهیم هونەرمەندی ئایینی‌یەکی خەوی شارنیوەتەوە ؟

بۆجوانەوە دەگورێتە سەر شتێکی بزوتوی پرهەست .

بەلام جیاوازی نیوان هەردوکیان .. هێشتا هەرزۆرە چونکە خەزەفکار زیاتر بەلای پیشەکەریدا دادەشکێنی بەلام پەیکەرتاش پەیوەندیکەی بریتی‌یە لە وێنەیەکی روت . بەدەستو بربەندو هەندی شتی‌تر . .

هونەرمەند طارق ابراهیم خزشی پەنادەباتە بەر عونسری شوشەکاری لە خەزەفەکانیدا هەروەك لەم پیشانگایەی دوایەیدا وەدەرکەوتوە ..

سیرامیك کارەکان پەنایان بردوتە بەر شوشەکاری وەك زیادکردنی تەکنیکیەکی رەسەنی ساکارو زادەی پیشکەوتنو بەرەسەندی ژیانو شارستانیتی بەلام توانای قوڕو ئەو خەسیەتی جوانیانەی تیایدایە بەپێی ئەوە کاری تیکراوە .

ئرنگ ئەوەیە خەزفکاری هاوچەرخ بگەرێتەوە بو قوڕ بۆ ئەوەی پاکیو روئیە فیزیاوئکەی لە پێك هێنانیکی هاوچەرخا بەکار بهێنێ (وەك قلیشانو شەقبونوکارتیکردنی گەرما) چونکە کاری بە شوشەکردن بەباوەری ئەمە ، دەبێت لە خزمەتی ترخی جوانکاری قورەکە دابێت بو قەبەی بەکار هێنانیەوە ، ئەم ئەوەی زیاتر بلندی کاتەوەو جارەیان لە ڕنگای دەرخستنی مادەی (قورەوە) و ماف پێدانیکی تەواوی لەبارەی شکلو رەنگو هزکاریە فیزیاویکانەوە کە لە دەزەوە وەریان دەگرێت .

ئەو پاکانەی بەشوشەکردن بەخشینکی بەفسوناوی بۆ جوانیکەی وەك شتێکی .. قلیشەکانو خوارو خیچیو بریسکەدار دەوری قورەکەبدات ئاکات ، بەلام ئایکانە پچوبەناو شکاویو ، دوای ئەوە رەنگیکی مەزن لەناو جەرگی قورەکەوە هەمو ئەمانەمان لە پێش چاودا بەرونی دیاربو ،لەگەل ئەوەشدا بەمچۆرە بەکار هێنانی ماددەکە شتێکی تر دەخاتە دوتوی خۆیەوە سروشتێکی دیکەی ، ئەویش ئەو هەوئەیە کە پاشماوە کۆنەکان وەك زانایەکی شوینەوارو هەروەك کژن بازی عەنتیکە کزنەکان بری دەئەرتن ..

هونەرمەند طارق ابراهیم تا ئیستاش لەسەر زۆر لە شێوەکانی رتبازە کۆنەکانی ماوەتەوە؟ قاپو قاچاخ‌شێوەی بەکارهێنان ، بەلام بە شێوە یەکی نیسبی پالی بە شێوە کزنەکانەوە ناوەو لە هەندی ئەکارەکانیدا لە تاشینەوە نزیك بۆتەوە . تاشینێکی روت‌وقوت دور لە هەمو وێنەیەك .

بەردەوام هونەرمەند لە خواستی ئەوەدایە کە رتبازنك بۆ خۆی دەست‌نیشان بکات ، بەهەمو ماناییەك کە شێوە گیانی کەسایەتی دەردەخات .

- زهیر غانم -

دیوانی وەلی دێوانە

● لەم ڕۆژانەی دوایی‌دا کتێبخانەکانی شاری سلیمانی دیوانیکی تازەی بۆژی خوالێ-خۆشبوی کورد وەلی دناوانەی پەروانە سوتاوەکەی دەستی عەشقو ئەوینی خاتوشەم یان هەلواسیو دیوانی ناوبراو تانی‌خری لەلایەن کاك عثمان هەورامیەوە بە شیوە زمانی هەورامی کۆکرایەوەو لەچاپدارو ئستاش لەلایەن بەرێز کاك رازیەوە بەرجەگراوە بۆسەر شێوەزمانی سۆرانی وە لەسەر ئەرکی بەرێز شێخ ئەنوەر خاوەنی کتێبخانەی نالی لە سلیمانی لە چاپخانەی راپەرینی سلیمانی لە چاپدراوەو لە پەراویکی قەوارەی ناوەندی‌و ٨٨ لاپەرەیدا بە شێوەیەکی ریك‌وپیك رازاوەتەوە وەبەرێز ا.ب. هەوری پیشەکیەکی جوانی بۆ نوسیوە .

● کاك رازیش خۆی لە چەند دێرێکدا باسی ئەوەی-کردوە کە بۆچی دیوانەکەی وەلی لە شیوەزمانی هەورامیەوە گۆڕیوەتە سەر شیوەزمانی سۆرانیو هۆی کورینەکەیشی بە جێیە . بەهەرحال دوای ئەوە بەك دور دێریشی دەربارەی ژیانی خوالێخۆشبو نوسیوە کە بەکجار کەمەو هیچشتێك لەژیانو ڕۆژانی دەربەدەری دەستی ئەوینی میرزا وەلی دەرناخاتو هیچی تیاروون-نەکردۆتەوە کە شایانی باس-بێت . ئینجا ئیرەدا ئەلێم وابزانم لەکاتی کۆکردنەوە یان نوسینەوەی شیعری هەر-شاعیرلك‌بێت پۆیستە کورتە باسیکی ژیانی شاعیری تیابکرێت یان هیچنەبێ سوچیکی لێدەربخرێت . بەلام کاك رازی ئەلێ ژیانی وەلی بۆی‌هەبووە .

● لیرەدا ئەلێم بەراستی کاك رازی بەگوترەی توانای خۆی خۆی ماندو-کردوە لەبەرچەفەی شیعرەکاندا شەللانەختیکیش خۆی ماندوبکردایەو تۆزێك بنەرایە بەدوای هەندی بابەتی ژیانە کلولیەکەی بوژدا وەکو نادیارەو شتێکی وای‌لێنەزانراوە . بەلام هەمو ئەزانین دیوانەکەی وەلی کە کاك محمود خاکی لە چاپی دابوو باسیکی باشی عەقلی‌ری ژیانی وەلی تیاکرابوو کە زۆر لە شارەژایانو بەساڵاچوانی ناوچەی شارەزور بڕوایان لەو بەرچەفە چوانەی‌کردوەو بە گوترەی ئورزانینی ئیمە نانەواوی‌نیەو هەموو هۆنراوە چوانە پرسوزەکانی میرزا وەلی بە شیوە زمانی سۆرانی ئیمە ڕاك‌خستوە ئەی‌وانی هیچەبن کورتە باسیکی ڕانیشی دەستبکەوتایەو بیکردایە بەترشوخۆی دیوانەکە . چونکە بەراستی لە بارەی شیعرەکانەوە ئەم دیوانە پشتیوانو تەواوکەری دیوانەکەی کاك محمود خاکی‌بوو چونکە هەندی شیعر کە لەمدا هەن لەوەی کاك محمودا نەبوون .

● ئینجا سوپاس بۆ هەولۆتەقەلای کۆکەرەوە هێنانە بەرهەمی ئەم دیوانەو سوپاسی بێپایانیش بۆ هەمو ڕۆشنبیریکی کورد کە(١) هەولئەدات بۆ پرکردنەوەی(٢) کە لێنیك لە کەلێنەکانی کتێبخانەی‌کورد،(٣) کە پیویستی‌یەکی بەکجار زۆری هەیە بە بەرهەمی تازەو هەولۆتەقەلای هەمووان لە نوسەرانو ڕۆشنبیرانی کورد چونکە هەتائیستا لە دەمەدەمی پنکەیشتندایەو هەزاری ئەملایەنەبە وداوای بارمەتی هەمووان‌ئەکات .

حمە سعید حمە کریم

هەواڵێکی هونەری

ئافرەتی ئاسنین !

کاتێ لەسالی ١٩٢٥دا « جوان کراوفۆرد » کنسانس سیتی بەجێ هیشتو چوە هولیود . لەرێگادا ، لای ئەو ژمیریارە راوەستا ، کە لە گوگایەکی گەورەدابوو ، ئەم وەك فرۆشیار هەفتەی بە (١٠) دۆلارکاری لانەکرد، ژمیریارەکە بۆی وت :

- هەندی کەس ، لەهەمو شتێکدا بەختیان هەیە کراوفۆرد بەزەردەخەنەیەکەوە وتی : ئەمەراستە !

ئەوەبو بەختەوەری بەنسیبی ئەم ئافرەتە ئەکتەرە بوو دوای ئەوەی لەکاتی سەماکردنا لەلایەن کابرایەکی سەربە کومپانیای(مترۆ جولەین‌ماین)وە بینرا ، کومپانیاکە لەگەلیا رێکەوت . ئەوسا هەمو دروستمی (کارو کاروکاربوو) لە فیلمەکانی (ئافرەت)و (باران)و (میلدرید پیرس)دا کراوفورد وادەرکەوت بەلاساریەوە بەربەستی هەموو تیروکرفتەکانی ژیان ئەکات . باوەری بەخۆیەتی ئەوش یاریەی ئەوەی‌دا جێگایی‌ی خۆی بکاتەوەو دەیان ساڵ پالەوانی چەندها فلیمی سینەمایی بێو ملیونەها تەمەشاکە ، ربەدڵنیان بێ .

ئەم ئەکتەرە ، هەفتەی رابوردو لەتەمەنی (٦٩)ساڵی‌دا لە خانوەکەی خۆی لەنیویورك بەدڵوەستان مرد .

ئیوە ئەڵێن چی

نوری جەبرانی

لەوسەردەمەدا کە هێشتا غوتابی‌بوم ، مامۆستایەکمان هەبو دەرسی میژووی پێدەوتینەوە .. تاکو حەزکەیت مامۆستایەکی دلسوزو روخۆش‌و بیاویکی پاك‌بو ، ئەگەر لە دەرسەکەدا شتیکمان لێعاسی‌بوایە یا باش لێی‌تینە ئەیشتینایە ، لاری ئەوەنەبو زیاد لە کەرەتێك ئەو شتەمان بۆ بلێتەوە .. ئەگەرچی را خۆی‌نیشان‌ئەدا کە دنیاو جیهانی میژووی وەك توێنك گرتۆتە دەستو یاری پێدەکات..!! لەراستیدا هەر هێندەی ئەزانی کە ئێمەی منالو مەزنی ئەوسای ئەوبولە سەرەتایانەی پێقایل بکات .. لەوە سەیرتر کە شایانی سەرنجو لێوردبونەوەبو مامۆستاکەمان لە تاقی‌کردنەوەدا نمرەی لەسەر راستیو تەواوی پرسیارەکان ئەوەندە ئەئەدانێ ، کە لەسەر درۆی وەرامەکان بۆی دانەنین !! حەزی ئەکرد ئەو پرسیارەی بە دوو دێر وەرام ئەدرترەوە .. بە دوو لاپەرەی فولسکاب وەرامی‌بدەینەوە ...

ئەمانمان ئەوە ئەمابو کە مامۆستا وەرامەکانمان بەراستە دەبینوت !! لەسەر ئەوە هەر بەساکاری‌و سەلیقەی پاکی منالیمانەوە ئەو بیاوە جاکەمان ناونابو قالە گەز درێژ . »

● باسی ئەو مامۆستایەم بەهۆی هەندێك لەو برا نوسەرانەوە هاتەوە یاد ، کە وەك ئەو مامۆستایە لەگەل نوسیندا هەنسوکەوت دەکەن .. واتە ئەگەر ویستی شتێك باس‌کات یا لەسەرشتێك بنوسێت ، ئەوەئیتر ئەبداتە بەری !! وا ئەزانی خوێنەران نوسینەکەی بە بست ئەپوونێ لەسەر درۆو کورنی نوسینەکەی رادەی روشنبیری و تیئەیشتویی هەئدەسەنگێنن ..

ئەو برایانە لەسەر دەستوری ئەوسای ئیمە ئەلێی لە دەرسی میژوودانو وەرامی پرسیارەکانی ئەو مامۆستایە ئەدەنەوەو چاوەرئی ئەوەن یەك دوو نمرەیان زیاتر بۆ دانرێت !!

چیلۆ

جیلۆ کورت کراوەی ووشەی (فیولونجیلو)ی ئیتالیە وئەم ئالەتە بە مۆسیقیەکی ژێی‌کەوانەی ناسراوە .

(فیولون) ناوێکی ئیتالیە بۆ ئالەتەی (باص)ی گەورە. وە (کۆنترباص)و (جیلۆ) واتای (باص)ی بچووك . بەفەرەنسی بۆی ئەلێن (الفیلونسیل) . جیلۆ لەبارەی دەنگەوە دانەنرێ بە ئالەتێکی تەواو . فراوان کراوەی ئالەتی (کەمان)ە دانانی بەبێی مۆسیقاژەن دەکۆژێت . لەسەرزەوی دانەنرێ بەمزی ئەورەیی بارستایی‌یەکەوە . لەئیوان ئەژنۆی مۆسیقا ژەنەکەوە دانەنرێ لەجیاتی شانی . وەرێك خستنی چوارژێکەی دەست بێ ئەکات لەراستەوە بۆچەپ (دۆ . صۆل . ڕێ . لا) . واتە بەپێچەوانەی کەمانەوە . هەمو ژێکانی تایبەتیەکی هەیە .

هەریەکە لە کەمانو جیلۆ ژێکانیان جیان . تایبەتی ژێکانیان جیان . تایبەتی ژێی (لا)بەرزە وجوانیەکی سۆزی هەیە ئەچێتەوە سەر دەنگی بیاو (الباریتون) و (تینور) ، بەلام ژێی (ڕێ) ئەرمیو سۆز جولێنەر ئەبەخشێ .

جیلۆ گرنگیەکی گەورەی هەیە لەتیپە مۆسیقیەکاندا . بەژمارەیەکی گەورە لەتیپە سەمفۆنیەکاندا وبەکی‌ی‌لەتیپە ژێی‌یەکاندا .

(جمبر اورکسترا) بەسن گلیل ئیش ئەکات (فا)و (دۆ)و (صۆل) لەچلە کاندا هاتە تیپە مۆسیقیە عەرەبیەکانەوە . بەژۆری بەکار ئەهێنرێ لەهاوشانی گۆرانیدا . بەژمارەیەکی گەورە چۆتە تیپی مسیری عەرەبیدا بەشێوەیەکی تایبەتی . ئالەتی (باص) گەورەترین ئەندامە . لەخێزانی ئالەتە چوار ژێی‌یەکان .

جیلۆ سێهەمین ئالەتە لەدوای پیانۆو کەمان . کەمانو فیولا دانەنرێ بەژمارەیەکی زۆر لە (کونشرتو) دەستی بێکرد لەسەردەمی (باروك)دا (فیفالدی) هەتاوەکو سەدەی بیستەم . لەدانانی شوستافیچو جولیفیەو برتن .

موحەمەد مەحمود
وەری گێراوە

پزیشکی دڵ

باسی ریگەیەکی تازە ئرکات بۆ جاندنی...

پزیشکی بەناوبانگ (کریستیان برنار) لە لیدوانێکیدا لەگەل نیستگەی ئیتالیدا ووتی :

تائیستا عەمەلیاتی متوربە-کردنی دڵی‌لەجێی دڵی نەخۆش‌نەکردوە بەلام هەلدەستیت بە متوربەکردنی دڵێکی کە‌لەتەنیشت دڵی نەخۆشەکەوەجونکە ئەم کارە بێترس‌ترە ، هەروەها (برنار) ئاشکرای‌کردئەم کارە هونەری‌یە ماوەی‌پێنج ساڵە ئەکرێت وە پاشە ڕۆژێکی باش بۆ چاندنی دڵ‌پیشان‌دەدات لەکەل‌ئەوەشدا کاتێك هەرشتێك ڕوویدات لە دڵە تازەکەدا بەبۆنەی‌تێك‌چونیەوە یان وەستانیەوەبەهۆی ڕێك‌نەکەوتنی لەگەل لەشی نەخۆشەکەدا . ئەم کارەهونەری‌یە تازەیە ئەیێت بەهۆی‌نەمردنی نەخۆشەکە چونکە دڵەکەی خۆی ماوەتەوە وئەی‌نەکراوەتەوە کاتێك تازە وەستا ئەو هەلدەستیت بەلیشی‌خۆی .

Institut Kurde de Paris